
BIBLIOTECA NAZIONALE
VITTORIO EMANUELE
8
8 G
42

Claudij Aquauinae in Psal. 44 et 118.

Collegij · Rom · Soc · Jesu

Catalog · R. P. Inscript ·

CLAVDII AQVAVIVÆ

Qui fuit V. Præpositus Generalis

SOCIETATIS IESV.

MEDITATIONES
In Psalmum XLIV, & CXVIII.

ROMÆ,

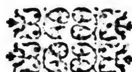
Apud Bartholemæum Zannettum.

M. DC. XVI.

SVPERIORVM PERMISSV.

MVTIVS VITELLESCVS SOCIETATIS IESV

Præpoſitus Generalis.

CVM Meditationes in Pſalmum XLIV, & CXVIII. R. P. Claudij Aquauiuæ, qui fuit Præpoſitus Generalis noſtræ Societatis V. tres eiuſdem Societatis Theologi, quibus id commiſſum fuit, recognouerint; & in lucem edi poſſe probauerint; facultatem concedimus, vt typis mandentur, ſi ita Reuerendiſſimo D. Viceſgerenti, & Reuerendiſſimo Patri Magiſtro Sacri Palatij videbitur. In quorum fidem has literas manu noſtra ſubſcriptas, & ſigillo noſtro munitas dedimus Romæ 5. Decembris 1615.

Mutius Vitelleſcus.

Imprimatur, Si videbitur Reuerendiss. P. M. Sacri Palatij Apostolici.

Cæsar Fidelis Vicesger.

Opusculum hoc Meditationum Reuerendiss. P. Claudij Aquauiuæ in Psalmos XLIV, & CXVIII, iussu Reuerendissimi Patris Magistri Fratris Hyacinthi Petronij Sacri Palatij Apostolici Magistri diligenter inspectum, nihil omnino Fidei Catholicæ, bonisue moribus aduersum continere, imo potius tanta suauitate spiritus refertum comperi, vt ex eo typis mandato Incipientes Lac, Proficientes Aquam, Perfectosque Vinum, ad replendam adipe, & pinguedine animam, abunde satis haurire posse existimauerim.

Ita est Fr. Basilius Mazza Chiensis, Ord. Prædic. Sac. Theolog. Magister.

Imprimatur, *Fr. Gregorius Donatus Rom. Socius Reuerendiss. Patris Fr. Hyacinthi Petronij Sacri Pal. Apost. Magistri, Ord. Prædicatorum.*

SOCIETATIS IESV PATRIBVS.

NTER cetera dona, quibus Societatis nostræ Præpositus Generalis piæ memoriæ Claudius Aquauiua diuinitus erat ornatus (Patres) excellebat, quemadmodum multi vestrum nouere, maximus erga res diuinas affectus, & quædam pietatis perpetua dulcedo, & suauitas: quam nulla vnquam moles occupationum obtunderet, nulla temporum varietas perturbaret. Hæc vero alebatur ab eo continuis meditationibus, maximeque excitabatur, & quasi efflorescebat, dum quotidianum sacerdotalis psalmodiæ officium persolueret: quod non modo summa attentione exequebatur, sed magna etiam pulcher-

rimorum sensuum affluentia, diuinis, quæ pronuntiabat, verbis aptissime congruentium. Ita orationem vocis iungebat, & cordis; psallens spiritu, vt monet Apostolus, psallens & mente. Plurimum autem psalmis delectabatur, ac ceteris diuinæ Scripturæ locis, in quibus Christi Domini præstantissimarum laudum aliqua celebraretur. Incredibili enim erga Redemptorem nostrum caritate flagrabat: suauissime in eum, & sensibus intimis afficiebatur: de eo meditabatur assidue; &, vbi opportunitas ferret, summa cum sententiarum magnificentia, & verbis spirantibus, & quasi igneis loquebatur. Cui dum indulget animi sui flagrantissimo studio, etiam scripto cœpit adnotare quasdam meditationes, quas in psalmum quadragesimum quartum, qui totus de Sponsi Christi laudibus est, interdum habuerat: vt subinde earum lectione memoriam sibi refricaret præteritarum cogitationum, & pietatis gustum renouaret, ac feruorem incenderet, tum præsertim, cum per morborum iam satis frequentes tentationes, non ita, vti vellet, defigere mentem in contemplatione, &

adhiba-

adbibere conatum poſset. Cœpit poſtea etiam in pſalmum centeſimum decimum octauum aliquid adnotare: dumque paulatim progreditur, prope totum abſoluit. Nam cum in diuinæ legis prædicatione pſalmus ille omnis verſetur, & diebus ſingulis recitetur, tum ob pulcbritudinem ſuam, & ſubiectæ materiæ vtilitatem, tum ob quotidianum illum vſum præcipua cura, & conſideratione dignus viſus eſt. Percepit ille, quanquam non longo tempore, tamen ſatis vberem ſui laboris fructum. Namque profitebatur poſt eas meditationes haud paulo melius horariam ſibi pſalmodiam ſuccedere; dum, quibus inſueuerat cogitationibus, earum aliqua inter pſallendum leuiore negotio, ac velut ſua ſponte ſuccurrit. Identidem quoque, cum decumberet, alijsque temporibus certos ex ijs locos recitari ſibi iubebat: idque, quod de Confeſſionibus ſuis S. Auguſtinus affirmat, experiebatur, vt facilius & intellectus, & affectus excitaretur in Deum. Has ego Meditationes cum inter ſchedas tanti Patris reperiſſem, tametſi nec edendi conſilio ſcriptas, ſed tantum vt ſuggerebat commotio

spiritus, exaratas ab eo cursim sciebam; nec postea recognitas, vllaque styli cultura adhibita elaboratas, tamen apud Patres Vicarium, & Assistentes, qui tum erant, ac postea apud nouum Præpositum, quem Deus nobis dedit, curandum putaui, vt vobiscum excusæ typis communicarentur, duplicem maxime ob causam. Primum, quod vobis periucundum sperabam fore, si haberetis monumentum hoc tanti Viri, & qualecumque specimen pijssimæ eius mentis. Deinde, quod etiam confidebam vtile id multis præsertim sacerdotibus fore subsidium, ad sacerdotale precationis quotidianæ pensum maiore cum attentione, suauitate spiritus, ac morum etiam profectu soluendum. Etenim quanquam (vt dixi) Meditationes elaboratæ, ac perpolitæ non sunt, tamen (vt erat ille vir ingenio, & iudicio maximo, & sacrarum literarum, vt in tantis occupationibus, eruditione præcipua, quam & linguarum notitia adiuuabat) pulcherrimos continent sensus, doctrinam non vulgarem: & selectissimis subinde sanctorum Patrum locis illuminantur: quos ille maximam partem ex pleno me-

moriæ ſuæ theſauro depromebat. Denique & ſtylus, & lingua Sanctorum eſt, nec elegantiam grauem deſiderans, & ſanctitatem ſpirans. Illud quidem commodiſſime eſt factum, vt pariter hi duo pſalmi coniungerentur. Cum enim ſumma ſalutis, ac perfectionis humanæ in amore diuino ſit poſita, & ad eum quaſi per duas alas per actionem ſubuehamur, atq; contemplationem; in altero pſalmo, qui ſponſi Chriſti magnalia continet, pulcherrimam contemplationis materiam, in altero qui legem commendat, efficaciſſimos ad actionem habemus ſtimulos. Et quia ipſe Dominus ait, Si quis diligit me ſermonem meum ſeruabit, dum in altero pſalmo ad Chriſti amorem accendimur, tacite alter ad mandatorum eius cuſtodiam inuitat, ac mouet. Quæ nobis vtraq; perfectius in dies conſequi, & inter ſe conſociare ſumma bonitas donet. Valete. Romæ 2. Decembris. 1615.

Bernardus de Angelis Secretarius
Societatis Iesv.

MEDITATIONES IN PSALMVM XLIV.

Aſpira IESV Dulciſſime: Adeſto Virgo Maria.

In finem.

Pro ijs, qui commutabuntur. filijs Core. ad intellectum. Canticum pro dilecto.

PSALMVS XLIV.

1 Ructauit cor meum verbum bonum: dico ego opera mea Regi.

2 Lingua mea calamus ſcribæ: velociter ſcribentis.

3 Speciosus forma præ filijs hominum, diffuſa eſt gratia in labijs tuis: propterea benedixit te Deus in æternum.

4 Accingere gladio tuo ſuper femur tuum, potentiſſime.

5 Specie tua, & pulchritudine tua intende, proſpere procede, & regna.

6 Propter veritatem, & manſuetu-

dinem, & iustitiam: & deducet
te mirabiliter dextera tua.
7 Sagittæ tuæ acutæ, populi sub te cadent, in corda inimicorum regis.
8 Sedes tua Deus in sæculum sæculi: virga directionis virga regni tui.
9 Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem: propterea vnxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis.
10 Myrrha, & gutta, & casia a vestimentis tuis, a domibus eburneis: ex quibus delectauerunt te filiæ Regum in honore tuo.
11 Adstitit Regina a dextris tuis in vestitu deaurato: circundata varietate.
12 Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam: & obliuiscere populum tuum, & domum patris tui.
13 Et concupiscet Rex decorem tuum: quoniam ipse est Dominus Deus tuus, & adorabunt eum.
14 Et filiæ Tyri in muneribus: vultum tuum deprecabuntur omnes diuites plebis.
15 Omnis gloria eius filiæ Regis ab intus, in fimbrijs aureis circum-
ami-

amicta varietatibus.
16 Adducentur Regi virgines post
eam: proximæ eius afferentur
tibi.
17 Afferentur in lætitia & exultatio-
ne: adducentur in templū Regis.
18 Pro patribus tuis nati sunt tibi fi-
lij: constitues eos principes su-
per omnem terram.
19 Memores erunt nominis tui in
omni generatione & generatio-
nem.
20 Propterea populi confitebuntur
tibi in æternum: & in sæculum
sæculi.

MEDITATIO
IN TITVLVM
PSALMI.

PRo ijs, qui commutabuntur, vertit Sanctus Hieronymus, Victori pro lilijs. Symmachus, Triumphus, seu triumphale carmen pro floribus. Aquila, Vincenti pro lilijs. Vltima vero pars, Canticum pro dilecto, vertitur etiam Canticum amantissimi, vel canticum amoris. Epist. 140

Quan-

Quanta, & quam dulcia continet Titulus? siue cum indicat de Christo Domino esse Canticum, qui singulariter vocatur Dilectus, Amantissimus, Amor: siue cum epithalamium idem dicitur, & triumphus? Est enim non solum Canticum Sponsi, sed victoris epinicion. Siue cum pro ijs, qui commutabuntur, pro floribus, & lilijs inscribitur. Nam liliorum, florum, & commutationis mentio docet, quæ nam sit ista commutatio, ea scilicet, per quam spinæ, vrticæ, & cicutæ in lilia, & flores, Christi IESV virtute, commutantur. De qua Isaias Propheta, Lætabitur deserta, & inuia, & exultabit solitudo, & florebit quasi lilium: germinans germinabit, &c. lege totum caput. De hac felici commutatione IESVS ipse per eundem Prophetam. Spiritus Domini super me, eo quod vnxerit Dominus me: ad annuntiandum mansuetis misit me, vt mederer contritis corde, &c. Et darem eis coronam pro cinere, oleum gaudij pro luctu, pallium laudis pro spiritu mœroris. Ac toto deinceps capite mira hæc describitur mutatio. Innumera sunt in scripturis. lege D. Chrysostomum Homilia 1. in Epist. ad Ephesios, in illud, Gratificauit nos, idest gratos, & amabiles effecit in dilecto filio suo. Denique de hac mutatione D. Leo sermone 1. de Pascha, Dicente (inquit) Apostolo, qualis terrenus, tales & terreni; & qualis cælestis, tales & cælestes: sicut portauimus imaginem terreni, portemus & imaginem eius, qui est de cælo: mul-

Cõmutatio rerum felicissima per Christum effecta.

Isa. 35.

Isa. 61.

S. Leo ser. 1. de Pascha.

1. Cor. 15.

multum nobis de hac commutatione gaudendum est, qua de ignobilitate terrena ad cælestem transferimur dignitatem per illius ineffabilem misericordiam, qui vt nos in sua proueheret, in nostra descendit. Plenæ sunt diuinæ paginæ hoc beneficio, plena sanctorum Patrum scripta. Forte nec vacat mysterio, quod cantatur filijs Core, qui fuit rebellis, & terra absorptus. Vide Num. cap. 16. Filij huius Cantores, & filij Adam, idest natura filij iræ laudes Deo, & Christo canunt. *Ephes. 2.*

PROOEMIVM.

1 Eructauit cor meum verbum bonum: dico ego opera mea Regi.

2 Lingua mea calamus scribæ, velociter scribentis.

GRANDIA dicturus insigni Canticum adornat procemio, quo expectationem, & attentionem excitat. Primum a præstantia carminis, quod verbum bonum, hoc est lætum, faustumque, & præclarum nominat. Secundo ab excellentia materiæ, quam tractat; & personæ, cui canit. Quod Regem canat, & ad Regis aures: nec cuiuscunque Regis, sed cui soli per excellentiam conuenit absolute Regem vocari: quem vbique & in Cælo, & in terra, & in omnibus abyssis Regem omnes, etiam ipsi Reges appellant. Hunc enim solum canere Dauid nouerat, vt & alibi profitetur, In *Psal. 90.*

Psalmi huius præstantia.

te

te cantatio mea ſemper. Tertio ex pronunciatione ipſa., quam pollicetur promptam, & expeditam futuram, vt ex lingua, quæ velut calamus ſit ſcribæ velociter ſcribenti commodiſsime inſeruiens. Sed ante omnia ex ipſo carminis autore Spiritu ſancto, quo illud afflatus effudit, propterea Eructauit (inquit) cor meum. Nam fere in poteſtate noſtra ructus non eſt: ſed ex plenitudine cum impetu quodam erumpit. Propterea & lingua calamo comparatur. Nam tametſi per ſcribam Propheta poteſt intelligi, tamen dum eructaret magnalia Sponſi Regis, Spiritus diuinus loquebatur in eo, qui et cor implebat, et linguam expediebat.

Conditiones perfectæ laudis. *Nazian. or. 2. in Paſcha. Luc. 6. Iſa. 29. Matt. 15.*

Habes hic perfectæ laudis dotes, & ornamenta. Eructauit, inquit, cor meum verbum bonum. Quam bonum verbum de Deo Verbo? Nam diuina quoque eſt, quæ de Deo habetur oratio, vtique ſi manet ex corde, & corde bono. Nam de bono cordis theſauro bona proferuntur: & ſolum appropinquantem labijs, laudantemque populum, corde autem alienum, ipſe Dominus exprobrans aſpernatur. Vt igitur decora ſit, iucundaque laudatio, eructetur ex corde, vt ex plena affectibus ſanctis, & ſublimibus ſenſibus anima cum vehementia, & fragrantia cantus edatur. Repleatur itaque ſinus cordis lectionibus ſacris, meditationibus ſtudioſis, actionibus pietatis; eaque omnia percoquat caritas, cuſtodiat fidelis memoria, iugis cogitatio verſet, tum flagrantiſſimi

mi

mi exiſtent affectus, atque os ex abundantia cordis loquetur; eritque ſacrificium pingue, & holocauſtum medullatum. Tales laudatores quærit Deus, qui laudent eum ex viſcerum plenitudine cum iubilo, & exultatione. Idcirco orabat Propheta, Sicut adipe, & pinguedine repleatur anima mea, & labijs exultationis laudabit os meum. *Pſal. 62.*

Qui ſic laudat, & talem laudat, eructat verba & dicit opera. Verbũ enim opus eſt. Non euaneſcit in auras tinnientis cymbali ſtrepitus: ſed in auribus Dei perſonat in æternum. Qui adulatorio carmine, qui prophano, & obſcœno, qui fabuloſo, & vano, ambitioni, vel auaritiæ, vel immunditiæ canunt, non opera condunt, ſed operam perdunt, & animam. Vide tuum ingenium cui laboret, cui tua ſudet induſtria. Illum lauda, cuius ex laude merces non fallax manet, imo quem laudaſſe eſt merces, imo qui ſe ipſum laudantibus dat mercedem. **Vtilitas perfectæ Dei laudis.**

Dicant (inquit Dauid) cui volunt ſua poëmata, panegyricos ſuos Vates alij, atque Cantores, dico ego opera mea Regi: illi Regi, qui ſupra adulationem eſt: illi Regi, quem, cum extulero quantum potuero, nunquam tamen prædicauero ſatis: illi Regi, à quo, & mentem, & vocem accepi, & omnia: quem cum confeſſus fuero vilis homuncio coram hominibus abſona voce, ille diuiniſſima voce ſua coram Angelis Dei, & coram Patre ſuo confitebitur me: qui laude ſua cor meum, & os meum purificat, infrenat, & ditat. Repleatur ergo (Rex optime) *Matt. 10.* *Iſa. 48.* *Pſal. 70.*

time) cor meum, & os meum laude tua, vt cantem gloriam tuam, tota die magnitudinem tuam. Fiat lingua mea in manibus tuis calamus scribæ velociter scribentis.

Sane cum redundat cor, necessarius est calamus celeriter scribens, vt cogitata assequatur. In laude Domini vtrunque curandum. Nam ex toto, plenoque corde fundenda laus, & ore promenda impigre, strenuèque. Sed cur lingua calamus, cum scribat calamus, non sonet? An quia & cantabat Propheta, & scribebat? An quia sic pronuntiabat, vt scriberet, non in membranis mortuis, & papyro, sed in tabulis cordis carnalibus primum suis, deinde audientium? Talis profecto lingua est, quæ pleni cordis ministra est. Non tantum aërem verberat, & fugacia verba fundit, sed imprimit, inscribitque in corde dicentis, & audientis. Quæ enim ex corde exeunt verba, ad cor redeunt, ad cor penetrant: quæ in ore formantur, in aure pereunt. Calamus erat lingua Pauli Apostoli, cuius Epistola Corinthij, per eius ministerium scripta non atramento, sed spiritu Dei viui, non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus sciebatur, & legebatur ab omnibus. Calamus, & Magni Nazianzeni, dum præbiturum se profitetur populo sermones, quos expetebant, ac sermones quidem non temere, & in aërem fluentes, nec vltra audientium aures se se porrigentes, sed quos Spiritus describit, tabulisque lapideis, siue carneis imprimit, non leuiter, ac superficie-

[Margin: Quomodo lingua calamus.]
[Margin: 2. Cor. 3.]
[Margin: *Orat. 1. in Pascha.*]

tenus

tenus insculptos, facileq; delebiles, sed altissime consignatos non atramento, sed spiritu.

Sit ergo calamus lingua, sit & Scribæ velociter scribentis. Ad scribendum celeriter idoneus calamus satis non est, sed tamen necessarius est: alioqui retardabit scribentem nisi leuis, nisi commode temperatus sit, nisi manui apte cohærens. Lingua tua calamus tuus. Sit igitur leuis ad laudes Dei, resectis quæcunque superfluunt, quæcunque inutilia sunt, quæ calamum grauant, & impediunt scribentem. Sit commode temperata cultro mortificationis, hinc atque hinc recisa crassitudine passionum. Apte cohæreat manui Spiritus sancti, & Superioris a Spiritu sancto impositi. Versari, duci, trahique se pro eius arbitrio sinat; memor se non scribam, sed calamum. O beatam linguam, quæ calamus est Scribæ diuini. O felicem calamum in manu Spiritus sancti. Quam mira, quàm multa, quam permanentia exarabit? Quis non miratur scripturam excellentis antiquarij? Sed linguam bonam, ac piam, & mansuetam, & solum scientem Dei laudes resonare, ad easque expeditam, promptam, celerem quis non miratur? quis non amat? non laudat? lingua hæc Angelorum, lingua hæc ex igneis illis, quæ venerunt e cælo. Huiusmodi linguam Deus meus, Verbum bonum, & omne bonum, dona mihi bene sonantem laudes tuas, vt placeant verba mea semper in conspectu Principis, idest tuo, quem creaturarum omnium linguæ collaudant.

Conditiones boni calami.

Act. 2.

Argu-

Argumentum, & summa totius Psalmi.

Iam ergo eructans Propheta ex corde, ex plenitudine, & cibo, quo saginatus erat, cuius & odorem redolet, & linguam Scriptori Spiritui sancto, quasi velocem calamum accommodans, & opera, & carmina sua non cuiuis, sed Regi, idest Regum Regi pronuntians, & concinens laudat sponsum.

Capita vnde laudatur Christus sponsus.

1 A Pulchritudine, & specie. Speciosus forma præ filijs hominum.

2 Ab eloquentia, & suauitate dicendi. Diffusa est gratia in labijs tuis.

3 A singulari benedictione, quam a Deo Patre accepit. Propterea benedixit te Deus in æternum.

4 A virtute bellica, & pugnandi peritia. Accingere gladio tuo.

5 A prosperitate, & felicitate regnandi. Intende, prospere procede, & regna.

6 A virtutibus Rege dignis, & arte, & modo regnandi. Propter veritatem, & mansuetudinem, & iustitiam.

7 A potentia propria, qua sola nullius auxilio victor regnabit. Et deducet te mirabiliter dextera tua.

8 Ab armis, & modo pugnandi. Sagittæ tuæ acutæ: populi sub te cadent: in corda inimicorum Regis.

9 Ab excellentia regalis throni, quo sedet

vt Deus Dei filius. Sedes tua Deus.

10 A regni perpetuitate. In sæculum sæculi.

11 A rectitudine gubernationis. Virga directionis virga regni tui.

12 Ab vnctione mirifica, qua præ omnibus hominibus vnctus fuit, & oleo non quocunque, sed lætitiæ. Propterea vnxit te Deus.

13 A fragrantia, & delicijs vestimentorum. Myrrha, & gutta, & casia. Sed quoniam hæc vestimenta communicantur filiabus Regum; & ipsæ vicissim suo odore, & ornatu sponsum delectant, additur.

14 Ex quibus delectauerunt te filiæ Regum in honore tuo. In laudem enim gloriæ gratiæ ipsius hæc omnia recidunt.

15 A pulchritudine, & ornatu Sponsæ carissimæ, quam sibi formauit, & adsciuit sociam. Adstitit Regina a dextris tuis in vestitu deaurato, &c.

16 Licet per modum exhortationis, prophetice narrat & hanc gloriam Sponsi, quod abstractam Sponsam a patrijs sordibus, ex ignobilitate, ac fœditate talem reddiderit, vt concupisceret decorem eius non quilibet sponsus, sed

17 Dominus Deus tuus. Et adorabunt eum.

18 A muneribus, & obsequijs eius magnitudini etiam a Tyro, & alienigenis

exhi-

exhibitis. Et filiæ Tyri in muneribus.

19 A pulchritudine rursus Sponsæ, & a gratia impetrandi, quam habet apud Regem. Vultum tuum deprecabuntur omnes diuites plebis.

20 Ab interno cultu, & pulchritudine Sponsæ, quod sponsis alijs non est datum. Possunt quippe extrinsecus ornari, intrinsecus non possunt.

21 A coniunctione mirabili, & arctissima cum Sponso. Nec enim otiosum est quod additur. Omnis gloria eius filiæ Regis, vt ostendat, & sponsam esse, & filiam, quia reliquerat Patrem antiquum, & domum eius.

22 Ab excellentia Sponsæ, quæ & alias Christo sponso adducit in templum, vel palatium eius in lætitia, & exultatione.

23 A fœcunditate, & excellentia prolis. Nam & plurimi filij sunt, & principes super omnem terram.

24 A perpetuitate honoris, & famæ, quæ non intercidat, vt in ceteris Regibus. Memores erunt nominis tui in omni generatione, & generationem.

25 Ab æternitate laudis. Nam & in hac vita perpetuo sunt, qui Sponsum laudant, & in æterna laus erit tota actio.

Deus se laudat, vt nobis prosit.

Hæ sunt Sponsi dulcissimi laudes, quibus se ipsum laudat, cum e sancto Spiritu Psaltes loquatur. Neque enim hoc potest dici Deo (inquit Augustinus) quod dictum est homini. Non te laudet os tuum. Vt

Præfat. 4. Psal. 144.

enim

enim se homo laudet, arrogantia est: vt Deus se laudet, misericordia est. Prodest amare, quem laudamus. Bonum amando nos meliores efficimur. Itaque quoniam hoc nobis prodesse nouit, vt amemus eum, laudando se, amabilem se facit. Etenim in eo nobis consulit, quia se amabilem facit. Sed enumeratis tot laudibus, ostensis tot muneribus, ait S. Gregorius, quis audiens non concupiscit? quis intendens non inardescit? Fidelis quippe anima quæque quo dulciora, & ampliora de Redemptore suo audit, eò ardentius inhiat, & manifestiora de eo cognoscere appetit dicens, Quo abijt Dilectus tuus, o pulcherrima mulierum? quo declinauit dilectus tuus, & quæremus eum tecum? *In Cant. c. 5. in f.*

3 Speciosus forma præ filijs hominum.

QVis hanc speciositatem digne cogitet? Pulcher, pulcher fuisti habet codex Hebræus. Quis gratiam, caritatem, scientiarum plenitudinem, gratias gratis datas, potestatem miraculorum, gratiam capitis, per quam Hominum, & Angelorum constitutus est caput? Quis tremendam illam vnionem hypostaticam, qua vnus & hominis, & Dei filius est, cuius splendorem nec Cherubin, aut Seraphin intueri valent? Ex hac influxus omnes, ex hac virtutes, & merita, & dona, & excellentiæ, & coniunctio cum Deo procedit, vt simus vnum: ex hac ipsa Dei visio, & regnum æternum. O influentiam

Pulchritudo Christi quanta. Ex virtutibus. Ex gratuitis donis. Ex vnione hypostatica.

tiam superadmirabilem, o pulchritudinem inexcogitabilem. Omnis plenitudo in illo inhabitat, non sicut in ceteris. Et quidem in corpore est sensus, sed non sicut in capite ait S. Augustinus. Et subdit. An etiam præter hoc, quod tanquam in templo, in illo corpore inhabitat omnis plenitudo diuinitatis, est aliud, quod intersit inter illud Caput, & cuiuslibet membri excellentiam? Est plane: quod singulari quadam susceptione hominis illius vna facta est persona cum Verbo. De nullo enim Sanctorum dici potuit, aut potest, aut poterit, Verbum caro factum est, etc. Nec sufficit ad gloriam, & pulchritudinem caput esse Hominum, est & Angelorum, quod pulchre idem Pater, in illa verba psalmi, Iunior fui, etenim senui, ita describit. Omnes, qui ab initio seculi fuerunt Iusti, Christum habent. Illum enim venturum esse crediderunt, quẽ nos venisse iam credimus: et in eius fide & ipsi sanati sunt, in cuius & nos. Vt esset & ipse totum caput Ciuitatis Hierusalem, omnibus connumeratis Fidelibus ab initio vsque in finem, adiunctis etiam legionibus, & exercitibus Angelorum, vt fiat illa vna Ciuitas sub vno Rege, & vna quædam Prouincia sub vno Imperatore, felix in perpetua pace, & salute; laudans Deum sine fine: beata sine fine. Sed meditare attentius quæ de hac pulchritudine Apostolus ad Ephesios cap. 1. & 4. ad Colossi. cap. 1. & magnificentius. cap. 2. pronuntiat. Vide & sancti Ambrosij Epist. . 6. ad Irenæum, qua sum-

Colos. 1.

Epist. 57. prope fin.

Quod caput est hominũ, & Angelorũ

Conc. 3. in psal. 36.

mam

mam epiſtolæ ad Epheſios plena maieſtatis oratione complectitur. Hæc pulchritudo Sponſam excitat, vt non ſemel pulchrum appellet dilectum, ſed pulchrum, & decorum, eminentiam decoris illa repetitione deſignans (inquit S. Bernardus) aut certe in vtraque Chriſti ſubſtantia dignum expreſſit omni admiratione decorem, in altera naturæ (ideſt in diuina) in altera (ideſt humana) gratiæ. Et ſubdit. Quam pulcher es Angelis tuis, Domine IESV, in forma Dei in die æternitatis tuæ, in ſplendoribus ſanctorum ante luciferum genitus, ſplendor, & figura ſubſtantiæ Patris, & quidem perpetuus, minimeque fucatus candor vitæ æternæ. Quam mihi decorus es Domine mi, in ipſa tui huius poſitione decoris. Vide pulcherrima. *Serm. in Cant. 45.*

Potes & pulchritudinis magnitudinem ex nominibus conijcere, quibus ab Iſaia vocatur. Vocabitur, inquit, nomen eius, Admirabilis, Conſiliarius, Deus, Fortis, Pater futuri ſeculi, Princeps pacis. Meditare ſingula. Ex nominibus, qui bus vocatur ab Iſaia. c. 9.

Admirabilis. quam multis titulis, quam altis operibus, quam ſtupendis adinuentionibus?

Conſiliarius. & hoc quam multa continet? ſiue in conſilijs ſuper filios hominum: ſiue in adminiſtratione, & oeconomia ſalutis, & directionis noſtræ: ſiue in inſpirationibus; & ſapientiæ, ac prudentiæ luminibus nobis infundendis, vt puerilitatem noſtram erudiat, & dirigat?

Deus. Hìc caligant oculi, & Cherubin, atque Seraphin demittunt alas.

Fortis. qualis apparuit siue in hostibus gloriose debellandis: siue cum hanc suam fortitudinem per suam infirmitatem exercet: siue cum nimiam infirmitatem nostram ad fortissima quæque corroborat, & brachia nihili, vt arcum æreum ponit, ad dura pro amato perferenda, ad ardua tam prompte, & facile aggredienda: per quem credentibus datur, ait S. Leo, virtus de infirmitate, gloria de opprobrio, vita de morte.

S. Leo ser. 8. de Pass.

Pater futuri seculi. O quanta, quam pulchra, quam sublimia hoc nomine clauduntur! Quale seculum! seculum aureum, admirabile, dulce: in quo non in spiritu seruitutis, non sub onere premente legis; sed in spiritu amoris, & libertatis Domino seruiatur, non gemitu, & iugo, ac prementibus oneribus, sed in lætitia, & exultatione; in quo filij nihil terrenum, nihil humile, vt præmium in hac vita expetant; sed ex amore seruiant, cælestia expectent; vt cælestes viuant. Omnes, qui viderint eos, cognoscent illos, quia isti sunt semen, cui benedixit Dominus. Sed si tales filij exules, quid in patria, ò Pater futuri seculi?

Isa. 61.

Princeps pacis. Iam de pace cum Deo, cum Angelis, de pace nobiscum, & interna ordinatione affectuum, etc. quis dicat? Ipse est pax nostra, ipse pacis autor, qui inimicitias in semetipso interfecit. Quanta pulchritudine intellectus pacis interiorem mentium pulsat auditum? Sed de pace illa in æter-

Ephes. 2.

æternitate quis digne cogitet, cum etiam in hac vita pax Dei exuperet omnem sensum? Philip. 4

Ceterum si de pulchritudine, qua in forma Dei excellit, caligans oculus vespertilionis aliquid subobscure, vel palpitans intueri potest, vide, quæ Dionysius Areopagita de bono, lumine, fine, pulchro, amore, ecstasi, zelo disserit de d.no.c.4. de ente c.5. Vita c. 6. Sapientia c. 7. Virtute, Iustitia, Salute, Redemptione c.8. de Omnip. c.10. de pace 11. de Sancto Sanctorum, Rege Regum, Domino Dominantium, & per totum librum illum diuine tradit.

Pulcritudo Christi ex descriptione Cant.5.

Sed quoniam dulcissime Sponsa dilectum suum dissimilibus similitudinibus in Cantico describit amoris, videamus quomodo illum per partes nobis adumbret. Dilectus meus, inquit, candidus, & rubicundus, electus ex millibus. Caput eius aurum optimum. Comæ capitis eius sicut elatæ palmarum, nigræ quasi coruus. Oculi eius sicut columbæ super riuulos aquarum, quæ lacte sunt lotæ, & resident iuxta fluenta plenissima. Genæ illius sicut areolæ aromatum consitæ a pigmentarijs. Labia eius lilia distillantia myrrham primam. Manus illius tornatiles, aureæ, plenæ hyacinthis. Venter eius eburneus, distinctus sapphiris. Crura illius columnæ marmoreæ, quæ fundatæ sunt super bases aureas. Species eius vt Libani. Electus vt cedri. Guttur illius suauissimum: & totus desiderabilis: talis est dilectus meus.

Candidus & rubicũdus.

Dilectus meus candidus, & rubicundus. Vel candidus, ideſt clarus, ſerenus, purus, vt lux ſolis. Clarus eſt in diuina natura: rubicundus in humana ob ſanguinem Paſſionis. Vel candidus, & purus etiam in humana ob ſanctitatem, & inſignem puritatem, qui non ſolum nihil contraxerit maculæ, ſed purgationem etiam fecerit peccatorum.

Iſa. c. 18.

Electus ex millibus.

Electus ex millibus. ideſt inter myriades Hominum, & Angelorum, præ omnibus eminentior in decore. Electus in Hebræa voce ſignificantius vexillatus, ideſt, qui vexillum portat inter myriades, ideſt inſigniter excellit, & eminet: quod diceremus Italice, porta la bandiera.

Caput aurum optimum.

Caput eius aurum optimum. Si caput Chriſti Deus, recte caput Sponſi aurum optimum, quia homo Deus. Huius autem optimi auri pretium, pulchritudinem, ſplendorem cogita ſi potes. Non eſt (inquit) dilectus meus, & Sponſus meus Chriſtus Iesvs vnus aliquis è Sanctis, ſed Deus homo. Caput eius aurum optimum. Inclina oculos a fulgore, cerne, vt potes, in coruſcatione, & tranſitu: munda oculos, vt quomodo potes, ſaltem coniectati potius, quam ſpectati, vt S. Bernardus loquitur, ſimilitudinem videas.

1. Cor. 11.

Serm. 18. *in Cant.*

Comæ nigræ.

Huius capitis comæ, Angeli ſcilicet, & Sancti quique; qui illud ornant, & ab illo potius ornantur, ſi ſummam capitis puritatem conſideres, nigræ ſunt, velut coruus. Qualis eſt enim cuiuſcunque creaturæ ſpe-

cio-

ciositas ad illam ineffabilem, & inaspectabilem speciositatem! Nigræ etiam per humilitatem, & reputatione suæ vilitatis: nigræ per corpus mortis huius: nigræ de exercitationis internæ quasi bellico puluere, vel puluerulento sudore, vt ait S. Paulinus: nigræ, vt ait S. Bernardus, pœnitentiæ compassione, persecutionibus, zelo iustitiæ, ignita caritate fraterna, languore desiderij, comparatione splendoris Sponsi. Vide. *Epist. 4. ad Seuer.* *S. Ber. ser. 28. Cant.*

Oculi eius sicut columbæ, quæ lacte sunt lotæ. Columbis comparantur oculi Sponsi, quia puri, casti, simplices, formosi: siue quia in omnibus Patris gloriam, nostramque salutem intendebant. Est enim intentio oculus. siue quia oculi, quibus vigilat super nos, & custodit suos, intenti semper, & aperti, simplices sunt, & mundi. Super lapidem vnum septem oculi, ait Zacharias, super Christum multiformis sapientia, scientia, vigil cura, aspectus amoris. O oculi vt columbæ, nec qualiscunque, sed quæ residet iuxta fluenta plenissima, idest gratiarum Spiritus sancti. Hic consideranda aliqua, quæ præstat aspectus, & visus Sponsi; ex quo deriuantur in nos mirabilia dona, vnde merito oculi, & columbæ iuxta fluenta plenissima esse dicuntur. Lacte lotæ dicuntur, idest candidissimæ, & mundissimæ, veluti lac. Sicut & in Iob. Si lotus fuero quasi aquis niuis. Non tamen horum oculorum Sponsi pulchritudinem hac sola similitudine, quæ a Sponsa affertur scriptura adumbrat: sunt & alia sparsa in sacris literis, quæ *Oculi sicut Colũbæ.* *Zach. 3.* *Iob c. 9.*

Sicut flāma ignis. *Apoc. c. 1.*

eorum varijs similitudinibus signant splendorem. Aliquando in Apocalypsi flammæ ignis assimilantur ob splendorem, & ardorem. O oculos vere ignitos, qui si vel frigidissima pectora aspiciant, omni glacie resoluta ardere faciant; ita vt & aquæ iuxta

Isa. c. 64.

Isaiæ vaticinium ardeant igne. Aliquando

Vino pulcriores. *Gen. c. 49.*

assimilantur vino, quo pulchriores asseruntur in benedictione Iudæ: quæ Patribus fere omnibus consentientibus, de Christo Domino est. Dicuntur autem pulchriores vino ob nitorem, & hilaritatem, & quia cor lætificant, & inebriant. Pulchre D. Augu-

S. August.

stinus [fulgere (sic enim legit) oculos eius a vino, illa in corpore eius membra cognoscunt, quibus donatum est sancta quadam ebrietate abalienatæ mentis a subalternantibus temporibus cælestis sapientiæ lumen contueri.] Meditare diligentius S. Augustini verba, quibus docemur experientia potius, quam scientia hunc fulgorem oculorum, et hanc pulchritudinem esse quærendam. Nam in membris Christi illa hoc vident, et experiuntur, quæ ipsius dono acceperunt et sanctam qnandam ebrietatem, et alienationem mentis a terrenis; et oculorum aciem, atque puritatem, qua sapientiæ æternæ lumen conspiciant. Vere dulcia, et meditatu dignissima.

Genæ sicut areolæ aromatum.

Genæ illius sicut areolæ aromatum consitæ a pigmentarijs. Per genas, quoniam ex facie cognoscitur vir, et in ijs sapientia lucet; ac verecundia, et modestia splendet, exteriores Christi Domini actiones, quibus

appa-

apparebat, intelligo. Hæ itaque erant ſicut areolæ aromatum ob decentiſsimam diſpoſitionem, cum nihil haberent inordinatum, nihil diſtortum, nihil ex paſsionibus prouenіens. Areolæ ſunt aromatum propter fragrantiam. Nec a quocumque odoriferæ illæ, et aromaticæ herbulæ quomodocunque, aut fortuito ſeminatæ, aut plantatæ, ſed conſitæ a peritis opificibus, nempe a pigmentarijs, quia Spiritus ſanctus omnes illas Sponſi actiones moderabatur, et diſponebat. Talis arrifex, talis manus, talis plantatio. O vtinam et diſpoſitionem hanc, et fragrantiam anima mea circumſpicias, ac ſentias ſemper, vt confundaris de actionibus tuis, et ad imitationem accingaris. Vide, et ingemiſce.

Labia eius lilia ſtillantia myrrham primam, ideſt electam, perfectiſsimam, inſigni odore fragrantem. In lilijs, ſi colorem ſpectes, puritatem: ſi odorem, ſuauitatem: ſi aureas intus virgulas, diuinitatem intellige. Perinde eſt igitur, ac ſi dicat, Verba, quæ Sponſus meus profert omni candore, ac puritate conſpicua ſunt, omnimodis odoribus, ac ſuauitatibus referta: denique qualia eſſe decet, quæ ab homine Deo proferuntur, ſimul habentia candorem, et iucunditatem amœniſsimam a lilijs, ſimul ſalubritatem mirificam, et vim arcendæ corruptionis a Myrrha. Vt merito Apoſtolus Perrus dicat, Domine ad quem ibimus? Verba vitæ æternæ habes. De quo Lucas refert, Cum in Synagoga doceret in Nazareth, omnium

Labia lilia ſtillantia Myrrham primam.

Ioan. c. 6.

Luc. c. 4.

in Synagoga oculi erant intendentes in eum, et omnes teſtimonium illi dabant, et mirabantur in verbis gratiæ, quæ procedebant de ore ipſius. Sed de gratia labiorum plenius meditaberis in illa Epithalamij verba, Diffuſa eſt gratia in labijs tuis.

Manus tornatiles

Manus illius tornatiles, aureæ, plenæ hyacinthis. Manus ideſt opera Sponſi ſine tortuoſitate, aſperitate, lacunis, et angulis, ſed quaſi torno elaborata. Perfectiſsima quippe vndecunque fuerunt in omnibus.

Aureæ.

Plenę hyacinthis.

Aureæ ob perfectionem caritatis, vel latentis Deitatis. Plenæ hyacinthis, quia cæleſtis omnino, et, vt Sancti appellant, Theandricæ, ideſt Dei viriles. Sunt præterea tornatiles, quia expeditiſsimæ manus ad omnia opera pro voluntate facienda: quia mira facilitate, quæ voluit, operatus eſt ſigna, et prodigia, ſanitates, et omnia. Sed excellentiori modo non ea, quæ videbantur tantum, ſed Satanæ debellationem, animarum ſalutem, dona gratiarum, virtutes, Martyrum fortitudinem, et innumera huiuſmodi tornatiles manus eius operatæ ſunt: præſertim vero, vt quidam ait, cum eas crudeliſſimis clauis in vitæ ligno perforatas oſtendit. O qualia tunc operatus eſt. Claui illi, ait S. Leo, qui manus Domini, pedeſque transfoderant, perpetuis Diabolum fixere vulneribus, & Sanctorum pœna membrorum inimicarum fuit interfectio poteſtatum.] Denique magna opera Domini exquiſita, ideſt elaborata, & tornata in omnes voluntates eius. Et omnia, quæcunque vo-

S. Leo ſer. 10. de Paſ.

Pſal. 110.

voluit Dominus fecit in cælo, & in terra, in mari, & in omnibus abyssis: & omnia bona valde, quia bene omnia fecit. *Psal. 134.*

Venter eburneus. Venter eius eburneus distinctus sapphiris. Per ventrem, quæ mollior, & infirmior pars est, carnem intelligunt Patres: ac si dicat. Ipsa eius caro, & humanitas distincta Sapphiris, idest cælestibus signis, & virtutibus est. Non ita carnem aspectibus humanis obiecit, vt non etiam diuinitatis fulgore, & gemmis resperserit. Cerne si libet in præsepe iacentem, vagientem, lacrymantem, tenerum, imbecillum, pannis vilissimis, & fascijs astrictum, eundemque simul Angelos, simul stellas destinantem ad Pastores, ad Reges: & cælestis militiæ choros laudes ei, & hymnos, & gloriam in excelsis Deo mellisiue cantantes. Vilis in pannis, pretiosus in stellis. Magos aduocat noui syderis ductu, excitat, perducit, aspicit, excipit. Quid putandum vidisse illos in puero sic iacente? Infans foris tacet, intus eos alloquitur. Quæ verba Iesu bone in aurem cordis eorum instillabas? quæ mysteria reuelabas? quibus affectibus mulcebas, ne tanti itineris laborem se perdidisse putarent? Manifestatur absconditus, & qua voluit mensura se manifestat. Duodecim annos natus manifestat se inter Doctores. Verba sapientiæ mirantur, quid nisi sapphyros in ventre? Manifestatur in flumine: subijcit se baptismo, & spiritum in columbæ specie, atque a Patre testimonium accipit. Aperti sunt cæli, vox intonuit, Hic est filius meus dilectus, in quo *Matt. 3.* *Luc. 3.*

Ioan. 2. mihi complacui. O quales gemmæ, quales Sapphiri! Manifestatur & in nuptijs: mutat naturas: fit vinum optimum aqua. Quid multa? radiant per totam vitam gemmæ Deitatis. Remittuntur peccata, conferuntur sanitates, fugantur Dæmonia, redditur mortuis vita. Sed & in ipsa eius morte, quid hac infirmius, aut ignobilius? pendet in Cruce, & terram concutit. Laceratur clauis, & saxa scindit. Deridetur, & subsannatur, & solem obscurat. Blasphemant impij, sed luget cælum. Sic nimirum semper, & vbique in infirmitate Maiestas elucet: quam tanto veneremur humilius, quanto amplectimur humiliorem, experimur nostri amantiorem. Inuestiga diuitias, adora paupertatem, conquire vndique pretiositatem, sinu excipe vtilitatem. Denique vt ait S. Hieronymus, *Lib. 1. in Matth.* fulgor ipse, & maiestas diuinitatis occultæ, quæ etiam in humana facie relucebat, ex primo ad se videntes trahere poterat aspectu.

Crura columnæ marmoreæ. Crura eius columnæ marmoreæ, quæ fundatæ sunt super bases aureas. Crura, columnæ ob pulchritudinem, & stabilitatem: marmoreæ ob candorem. Misericordiam in his, & iudicium accipiamus: quarum alteram spes, alteram timor amplectitur. Vel misericordiam, & veritatem. *Bern. Ser. 6. Can. Psal. 24.* Et quidem vniuersæ viæ Domini huiusmodi sunt: sunt & promissiones, quæ fundantur super bases aureas, ipsa nimirum certitudine, & firmitate incommutabilis Deitatis. Considera, quas promissiones acceperis, vbi fundatas.

Quam

Quam pretiosa remissio peccatorum! Quam suauis mutatio morum! quam dulcis communicatio animorum! quam mellita coniunctio amorum! quam denique inexcogitabilis eminentia præmiorum! Hæ sunt misericordia, & veritas: hæc crura firma, & omni stabilitate inconcussa, quia fundantur super bases aureas. Nituntur enim diuinæ veritati, quæ fallere, aut falli non potest. In Christo autem dulcissimo Sponso firmitas omnis nostræ expectationis, & diuinæ promissionis locata est. Quotquot enim promissiones Dei sunt, ait Apostolus, in illo Est. Meditare profundius, percurre quæ, & quot promissa sunt, quæ et quot exhibita. Ab illo petendo (ait S. Augustinus) non eris vacuus, tuum confitendo non eris ingratus. O latitudinem.

Super bases aureas

2. Cor. 1.

Species eius vt Libani, electus vt Cedri. Propter eminentiam super ceteros montes, propter candorem, quod Libanon sonat, vel thus, et fragrantiam, et diuinitatem. Electus vero vt cedri, ob altitudinem, odorem, et imputribilitatem, quæ eo magis in electissimo Sponso miranda sunt, amanda, eructanda, quo etiam membris suis ex abundantia suæ diffusionis compertit.

Species vt Libani.

Electus vt Cedri.

Guttur illius suauissimum, vel significantius ex Hebræo, in abstracto, suauitates. Sunt, qui intelligant ob dulcedinem vocis: vt sit repetitio eius, quod iam dixerat, Labia illius lilia stillantia. Et hoc verissimum est. Sed vt sit noua laus, noua perfectio, accipiamus hoc loco non vt vocis instrumen-

Guttur suauissimum.

tum, sed vt alimentorum canalem. Igitur guttur erit, quo nos quasi cibum sibi incorporat. De qua re pluribus infra disseremus. Interim mihi dulce sapit accipere hic guttur Sacrosanctum Eucharistiæ Sacramentum. Illo enim nos in se traijcit, et incorporat. Audi ipsum clamantem, Qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem in me manet, et ego in illo. O traiectionem per guttur totius suauitatis fontem. O incorporationem, O transformationem, vt merito post tot laudes, et præconia concludatur vno verbo, Et totus desiderabilis. Et significantius ex Hebræo, Et totus ipse desideria, siue concupiscentiæ. Verbum Hebræum, vnde nomen, significat appetere tanquam vtile, dulce, iucundum, pretiosum. Et Aggæi secundo vocatur idem Dominus hoc eodem nomine, Et veniet appetibilis, vel desideratus cunctis gentibus. Quid non appetibile, quid non dulce, quid non sublime, et excellens in illo? Vere totus desideria, totus concupiscentiæ. Meditare, et satage, vt gustes; et sitias ipsum vitæ fontem, vnde inebrieris.

Ioan. 6.

Et totus desiderabilis.

3 Diffusa est gratia in labijs tuis.

Suauitas verborū Sponsi.

ERAT quidem etiam cum esset in hac vita mortali, gratia diffusa in labijs eius, vt dictum est. Sed considerandum profundius quot, quibusque modis gratia diffusa sit in labijs et verbis eius. Docet enim nos in Spiritu Verbum Sponsus, docet intrinsecus: et verba illius iuxta Scripturam

fauus

fauus mellis, dulcedo animæ, sanitas ossium. Perpende singula. Fauus mellis, quid suauius? Dulcedo animæ, quid appetibilius? Sanitas ossium, quid salubrius, quid restauratiuum magis? Cum enim loquitur intrinsecus animæ, replet eam dulcedine: viuificat, confirmat, et roborat ad agendum, siue luctetur cum hoste, siue ardua pro sponsi gloria aggrediatur. An aliud tibi, ait Bernardus, vel pati, vel petere videtur quæ dicit, Dormitauit anima mea præ tædio, confirma me in verbis tuis? Etiam facundus comes (inquit) qui in sermonum suauitate suorum, tanquam in quadam suaueolentia spirantium vnguentorum post se currere faciat vniuersos. Videnda in vtroque sermone pulcherrima. Dulcissime etiam Ambrosius [Anima iusti sponsa est Verbi. Hæc si desideret, si cupiat, si oret, et oret assiduo, et oret sine vlla disceptatione, et tota intendat in Verbum, subito vocem sibi videtur eius audire, quem non videt: et intimo sensu odorem diuinitatis eius agnoscit. Quod patiuntur plerunque qui bene credunt. Replentur subito nares animæ spirituali gratia, et sentit sibi præsentiæ eius flatum aspirare, quem quærit, et dicit. Ecce iste est, quem requiro; ipse, quem desidero.] Quam vero consolentur, et sustentent, et viuificent animam voces Sponsi, idem Sanctus Doctor ambrosio plane ore exequitur sermone sequenti: quæ vt ad meditandum prompta sint, non pigebit adscribere. Humiliatur enim (inquit) anima no-

Prou. 16.

Ser. 32. in Cant.

Ser. 31.

Ser. 6. in Psal. 118.

Alloquia Dei vita animæ.

Ser. 7. in Psal. 118.

stra

ſtra, dum traditur tentatori duris examinanda laboribus, vt luctetur, et exerceat, congreſſum contrariæ experiens poteſtatis. Sed in his tentationibus viuificatur alloquio Dei. Hæc eſt enim animæ noſtræ vitalis ſubſtantia, qua alitur, et paſcitur, et gubernatur. Nec quicquam eſt aliud, quod viuere faciat rationabilem animam, quam alloquium Dei Sicut enim augetur ſermo Dei in anima noſtra dum ſuſcipitur, dum intelligitur, dum comprehenditur, ita etiam vita eius augetur. Et quemadmodum e contrario alloquium Dei deficit in anima noſtra, ita et incurrit eius vita defectum. Itaque vt connexio iſta animæ, & corporis noſtri ſpiritu vitali animatur, atque alitur, & tenetur; ita verbo Dei, & ſpirituali gratia anima noſtra viuificatur. Vnde omni genere ſtudere debemus, vt reliqua omnia poſthabentes congregemus nobis alloquia Dei, & congeramus in principale noſtrum, in ſenſus, in ſolicitudines, conſiderationes, actuſq; noſtros, vt alloquijs Scripturarum facta noſtra conueniant, nec a ſerie præceptorum cæleſtium actus noſter diſcordare videatur, quo poſſimus & nos dicere, Quoniam eloquium tuum viuificauit nos.] Nec vero ſolum has voces Sponſus habet, ſed multis animam, varijſque modis alloquitur. Siquidem aliquando reprehendit, ac corripit: aliquando inſtruit, & docet: aliquando amatoria, & blanda loquitur: aliquando promiſſis vel præſentium auxiliorum, vel futurorum bonorum excitat, & accendit. Sed ſiue his, ſiue

Multipliciter Verbum alloquitur animam.

ue alijs multis modis, vt solet, animam alloquatur, semper certe labia omni gratia diffusa manifestantur. Semper gratia omnis per labia ipsa diffunditur.

Et mirum videri potest quomodo etiã reprehendens atq; corripiens diffusis gratia labijs loquatur. Et tamẽ sic est, & sic experitur, & profitetur quisquis experitur quã dulciter correptione cõmendat nos Deus. [Nam quis est, ait S. Bernardus, quem in hoc sęculo cõmendat Deus? Quomodo commendauit veritas eum, qui adhuc reprehensibilis inuenitur? Denique ego inquit, quos amo, arguo, & castigo. Hæccine commendatio est tota? Prorsus, quantum mihi videtur, ipsa est. Quæ est enim melior, & efficacior commendatio, quam diuinæ erga nos testatio caritatis? Testimonium vero amoris eius nullum certius in hac vita, quam quod desiderat Propheta vbi ait, Corripiet me iustus in misericordia, & increpabit me. Hæc namque increpatio, qua iugiter nobis suggerit in occulto spiritus veritatis quid desit nobis, superbiam, negligentiam, ingratitudinem repellit. Hæc Bernardus. Facit autem hac increpatione Sponsus in gratia labiorum, vt anima agnoscens suam fœditatem, suamque immunditiam, quæ illius munditiæ contemperari non potest, omnino de se diffidat: se se vsque ad nihil humiliet. Et tamen occultis modis in suam sapientiam illam Sponsus erigit: sic humiliat, vt attollat: vt cum omnia illius ossa marcescant, ipsa fortitudinem in sponso suo mutet: ex humilitate

Primum increpando.

Ser. de 11 Apost. qui gloriatur.

Psal. 140.

litate

litate ad maiora se dona disponat: ex cognitione paupertatis in preces, atque orationes prorumpat; & quo pauperiorem se videt, eo ad agendum deinceps solicitius, fortiusque tota super dilectum suum innixa, consurgat; vt iuxta Scripturam in laboribus laboret sibi, & vim faciat perditioni suæ.

Prou. 16. iuxta 70.

Porrò de instructione, ac doctrina quanta meditari licet! quomodo vias suas, vias (inquam) pulchras ostendit! Quibus medijs, quibus gradibus, ad quæ perfectionis culmina ascendendum: quanta sit virtutum pulchritudo, & amabilitas: quanta in peccatis, & negligentijs fœditas: quanta in tepiditate non paupertas tantum, & mendicitas, sed præcipitiorum occasio. Quid suauitatem gustus sapientiæ impediat: quid contra palatum exacuat, & erigat: quæ animam ipsam a Dilecto vel retrahant, vel elongent; quæ contra applicent, & agglutinent: vt ab eo tanquam ab annulo cera ad Dei formam, similitudinemque signetur: in quo veram prudentiam positam esse docet S. Augustinus, & innumera huiusmodi.

Cass. col. 24. c. 26.

Secundo instituendo, & docendo.

Prou. 3.

Aug. epis. 52.

Iam vero de blandis, & amatorijs verbis, quæ gratiam in labijs diffusam testentur, vberrimus aperitur campus, sed ijs, qui voces eas digni habiti sunt audire. Vt vocetur anima pulchra, formosa, soror, dilecta, columba, speciosa, electa, amica, sponsa, & quæ huiusmodi sunt innumeræ, quæ blandientem resonant, voces. Nunc inuitat in hortos, nunc ad cellaria, nunc ostendit diuitias gloriæ, nunc fiduciam instillat, secre-

Tertio blandiendo.

In Cant. passim.

ta

ra pandens, solicitudinem spondens, nunc læua sub capite mulcens, nunc dexteram amplexans. Denique si aures cordis apud illum sic blandientem apertæ sint, mira sunt, quæ audit, intelligit, experitur.

Promissiones vero quam dulciter sapiunt? quam magnifice erigunt? Et in præsenti quidem, [Ne timeas, quia ego tecum sum: ne declines, quia ego Deus tuus confortaui te, & auxiliatus sum tibi, & suscepit te dextera Iusti mei. Ego Dominus Deus tuus apprehendens manum tuam, dicensque tibi ne timeas, Ego posui te quasi plaustrum triturans &c.] De futuro vero, vbi ego sum, & ipsa eris. Videbis claritatem meam, quam mihi Pater dedit, percipies regnum, sine fine me frueris: mutaberis in me tota transformata, vt sis mecum vnum. Et quæ sunt alia magnifice ab eo promissa in vita, quæ nunc est, & futura. Hic licet spatiosissime pasci siue ingrediaris, siue egrediaris. O pascua, o riuos.

Quarto promittendo. *Isai. 41.* *Ioan. 17.*

Ceterum diffusa est gratia in labijs eius plane modo incomparabili, nimirum cum loquitur ad Patrem de nobis bona. Si enim Caleb ad suspirium, & vocem filiæ dedit ei irriguum superius, & irriguum inferius, quid negare tali filio, & sic dilecto poterit Pater, quem & exauditum scimus pro sua reuerentia? Hic Patri dilectus, in quo sibi complacuit, omnia quæ pro nobis fecit, pertulit, passus est, repræsentat: sedet nunc ad dexteram, vt appareat vultui eius, et interpellet pro nobis. O quales voces! qualis gratia!

Gratia in labijs Christi alloquentis Patrem pro nobis. *Iudic. c. 1.* *Matth. 3. & alibi.* *Rom. 8.* *Hebr. 9.*

gratia! expende, et rumina. Nihil negandum puta, quod ad eius gloriam, & tuam vtilitatem pertineat. Habemus fiduciam, habemus Pontificem, habemus aduocatum, habemus Ancoram tutam, ac firmam, & incedentem vsque ad interiora velaminis, vbi præcursor pro nobis introijt. Quis diffidat? quis desperet?

Hebr. 6.

Sed & alio plane dulcissimo pacto gratia diffusa est in labijs illius, quia ex diffusione gratiæ eius etiam in os nostrum redundat, vt iam audeamus & ipsi loqui cum Patre, miscere colloquia, petere petitiones, laudes cantare, hymnum gloriæ eius resonare, cum Angelorum choris miscere voces, cantica modulari. Et in his omnibus diffusa est ex labijs eius in labia nostra mirifica gratia; vt iam audiat, quæ eiusmodi est Sponsa, Ostende mihi faciem tuam: sonet vox tua in auribus meis. Vox enim tua dulcis, & facies tua decora: &, Sicut vitta coccinea labia tua, & eloquium tuum dulce. Quid ni dulce eloquium ab labijs coccineis immaculati Agni sanguine purpurantibus? O magnificentiam, ò diffusionem. Quæ labia? idest hominis, vermiculi, & vix vllius momenti: qua gratia repleta sunt? Qui diligit cordis munditiam propter gratiam labiorum suorum, habebit amicum Regem. Quanti in vno verbo thesauri? Habebit amicum, magnum est; Regem, sublime est. At quem amicum? & quem Regem? inscrutabile est, Regem Regum, in quo thesauri omnes, opes superbæ, & gloria: illum habe-

Diffunditur gratia a Christi labijs in labia nostra.

Cant. 2. et 4.

Prou. 22.

habere amicum, & amicum ex gratia labiorum filij vnici, dilecti, vnde in nos diffunditur, quanta dignitas? quanta felicitas?

Benedixit te Deus in æternum.

O Benedictionem æternis benedictionibus celebrandam. O benedictionem, vnde omnes benedicuntur, eandemque omnium fontem benedictionum, ac finem. Non enim ad mensuram dedit Deus filio benedictionem; quia nec ad mensuram dedit spiritum. Pater, inquit Baptista, diligit filium, & omnia dedit in manu eius. Requieuit quippe super eum omnis fons Spiritus sancti. Benedictus ergo, ait Bernardus, in odore, benedictus in sapore, benedictus in specie. Perpende singula, & lege eo loco Bernardum. Plane odor filij huius, sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus. Ex benedictione odor, sapor, & species: vt pulcher visu, & suauis ad vescendum, non phantastice, non ad decipiendum vti fructus ille occasio maledictionis; sed plane solide, & eminenter appareat. De hoc sane verius, quam de Ioseph, qui figura, & vmbra erat, illud accipio, Omnipotens benedicet tibi benedictionibus cæli desuper, benedictionibus Abyssi iacentis deorsum, benedictionibus vberum, & vuluæ. Certe nemo his benedictionibus vberius, excellentiusque cumulatus est.

Benedictio Sponsi quam immensa.

Ioan. 3.

Hom. 3. super Missus.

Gen. 27.

Gen. 3.

Gen. 49.

Benedicitur enim in Cælis, vbi omnia possidet, vt pote cui data est omnis potestas in cælo, & in terra. Benedicitur a Ciuibus

Benedicitur Sponsus benedictionibus Cæli.

Matt. 28. uibus patriæ illius æternis benedictionibus. An non benedicunt, qui cantant, Dignus
Apoc. 5. est Agnus, qui occisus est, accipere virtutem, & diuinitatem, & sapientiam, & honorem, & gloriam, & benedictionem? Cui & cantant, Misericordias Domini in æternum
Psal. 88. cantabo? Quo cantico, vt ait Augustinus, in laudem gloriæ gratiæ Christi, cuius sanguine liberati sumus, nihil erit profecto illi
De Ciuit. l. vlt. cap. vlt. iucundius Ciuitati. Huic cantant, Redemisti nos Deo in sanguine tuo: & fecisti nos
Apoc. 5. Deo nostro regnum, & Sacerdotes. Denique nouum canticum est Ioanni, quia mortales nunquam simile audierunt: nouum cælestibus spiritibus, quia nunquam eo satiantur. Innouant laudes, & benedictiones semper nouas, semper antiquas. Alleluia cantant Deo, alleluia & Agno. Sed hæc intenta potius aure audienda sunt, curandumque ne perstrepat mundus.

Et benedictionibus abyssi. Cogita, si potes quid sit, Benedictionibus Abyssi. Sane & cum visitarentur in Limbo Patres, benedixerunt eum, qui eduxit eos
Zach. 9. de lacu, in quo non erat aqua, qui in sanguine testamenti sui emisit illos. Benedicunt & animæ, quæ in Purgatorijs locis degunt, dum eum considerant meruisse, vt ipsæ etiam post hanc vitam purgari a contagione possent. Laudant pœnarum mitigatorem: laudant in medijs flammis consolatorem: benedicunt aspectum iucundissimum faciei suæ promittentem, ad quem ardentissime anhelant.

Benedictionibus vberum. Benedictionibus vberum, & fœcunditatis.

tis. Quis Apoſtolorum, & Magiſtrorum, ac Patrum replet vbera, vt lacte pinguescant? compaſſionem, & conſolationem exhibeant, niſi ipſe? Quis fœcunditatem Eccleſiæ talem præſtat? Ecce quam multa prole fœcundatur ex benedictione benedicti huius. In illo enim omnes gentes, & tribus terræ benedictæ ſunt; & benedictiones omnes ab illo. Qui benedixit nos, ait Apoſtolus, in omni benedictione ſpirituali in cæleſtibus in Chriſto. Sed ſequitur Iacob. *Geneſ. 12. Act. 3. Epheſ. 1.*

Benedictiones Patris tui confortatæ ſunt benedictionibus Patrum eius, donec veniret deſiderium collium æternorum. Fiant in capite Ioſeph, & in vertice Nazaræi inter fratres ſuos] Vere benedictiones omnes in capite eius factæ ſunt, confortatæ ſunt: & ſublimiores factæ præ benedictionibus Patrum. Propter quem benedicti & Patres. O Nazaræum inter fratres, ſuper fratres, propter fratres. Quis ſanctior fonte ſanctitatis? Plane Nazaræus, ſeparatus, et excelſior ceteris factus vitæ puritate, donorum largitate, coronæ, et diadematis maieſtate. Super ipſum (inquit) efflorebit ſanctificatio mea, Hebraice corona ſanctitatis, et regni. Ex capite benedictionis vnguenta, quæ defluant, non in barbam ſolum, ſed in oram veſtimenti, ſicut ros Hermon, qui deſcendit in montem Sion, ideſt Eccleſiam: in quam mandauit Dominus ex hoc capite benedictionem, et vitam vſque in ſeculum. Currite gentes: ecce completum eſt in Sponſo, quod antea fuerat non fallaci promiſſione prophetatum. *Benedictionibus omnibus. Gen. 49. Pſal. 131 Pſal. 132*

Bene-

Psal. 64. Benedices coronæ anni benignitatis tuæ. Annus benignitatis aduentus Christi: in quo benignitas, et humanitas effusa est. Corona anni perfectio ipsa, et consummatio: corona decoris, corona abundantiæ, corona gloriæ. Benedices coronæ anni benignitatis tuæ, et campi tui replebuntur vbertate. In Hebræo significantius, et rotæ, vel orbitæ tuæ stillabunt pinguedinem. Vt vbicunque curru secundo vehitur, stillet pinguedinem, eam nimirum, qua repleri animam suam cupiebat Psalmista. Psal. 62. Vtinam et anima mea saginaretur illa, vt fieret in me, et quod sequitur, Et labijs exultationis laudabit os meum.

4 Accingere gladio tuo super femur tuum, potentissime.

Post speciem, & gratiam labiorum agitur de virtute bellica, Quia Spōsa erat primo liberanda, deinde cūstodiēda.

IAM incipit narrare aliam laudem, a virtute, fortitudine, pugnandi præstantia. Sed mirum videri poterit fere initio epithalamij, post gratiam labiorum, & pulchritudinem, quæ suauitatem redolent, & amabilitaté, repente in gladium, & bella prorumpere. Considerandum hic agi de Sponsa, quam Rex sibi elegit, & adsciuit, vt ad regale Diadema, & consortium Regni proueheret. Hæc autem Sponsa captiua erat, & misera seruitute ab hostibus ferocissimis premebatur. Hanc ergo vt eriperet, gladio, bello, & fortitudine multa opus erat. O rem admirabilem, ò mysterium incomprehensibile. Talem Christus elegit Sponsam captiuam, oppressam, rebellem, alie-

nam

nam, auersam, infirmam. Ita ne? Opus habuit gladio illa maiestas, cui subest, cum voluerit, posse? prorsus ita. Nam vincendi erant hostes, ipsa liberanda, adducenda ad Sponsum vinculis caritatis, amoris cuspide saucianda: custodienda deinde ob maximam & eius imbecillitatem, & impugnantium improbitatem.

Accingitur autem gladio, sed super femur, idest super humanitatem, & carnem, quæ femore designatur. Nam miro modo per carnem, per infirmitatem, per passiones & pugnauit, & vicit. In femore humanitatis gladius diuinitatis.

At quali gladio? dicat Isaias. In die illa visitabit Dominus in gladio suo duro, & grandi, & forti super Leuiathan serpentem vectem: & super Leuiatan serpentem tortuosum: & occidet Cetum, qui in mari est.] Vt merito Vinea meri, quæ est Ecclesia, in die illa (vt subiungit) cantet ei cantica liberationis, & laudis, epinicia pro victoria, quia contritis hostibus liberata est, & exaltata. Qualis igitur gladius est? gladius Deitatis: vt teterrimus hostis, dum capit, capiatur: dum irruit ruat: dum persequitur mortalem, incidat in Saluatorem. Horum autem hostium tam immanis fuit strages, tam augusta de ijs victoria, vt merito triumphatori, Cæli, terra, inferi collætentur. Sic etenim suam Christus consummauit virtutem, vt in ipso, & per ipsum omnes, qui in eum crederent, triumpharent. De quo singulari, diuinoque triumpho sic Apostolus. Et expolians principatus, & pote-

Isai. c. 27

S. Leo ser. 9. de Pas.

Victoriæ Christi excellentia.

Coloss. 2.

potestates traduxit confidenter (idest exemplum, & spectaculum fecit omnibus, vt derisui essent, & ostentui) palam triumphans illos in semetipso. Quis enumeret fusos hostes? sublatos sacrilegorum nidores sacrificiorum, muta reddita Dæmonum oracula, vbique erectos Christi victoris titulos, domitum orbem non ferro, sed ligno, expulsos Dæmones ad hominum infirmorum voces, solo signo victricis Crucis vel incredulos, & Iudæos malignis spiritibus incussisse timorem: Sanctorum Martyrum cineres inuictis olim aëreis potestatibus intolerandas fuisse: in Insulis, quæ longe sunt, Crucis adorata mysteria: denique Tyrannos, & Dominatores Orbis Spiritales Nequitias etiam armillis Christi, vt est in Iob, idest infirmis quibusque membris eius fuisse deuictas?

Iob 40.

Victus Dæmon gladio diuinitatis: victa Sponsa gladio caritatis.

Sed quoniam Sponsa, seu anima quæque liberari ab hoste non poterat, quandiu a Sponso auersa similitudinem peruersæ voluntatis captiuantium non relinquebat, non potestatis solum gladio aduersus Dæmones, sed alterius generis gladio erga captiuam erat agendum, gladio (inquam) amoris: quo vsque ad intima cordis eius pertingente, vsque ad diuisionem animæ, ac spiritus, compagum quoque, ac medullarum, relictis hostibus ad Sponsum tota rediret. Forti omnino cuspide opus erat, vt penetraret in cor eius. Dabis eis, inquit Ieremias Domino, scutum cordis, laborem tuum. Dare autem dicitur, non emolliendo. Duritia quippe

Ier. Tr. 3.

quippe cordis scutum est impenetrabile: quod labor tuus, idest Domini, vocatur, quia in eo maxime laborauit, vt amore in intima penetraret. An non laborauit? Nec in omni mundi fabrica tantum fatigationis autor assumpsit. Nec mirum, inquit Bernardus, si libenter inhabitat Cælum hoc Dominus IESVS, quod vtique non quomodo ceteros, dixit tantum vt fieret, sed pugnauit, vt acquireret; occubuit, vt redimeret.] Et re vera eadem Passione, qua hostes vicit, vulnerauit & Sponsam. Quid enim efficacius ad amorem? Quid penetrabilius? Illabitur fortiter, & placide in medullas, & modis omnibus mundi, ac sui ipsius amorem validissime extundens, in Sponsum transfert. Nam obstabat cœcitas, qua Deum minime cognoscebamus: Passio autem Christi potenter illuminat. Obstabat mundi, & creaturarum amor, qui occupat, & capit: sed quid fortius expellit omnem mundi, & rerum eius amorem, quam Christi Passio? Obstabat paupertas, & nuditas, ne ad eum accederemus: sed quid ditius thesauris ininuestigabilibus sanguinis Christi? Obstabat deiectio, vilitas, & humilitas nostra: sed quid altius prouehit? vt merito S. Augustinus exclamarit: O medicinam omnibus consulentem, omnia tumentia comprimentem, omnia tabescentia reficientem, omnia superflua resecantem, omnia necessaria custodientem, omnia perdita reparantem, omnia deprauata corrigentem. Quis iam se extollet contra filium Dei? Quis de

Serm. 27. in Cant.

Eadem passione, qua Sponsus hostes vicit, vulnerauit & Sponsam.

De Agone Chr. c. 11.

ſe deſperet, pro quo tam humilis eſſe voluit filius Dei? Quis beatam vitam eſſe arbitretur in ijs, quæ contemnenda eſſe docuit filius Dei?] & cetera, quæ diuinitus proſequitur. Sed & S. Bernardus dulciſſime. Quid enim faciat conſiderata tanta, & tam indebita miſeratio, tam gratuita, & ſic probata dilectio, tam inopinata dignatio, tam inuicta manſuetudo, tam ſtupenda dulcedo? Quid, inquam, hæc omnia faciant, niſi vt conſiderantis animam ab omni penitus prauo vindicatam amore ad ſe mirabiliter rapiant, vehementer afficiant, faciantq; præ ſe contemnere quicquid niſi in contemptu horum appeti non poteſt? Nimirum proinde in odore vnguentorum horum Sponſa currit alacriter, amat ardenter, & parum ſibi amare ſic amata videtur, etiam cum ſe tota in amore perſtrinxerit. Nec immerito. Quid magnum enim tanto, & tanti repenſatur amori, ſi puluis exiguus totum ſe ad redamandum collegerit, quem illa nimirum Maieſtas in amore præueniens, tota in opus ſalutis eius intenta conſpicitur?] Perpende omnia. Denique id mihi Pſalmiſta poſtulare videtur cum ait, Vre Domine renes meos, & cor meum, quoniam miſericordia tua ante oculos meos eſt, & complacui in veritate tua. Miſericordiam per excellentiam, & eminentiam ſuper alias omnes, opus Paſſionis intelligo. Inter omnia enim opera miſericordiæ Dei, quæ ab initio ſaluti ſunt impenſa mortalium, nihil eſt mirabilius, nihilque ſublimius, quam quod pro mundo

Tract. de dilig. Deo

Pſal. 25.

Miſericordia Dei per excellentiam opus Paſſionis.

S. Leo ſer. 3. de Paſ.

mundo crucifixus est Christus. Ergo qui ſemper ob oculos hanc excellentem miſericordiam habet toto corde, & cor, & renes, ideſt animam totam, & concupiſcentias carnis, corpuſque totum diuino amoris igne cremari poſtulat: & complacet ſibi, atque ſuaui quadam pace quieſcit, ac placide delectatur in veritate non ſolum exhibitionis tantæ rei, quam crebertima ſponſione per os Sanctorum, qui a ſeculo ſunt, Prophetarum, ſpoponderat Deus; ſed etiam in veritate, quam ſuo tempore exhibendam non dubitat de pollicitationibus regni: vt nimirum & floribus nunc fulciatur, & malis, vt amore langueſcens tandem fructibus dulciſſimis Crucis Chriſti potiatur in patria.

Quomodo Sponſa cuſtodiatur.

Iam vero per potentiam ab hoſtibus captiuatoribus liberata, per amorem in thalamum adducta, nequaquam omnino ſecura eſt, ſed diligenti cuſtodia tum propter ſummam infirmitatem, & mutabilitatem, tum ob inimicorum implacabile odium, impugnationemque perpetuam, per iugem protectionem ſeruanda, & cuſtodienda eſt. Rapitur enim mox, & miſere perit, niſi fulmenta manus ſuæ ſuppoſuerit Sponſus, niſi vallauerit eam per circuitum. Proinde lectulum Salomonis ſexaginta fortes ambiunt, omnes tenentes gladium, & ad bella doctiſſimi propter timores nocturnos. O ſummam noſtram fragilitatem, ò ſummam æquè Sponſi clementiam. Adhibet cuſtodes Angelos, qui nos ambiant, qui animam, in qua ipſe requieſcit, vigili cuſtodia ſeruent. Propter *Cant. 3.*

timores autem nocturnos (sumus enim in tenebris, versamur inter hostes, quotidie de vita periclitamur) Angelis suis mandauit de nobis. Quis, quibus, de quo? ait S. Bernardus, Deus, Angelis, de nobis. Magna fiducia. Sed quid, si addas, quod & ipse ad custodiam nostri gladio accinctus est? Denique non solum ab hostibus ipse custodit: sed nec ab amicis aliquando patitur inquietari. Adiuro vos, ait, Filiæ Hierusalem, ne suscitetis, neque euigilare faciatis Dilectam donec ipsa velit. Magna plane, & ambienda custodia. Olim Cherub flammeum, atque versatilem habentem gladium ante Paradisum ad custodiam ligni vitæ collocauit, iuste id quidem; sed ad hominem arcendum. Nunc vero ipsum lignum veræ vitæ Christum in Paradiso cordis Sponsæ locauit: ibique non ad arcendum, sed ad seruandum illi perpetuo esum vitalis arboris, in quo vita ipsa consistit, Spiritum scientiæ cum gladio versatili, ardentique locauit, amorem scilicet ardentem in corde constituens, ne contingat Christum amittere. O pietatem, ò amorem. Cauta esto Anima: fructum hunc vitæ custodi cælesti scientia, Amoris gladium perpetuo vibra; custodi tibi Christum. Denique omnia profunde, omnia perde, ne ipsum perdas. Vide autem tu quo te vsque prouexerit, vt fortem te esse contra hostes faciat: nec solum ab illis tuta sis, sed eos persequaris, & vincas. Eo triumphatoris victoria excreuit. Ipsa olim captiua, ipsa infirma, ipsa nihili de hoste triumphas.

Ser. 17. in psal. Qui habitat.

Cant. 8.

Non solū custoditur Sponsa, sed & ipsa pugnat, ac vincit.

phas. Persequar, ait anima sancta, inimicos meos, & comprehendam illos, & non conuertar, donec deficiant. Et comminuam eos vt puluerē ante faciem venti, vt lutum platearum delebo eos. Hæc victoria Christi Dei mei, hæc Sponsæ fortitudo, hæc gloria. Fugatur enim Amalec, & deletur, sed manus Solij Domini est, virtus magnitudinis, & excelsæ Maiestatis illius. Pugnat Iosue, sed manibus Mosis orantis in monte victoria deputatur. Extendit in Caluariæ monte sublimior Moses manus suas, & vincit Israel. Trade, inquit, Deus hoc auribus Iosue, nempe vt sciat alium pugnare, & alium vincere: & intelligat mysterium. Ipse IESVS Sponsus in nobis & pugnat, & vincit. Et qui pro nobis, ait Cyprianus, semel vicit, semper vincit in nobis. Merito bellum Domini nuncupatur, merito altare erigitur a victore, & vocatur illius nomen altaris, non fortitudo manus meæ, non robur brachiorum meorum, sed Dominus exaltatio mea. Intelligat hoc anima vt grata sit, & humilis: quo omnia in autorem cum gratiarum actione referat.

Psal. 17. *Exod. 17.* *Ibidem.* *Ep. 9. edi. Pamm.* *Exod. 17.*

5 Specie tua, & pulchritudine tua intende, prospere procede, & regna.

FVTVRAM prophetiam, & Regni progressum per exhortationem, ac faustam precationem ex magnitudine, & vehementia desiderij pronuntiat. Dicit autem, vel

superioribus connectens, quasi per appositionem, gladium, quo vicit, speciem esse, & pulchritudinem, vel sequentibus iungens, quod in idem recidit, specie, & pulchritudine regnaturum.

Intendere autem est sibi viam facere, pergere in victoria, quod de Alexandro
1. Mac. 1. dicit Scriptura. Pertransijt vsque ad fines terræ, & siluit terra in conspectu eius: ita facilem, & felicem, ac prosperum successum habuit.

Prospere procede. S.Hieronymus, Prospere ascende, more scilicet regio, & triumphali vel super equum, vel super quadri-
Abac. 3. gam. Qui ascendes, ait Abacuc, super equos tuos, & quadrigæ tuæ saluatio. Quā autem prospero successu perrexerit in victoria, vel vnus Paulus docet, qui cum esset Scenofactoriæ artis, ignobilis, abiectus, & humanis plane destitutus auxilijs, in tantum virtute progressus est, quemadmodum Chry-
Ho. 4. de laud. S. Pau. sostomus notat, vt vix triginta annorum spatio, & Romanos, & Persas, & Parthos, & Medos, & Indos, et Scythas, et Æthiopes, et Sauromatas, et Saracenos, et omne prorsus humanum genus sub iugum mitteret veritatis.

De regno Christi consideranda quinq;

Et regna. De Regno autem Christi Sponsi, quinque meditanda occurrunt.

Primum, Modus illud comparandi.
2 Amplitudo Regni.
3 Duratio.
4 Finis.
5 Modus regnandi. Et hoc dupliciter.

Pri-

Primo per amorem. Secundo faciendo eos Reges, in quibus regnat. O nouam omnino regnandi rationem! O regnum prorsus incomparabile! O Regem omni admiratione, et acceptione dignissimum!

1 Modus acquirendi Regni inexcogitabilis erat, vt per Passionem, Crucem, et mortem pararet regnum: despectus glorificaretur, victus vinceret, regnaret occisus: et conferretur etiam homini gloria per contumeliam, incorruptio per supplicium, vita per mortem. Sed ex huiusmodi triumpho et illud euenit, vt per homines contemptibiles, indoctos, timidos, humanis præsidijs omnibus destitutos subiecerit mundum, non in humanæ sapientiæ verbis, sed in ostensione spiritus, et virtutis; per stultitiam prædicationis, qui eum, quem Deum prædicabant, simul persuaderent crucifixum. Ea dicerent, quæ carni, et desiderijs humanis aduersentur: crucifigendas concupiscentias docerent, amplectendam humilitatem: fugienda, quæ Mundus magni æstimat, et toto impetu amplectitur: pro ijs non modo a populis, sed a Principibus, et Regibus extrema quæque sustinerent, ignes, Cruces, bestias. Omnia denique contra se Diaboli inuenta non contemnerent solum, et riderent, sed ardentissime appeterent. Vnde Beatus Andreas, cuius hodie triumphum celebramus, quam lætus exclamat, O bona Crux, quæ decorem, et pulchritudinem de membris Domini suscepisti! Quam fidenter! Amator tui semper fui, et desideraui

1 Mirus modus, quo regnũ acquiritur.

S. Leo ser. 19. de Pas.

1. Cor. 1.

amplecti te ! Quam supplex, & anxius ! Ne patiaris me Domine ab impio Iudice deponi, quia virtutem sanctæ Crucis agnoui.

2 Amplitudo regni Christi. 3. Reg. 4.

2 Amplitudo vero Regni quanta est ! Non enim, vt terrenus ille Salomon a Dan vsque Bersabee definitum habuit regnum : sed dominabitur, inquit Dauid, a mari vsq; ad mare, & à flumine vsque ad terminos orbis terrarum. Coram illo procident Æthiopes, & inimici eius terram lingent. Reges Tharsis, & Insulæ munera offerent. Reges Arabum, & Saba dona adducent. Et adorabunt eum omnes Reges terræ, omnes gentes seruient ei. Sed & Isaias. Propter hoc in doctrinis glorificate Deum, & in Insulis maris nomen Domini Dei nostri. A finibus terræ laudes audiuimus, gloriam Iusti. Et rursum. Laudate cæli, quoniam fecit Dominus. Iubilate extrema terræ. Idem & Ægypti nomine mystice mundum intelligens. Erit, inquit, altare Domino in medio Ægypti, & titulus iuxta terminum eius. O altare; ò titulum. Offertur Domino in omni loco Hostia munda, sed & corda Fidelium altare Domino facta sunt, sicut Augustinus, & Gregorius docent. Ille quidem. Cum ad illum sursum est, eius est altare cor nostrum. Hic vero. Altare Dei est cor nostrum, in quo iubetur ignis semper ardere. Titulus vero quam eximius ! quam admirabilis ! quia inscriptum est in nobis nomen Christi nouum. Est nomen quidem æternum, Sum qui sum, & Qui est, quia solus vere est. At nomen nouum, quod os

Psal. 71. *Isa. 24.* *Isai. 44.* *Aug. de Ciu. l. 10. c. 4.* *Greg. mo. l. 25. c. 27* *Apoc. 3.* *Exod. 3.*

Do-

Domini nominauit, IESVS est. Faciam, ait, columnam in templo Dei mei. Nam et si perfecta inscriptio in columna, quæ non egredietur, aut mouebitur amplius, in Cælo erit, sicut & perfecta Dei possessio, qua nos possidet; tamen etiam in hac vita inscribitur ijs, qui eius sunt, nomen IESV, & titulus possessionis. Scribam, ait, super eum nomen Dei mei, & nomen Ciuitatis Dei mei nouæ Hierusalem. Quia ad eam patriam pertinet, in quam conscriptus est ciuis. Et nomen meum nouum. Quibus autem literis exciditur in hac felici columna nomen hoc admirabile! quis explicet, quis intelligat? Scio autem non insculpi nisi ab ipsomet Domino artifice, qui columnam & statuit, & expoliuit, & inscripsit. Salomon in Templo, Christus in Ecclesia: ille duas, hic innumeras. Ille Iachin, & Booz, hic firmitatem, & fortitudinem: sed ille per artifices, hic per se & dolauit, & posuit. Amoris scalpellum, & ferramenta in igne fornacis amoris sui igniuit, & emollijt: in aqua, & sanguine lateris temperauit: in cote Crucis suæ exacuit. Ipsam iam columnam plumbo pœnarum suarum perpoliuit, spiritus dulcedine lucidam reddidit. O qualem titulum. Et quo loco! Anima sic parata, & sic ornata, et hoc nomine insignita in medio Ægypti mundi huius. Sed parum est in terra regnare, etiam in inferiores partes terræ vt regnator intrauit. Penetrabo, inquit, omnes inferiores partes terræ: et inspiciam omnes dormientes, et

L. 3. Reg. c. 7.

Eccl. 24. in fin.

illuminabo omnes sperantes in Domino. Id quidem præstitit, quando in Inferno suos visitauit. Et nunc regnat in cælo, in terra,
Philip. 2. subtus terrã. Vt in nomine IESV omne genu flectatur Cælestium, Terrestrium, & Infernorum: & habeat in vestimento, & in femore suo scriptum literis incomprehensibi-
Apoc. 19. libus, Rex Regum, & Dominus dominantium: & omnis lingua confiteatur, quia Dilectus in gloria est Dei Patris.

3 Duratio regni Christi. *Luc. 1.* *Dan. c. 7.*

3 De Regni eius duratione plenæ sunt Scripturæ: & promissio Angeli diserte asserit. Regnabit (inquit) in domo Iacob in æternum, & regni eius non erit finis. Et Daniel Dedit (inquit) ei, haud dubium quin Deus Pater, potestatem, & honorem, & regnum: & omnes populi, & tribus, & linguæ ipsi seruient. Potestas eius potestas æterna, & regnum eius, quod non corrumpetur. Et
Dan. c. 2. item, cum lapis ille abscissus de monte sine manibus contriuisset statuam illam magnam & multiplicem, creuissetque in montem magnum, Suscitabit, inquit, Deus cæli regnum, quod in æternum non dissipabitur, & ipsum stabit in æternum. Nec mirum. Cessant enim omnia, quæ regno possunt finem afferre. Nam nec hostes fortiores timendi sunt. Quis enim illo fortior? Qui non populorum, & regni viribus, sed proprijs & pugnat, & vincit: imo suos, & pugnare facit, & vincere, in quibus & ipse singulis magis, & pugnat, & vincit? Nec rebellio timenda est regni. Subditi enim sunt illi populi vel volentes, & amantes, quo nihil dulcius: vel etiam nolen-

nolentes, qui eius imperium effugere, aut excutere nequeunt. An mors, quæ etiam potentissimos, & pacifice possidentes Reges regno spoliat, Regem hunc nostrum spoliare possit? At resurgens ex mortuis iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur. Quin & nouissima inimica destruetur mors, & vltra non erit. Ac per hoc felices, qui sunt in regno eius, quia nec ipsi turbabuntur. Meminerint autem regnare illum in domo Iacob, vt iuxta S. Bernardum, supplantent ipsi vitia, & concupiscentias.

Rom.6. *1.Cor.15.* *Apoc.21.* *Homil.4. sup. Missus est.*

4 Finis autem regnandi ita supereminens, ita suauis est, vt excogitari nihil dulcius possit. Quid enim est, Super solium Dauid, & super regnum eius sedebit! Ad quid! vt confirmet illud, & corroboret in iudicio, & iustitia amodo, & vsque in sempiternum. Non enim Rex Christus, inquit Augustinus, ad exigendum tributum, vel exercitum ferro armandum, hostesque visibiliter debellandos: sed Rex Israel, quod mentes regat, quod in æternum consulat, quod in regnum Cælorum credentes, sperantes, amantesque perducat.] Vnde & turbæ procedentes obuiam cum palmis, & victoria, sancto Spiritu docente de hoc regno mirabiliter exclamant, Benedictum, quod venit regnum Patris nostri Dauid: pax in cælo, & gloria in excelsis. Sed quis finem hunc regnandi melius, dulciusuè, quam ipse idem Rex explicauit? Ego veni (inquit) vt vitam habeant, & abundantius habeant. Et alibi. Tunc iusti fulgebunt, sicut sol, in

4 Quis propositus finis regno Christi. *Isai.9.* *In Io. tr. 51.* *Matt.21.* *Luc.19.* *Ioan. 10.* *Matt.13.*

Luc. 22. regno Patris eorum. Et ego dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus, regnum, vt edatis, & bibatis super mensam meam in regno meo: et sedeatis super thronos iudicantes duodecim tribus Israel. Et dilectus
Io. ep. 1. c. 3. discipulus. In hoc apparuit filius Dei, vt dissoluat opera Diaboli. Et, Carissimi nunc filij Dei sumus: et non dum apparuit quid erimus: scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est. Itaque et in hac vita dulcissimum est esse in Christi regno, imo regnare cum ipso per caritatem, obedientiam, dulcem adhæsionem: et in alia, in qua regnabunt Iusti, et sedebunt cum eo, facie ad faciem illum videntes. Tale regnum exuperat omnem sensum: vt merito hoc regnandi genus præuidentes Prophetæ sancti, nihil aliud optauerint, nihil frequentius orando clamauerint. Innumeræ sunt voces Christum expetentes. Percurre in Scripturis. Ceterum desiderij ardorem ob necessitates, et vtilitates huius aduentus, et regni, illa maxime protestantur, quod nunc Christus IESVS meus, desiderium Collium æterno-
Gen. 49. rum, nunc Desideratus cunctis gentibus, vel Desideria omnium gentium, quod magis vim explicat, appellatur. Sic enim
Agg. c. 2. Aggæus. Et veniet Desideratus cunctis gentibus.

Quo modo Christus cunctis Gentibus desideratus.

Sed mirum est, quomodo potuerit cunctis gentibus desiderari, qui a cunctis nec cognoscebatur, nec sperabatur: nec desiderari non expectatus, aut non cognitus poterat.

cerat. Erant quidem nonnulli maxime in populo, & in gente Prophetarum, qui reuelante, & promittente spiritu intelligerent futuram per ipsum Christum redemptionem: sed quid hoc ad omnes gentes? Premebantur misera Diaboli seruitute, passionum rebellione, & carnis impugnatione vexabantur: de malis in mala volutati, & adiuncti parti eorum, qui peccauerant, Angelorum, luebant transgressionis suæ dignissimas pœnas, & tandem morte deuorati omnes ad mortem secundam grauiorem vrgebantur. Sed quæ remedia quærerent, qui nec morbos agnoscebant? &, si in morbis solatium aliquod optarent, quo modo ab eo peterent, quem & offendebant quotidie, & ignorabant? ac non potius, si qua in afflictionibus, quas pœnali experientia agnoscebant, medicina optaretur, desperatione a petendo cessarent? Quod si maxime vellent, quis tandem non dico petere, sed nec cogitatione fingere, aut mente concipere posset talem redemptionis modum? vt Deus ipse offensus ad inimicos veniret, qui quotidie iniurijs eum lacessebant: viuebant vt bestiæ, alienati a vita Dei per ignorantiam, quæ erat in illis, propter cœcitatem cordis eorum, vt ait Apostolus, nec finem suum agnoscebant, nec autorem? Et tamen desiderabant, sicut terra desiderat imbrem, sicut nubes, & cæli exaudiunt eam non clamantem desiderio, sed necessitate. Anima mea (inquit) sicut terra sine aqua tibi: &, Frumentum desiderat nubes, et nubes Ephes. 4. Psal. 62. Iob. 37.

spar-

ſpargunt lumen ſuum. Itaque et mens iniqua, quæ premebat etiam non aſpirantes ad vitam Dei, quam nec haberi poſſe putabant, ad eam certe vt neceſſariam appetendam vrgebat, velut informis materia formam appetit, et tenebræ lucem: et neceſſitates quoque innumeræ, quæ miſeros fatigabant, quaſi importunis clamoribus interpellabant: et neſcientes, ac tacentes, et gementes, ac mutos ipſa deſperatione, et neceſſitate, pijs demum aſpectibus repræſentabant: atque ita deſideraſſe dicuntur, quibus ſine remedio indigebant: quo pacto deſideratus Saluator dicitur cunctis gentibus. Quis enim, ſi noſſet poſſe ſe per talem Redemptorem ab ijs omnibus liberari, non totis viſceribus clamaret, Veni deſiderate, Veni Redemptor, veni, veni, noli tardare? Eripe, libera, redime, paſce, defende, dita, orna, decora, ſana, viuifica, exalta, glorifica. Et tacebant ergo, et clamabant. Clamabant neceſſitate, tacebant affectu: deſiderabant, et non deſiderabant: deſiderabant inopia ſine deſiderio: et non deſiderabant, quia nec ſperare, nec ſcire poterant. Quis ergo digne tanti ſacramenti diuitias gloriæ prædicet, quis vel digne miretur? Talis enim erat totius humani generis maſſa, vt non ſolum ex indignitate medicinam, aut veniam non mereretur, ſed neque in quibus iaceret morbis noſſet, niſi lux fidei illuminaret: neque a quo petenda eſſet ſalus, niſi ipſe ſe oſtenderet: neque ad eum accedere aut auderet, aut valeret, niſi ipſe traheret.

Hoc

Hoc eſt ergo magnum illud pietatis ſacramentum, Deus manifeſtatus in carne. Hoc eſt quod miſericordiam, et miſericordiam multam nimis prædicat. Sic itaque regnat Chriſtus meus, et ita regnat, et vbique regnat, et ad hoc regnat, vt ſaluet, vt viuificet, vt de mortuis viuos faciat. Confiteantur tibi Domine omnia opera tua, et Sancti tui benedicant tibi. Gloriam regni tui dicent, et potentiam tuam loquentur. Vt notam faciant filijs hominum potentiam tuam, et gloriam magnificentiæ regni tui. Regnum tuum, regnum omnium ſeculorum: et dominatio tua in omni generatione, et generationem.] Laudate nobiſcum Angeli ſancti, vel potius laudate pro nobis, quia mirabilia fecit Dominus. Quis loquetur potentias eius: auditas faciet omnes laudes eius? Quas exultationes, quas gratiarum actiones, quas iubilationes parturit in huiuſcemodi cor deuotum! Da mihi Domine cor dignum tantis myſterijs et recenſendis, et guſtandis.

1. Tim. 3.

Pſal. 144.

Pſal. 105.

5 De modo autem regnandi illud mirabile eſt, vt ſupra omnem ſenſum ſuaue; quod amore regnare vult. Hoc regno delectatur, vt amore poſſideat. Nam cui regnum alioqui naturale eſt ſuper omnia, nec quiſquam eius dominium declinare poteſt (ſunt enim eo ipſo quod ſunt, poſſeſſio eius) cui Cherubim demittunt alas ſuas, quem Seraphim perpetuo laudant; quid cauſæ habuit, vt homo fieret, & regnaret, niſi quia hoc amoris regno delectatur? Cur tam indigna

5 Modus quo Chriſtus regnat.

digna, duraque in Passione sustinuit, nisi vt amorem nostrum accendens, regnaret in nobis? Caro factus est, vt hominem in suum amorem transferret. Hanc Bernardus arbitratur præcipuam inuisibili Deo fuisse causam, quod voluit in carne videri, & cum hominibus homo conuersari. Quæ hoc sacramentum mens comprehendere, inquit S. Leo, quæ hanc gratiam valeat lingua narrare? Redit in innocentiam iniquitas, & in nouitatem vetustas, & in adoptionem veniunt alieni, & in hereditatem ingrediuntur extranei. De impijs iusti, de auaris benigni, de incontinentibus casti, de terrenis incipiunt esse cælestes. Quæ autem est ista mutatio, nisi dexteræ excelsi? Quoniam venit filius Dei dissoluere opera Diaboli, & ita se nobis, nos quoque inseruit sibi, vt Dei ad humana descensio fieret hominis ad diuina prouectio.] Iam de Passione quid aliud cogitandum, quam quod D. Bernardus ait, Plane Fideles norũt quam omnino necessarium habeant Iesum, & hunc Crucifixum, dum admirantes, & amplexantes supereminentem scientiæ caritatem in ipso, id vel tantillum, quod sunt in tantæ dilectionis, vel dignationis vicem non rependere confunduntur.] Vides quam vere dixerit S. Augustinus, qui dixit. Attendit (scilicet Christus) per retia carnis, & blanditus est, & inflammauit; & cucurrimus post odorem eius. Ecce quomodo regnat Christus in nobis amore, dum amore nos possidet: quo anima eo vsque possidetur, vt deficiat a se ipsa, &

Ser. 20. in Cant.

Ser. 7. de Nat.

De dilig. Deo.

Conf. l. 13 c. 25.

tota

tota fiat Sponsi, cum quo vnus spiritus efficitur. Quia vt S. Ambrosius egregie ait, spiritui adhærens anima deficit ab eo, quod est anima, & fit spiritus: quoniam qui adhæret Domino vnus spiritus est cum eo: illum concupiscit, illum desiderat: in illum totis intendit viribus, illum gremio mentis fouet, illi se aperit, & effundit: & hoc solum veretur, ne illum possit amittere. *Ser. 11. in Psal. 118.*

Sed iam & illud attentissime perpendendum, quod amore nos possidet, & eodem a nobis possidetur. Anima enim Deum amans & possidetur ab eo, & eadem illum amore possidet: vt merito regnare dicatur, quæ tale regnum possideat, idest Deum. Ipse hereditas eius, ipse possessio. An forte temere dicimus (inquit Augustinus) faciendo nobis Deum possessionem, cum sit Dominus, cum sit Creator? Non est ista temeritas; affectus est desiderij, & dulcedo spei. Dicat anima omnino secura, dicat. Deus meus es tu. Non faciet iniuriam cum hoc dixerit, imo faciet, si non dixerit. Dicat ergo, tu possessio mea, tu hereditas mea: Ecce amando te tua sum, possessio tua sum: vicissimque cum te amo, te teneo, te possideo. Beata gens hereditate sua, ait idem sanctus ibidem: beata hereditas possessore suo] Beata, quæ Deum possideat; beata quod a Deo possideatur: quem tanto & amplius, & tutius possidebimus, quanto eundem amorem, quo eum possidemus, habere potuerimus puriorem. De hoc regno Apostolus ait. Non est Regnum Dei esca, & potus, *Rom. 14.*

Christus amore & possidet nos, & possidetur a nobis.

Aug. in Psal. 32.

sed

ſed iuſtitia, & pax, & gaudium in Spiritu ſancto. O quale Regnum Iuſtitia! quale pax! quale gaudium in Spiritu ſancto! Hoc autem regnum poſſidebunt quidem Sancti poſſeſſione perpetua, & imperturbabili, quando reuelata facie cognoſcent, ſicut cogniti ſunt; & diligent, ſicut dilecti, & toti inhærentes ſummo bono, ſummæ dilectioni,

Apoc. 5. vnde & laudantes dicunt perpetuo. Redemiſti nos Deo in ſanguine tuo ex omni tribu, & lingua, & populo & natione; & feciſti nos regnum, & ſacerdotes, & regnabimus ſuper terram. Sed & in hac vita adeo fortis eſt amor, vt regnare dicantur maxima eminentia, & dignitate. Vt non immerito S. Auguſtinus illud Apoſtoli ad Roma-

De mor. Eccl. c. 11 Io. 8. nos 8. explicans, Certus ſum enim, quod neque mors, neque vita &c. poterit nos ſeparare a caritate Dei, quæ eſt in Chriſto IESV, dixerit. Non ſeparat Angelus. Non enim eſt Angelus, cum inhæremus Deo, noſtra mente potentior: & toto mundo eſt omnino ſublimior mens inhærens Deo. Vide locum pulcherrimum. Memoria ergo ſemper cum gratiarum actione, fiducia, & firma fortitudine illud Apoſtoli retinendum.

Hebr. 12. Itaque regnum immobile ſuſcipientes habemus gratiam, per quam ſeruiamus Deo placentes cum metu, & reuerentia.

6 Propter veritatem, & manſuetudinem, & iuſtitiam, & deducet te mirabiliter dextera tua.

HAE ſunt virtutes, quibus regnat.

Primo

Primo veritas, quod tribus modis intelligo. Regnat Christus veritate triplici- ter.

Primo, quia non artificijs, & technis, vt interdum Reges solent, vt populos in officio contineant: quos astu, simulatione, & dissimulatione & lucrantur, & retinent. Sæpe enim simulant bona, quæ non habent; dissimulant, quæ habent mala: vt, quoniam veritate non possunt, potentiam sibi, & maiestatem inani specie tueantur. At non ita Rex noster, qui de se ipso ait, Ego sum veritas. & item, Cognoscetis veritatem, & veritas liberabit vos. Est enim talis, vt cognitus alliciat, visus vel per rimulas afficiat, & ad se rapiat. Adeo nulla indiget arte, vt regnet. Sed veritate ipsa, vbi se aperit, & ostendit, vehementissime allicit: & cum se illius Maiestas, quantum homini, dum terræ huius inhabitator est, sufficit, aperire cœperit, tantus in æstu ardor, tantum diuini amoris exurgit incendium, vt satis appareat, quã diuine dictum sit, Ignem veni mittere in terram, & quid volo, nisi vt accendatur? In qua sui manifestatione simul & animam sibi ostendit, ita vt nouerit Sponsum, nouerit & se. Quo vbi intrauerit, & spiritus lumine se inuenerit, & agnouerit, quid non faciat gemina ista cognitio? Quomodo non totam animam in Sponsum, Regemque suum transferat? Quid enim fortius trahit, quam reuelatus Christus, totus pulcher, & suauis, totus desiderabilis? Auditu auris audiui te, inquit Iob. Aliud est visus. Nunc autem oculus meus videt te, idcirco ipse me reprehendo, & ago pœnitentiam in fauilla,

1 Sine simulatione & fallacijs.

Io. 8.

Luc. 12.

Iob. 42.

Ambros. ep. 11. uilla, & cinere. Iure igitur cohortatur nos S. Ambrosius cum ad Irenæum hæc scribit. Nos quantum possumus, intendamus illo animum, & in illo simus: illud animo teneamus, quod est pulchrum, decorum, bonum, vt fiat illuminatione eius, & fulgore speciosa anima nostra, & mens dilucida. Nam si oculi nostri cum aliqua obducuntur caligine, pascuntur agrorum viriditate; & specie nemoris, vel collis herbosi omnem inæqualitatem ægrescentis obtutus repellunt, & quadam salubri specie pupillæ ipsæ, atque orbes colorari videntur: quanto magis hic mentis oculus, cum illud summum intuetur bonum, & in eo versatur, atque eo pascitur, splendescit, atque enitet?] &c.

2 Per veritatē, nō per vmbram.

2 Quia gratia, et veritas per IESVM Christum facta est. Erat enim hæc in vmbra, erat in figura, sed adueniente regno Christi figura in veritatem, Prophetia in manifestationem, et lex in Euangelium versa est: quæ, vt ait Apostolus, vmbram habebat futurorum bonorum, non ipsam imaginem (idest veritatem) rerum. Recogita quam multa dicta sunt, quæ ante præsentiam ipsius veritatis obscura, et clausa erant. Vere tenebrosa aqua in nubibus, et prophetis. Sed veritas et manifestauit prophetias, et figuras impleuit: et ipsa signa, et sacramenta lucidiora, et salubriora facta sunt exhibentia salutem, quam promittentia Saluatorem. Cogita quam dulcia, et quam innumera de figuris licet meditari. Percurre aliqua: et ex figurarum magnificentia, ac

Hebr. 10.

S. Leo ser. 14. de Pas.

maie-

maiestate conijce quid corpus, et ipsa res sit.

3 De veritate promissionum. Hic vero latissimus, et lætissimus simul aperitur campus metendæ non myrrhæ, sed dulcedini, et suauitati. Quam lætæ promissiones in aduentu regni Christi! quam frequentes, et magnificæ in Scriptura vniuersa! Percurramus aliqua ad degustationem, seruantes ad ruminationem. Ecce ego, inquit, ipse requiram oues meas, et visitabo oues meas, et in pascuis vberrimis pascam eas, etc. Et alibi: In brachio congregabit Agnos; et in sinu suo leuabit; fœtas ipse portabit. Item. Ego Dominus Deus tuus apprehendens manum tuam, dicensque tibi, Ne timeas, Ego adiuui te. Noli timere vermis Iacob, qui mortui estis ex Israel: ego auxiliatus sum tibi, dicit Dominus, et Redemptor tuus sanctus Israel. Ego posui te quasi plaustrum triturans nouum, habens rostra serrantia: triturabis montes, et comminues: et colles quasi puluerem pones. Ventilabis eos, et ventus tollet, et disperget eos: et tu exultabis in Domino, in Sancto Israel lætaberis. Et rursum. Antequam clament, ego exaudiam: adhuc illis loquentibus ego audiam. Et iterum. Vt darem eis coronam pro cinere, oleum gaudij pro luctu: pallium laudis pro spiritu mœroris. Quale et illud! Deleui vt nubem iniquitates tuas, et quasi nebulam peccata tua. Et illud? Quomodo si cui Mater blandiatur, ita ego consolabor vos: et in Hierusalem consolabimini.

3 Veritate promissionum.

Cant. 5.

Ezech. 34.

Isa. 40.

Isa. 41.

Isa. 65.

Isa. 61.

Isa. 44.

Isa. 66.

Vide-

Videbitis, et gaudebit cor vestrum, et ossa vestra quasi herba germinabunt. Et supra eodem capite. Ecce ego declinabo super eam quasi fluuium pacis, et quasi torrentem inundantem gloriam gentium, quam sugetis: ad vbera portabimini, et super genua blandientur vobis. Lege totum dulcissimum
Isa. 25. caput. Et præcipitabit mortem in sempiternum: et auferet Dominus Deus lacrymam ab omni facie. Vt non sine causa, cum de miserationibus Dei multis loqueretur Da-
Psal. 85. uid, et diceret, Et tu Domine Deus miserator, et misericors, patiens, et multæ misericordiæ, addiderit, et verax. Quascunq; enim misericordias promisit, veniens plenus gratia, et veritate cumulate compleuit. Vn-
2. Cor. 1. de et Apostolus, In Dei filio Christo IESV ait non fuisse est, et non, sed tantum est. Et omnes promissiones Dei firmas, et immobiles in eo fuisse. Quotquot enim, inquit, promissiones Dei sunt, in illo est. Ideo et per ipsum Amen Deo ad gloriam nostram. Sicut ergo per ipsum factæ sunt promissiones, per ipsum impletæ, ita et per ipsum firmæ sunt, et immobiles: ideo et per ipsum, Amen Deo, idest dicimus veras, firmasque fuisse; hoc est enim Amen, idest stabile, verum, fixum. Dicimus autem hoc Deo ad gloriam nostram. Quid enim potest gloriosius esse, quam vt veritatem, et fidelitatem Dei in Christo, et per Christum filium vtique Patris vnigenitum consecuti simus? Multa Reges terreni promittunt, quæ deinde vel nolunt, vel aliqua calamitate, vel de-

mum

mum ipsa morte impediti præstare non possunt. Propterea monet Dauid, Nolite confidere in Principibus, in filijs hominum, in quibus non est salus. Exibit spiritus eius, et reuertetur in terram suam: in illa die peribunt omnes cogitationes eorum. Non ita Rex immortalis, qui veritate regnat, qui fidelis est in omnibus verbis suis: custodit veritatem in seculum: facit iudicium iniuriam patientibus: dat escam esurientibus. Beatus igitur cuius spes in Domino Deo ipsius. Quid securius, ac beatius, quam spe adeo bene, solideque fundata niti? quam posse cum Apostolo gloriari, Scio cui credidi, et certus sum, quia potens est depositum meum seruare, in illum diem. Atque hæc de veritate.

Psal. 145.

2. Tim. 1.

Iam de alia virtute, idest mansuetudine qua regnauit, ac regnat, quis digne recogitet? De cuius regno cum Zacharias dixerit, Exulta satis filia Sion: iubila filia Hierusalem. Ecce Rex tuus veniet tibi iustus, & Saluator; ipse pauper. Hanc vocem maluit S. Euangelista Matthæus dicere, Venit tibi mansuetus. In mansuetudine enim singulari modo regnum semper exercuit. Audi clamantem, Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde. Erat enim vere pauper, & mitis, & humilis corde. Paruulos dulcissime excipiebat, & complexans eos, & imponens manus super illos, benedicebat eos. Hominum simplicium, & pauperum Societate delectabatur. Tales sibi Apostolos, tales Discipulos legit. Quos sua-

De mansuetudine Christi Regis.

Zach. 9.

c. 21.

Mar. 10.

uitate

uitate mira tractabat, & patientissima indulgentia erudiebat, tolerans infirmitates eorum, & carnalem nimis interdum rusticitatem cælestibus paulatim moribus, & disciplinis expoliens. Prospiciebat eorum commodis: defendebat eorum causas. Tantus Dominus, & tantus Magister in medio eorum, hoc est vilissimorum hominum, piscatorum, atque etiam peccatorum, sic versabatur, vt qui ministrat, vt nec refugerit eorum lauare pedes, testificans venisse se ministrare, non ministrari. Denique nomen eorum, hoc est pauperum, & humilium honorabile coram illo. Vt iure optimo sanctus Paulinus pronuntiet, Humilis corde cor Christi est. Intuere inter populos quomodo conuersatus sit. Quam benigne corporis curabat ægritudines? Quam prompte & rogatus conferebat sanitates, & non rogatus vltro offerebat? Quam mansuetus in recipiendis peccatoribus, ac defendendis! Quam suauis in trahendis! Suscipiebat foris, trahebat intus. Nemo enim veniret ad eum nisi attractus. Quam mansuete respondebat etiam odientibus pacem? Insidias, & captiones aduersariorum, quanta mansuetudine sustinuit! Sed & flagella, & irrisiones, & Crucem quanta dulcedine tolerauit! Pertransijt benefaciendo, & sanando omnes oppressos à diabolo: operatus est mira in corporum curatione. Tunc enim iuxta Prophetam Isaiam aperti sunt oculi cœcorum, & aures surdorum patuerunt: tunc salijt sicut ceruus claudus, & lingua mu-

Matt. 20 Luc. 22. Io. 13. Psal. 71. Ep. 3. ad Seu. Pass. in Euang. Act. 10. Isa. 35.

mutorum aperta est: leprosi mundati: mortui suscitati. Mira sunt hęc, & stupenda; sed quæ, si altius considerentur, animi sanitatem spectarent: vt paucorum corporalis sanitas innumerarum esset animarum salus; vt agnitus verus Deus, ad eum pro sempiterna sanitate curreremus, & vita. O medicum singularem! Nunquid mortuis facies mirabilia, aut medici suscitabunt, & confitebuntur tibi? ait Dauid Domino. Sed Medicus noster, & mortuis facit mirabilia, & suscitat mortuos, vt confiteantur illi. Vide quanta sit Medici huius non potestas tantum, sed dulcedo. Ipse sua arte, suis manibus medetur, & vnguentis, non nisi proprijs expensis, sudoribus, et sanguine confectis. Ipse sorbitiunculas, et cordialia, vt cum Hebræo dicam, cordializat, idest conficit, ad cor omnino restaurandum, et viuificandum. Proprijs manibus porrigit, cibat, nutrit: et hæc omnia adeo patienter, et suauiter, vt mirum sit, quomodo tanta Maiestas non solum tantis expensis, sed etiam tanta arte, tanta patientia infirmos sustineat, reluctantes, ingratos, verbis etiam contumeliosis Medico insultantes. Sed audiamus quid de hoc medico Scriptura loquatur. In his curans mitigabit dolorem, et vnguentarius faciet pigmenta suauitatis, et vnctiones conficiet sanitatis: et non consummabuntur opera eius: pax enim Dei super faciem terræ.] Mitigat dolorem, sed vnguento suis doloribus comparato. Facit pigmenta

Psal. 87.

Mãsuetudo Christi, vt est medicus animarũ.

2. Reg. 13

Eccl. 38.

menta suauitatis, et conficit vnctiones sanitatis, quæ et odoræ simul sint, et ad sanandum efficaces. Huius solius opera non consummabuntur, quia nunquam desunt ei noua medicamenta. Ceterorum enim Medicorum finem habent opera, quia cum quædam applicarint medicamenta, iam nesciunt vltra quid faciant. Isti languore prolixiore grauantur, et fatigati discedunt: ille nec grauatur, nec deserit, sed mansuetissimus patienter agit: pergit in cura, industria, expensis, laboribus, donec susceptum suum saluti restituat: atque ita regnat mansuetudine in eo, quem ipsius culpa male liberum, ideſt vere peccati fecerat seruum.

Māsuetudo Christi ex nomine Agni. *Io. 1.*

Sed libet adhuc huius Regis mansuetudinem et admirari, et prædicare: qui ideo Agnus voluit appellari, et hac appellatione gaudet, vt mansuetudinem ostendat. Ecce, inquit Ioannes, Agnus Dei: vere Agnus, qui se talem vbique manifestat, Agnus in præsepio, vbi factus est cibus hominum, qui belluis facti erant similes. Agnus inter vbera Matris, vbi infantiæ nostræ lactabat, et lactescebat dulcissime. Agnus insidias blande sustinens, Agnus inter publicanos, et peccatores versans, Agnus in contumelijs, Agnus in Cruce, Agnus in sacrificio incruento in Altari se offerens: vbi affectibus potius, quam vocibus clamare auditur, Quis det vt de carnibus meis saturentur? Cuius carnes postquam omnis populus Fidelium sumpserit,

Ex vita S. Andr.

Agnus

Agnus ipse integer, viuus, et regnans perseuerat. Sed quod magis mirum, Agnus est et in medio Throni, vbi regnat in æternum, et regit suos, et ad vitæ fontes aquarum deducit sine fine. Vidi, inquit Ioannes, Et ecce in medio Throni, et quatuor animalium, et in medio Seniorum Agnum stantem tanquam occisum, habentem cornua septem. An non mira omnino mansuetudo, vt in medio Throni, et regno sublimissimo Agnum se nominet? Agnum exhibeat? nec simpliciter, sed et cornua septem, et oculos septem habeat, idest et multitudinem oculorum ad nos, nostraque conspicienda intentos habeat: et quicquid virium, ac potestatis obtinet, quæ septem cornua significant, in nostram deriuet vtilitatem, ac salutem. An non eius dulcedinem in medio Throni existentis abunde indicat ea, quæ Carpo viro sanctissimo facta est visio, quam grauissimus testis Areopagita ad Demophilum scribens luculenter enarrat? Cum enim Carpus zelo feruentiore in infernum statim demergi peccatores quosdam optaret, quem horribili spectaculo illis apertum, iamque deuoraturum aspiciebat, et impatienter moram ferret, scribit S. Dionysius sustulisse oculos in cælum, et vidisse IESVM miseratum, quod fiebat, de cælesti illa sede consurgentem, ad eos vsque descendere, et porrigere clementissimam manum, ac dixisse Carpo, Iam percute aduersum me: paratus enim sum etiam iterum pro

Apoc. 7.

Epi. 8. ad finem.

ſaluandis hominibus pati. Excogita ſi potes, manſuetius: finge animo dulcius. Tibi laus benigniſsime IESV.

Mãſuetudo Chriſti poſt reſurrectionem.

Ceterum ſi quis conſpicere velit attentius Regis huius noſtri manſuetudinem, conſideret non ſolum in carne mortali, ſed etiam poſt reſurrectionem, quam manſuetus fuerit, et dulcis. Reuertitur victor mortis, et Diaboli, accepto regno, cum diceret, Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo, et in terra. Et cum introductus iterum primogenitus in orbem terræ, ab eo, qui locutus eſt ad eum, Ego hodie genui te, noua ſcilicet generatione reſurrectionis, audiret, Adorent eum omnes Angeli Dei; tamen per quadraginta dies Diſcipulorum frequenter oculis manifeſtus apparuit, non ſolum loquens cum eis, ſed habitans, atque conueſcens, et pertractari ſe diligenti, curioſoque contactu admittens. Percurre apparitiones. Quam ſuauem ſe in omnibus exhibuit! Res eſt omnino plena dulcedinis. Meditare per ſingulas. Mulieribus occurrens, officioſe ſalutat, Auete: teneri pedes permittit: addit ſuauiſſimam legationem, Euangeliſtas faciens, Ite nuntiate fratribus meis, etc. At quibus fratribus? videbimus poſtea. Magdalenam ad ſepulchrum perſeuerantem viſitat, vocat, et nomine excitat: ad fratres item nuntiam mittit: et, ſi pedes vetat amplecti, ad ſublimiora differt. Noli me tangere, inquit, hoc eſt, Nolo vt ad me corporaliter venias, nec vt me ſenſu carnis

Matt. 28. *Hebr.* 1. *Pſal.* 2. *Pſal.* 66. *Matt.* 28. *Io.* 20. *S. Leo ſer. 2. de Aſc.*

agno-

agnoscas. Ad sublimiora te differo: maiora tibi præparo: cum ad Patrem ascendero, tunc me perfectius, veriusque palpabis, apprehensura, quod non tangis; et creditura, quod non cernis. Quid cum Petro apparuit? Num de negationibus mentio facta? num de promissis, quæ tam fidenter ille obtulerat, tam male seruarat? minime sane, quod constet. Nec confudit improperando, nec minus dilexit comportando. Sed blande consolatus illum, et amplexatus, de regno Dei, de Pastorali cura, de clauibus regni cælestis, deque similibus pie credendus est egisse. Quis tibi tunc Petre animus! quam sublime, quam capax pectus! Quale tibi cor, qualia verba dulcissime IESV! Quem sensum apostolico tunc cordi inspirabas! Nil tamen aliud expresse Scriptura nisi hoc, Surrexit Dominus vere, et apparuit Simoni. Cetera ipse cogita. Iam vero Discipulis euntibus in Emmaus an suauius poterat apparere? Adiungit se itineris comitem, tarditatem ad credendum increpat, sed instruendo reddit flammantia corda, quæ tepida erant; scripturas dulcissime referans. In fractione panis, et suauissima communicatione conuescentium obtutus aperit. Ad mare Tyberiadis piscantibus se se, nihilque tale cogitantibus manifestat: panem, et piscem offert, ad edendum inuitat: capturam rationabilium piscium in sensibilibus piscibus figurat. Apostolis vero congregatis, qui solum reliquerant, fu-

Luc. 24.

Ibid.

gerant, Cruci affixum auersati erant, quam dulciter apparet! Manus, pedes, latus ostendit: pacem annuntiat, quam proprio sanguine emerat: insufflat sanctiori inspiratione, quam primo. Nam non solum in animam viuentem, sed in spiritum viuificantem reformat. Dat potestatem remittendi peccata plane dulciter non pro ipsis tantum, quibus talem thesaurum committit, sed pro tota Ecclesia. Thomam vero incredulum quam suauiter alloquitur, et vt digitum, manumque in plagas inferat mansuetus inuitat? Denique si dulcis fuit ante Passionem, apparet post resurrectionem dulcior: vt mihi quidem euectus ad
Gen.45. regnum, et tale regnum Iosephi dulcedine cum fratribus videatur adumbratus. Procumbit ille in tanta gloria super collum singulorum flens dulcissime, Beniamin præsertim, qui humiliores denotat. Dominatur is non in angulo populorum Ægypti, sed in toto plane Orbe, et tamen fratres amplectitur, fratres agnoscit, fratres confitetur, fratres ditat vilissimos homunciones, quos modo tam expertus erat ignauos, et ingratos. Nuntiate, inquit ille, Patri meo omnem gloriam meam, et quæ vidistis. At hic, Nũtiate, ait, fratribus meis, qui credituri sunt per vestrum verbum in me. Amplectitur ille fratres, quos natura, non ipse, fratres dederat. Hic vero fratres, quos ipse sibi adoptauerat sanguine. Gauisa est omnis domus Pharaonis. At hic omnis cælestis Curia. Rex ille terrenus
ex

ex amore Ioseph, omnes, inquit, opes Ægyptiorum vestræ erunt. At Rex cælestis, qui Ioseph vnicum filium suum ad hoc nobis dedit, omnes, ait, opes cæli propter vnicum meum vestræ erunt. Meditare profundius. Confer Historiam, et vmbram veritati. Singulas apparitiones palato cordis degusta. Vere butyrum, et mel inuenies. Vere fauus mellis in ore eius. Vere dulcissimus cibus in Scripturis de melle cæli mellcis, et de lumine Dei luminosis. *S. Augu. Conf. l. 19 c. 4.*

Et iustitiam. Ostendit tertiam virtutem, qua Christus regnaturus esset, idest, iustitiam. Et primo quidem iustitia regnauit, quia Diabolum non potestate, & Maiestate vincere voluit, sed iustitia. Nam in illo conflictu pro nobis inito magno, & admirabili æquitatis iure certatum est: dum omnipotens Dominus cum sæuissimo hoste, non in sua Maiestate, sed in nostra congreditur humilitate, obijciens ei eandem formam, eandemq. naturam mortalitatis quidem nostræ participem, sed peccati totius expertem, vt magnifice eloquitur S. Leo. Iustitia Christus regnat. 1 Quia Diabolū non potestate vicit, sed iusto conflictu. *S. Leo ser. 1. de nat.*

Deinde Iustitiam tenuit cum causam nostram egit. Nam & Patri pro liberandis ex iustitia, & rigore satisfacit, & nos ab hoste detentos iustitia eripuit, faciens iudicium; & causam nostram, quasi de throno Crucis iudicans, eripuit pauperem a potente, & pauperem cui non erat adiutor, ex vsuris, & iniquitate redimens animas nostras. 2 Quia satisfacit ex iustitia pro nobis. *Psal. 71.*

3 Quia reddit vnicuique secũdum opera sua

Sed & illud iustitiæ est, quod reddat vnicuique secundum opera sua, & coronam, quam suis disponit, coronam & faciat, & vocet iustitiæ.

4 Quod iustos faciat suos.

Ceterum cum innumeris alijs modis appareat eius in regnando iustitia, dulcissime sapit, quod suos iustitia ditauerit, vt de peccatoribus iustos, de incontinentibus castos, de raptoribus misericordes, de elatis faceret humiles: vt iustitia accipiatur donum ipsum, quo iustos facit, sicut & in alio Psalmo dicitur, Suscepimus Deus misericordiam tuam in medio templi tui: secundum nomen tuum Deus (nomen, inquam, magnificentiæ, decoris, & liberalitatis,) sic & laus tua in fines terræ: iustitia plena est dextera tua. Nam plena manu, per Spiritum scilicet, quem effudit in nos abunde, iustitiam, sanctitatem, & donorum cælestium thesauros nobis contulit. Quod si aperit manum suam, & implet omne animal benedictione, quid fecisse credendus est, cum sinum aperuit? Nam Pater vnigenitum, qui erat in sinu eius, misit, vt viueremus per illum. Et vita manifestata est, & vita, quæ erat apud Patrem, apparuit nobis. Expergiscere o homo, expergiscere: nec gaudeas quod in vita naturali socius es pecorum, sed quod ad sanctitatẽ, & iustitiam renouatus ad sublimiora perueneris per illius ineffabilem misericordiã, qui vt nos ad sua proueheret, in nostra descendit. Promisisti te Deo, dedisti te illi. Quid melius facere potuisti, quam vt illi

Psal. 47. *ad Tit.* 3. *Psal.* 144 *Ioan.* 1. *Io. epist.* 1. *c.* 1.

te

te redderes, cuius multiplici iure totus es? cum præsertim Patris erga nos tantum extiterit amoris indicium, vt etiam filium suum mitteret, qui pro nobis moreretur? Sed illud animaduerte, quia quemadmodum Iustitia eius sicut montes Dei, ita & iudicia illius abyssus multa: vt discas cum timore, & tremore seruire illi, & tuam ipsius salutem operari: discas non sublime sapere, sed humiliter coram ipso ambulare: discas assidue ad illum pulsare, vt te perpetuo innouet, & sine intermissione ad se trahat. Non enim potes peruenire ad illum, nisi gradiendo post ipsum: neque hoc ipsum nisi adiutus ab illo: & ideo ora, vt traharis per illum. *Psal. 35.*

Et deducet te mirabiliter dextera tua.

HIc incipit septima laus, quod scilicet tam insignem victoriam, tam amplum regnum nullius opera, nullorum militum fortitudine, sed sola propria virtute comparauit, iuxta illud alterius Psalmi. Cantate Domino Canticum nouum, quia mirabilia fecit. Et ne putes hæc mirabilia aliorum opera, aut præsidijs facta, subijcit, Saluauit sibi dextera eius, & brachium sanctum eius. Et ipse per Isaiam loquitur, Et saluauit mihi brachium meum. Et Pater ad eum secundum assumptam serui formam. Posui verba mea in ore tuo (vt scilicet, qui erat per æternam generationem semper in sinu Patris, ipse nobis enar-

Christus sola virtute sua regnum comparauit.

Psal. 97. *Isa. 63.* *Isa. 51.*

raret verba cæleſtia, verba abſcondita, verba vitæ æternæ, per quæ regnaret in nobis, noſque in illo. Recognoſce quæ ſupra dicta ſunt in verſiculum, Diffuſa eſt gratia in labijs tuis. Et vmbra manus meæ protexi te, (haud dubium, quin in omnibus, quæ glorioſe aut pertulit, aut egit) Vt plantes cælos, & fundes terram. Admirabile plane opus, & quod ſola Chriſti dextera, quæ eum deduxit, facere potuiſſet. Quam excelſa vox, Vt plantes cælos, & fundes terram! Et quidem extendenti cælos, terramque fundanti adfuit principio æterna ſapientia Patri, ſimul & ipſa extendens, & fundans. Quis autem poterat tam magnificum ſibi vendicare opus, vt nunc denuo plantaret cælos longe viſibilibus ſplendidiores, & firmiores; & fundaret terram fructus immarceſcibiles, æternoſque progignentem? Sunt autem cæli noui, & terra noua homines cæleſtes. Non enim qualis terrenus, tales & iſti; ſed qualis cæleſtis, tales & ipſi, cæleſtes. Habet, inquit S. Bernardus, Eccleſia cælos ſuos homines ſpirituales, vita, & opinione conſpicuos, fide puros, ſpe firmos, latos caritate, contemplatione ſuſpenſos: & hi pluentes pluuiam verbi ſalutarem, tonant increpationibus, coruſcant miraculis, hi enarrant gloriam Dei.] Hos nimirum cælos plantauit dextera ſua Chriſtus IESVS: hanc terram fundauit: quæ non commouebitur, quæ compluitur eius imbribus aſſidue, germinat herbam virentem, & fructum vitæ. Hos pro-

Plantauit cælos, & fundauit terram.

Serm. 27. in Cant.

produxit Dominus non ſolo verbo, vt viſibiles; ſed pugnauit vt acquireret, occubuit vt redimeret. Vt merito dicat ad Sion, Populus meus es tu: quem ſanguine acquiſiuit, ſanguine liberauit, ſanguine regnum fecit. Venite, & videte opera Domini, quæ poſuit prodigia ſuper terram. Nec ſolum ipſe per ſe mirabilia hæc fecit, ſolus dextera ſua fecit, ſed etiam per Apoſtolos, homines rudes, & infirmos. De quibus hæc opera narrans Michæas ait. Et erunt reliquiæ Iacob (ideſt Apoſtoli) in medio populorum multorumque quaſi ros a Domino, & quaſi ſtillæ ſuper herbam, quæ non expectat virum, & non præſtolatur filios hominum. Non enim expectat auxilium hominum ros vt decidat, & nutriat gramina, ita nec humanis præſidijs indigebant Apoſtoli, vt rigarent, ac fœcundarent Eccleſiam. Quod autem nos legimus. Et deducet te mirabiliter dextera tua. Chryſoſtomus, & Hieronymus. Oſtendet tibi mirabilia, vel horribilia dextera tua: quod in idem recidit. Nam deduxit dextera feliciter, oſtendit mirabiliter. Eſt enim hic oſtendere, rebus ipſis probare. Vt illud, Oſtendiſti populo tuo dura, ideſt, experiri feciſti. Et illud Ioannis, Pater enim diligit filium, & omnia demonſtrat ei, quæ facit, ideſt tradit ei, & cum eo communicat. Quæ autem mirabilia intelligantur effecta, ſupra in illud, Accingere gladio tuo, & alibi ſignificatum eſt. Porro ſolum Dei brachium hæc potuit opera-

Bern. ibi. Iſa. 51. Pſal. 45. Mich. 5. Pſal. 59. Io. 5.

ri: nec alteri omnino conuenire poterat, vt id faceret. Nam vincere Diabolum, peccata delere, mortem abolere, quod in Incarnatione meditabatur, vt ait S. Ignatius Martyr, homines sanctificare, amore allicere, ad cælestia prouehere, & innumera huiusmodi, soli Dei virtuti conueniebant. Nec poterat vnus esse naturæ autor, alius gratiæ, aut terrestres homines, & filios Adæ ab vno principio creari, ab altero sanctificari: nec oportuit amorem, aut gratitudinem hominum diuidi, quin in vnum refunderentur autorem, qui mirabiliter creauit hominem, & mirabilius recreauit: quod apud cordatos ait Nazianzenus, præstantius est. De hoc itaque Rege solo dici potuit, Deduxit te mirabiliter dextera tua. De hoc cum Michæas dixisset futurum, vt in Bethleem paruula verus homo nasceretur, ostendit brachium, & dexteram, quæ tam magna operatura erat, solius Dei futuram. Cum enim diserte, asseruisset egressum eius ab initio æternitatis, subdit, diuinam eius ostendens potentiam: Et stabit, scilicet Christus, & pascet in fortitudine Domini, & in sublimitate nominis Domini Dei sui. Quid est enim pascere in fortitudine Domini, nisi brachium Christi, quod hæc operatum est, brachium esse Dei? Et in sublimitate nominis Domini Dei sui. Perpende illud, in sublimitate, item & illud, nominis, quod semper in Scripturis maiestatem, reuerentiam, & quãdam veluti ineffabilitatem sonat. Domini

Epist. 11. quæ est ad Eph.

Or. 2. in Pascha.

Mich. 5.

Dei sui, hoc vel secundum assumptam formam serui, vel originem, qua ab æterno natus est ex Patre. sed primum magis proprie. Iam ergo cum tot mirabilia dextera Domini operata sit, lauda, & admirare: cumque in te, pro te complenda sint, caue ne tibi tua culpa pereant. Te vult cooperatorem, quia rationabilis es, & viua materies. Ostende in te mirabilia Dei: &, vt filium tanti laboris, tantique amoris decet, sobrie, & iuste, & pie in hoc seculo viue. Expectat enim Christus fructum laboris sui, Natiuitatis, & Passionis suæ. *S. Leo ser. 5. de Qua.*

7 Sagittæ tuæ acutæ (populi sub te cadent) in corda, vel in corde inimicorum Regis.

EGIT iam supra de modo regnandi; iam de armis, & modo pugnandi, vt ad regnum perueniat. Peruenit autem pugnando sagittis, quas infigit in corda, sed corda inimicorum. Quibus armis populi sub ipso cadent. Inimicos inuenit, inimicos configit, inimicos subijcit: sed, vt de se asserit S. Augustinus, insaniunt salubriter, & moriuntur vitaliter. Sagittaueras (ait idem) cor nostrum caritate tua, & gestabamus verba tua transfixa visceribus: Vides quam dulces sagittæ? quam suauia vulnera? Erant inimici, sed verbo Dei penetrabiliore omni gladio ancipiti, & pertingente vsque ad diuisionem animæ & spiritus, amici, imo & carissimi facti sunt. Penetrant verba eius, sed transfigunt amore.

Arma, quibus Christus regnũ acquirit.

L. 8. Conf. c. 8.

Lib. 9. c. 2

re. Amant corda vulnerari, & fiunt Christi. Cadunt humiliati, resurgunt erecti: & in corda penetrant sagittæ, & in corde permanent.

Quã dissimilis purgatio mũdi ex diluuio, & ex baptismo. *Gen.6.*

Considera nunc mihi hanc mutationem dexteræ excelsi. Considera mundi repurgationem in diluuio, considera renouationem in baptismo. Exiuit cum arcu, & corona vincens vt vinceret, sed vicit sagittis configens amoris. Non permanebit (inquit) Spiritus meus in homine, quia caro est. Ergo vt auferret ab oculis suis hominum immunditias, hominum prophanitatem, Delebo, ait, hominem, quem creaui: quod & fecit. Ablati sunt impij a facie terræ, purgatus est mundus. Regnauit Deus inimicos delendo, homines peccatores, & impios auferendo. Inundauerunt aquæ super montes, abstulerunt malos de terra. Nunc iam vide, quam contrario modo mundum purgauerit. Factum est diluuium, sed tribulationum, & Passionis super ipsum Christum Deum hominem. At inimici, & impij per aquas regenerationis sanctificati sunt, non auferendo eos de terra, sed immutando. Abominationes abstulit, & pro spiritu, quo animabantur naturaliter, Spiritum sanctum, & spiritum adoptionis, & renouationis effudit. Atque ita, qui erant inimici Regis, subditi facti sunt: mortui sunt peccato, viuunt Deo: ita vt ausus fuerit quispiam dicere, Viuo autem, iam non ego: viuit vero in me Christus. Et quærimus mirabilia quæ ostendit illi dexte-

ad Gal.2.

ra

ra eius? Dextera tua Domine magnifica- *Exod.15.*
ta est in fortitudine: dextera tua Domine
percussit inimicum: & in multitudine glo-
riæ tuæ deposuisti aduersarios tuos. Vere
magnificata in fortitudine: tam mirabili-
ter homines, qui caro erant, immutans, &
erigens. Percussit inimicos non conteren-
do, sed sanando: & in multitudine gloriæ
(quid enim tam gloriosum?) deposuit ad-
uersarios; Aegyptios, non quasi plumbum
in aquis vehementibus mergens, sed ad su-
blimia non in aqua solum, sed in aqua, &
sanguine attollens. Vide quid faciant Chri-
sti sagittæ? O admirabilia dexteræ ipsius!
Vide quid faciant? Transfigunt dulciter, *Cant.2.*
occidunt vitaliter. Alioqui quare dixisset *& 4.*
anima quædam sancta, vulnerata caritate
ego sum. Et item fulcite me floribus, sti-
pate me malis, quia amore langueo? Ha-
bet sane apud se de thesauris Sponsi huius-
modi sagittarum ignitarum armamentaria;
beata plane, quæ impleuit pharetram suam
ex ipsis. Nam & cum fideli semper mente
versat siue misericordiam patientis, siue vi-
ctoriam resurgentis, siue ascendentis trium-
phum, siue gloriam ad Patris dexteram
considentis, quid aliud, quam se dulcissimis
configi sagittis felicissime experitur, nunc
compunctionis sanctæ, nunc amoris castis-
simi, nunc desiderij ignitissimi, & innume-
ris eiusmodi affectibus, quos de armamen-
tarijs copiosissimis tam expedite, & facile,
quam feliciter profert? Sed o miseram
conditionem nostram, si talibus sagittis, tam

salu-ta-

ſalutaribus, tam vitalibus, tam penetrantibus, tam copioſis, tam promptis duritiam opponimus cordis, quam propheta ſcutum appellat cordis, & laborem Dei. De quo vide ſupra in illud, Accingere gladio tuo.

8 Sedes tua Deus in ſeculum ſeculi

Regnum Chriſti æternum, quia homo idem ac Deus.

DE æternitate regni dictum ſupra, in illud, Proſpere procedeſ, & regna. Hic tantum meditandum, quod non ſolum in æternum regnantem, ſed etiam Deum vocat Sponſum. Sedes tua Deus (inquit) Quo manifeſte, & immobilitas, & æternitas regni declaratur. Non enim ad hanc ſedem aſcendit Deus, vt homines, qui ceteris natura omnino ſimiles ad ſedem, thronumque ſublimantur, qui & cadere poſſunt, & deijci. Chriſto autem noſtro, quia & Deus eſt, eadem eſt ſedes, & ſubſtantia, & Deitas. Non ergo poteſt a regno, aut ſede deijci, non magis, quam a propria natura, & ſubſtantia. Felices, qui ſub tali Rege, & regnantur, vt ita dicam, & regnant: imo ideo regnant, quia regnantur.

Virga directionis, virga regni tui.

Sceptrum Chriſti virga directionis primo quia proſperatur.

SCEPTRVM Regis noſtri virga directionis. Hebræa phraſi dicitur, quaſi rectiſſima. Nam abſtractum directionis eminentiam notat. Regit enim in iudicio, & æquitate. Sed plura mihi ſpirat, & ſapit vox iſta Directionis. Eſt enim virga directionis, quia imperium, regnumque illius proſpere omnino procedit, vt in Oſee dicitur,

Oſea c. 2.

citur, Iacob directus cum Angelo, & cum Deo, quia prospere egit, & luctatus est. Ita & sceptrum Christi Regis nostri virga est directionis, quia in omnibus prospere agit: nec manum illius repellit duritia hominum, vt ait S. Augustinus, sed soluet eam cum volet, aut miserans, aut vindicans: sed primum frequentius, & quasi connaturale est illi, quia viscera habet misericordiæ. *Conf. l. 5. c. 1.*

Sed suauissime redolet, & dulcissime sapit, quod eos, qui in regno eius sunt, ipse dirigit. Nam terreni Reges possunt quidem vniuersali quadam prouidentia præceptis regere, placitis dirigere, & similia: sed singulares actiones, & internas cogitationes, nec dirigere volunt, nec valent: multo minus aut intellectum tribuere, aut vires suppeditare. Rex vero noster virga regni sui ita subditos dirigit, vt nec res, nec verba, ac ne cogitationes quidem rectæ sint, nisi ab illo dirigantur. Quicquid enim vel aliunde accipimus, vel alio referimus nisi ad ipsum, a directione non est. O tortuosas vias filiorum hominum, si non ab ista directione dirigantur. Vide ergo tu o Anima, quæ in regno Christi es, ne ab alio principio regaris, nec alio tua referas. Perdidisti quicquid habes, non apud Deum. Quanquam, si recogitas te apud Deum esse computatam, fieri non poterit, quin ita viuere enitaris, vt habitationi illi, quam suis præparauit, & hic moribus congruas, & eo spe certa intendas, vt absens illi pla- *Secundo quod suos ipsemet singillatim dirigit.*

cere

cere contendens præsens tandem illius pulchritudini conformeris; & similis effecta, perfecta simul & rectitudine, & societate perfruaris.

Tertio Virga directionis Crux est.

Ceterum, sicut virgam regni victoriosam Crucem appellare non dubito, de qua scriptum est, quia Dominus regnauit a ligno: & quam proprijs humeris ferens in sceptrũ sibi vertit potestatis, regale plane sceptrum immortalis gloriæ semper virore frondescens; ita nihil congruentius, aut libentius eam appellauerim, quam virgam Directionis. Ipsa enim est, quæ nos & prospere ingredi facit, & victoriã tribuit, & mentes nostras in omnibus dirigit. Nam & in prosperis deprimit, & erigit in aduersis. Quis enim eam considerans, beatam vitam, inquit S. Augustinus, in ijs positam arbitretur, quæ contemnenda docuit filius Dei? Quibus aduersitatibus cedat, qui naturam hominis in tot aduersis custoditam nouit in filio Dei? Qua peruersitate non careat, (Ecce manifestam directionem) qui dicta, & facta intuetur, diligit, & sectatur illius hominis, in quo se nobis ad exemplum præbuit filius Dei?] Perpende verba, Intuetur per contemplationem, diligit per gratitudinem, & affectum, sectatur per imitationem.

De Ag. Christiano. c. 11.

Quarto, Virga directionis Christi clemẽtia. *Ester.* 4. & 5.

Virgam etiam directionis Regis nostri clementiam intelligo. Si enim Rex ille terrenus magnus quidem, & potens; sed tamen vermiculus, anguste, & breui regnans tempore, Assuerum dico, virgam

aureau

auream clementiæ erga eos ostendebat; quos ad se volebat admittere, quid Rex noster, qui non super centum viginti septem prouincias, sed super omnem plane orbem, superque ipsos regnat cælos? Nonne virgam clementiæ suæ prorsus auream, idest pretiosissimam super omnia, ad suos extendet, vt facilem paret accessum: eosque & suauiter clementia alliciat, & suauius clementia complectatur? Hanc directionis virgam vere regiam esse nemo ambiget, qui consideret eam accessus, & fiduciæ nostræ, vt in eum tendamus, fundamentum esse. Ipsa enim clementia causa est, virtus, & finis directionis nostræ. Adeamus, inquit Apostolus, cum fiducia ad Thronum gratiæ, vt misericordiam consequamur, & gratiam inueniamus in auxilio opportuno. Cum fiducia (inquit) quia habemus in Cælo Pontificem, qui penetrauit cælos: quo etiam nos spe, vsque ad interiora velaminis, tanquam ancora tuta, ac firma penetramus. *Hebr. 4.* *cap. 6.*

Non aberrauerit, qui dixerit hanc virgam directionis, & clementiæ nusquam aut plenius, aut dulcius ab hoc Rege nostro extendi erga nos, quam in supradiuinissima Eucharistia, vbi, vt pulcherrime ait Cyprianus, quemadmodum vino isto communi mens soluitur, anima relaxatur, & tristitia omnis exponitur, ita epoto sanguine Domini, & poculo salutari, exponitur memoria veteris hominis, & fit obliuio conuersationis pristinæ secularis, & mœ- **Clementia Christi maxime apparet in Eucharistia** *Cypr. Ep. 63. ex edit. Pam*

stum

ſtum pectus, ac triſte, quod antea peccatis angentibus premebatur, diuinæ indulgentiæ lætitia reſoluitur.

9 Dilexiſti iuſtitiam, & odiſti iniquitatem: propterea vnxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ conſortibus tuis.

Quomodo Chriſtus iuſtitiam dilexit.

DILEXIT iuſtitiam Rex noſter, & odit iniquitatem, non ſolum quia ipſe iuſtiſſimus, & ſanctus fuit, immo ipſa iuſtitia, & ſanctitas; ſed etiam quia diligit, & facit in alijs. Quis enim, in quo Chriſtus regnat, non diligat iuſtitiam, & odio habeat iniquitatem? Vſque adeo autem Rex iſte noſter hanc deteſtatus eſt, illam eſuriuit, & ſitiuit, vt pro illa inducenda, & hac deſtruenda Cruci voluerit affigi.

Vnctio Chriſti vnio hypoſtatica

Ad hoc autem (id eſt enim, Propterea) O Deus homo vnxit te Deus Pater oleo lætitiæ: non enim ideo vnxit, quia dilexiſti; ſed ideo dilexiſti, quia te vnxit. Ab inſtanti quippe conceptionis virtute hypoſtaticæ vnionis ſupra omnem menſuram, & modum vnctus fuiſti, non quouis oleo, ſed oleo lætitiæ. Merito Chriſtus vnctus oleo lætitiæ dicitur, quia & ipſum gratia, & veritate ineffabilis vnctio illa repleuit, & cæteros omnes, qui de plenitudine eius acceperunt. Vide Scripturarum ſanctarum cõſtantiam, quomodo Prophetæ Prophetis concinant. Vngitur apud

Dan. 9.

Danielem Angelo Gabriele prædicente Sanctus Sanctorum, vt finem accipiat peccatum,

catum, & deleatur iniquitas (Ecce odisti iniquitatem) & adducatur iustitia sempiterna (Ecce dilexisti iustitiam.)

Hanc autem vnctionem quis digne perpendat? Vngitur præ consortibus. Non enim ad mensuram vnctionem accepit. Et vngitur præ consortibus, quia ex eius plenitudine alij peruncti sunt. Si olei qualitates perpenduntur, erit aliqua tantæ rei vel tantilla adumbratio. Oleum enim lenissime fluit: ne ictum quidem sonum edit: tumores, & vlcera mollit, & sanat: lucet, pascit, & vngit: lætitiæ signum, & causa, quia exhilarat faciem: luctatores roborat: sæuiens mare sedat: denique Sacerdotes consecrat, & Reges: vnde & Christi nomen tanto mysterio figuratur. Hoc est igitur oleum lætitiæ, quo a Patre Deo Deus iste filius, Ecclesiæ Rex, & Sponsus perunctus fuit.

Ex virtutibus olei adumbratur consideratio vnctionis Christi.

Sed vt videas & quomodo ipse per se oleum habeat exultationis, lucis, & ardoris; quomodo in suos refundat, recordare admirabilis illius visionis, quæ Zachariæ ostensa est. Siquidem Candelabro, quod erat aureum totum, septem lucernæ inerant, & septem infusoria, per quæ scilicet oleum deriuabatur. Sed erat lampas super caput ipsius sine infusorio, quia IESVS Christus Deus homo lampas est super caput Ecclesiæ: quæ plures habet lucernas, Apostolos scilicet, & Apostolicos viros, qui eam illuminent iugiter, sed de plenitudine olei, quam ex lampade magna recipiunt.

Zach. c. 4.

Nam

Nam lampas suprema infusorium non habet. Quippe aliunde lumen verum, quod illuminat omnia, lumen, oleumue non mutuatur; sed ex ipso fonte suo deriuat in alios. Porro oleo isto vnctionis, quod præter ea, quæ dicta sunt, suauissimum spirat odorem, de quo Sponsus in Cantico amoris, Oleum, inquit, effusum nomen tuum, &, Trahe me post te, curremus in odorem vnguentorum tuorum, solus summus Sacerdos noster vngitur, & qui ab eo Sacerdotes consecrantur, licet sine comparatione, aut proportione & vnctionis, & vnguenti; sed tamen de capite in oram vestimenti descendit. Non est vero hoc oleum commune, aut obuium cuiuis, sed fit ex myrrha prima, & electa, cinnamomo, & calamo, & casia. Nec licet cuiquam ad alios vsus tale vnguentum componere. Quis digne reputet species hasce, ex quibus vnguentum eiusmodi conficitur? Sed tamen, quas enumerat ex Apostolo S. Bernardus, suauissimæ sunt. Qui factus est, inquit, nobis a Deo sapientia, & iustitia, & sanctificatio, & redemptio. Hi vnctionis, & olei riui deriuantur in nos, qui nos currere faciunt post ipsum. Quid si ipsam vnctionem in se effusam sentiret? inquit idem Sanctus. Cuius ita tenui exhilarata fragrantia permouetur, vt currat, mirum si non & volaret. Est enim suauissimus IESVS, vt Areopagita pulcherrime ostendit, omnis vnctionis principium, omnis odoris fons. Nam ipsa, inquit, vnguenti compositio

Cant. 1.

Exod. 30.

Ser. 22. in Cant.

De Ecclesiast. Hierarchia c. 4. par. 3

sitio

ſitio myſtica (vt interim formemus, quæ nequaquam formam admittunt) ipſum nobis pingit IESVM, principalem ſcilicet diuinorum odorum opulentiam, ſacris proportionibus in auguſtiſſima quæque ſpiritualium diuinos vapores immittentem: in quibus ſpiritus ſuauiter affecti, ſacrisque perceptionibus pleni ſpirituali vtuntur alimonia, odoratis diſtributionibus ad ipſarum intellectuale diuina participatione ſubeuntibus.

Vide autem tu, qui tam pretioſum vnguentum a Sponſo accepiſti, vt digne opereris ex eo. Leniter fluit oleum, nec percuſſum ſonum edit. Indue igitur viſcera manſuetudinis, miſericordiæ, & lenitatis, vt omnibus te lenem, amabilemque præbeas; ac ne læſus quidem, aut percuſſus malum pro malo reddas, aut maledictum pro maledicto. Tumores ſanat, & vlcera ſedat. O quam multa ſunt eiuſmodi in te, quæ Sponſi oleo indigeant? Applica tibi oleum, quod nulli vnquam infirmitati tuæ inuenietur inefficax. Lucet. deriua illud in te ex infuſorio iugiter, vt ſis lucerna ardens, & lucens, nec extinguatur in nocte lucerna tua; nec ab alijs turpiter mendicare cogaris, dum ſponſo moram faciente, lampas fatui extinguitur. Si paſcit, paſcere, ne genua tua a ieiunio infirmentur, & caro tua propter olei defectum immutetur a pinguedine. Si vngit, confortare, & gaude: eſt quippe lætitiæ ſignum. Quare Daniel quia in luctu, & dolore erat, negat ſe vnguento fuiſſe

Quid in nobis ſacra vnctio debeat efficere.

Dan. c. 10

tiam superadmirabilem, o pulchritudinem
Colos. 1. inexcogitabilem. Omnis plenitudo in illo inhabitat, non sicut in ceteris. Et quidem in corpore est sensus, sed non sicut in capi-
Epist. 57. prope fin. te ait S. Augustinus. Et subdit. An etiam præter hoc, quod tanquam in templo, in illo corpore inhabitat omnis plenitudo diuinitatis, est aliud, quod intersit inter illud Caput, & cuiuslibet membri excellentiam? Est plane: quod singulari quadam susceptione hominis illius vna facta est persona
Quod caput est hominũ, & Angelorũ cum Verbo. De nullo enim Sanctorum dici potuit, aut potest, aut poterit, Verbum caro factum est, etc. Nec sufficit ad gloriam, & pulchritudinem caput esse Hominum, est & Angelorum, quod pulchre idem
Conc. 3. in psal. 36. Pater, in illa verba psalmi, Iunior fui, etenim senui, ita describit. Omnes, qui ab initio seculi fuerunt Iusti, Christum habent. Illum enim venturum esse crediderunt, quẽ nos venisse iam credimus: et in eius fide & ipsi sanati sunt, in cuius & nos. Vt esset & ipse totum caput Ciuitatis Hierusalem, omnibus connumeratis Fidelibus ab initio vsque in finem, adiunctis etiam legionibus, & exercitibus Angelorum, vt fiat illa vna Ciuitas sub vno Rege, & vna quædam Prouincia sub vno Imperatore, felix in perpetua pace, & salute; laudans Deum sine fine: beata sine fine. Sed meditare attentius quæ de hac pulchritudine Apostolus ad Ephesios cap. 1. & 4. ad Coloss. cap. 1. & magnificentius. cap. 2. pronuntiat. Vide & sancti Ambrosij Epist. 6. ad Irenæum, qua sum-

ich. c. 6

nam

oratione

Sponsam

appellat

rum,

ignans

vtraque

omni

ex

na)

Angeli

n de

ftorum

igura

ium,

ur.

n ipfa

pulcherrimum.

Porro

nominibus

catur. Vocabitur

mirabilis, Confiliarius,

futuri feculi, Princeps

fingula.

Admirabilis

altis operibus,

nibus?

Confiliarius.

net? fiue

fiue in

lutis, &

tionibus:

bus nobis

ftram

vefti-
tis o-
ratis
onfi.

Reg. c. 8

Primo,
eftimē-
Chrifti
ius hu-
anitas.

fuisse vnctum. Iam vero, quia exhilarat faciem hominis, eamque ob rem hortatur
Eccl. 9. sapiens, Omni tempore sint vestimenta tua candida, & oleum de capite tuo non deficiat, id tibi diligentissime curandum est semper. Si luctatores roborat, memento te perpetuo in lucta esse: atque adeo ad hoc oleum confugiendum esse. Bonus Aliptes vngere oleo exultationis, vnguento exinanito. Sedat per lenitatem turbatum mare: parum ergo tibi sit leniter fluere, alijsque non irasci, nisi & turbatos in te aliorum iracundiæ fluctus tua lenitate compescas:
Prou. 15. quia scriptum est, Responsio mollis frangit iram. Sacerdotes, & Reges consecrat. Recogita diligenter, quod Apostolus asserit,
2. Cor. 1. Qui autem confirmat nos vobiscum in Christo, & qui vnxit nos Deus, qui & si-
Ep. 1. c. 2. gnauit nos. Et Ioannes, Habetis, inquit, vnctionem a Sancto. Agnosce itaque dignitatem tuam, & perpende, Quo, Vnde, et Ad quid consecratus sis, et inunctus. Gratias agunt Sancti in Cælis dicentes, Regi nostro, Christo nostro, Vnctori nostro, fecisti nos Deo nostro Reges, et Sacerdotes: eadem sit vox tua in terris, eadem laus. Postremo tam sancto oleo, tam suaui vnguento delibutus, caue ne muscæ morietes per-
Exod. 18. dant suauitatem vnguenti. Ita viuere stude, vt, si muscæ molestæ esse non desinant, abigantur sanctæ vigilantiæ manu, nec mori in te, aut putrescere permittantur. O vnguentum. O somnolentiam nostram. Caue item ne de te dicatur, quod quibusdam

mi-

ninatur Michæas, Tu calcabis oliuam, et non vngeris oleo, si in tam multis occasionibus proficiendi, tanta abundantia misericordiarum Dei, oleo isto abundantissimo non vngeris. *Mich. c. 6*

:o Myrrha, & gutta, & casia a vestimentis tuis, a domibus eburneis.

HIC considerandæ vestes, loca vbi asseruantur, et vnde proferuntur, qualibus odoramentis nobilitentur, a quibus ita odoribus respergantur, quo tandem totus hic apparatus vestium, et odorum tendat. Vestes sunt Sponsi Regis, tanto Sponso, tantoque Rege dignissimæ. Loca vbi asseruantur, et vnde proferuntur, domus non quælibet, sed palatia, et magnificentissimæ ædes, eæque non fortuito, aut vulgariter ornatæ, sed ebore purissimo conuestitæ. Vestes vero odoribus respersæ sunt myrrha, aloe, vel stacte, et casia. Odoramentis autem imbuuntur vestes, non a mulierculis, quales sibi vnguentarias Saul facturus prædicebatur, sed a filiabus Regum: quæ omnia in honorem tanti Sponsi, laudesque amantissime dirigunt. Perpendamus singula.

De vestimẽtis odoratis Sponsi.

1. Reg. c. 8

Vestimenta Christi Domini aliqui humanitatem eius intelligunt, ex qua sine dubio suauissimi efflantur odores. Quis enim sufficiat cogitare, nedum exprimere qualibus, quam cælestibus, quam diuinis, quam ininuestigabilibus sint plena odora-

Primo, Vestimẽta Christi eius humanitas.

E men-

fuiſſe vnctum. Iam vero, quia exhi
faciem hominis, eamque ob rem hor
Eccl.9. ſapiens, Omni tempore ſint veſtimenta
candida, & oleum de capite tuo non
ficiat, id tibi diligentiſſime curandum
ſemper. Si luctatores roborat, memen
perpetuo in lucta eſſe: atque adeo ad
oleum confugiendum eſſe. Bonus Ali
vngere oleo exultationis, vnguento ex
nito. Sedat per lenitatem turbatum m
parum ergo tibi ſit leniter fluere, alijs
non iraſci, niſi & turbatos in te alioru
iracundiæ fluctus tua lenitate compeſc
Prou. 15. quia ſcriptum eſt, Reſponſio mollis fra
iram. Sacerdotes, & Reges conſecrat.
cogita diligenter, quod Apoſtolus aſſe
2. Cor. 1. Qui autem confirmat nos vobiſcum i
Chriſto, & qui vnxit nos Deus, qui &
Ep.1. c.2. gnauit nos. Et Ioannes, Habetis, inq
vnctionem a Sancto. Agnoſce itaque di
tatem tuam, & perpende, Quo, Vnde,
Ad quid conſecratus ſis, et inunctus. G
tias agunt Sancti in Cælis dicentes, R
noſtro, Chriſto noſtro, Vnctori noſtro,
ciſti nos Deo noſtro Reges, et Sacerdo
eadem ſit vox tua in terris, eadem laus. P
ſtremo tam ſancto oleo, tam ſuaui vngu
to delibutus, caue ne muſcæ morietes p
Exod.18. dant ſuauitatem vnguenti. Ita
de, [illegible] ſcæ moleſtæ
[illegible] e vigil
[illegible]

natur Michæas, Tu calcabis oliuam, et Mich.c.6
a vngeris oleo, si in tam multis occasio-
bus proficiendi, tanta abundantia miseri-
cordiarum Dei, oleo isto abundantissimo
n vngeris.

Myrrha, & gutta, & casia a vestimentis tuis, a domibus eburneis.

HIC considerandæ vestes, loca vbi asseruantur, et vnde proferuntur, alibus odoramentis nobilitentur, a quis ita odoribus respergantur, quo tandem us hic apparatus vestium, et odorum idat. Vestes sunt Sponsi Regis, tanto onso, tantoque Rege dignissimæ. Loca i asseruantur, et vnde proferuntur, domus n quælibet, sed palatia, et magnificenimæ ædes, eæque non fortuito, aut vulriter ornatæ, sed ebore purissimo conuetæ. Vestes vero odoribus respersæ sunt yrrha, aloe, vel stacte, et casia. Odoramentis autem imbuuntur vestes, non a muerculis, quales sibi vnguentarias Saul fa- 1.Reg.c.8 urus prædicebatur, sed a filiabus Regum: uæ omnia in honorem tanti Sponsi, laudesque amantissime dirigunt. Perpendaius singula.

De vestimētis odoratis Sponsi.

Vestimenta [illegible] Domini aliqui hu- [illegible] tem e[illegible] t, ex qua sine [illegible] odores. Quis [illegible] edum [illegible] e [illegible] is, [illegible] sin [illegible] E

Primo, Vestimēta Christi eius humanitas.

fuisse vnctum. Iam vero, quia exhilarat faciem hominis, eamque ob rem hortatur sapiens, Omni tempore sint vestimenta tua candida, & oleum de capite tuo non deficiat, id tibi diligentissime curandum est semper. Si luctatores roborat, memento te perpetuo in lucta esse: atque adeo ad hoc oleum confugiendum esse. Bonus Aliptes vngere oleo exultationis, vnguento eximio. Sedat per lenitatem turbatum mare: parum ergo tibi sit leniter fluere, alijsque non irasci, nisi & turbatos in te aliorum iracundiæ fluctus tua lenitate compescas: quia scriptum est, Responsio mollis frangit iram. Sacerdotes, & Reges consecrat. Rex cogita diligenter, quod Apostolus asserit, Qui autem confirmat nos vobiscum in Christo, & qui vnxit nos Deus, qui & signauit nos. Et Ioannes, Habetis, inquit, vnctionem a Sancto. Agnosce itaque dignitatem tuam, & perpende, Quo, Vnde, & Ad quid consecratus sis, et inunctus. Gratias agunt Sancti in Cælis dicentes, Regi nostro, Christo nostro, Vnctori nostro, fecisti nos Deo nostro Reges, et Sacerdotes: eadem sit vox tua in terris, eadem laus. Postremo tam sancto oleo, tam suaui vnguento delibutus, caue ne muscæ morientes perdant suauitatem vnguenti. Ita viuere stude, vt ... [illegible] muscæ molestæ ... al ... vigila ... [illegible]

Eccl. 9. *Prou. 15.* *2. Cor. 1.* *Ep. 1. c. 2.* *Exod. 18.*

natur Michæas, Tu calcabis oliuam, et n vngeris oleo, si in tam multis occasioous proficiendi, tanta abundantia miserirdiarum Dei, oleo isto abundantissimo n vngeris. *Mich. c. 6*

Myrrha, & gutta, & casia a vestimentis tuis, a domibus eburneis.

HIc considerandæ vestes, loca vbi asseruantur, et vnde proferuntur, alibus odoramentis nobilitentur, a quis ita odoribus respergantur, quo tandem cus hic apparatus vestium, et odorum idat. Vestes sunt Sponsi Regis, tanto onso, tantoque Rege dignissimæ. Loca i asseruantur, et vnde proferuntur, domus n quælibet, sed palatia, et magnificenfimæ ædes, eæque non fortuito, aut vulriter ornatæ, sed ebore purissimo conuetæ. Vestes vero odoribus respersæ sunt yrrha, aloe, vel stacte, et casia. Odoraentis autem imbuuntur vestes, non a muerculis, quales sibi vnguentarias Saul faurus prædicebatur, sed a filiabus Regum: uæ omnia in honorem tanti Sponsi, laueque amantissime dirigunt. Perpendaius singula. *De vestimētis odoratis Sponsi.* *1. Reg. c. 8*

Vestimenta [illegible] Domini aliqui hu-[illegible]atem e[illegible] t, ex qua sine [illegible]uaui[illegible] odores. Quis [illegible]ffic[illegible]dum [illegible] s, c[illegible] sin[illegible] E[illegible] *Primo, Vestimēta Christi eius humanitas.*

Nam lampas suprema infusorium non habet. Quippe aliunde lumen verum, quod illuminat omnia, lumen, oleumue non mutuatur; sed ex ipso fonte suo deriuat in alios. Porro oleo isto vnctionis, quod præter ea, quæ dicta sunt, suauissimum spirat odorem, de quo Sponsus in Cantico amoris, Oleum, inquit, effusum nomen tuum, &, Trahe me post te, curremus in odorem vnguentorum tuorum, solus summus Sacerdos noster vngitur, & qui ab eo Sacerdotes consecrantur, licet sine comparatione, aut proportione & vnctionis, & vnguenti; sed tamen de capite in oram vestimenti descendit. Non est vero hoc oleum commune, aut obuium cuiuis, sed fit ex myrrha prima, & electa, cinnamomo, & calamo, & casia. Nec licet cuiquam ad alios vsus tale vnguentum componere. Quis digne reputet species hasce, ex quibus vnguentum eiusmodi conficitur? Sed tamen, quas enumerat ex Apostolo S. Bernardus, suauissimæ sunt. Qui factus est, inquit, nobis a Deo sapientia, & iustitia, & sanctificatio, & redemptio. Hi vnctionis, & olei riui deriuantur in nos, qui nos currere faciunt post ipsum. Quid si ipsam vnctionem in se effusam sentiret? inquit idem Sanctus. Cuius ita tenui exhilarata fragrantia permouetur, vt currat, mirum si non & volaret. Est enim suauissimus IESVS, vt Areopagita pulcherrime ostendit, omnis vnctionis principium, omnis odoris fons. Nam ipsa, inquit, vnguenti compositio

Cant. 1.

Exod. 30.

Ser. 22. in Cant.

De Ecclesiast. Hierarchia c. 4. par. 3

ſitio myſtica (vt interim ſomnemus, quæ nequaquam formam admittunt) ipſum nobis pingit IESVM, principalem ſcilicet diuinorum odorum opulentiam, ſacris proportionibus in auguſtiſſima quæque ſpiritualium diuinos vapores immittentem: in quibus ſpiritus ſuauiter affecti, ſacrisque perceptionibus pleni ſpirituali vtuntur alimonia, odoratis diſtributionibus ad ipſarum intellectuale diuina participatione ſubeuntibus.

Vide autem tu, qui tam pretioſum vnguentum a Sponſo accepiſti, vt digne opereris ex eo. Leniter fluit oleum, nec percuſſum ſonum edit. Indue igitur viſcera manſuetudinis, miſericordiæ, & lenitatis, vt omnibus te lenem, amabilemque præbeas; ac ne læſus quidem, aut percuſſus malum pro malo reddas, aut maledictum pro maledicto. Tumores ſanat, & vlcera ſedat. O quam multa ſunt eiuſmodi in te, quæ Sponſi oleo indigeant? Applica tibi oleum, quod nulli vnquam infirmitati tuæ inuenietur inefficax. Lucet. deriua illud in te ex infuſorio iugiter, vt ſis lucerna ardens, & lucens, nec extinguatur in nocte lucerna tua; nec ab alijs turpiter mendicare cogaris, dum ſponſo moram faciente, lampas fatui extinguitur. Si paſcit, paſcere, ne genua tua a ieiunio infirmentur, & caro tua propter olei defectum immutetur a pinguedine. Si vngit, confortare, & gaude: eſt quippe lætitiæ ſignum. Quare Daniel quia in luctu, & dolore erat, negat ſe vnguento fuiſſe

Quid in nobis ſacra vnctio debeat efficere.

Dan. c. 10

fuisse vnctum. Iam vero, quia exhilarat faciem hominis, eamque ob rem hortatur sapiens, Omni tempore sint vestimenta tua candida, & oleum de capite tuo non deficiat, id tibi diligentissime curandum est semper. Si luctatores roborat, memento te perpetuo in lucta esse: atque adeo ad hoc oleum confugiendum esse. Bonus Aliptes vngere oleo exultationis, vnguento exinanito. Sedat per lenitatem turbatum mare: parum ergo tibi sit leniter fluere, alijsque non irasci, nisi & turbatos in te aliorum iracundiæ fluctus tua lenitate compescas: quia scriptum est, Responsio mollis frangit iram. Sacerdotes, & Reges consecrat. Recogita diligenter, quod Apostolus asserit, Qui autem confirmat nos vobiscum in Christo, & qui vnxit nos Deus, qui & signauit nos. Et Ioannes, Habetis, inquit, vnctionem a Sancto. Agnosce itaque dignitatem tuam, & perpende, Quo, Vnde, et Ad quid consecratus sis, et inunctus. Gratias agunt Sancti in Cælis dicentes, Regi nostro, Christo nostro, Vnctori nostro, fecisti nos Deo nostro Reges, et Sacerdotes: eadem sit vox tua in terris, eadem laus. Postremo tam sancto oleo, tam suaui vnguento delibutus, caue ne muscæ morientes perdant suauitatem vnguenti. Ita viuere stude, vt, si muscæ molestæ esse non desinant, abigantur sanctæ vigilantiæ manu, nec mori in te, aut putrescere permittantur. O vnguentum. O somnolentiam nostram. Caue item ne de te dicatur, quod quibusdam

Eccl. 9. Prou. 15. 2. Cor. 1. Ep. 1. c. 2. Exod. 18.

mi-

minatur Michæas, Tu calcabis oliuam, et non vngeris oleo, si in tam multis occasionibus proficiendi, tanta abundantia misericordiarum Dei, oleo isto abundantissimo non vngeris. *Mich. c. 6*

10 Myrrha, & gutta, & casia a vestimentis tuis, a domibus eburneis.

HIc considerandæ vestes, loca vbi asseruantur, et vnde proferuntur, qualibus odoramentis nobilitentur, a quibus ita odoribus respergantur, quo tandem totus hic apparatus vestium, et odorum tendat. Vestes sunt Sponsi Regis, tanto Sponso, tantoque Rege dignissimæ. Loca vbi asseruantur, et vnde proferuntur, domus non quælibet, sed palatia, et magnificentissimæ ædes, eæque non fortuito, aut vulgariter ornatæ, sed ebore purissimo conuestitæ. Vestes vero odoribus respersæ sunt myrrha, aloe, vel stacte, et casia. Odoramentis autem imbuuntur vestes, non a mulierculis, quales sibi vnguentarias Saul facturus prædicebatur, sed a filiabus Regum: quæ omnia in honorem tanti Sponsi, laudesque amantissime dirigunt. Perpendamus singula.

De vestimētis odoratis Sponsi.

1. Reg. c. 8

Vestimenta Christi Domini aliqui humanitatem eius intelligunt, ex qua sine dubio suauissimi efflantur odores. Quis enim sufficiat cogitare, nedum exprimere qualibus, quam cælestibus, quam diuinis, quam inuestigabilibus sint plena odora-

Primo, Vestimēta Christi eius humanitas.

E men-

mentis, quæ non solum Ecclesiæ nare mundumque repleant vniuersum, sed etia Angelos sanctos post se trahant. S. Augustinus, Vestimenta, inquit, eius sunt Sancti eius, electi eius, tota Ecclesia eius, quā sibi sicut vestem exhibet sine macula, et ruga, propter maculam abluens in sanguine propter rugam extēdens in cruce.] Vt multo magis de Rege nostro, quam de Hierusalem dictum illud Isaiæ compleri videatur dicente Patre. Viuo ego, dicit Dominus, quia omnibus his velut vestimento vestieris, & circundabis tibi eos quasi sponsā. Et vestit igitur eos se ipso, quia Christum induerunt; & vestitur ipsis, quia ornatur ab eis. O, quisquis es, qui te Christo vestim intelligis, qui cum vicissim te ipso induis, vide qualem te oporteat esse. Non enim qui talem vestem induisti, maculas admittere debes. Custodi, ait sapiens, pedem tuum ingrediens domum Dei. Quod si domum Domini immundo pede intrare non licet, quia locus sanctus est, vestē, quæ sanctitatis autor est, maculare licet? Caue, & attende tibi, cum præsertim corpus hoc, quod corrumpitur, & aggrauat animam, vndique maculas facile attrahat. Nam etsi macula Christo ipsi contrahi non potest, anima tamen, quæ contrahit, vestem hanc inhonorat; &, quod in se est, fœdare conuincitur.

Secundo. tem Sancti, & Ecclesia.

S. Aug. hoc loco.

Is. c. 9.

Christus vestis Sāctorū, & sāctiChristi

ad Gal. 3.

Eccl. 4.

S. Hieronymus ad Principiam hunc psalmum explicans, cum dixisset de mortificatione, & alijs virtutibus, de quibus dicendum

Tertio vestes Christi virtutes Sanctorum.

dum cum de Aromatibus agemus, Hæc indumenta, inquit, para Sponso nostro: his a te vestibus comptus incedat. Itaque tertius sensus est, vt virtutes, quas filiæ Regum Sponso exhibent, vestes aromata spirantes intelligantur. Quod si tantopere delectatus est Christus materiali veste, quam Catechumenus adhuc Martinus in paupere illi exhibuit, quanto delectatur amplius hac virtutum veste? *S. Hier. ad Principiam.*

Asseruantur vero eiusmodi Sponsi vestes in amplissimis, & regalibus ædibus, sed eburneis. Ebur autem & puritatem, & firmam constantiam, et imputribilitatem, et nobilitatem signat. Affertur quippe ex India, nec facile paratur, cum sit ex dentibus Elephantis; qui quidem sua etiam magnitudine, & mole ebur commendat. Vnde et domus eburneæ, et eburnei lecti, et Thronus Salomonis eburneus prædicantur. O qualem esse oportet animam, quæ ebori comparatur, vbi talia vestimenta asseruantur, quæ Sponso illi, et Regi seruantur: de quo Sponsa, Venter eius, inquit, eburneus, distinctus Sapphiris. Nec angusta illa anima, sed latissima tum spatijs caritatis, tum vacuitate terrenorum omnium, tum altissimis desiderijs esse debet. Delibuta sunt autem eiusmodi vestimenta myrrha, gutta vel stacte, aut Aloe, quod idem sonat, & casia. Quæ vnguenta sic explicat S. Hieronymus, vt myrrha mortificationem membrorum, quæ sunt super terram signet. Stacte, vel Aloe bonum Christi odorem:

Eburneæ domus quid significent

Amos 3. & 6.

3. Reg. 10

Cant. 5.

rem: Casia, vt medicinalis, pituitas, & rhe-
mata suo calore excoquat: &, vt fistula, v-
calis sit in laudes Dei. Hæc de speciebus

Quas vestes anima sibi debeat parare.

Ceterum etiam filiæ Regum, & Spon-
his indumentis induuntur. Et meminil
oportet quid Sponsus in laudem hanc f-
liarum Regum in Canticis ad Sponsam
Cant. 4. loquatur, Odor, inquit, vestimentorum
tuorum super omnia aromata. Et infra
sicut odor thuris, idest, diuinum quid re-
dolentia. Imo ipsas aromaticas specie
enumerans, Cypri, ait, cum nardo, nardus
& crocus, fistula, & cinnamomum cum
vniuersis lignis Libani, myrrha, & aloe
cum omnibus primis vnguentis. Vide
quam longe abesse debeas ab eo, quod Sa-
Prou. 23. piens ait, Vestietur pannis dormitatio, cum
te oporteat, non solum a domibus eburneis,
sed etiam pretiosas vestes depromere, easq.
non vtcumque seruatas, sed odoramentis
talibus delibutas. Perpende diligentius
qualis appareas in conspectu Sponsi, vt gra-
ta sis oculis eius. Mihi certe de cælestis
mysterij splendore arridet, quod indumen-
ta filiarum Regum, quibus oculos Regis
oblectant, ipsius vestimenta vocentur. A

Quæ ex Spôsi prôptuarijs petendæ.

vestimentis, inquit, tuis. Nam & si filiæ
Regum illis induuntur, de Sponsi tamen
promptuarijs, & vestiarijs acceperunt. Vi-
Apoc. 6. dit & Beatus Ioannes in Cælo indutos ve-
stimentis albis, & palmas in manibus ha-
bentes: sed vnde acceperint, non tacet,
Datæ sunt illis, inquit, singulæ stolæ albæ:
datæ sunt, non ab illis allatæ: &, si albæ

sunt,

sunt, dealbauerunt eas in sanguine Agni. 7.
Nec aliunde habere potuerunt. Nam paterna domo afferre nequiuerunt. Quippe Pater illarum pauper, & nudus vix nuditatem suam consutis ficus folijs valuit vtcumque tegere. Itaque & a Rege Sponso acceperunt: & illius vestimenta sunt: & tamen ipsarum sunt, ijsque delectant eum, ad honorem, & gloriam eius referentes, & sua confitentes, & Sponsi: vt Dei agnoscentes, non sint superbæ; suas confitendo non sint ingratæ. *Gen.* 3.

11 Adstitit Regina a dextris tuis, in vestitu deaurato, circundata varietate.

SI Reginam primo loco intelligamus Virginem matrem, Angelorum, & Cæli Reginam, haud dubiũ, quin sedeat ad dexteram filij vbique regnantis, cui, vtpote tantæ Matri, longe sublimiorem thronum verus hic Salomon, quã ille terrenus Bethsabeæ matri parauerit. Quæ & in diademate aureo, & in vestitu deaurato, ob regnum, & innumeras, variasque virtutes fulgentissima, super omnem puram creaturam apparet. Et vehementer ad gloriam Regis facit, quod talem sibi efformauerit matrem, Matrem carne, Sponsam spiritu, vtrobique reginam: cuius fulgorem mirantur Cæli ciues, cuius laudes prædicant Angeli: qui quoties filium exaltant, & canticis efferunt (faciunt autem id sine cessatione) toties in hanc Reginam laudes deriuantur.

Regina a dextris primo Virgo Deipara.

3. Reg. 2.

Prædicant enim myſteria ſalutiferæ redemptionis, atque exaltationis noſtræ: id autem cum faciunt, Deum hominem factum laudant, & prædicant, factum autem ex Virgine; quæ ideo in his omnibus & pars ipſa fuit, & admirabili modo glorificatur.

Secundo Quælibet anima ſancta.

Sin autem animam quamlibet ſanctam intelligamus, quam Sponſo placuit ita exaltare, apparet ſane multipliciter Dei noſtri bonitas, & potentia, quæ id & voluit, & potuit. Veſtem enim ex auro puriſſimo, caritate præſertim patriæ illam induit, amictus ipſe lumine ſicut veſtimento, & circumdedit varietate fulgentiſſimarum virtutum, & gratiarum. Hanc ſibi adſciuit Sponſam, & Reginam. Quis Sponſus (ait Bernardus) & quæ Sponſa? Sponſus Deus noſter eſt; Sponſa, ſi audeo dicere, nos ſumus. Non me capio præ lætitia quod tanti nos fecerit illa Maieſtas. Sed ſiue ſanctæ animæ, ſiue Eccleſia, quæ vna columba, & perfecta eſt, intelligantur, in idem recidit. Nam & Eccleſia de puluere, & vermiculis congregata eſt, vt facta regina aſſideat Sponſo: & animæ ſunt partes huius Eccleſiæ, ex quibus ipſa conſtat. Sed vt Dei noſtri miſericordiam magis mireris, & laudes, vide diligenter vnde eam tulerit, quo aſſumpſerit. Explicet Propheta Dei per Spiritum ſanctum huius myſterij profunditatem. Proiecta es (inquit) ſuper faciem terræ in abiectione animæ tuæ in die, qua nata es, et eras nuda, et confuſione plena etc. Ecce qualem inuenit, cum

S. Bern.

Tertio Eccleſia.

Ex quanta humilitate aſſumpta Sponſa.

Ezec. 16.

in

in sanguine suo turpiter volutaretur. Quid tum Sponsi bonitas, et magnificentia cum ea? sequitur, Expandi amictum meum super te, et iuraui tibi, et ingressus sum pactum tecum, ait Dominus, et facta es mihi. Qualis firmitas, Iuraui tibi? Ingressus sum pactum tecum: quale, nisi desponsationis? Et sponsabo te mihi in sempiternum, et sponsabo te mihi in iustitia, et iudicio, et in miserationibus, et sponsabo te mihi in fide. Et facta es mihi, idest tota mea. Et cum emundationem a sanguine retulisset, subdit, Et vestiui te discoloribus, et calceaui te ianthino: et cinxi te bysso, et indui te subtilibus: et ornaui te ornamento: et dedi armillas in manibus tuis, et torquem circa collum tuum: et dedi inaurem super os tuum, et circulos auribus tuis, et coronam decoris in capite tuo. Et alia pulcherrima prosequitur. Discoloribus vestiuit, idest varijs virtutibus noui hominis, visceribus misericordiæ, bonitatis, humilitatis, mansuetudinis, patientiæ. Quid hac varietate pulchrius? Sic Ioseph a Patre tunica polymita ornatus est, et Pontifex cum ingrederetur in sancta varijs vestibus vtebatur. Ianthino, vel hyacintho calceata est, vt postquam lota fuerit, pedibus, idest affectibus amoris, et desiderij ad cælestia regna festinet. Bysso, et subtilibus cincta, et induta est. Byssus iuxta Hieronymum Puritas intelligitur. Et manifeste beatus Ioannes docet datum esse Sponsæ Agni, vt vestiatur Byssino splendenti, et

Ad quantã dignitatem, & felicitatẽ euecta.

Osee 2.

Gen. 37.
Exod. 28.

Hier. l. 4. *in c.* 16. *Ezech.*
Apoc. 19.

candido, quæ iustificationes Sanctorum sunt. Notat eodem loco Ezechielis idem Hieronymus pro subtilibus, Septuaginta noua voce transtulisse τρίχαπτον, quasi tantæ subtilitatis esset vestimentum, vt capillorum tenuitatem habere videretur. Quod exquisitissimas, et subtilissimas dotes significat, et dona, quibus a Sponso amicta est. Et cum vniuerse dixisset, ornaui te ornamento, quasi cuncta complectẽs; explicat deinde singillatim, atque per partes. Armillas in manibus. Quando bona opera dederit nobis Deus (dona quippe eius sunt) tunc circundat in manibus nostris armillas. Torquem, Septuaginta κάθεμα, monile scilicet Hieronymi sententia, ex varijs gemmis in pectus descendens. Quis istas æstimet gemmas? Quis varietatem distinguat illarum? Et tamen, quia Salomon exquirenti sapientiam, gratiam capiti addendam, et torquem promittit collo: et alibi, Torques sapientiæ, in quas collum inijcere iubemur, in stolam gloriæ futuras prædicat Spiritus sanctus, possumus torquem, sapientiam intelligere, gemmasque, quibus variis, et pretiosis ornatur, sapientiæ multiplices radios, quos solus ille enumerare, & distinguere potest, qui scrutatur profunda Dei Spiritus multiplex, & subtilis. Circulos in os, siue ad nasum a fronte dependentes, tunc accipimus, cum dicere possumus cum Apostolo, Christi bonus odor sumus: vel cum aureum circulum sensuum, ac dogmatum diui,

Prou. 1. *Eccl. 6.* *2. Cor. 2.*

diuinorum habemus in naribus, ideſt gratiam accipimus, qua odoramenta diuinorum ſenſuum, & aromata ſpirantia diſcernere poſſumus, (Id enim ex Areopagita vis odoratiua ſignificat) vt iure totis medullis dicere poſſimus Sponſo, odor tuus excitauit in me concupiſcentias æternas. Circulos porro habet in auribus, qui ad detractiones, ſcurrilia, & mala quæuis verba claudit, & obturat aures ſuas. Et vt omnia complectatur, quia ornamentum capitis totius eſt corporis, Corona aurea, ſiue diademate decoris, vel, vt in hebraicis, & græcis tranſlationibus habetur, gloriationis decoratur. Hæ ſunt igitur fœditates Sponſæ, quibus ex ſe ſcatebat, hæc ornamenta diuitiarum, & gloriæ, quibus a Sponſo Rege exornatur. Hæc ruminanda ſemper ſtudioſæ, deuotæque menti, vt videat quid ex ſe habeat, quid a Sponſo: vt non immerito hanc gratiam D. Chryſoſtomus extulerit in illud ad Epheſios, In qua gratificauit nos in dilecto filio ſuo. Et S. Bernardus ſuauiſſime diſputat aliud eſſe hominem ante Deum, aliud intra Deum: aliud in corde ſuo, aliud in corde Dei: illud in iudicio veritatis, quo omnes gentes quaſi non ſint, ſic ſunt coram eo, proptereaque quaſi nihilum, & inane reputari: hoc in affectu pietatis, qua appoſuit erga nos cor ſuum, & quaſi in theſaurum ſuum in nos reſpicit. Cuius præter alia, mellitiſſima verba hæc ſunt. Reſpiremus fratres, & ſi nihil ſumus in cordibus noſtris,

De Cæleſ. Hierarc. c. 15.

ad Eph. 1

Ser. 5. in ded. Eccl.

forte in corde Dei poteſt aliud latere de nobis. O Pater miſericordiarum, O Pater miſerorum quid apponis erga eos cor tuũ? Scio, ſcio, vbi eſt theſaurus tuus, ibi eſt & cor tuum. Quomodo ergo nihil ſumus, ſi theſaurus tuus ſumus? Tum conſulit requirenda nobis & teſtimonia veritatis, & teſtamentum pietatis. Lege (inquit) homo in corde tuo, lege intra te ipſum de te ipſo teſtimonia veritatis, etiam communi hac luce iudicabis te indignum: lege in corde Dei teſtamentum pietatis, quod firmatum eſt in ſanguine Mediatoris, & inuenies quam longe aliud ſpe poſſideas, quam re tenere videris.] Vidiſti, o anima, vilitatem Sponſæ, vidiſti gloriam. Quæ nuda erat, & confuſione plena adſtat Regina in veſtitu deaurato, circundata varietate. Gratias tibi amantiſſime Domine IESV, qui nihil habens in nobis, quod diligeres, ita tamen dilexiſti per ſupereminentem ſcientiæ caritatem tuam. *Epheſ 3.*

Quomodo Regina a Sponſo ornata

Sed licet hæc ingentia ſint, imo ſtupenda ſint, quæ magnificentiam gloriæ ſanctitatis tuæ loquantur, & virtutem terribilium tuorum, & magnitudinem tuam narrent, & memoriam abundantiæ ſuauitatis tuæ faciant eructare, minora tamen appareant, ſi modum, quo Reginam ornaſti ſpiritu tuo ad interiora præeunte, cernamus: quo modo eam tam fulgenti veſte, & polymita induiſti; quomodo tot ornamentis decoraſti. O admirandam prorſus ſapientiam, & bonitatem Sponſi. Qui *Pſal. 144*

terram

terram vniuersam floribus,& fructibus vestit, qui cælum fulgentissimis astris ornat, qui Angelos,& Sanctos mirifico lucis amictu induit,vt Sponsam,vestiret vilẽ,ac pauperculam, ipse caritatis vino inebriatus, Cham quidem indigno filio deridente, ceteris vero mysterium adorantibus,nudus in Cruce pependit, vestimenta militibus Crucifixoribus assignauit; misericordia splendidius in ipsa nuditate inter latrones fulgens, quam olim in monte Thabor inter Mosem, & Eliam niueo splendore coruscans, amictus lumine sicut vestimento. Mirabaris splendorem Petre sancte, & raptus in desiderium clamabas, Bonum est nos hic esse. At misericordiæ, & pietatis vestis clarius rutilat, absorbet dulcius. Conuerte tu,anima mea,mentis oculos ad fulgorem amictus huius: vide nudum Regem,vide nudum Sponsum,vt vestitu deaurato circumdaret Sponsam:cui & in Cælestibus laudes incomparabiles, & cantica dulcissima præparauit. Euge amica, euge Sponsa, intra in gaudium Sponsi tui. Præparauit autem dum nudus pendens opprobria, blasphemias,& sacrilegas capitis agitationes pertulit. Pondera ergo si potes, vestis huius tuæ dignitatem, æstima pretium. Quomodo non omnia ossa tua dicent,Domine quis similis tibi? Quomodo ipsa te ipsam tibi retinere poteris,vt non tota in eum transeas, qui tantillam te eo vsque prouexit? Laudate Angeli sancti Regis nostri, vestrique pariter dignationem,

Gen. 9.

Mat. 16.

Psal. 34.

qui vestræ vrbis miramini restaurationem.

12 Audi filia & vide, & inclina aurem tuam: & obliuiscere populum tuum, & domum Patris tui.

HACTENVS ad Sponsum: nunc iam ad Sponsam sermo conuertitur. Si quæris quis loquatur? S. August. Prophetam ipsum loqui putat. S. Hieronymus, Deum, Patrem Regis Sponsi. Vtrumque congruit. Nam & Propheta linguam suam calamum sancti Spiritus profitetur, & Pater per Scripturas sanctas alloquitur Sponsam. Quinque tamen sunt quæ præscribuntur, Audi, Vide, Inclina aurem, Obliuiscere populum tuum, & tandem Obliuiscere domum Patris tui.

S. August. hoc loco. S. Hiero. ep. 140.

Quinque requiruntur ex Sponsa.

Ab auditu meritò incipiendum, quia fides, qua oculi mundantur, ab auditu. Et dignum est, vt vnde irrepsit morbus (ait Bernardus) inde remedium intret: & per eadem sequatur vestigia, vita mortem, tenebras lux, venenum serpentis antidotum veritatis. Auditus (ait postea idem Pater) visum restituet, si pius, si vigil, si fidelis præcesserit. Merito itaque monetur Sponsa, vt ab auditu incipiat, & fide, vt placere possit Deo, & ea aspicere, quæ carnalis intuitus non attingit: credendo autem iam videre incipit.

Primo vt audiat. *ad Ro. 10 Ser. 28. in Cant.*

Hebr. 11.

Sed qualia, & quam multa videnda sunt, vt aurem perfectiore modo inclinet?

Secundo vt videat.

Viden-

Videndum primo, quæ videntur, temporalia, ideſt, volatica eſſe. Videndum non poſſe hominem non plenum Deo beatum eſſe, cui nullo modo ſufficit ad beatam requiem quicquid ipſo Deo minus eſt: ac per hoc nec ipſa creatura ſibi. Videnda pulchritudo Sponſi, vt amari poſſit, quam ipſe nobis per ſanctas meditationes oſtendit. Sunt enim quædam verba Verbi Sponſi ad nos noſtræ de ipſo meditationes, deq; eius gloria, elegantia, potentia, maieſtate. Videnda fœdiſſima, ac teterrima peccatorum imago: perſpiciendus virtutum ſplendor, & caritatis ardentiſſimæ fulgor. contemplanda Ciuitatis, quam ſuis præparauit Deus, incomparabilis claritas, & huiuſmodi innumera: quæ fides docet, meditatio aperit, diligens inueſtigatio reuelat. Sed, vt beneficiorum Dei memores ſimus, intendenda interdum acies, in fœditatem, cœcitatem, & maculoſitatem, & vlceroſitatem noſtram, quibus tenebamur, donec Sponſi manu educti inde potentiſſime ſumus. Nam etſi populum noſtrum, & domum Patris noſtri obliuiſci iubemur (de quo poſtea) non tamen decet nos obliuiſci, quales in eo populo, domoque paterna fuerimus: Cuius vitæ vel potius mortis (inquit Bernardus) vtinam frequenter ob oculos cordis noſtri tetra uerſetur imago; vt videlicet conſiderantes miſeriæ pondus, æſtimare vtcumque poſſimus liberatricis miſericordiæ quantitatem. Fuimus in populo alienato a vita Dei per ignorantiam,

2.Cor.4.

Aug. Cōf. l.13. c.8.

Bern. ſer. 32. in Cantic.

S. Bern.

ad Eph.4.

quæ

quæ in illo erat, propter cœcitatem cordis illius; vt non ſine myſterio pſalmus quidam,
Pſal. 55. qui ipſi Dauidi, ideſt Chriſto Domino inſcribitur, habeat in titulo, Pro Populo, qui a Sanctis longe factus eſt. Quod, quia nobis perpetuo memoria retinendum eſt, additur. In Tituli inſcriptionem, Quia ad perpetuum monimentum inciſa debet eſſe inſcriptio, quod olim profani, & a templo, rebuſque ſanctis omnibus alieni fuimus, vt diſcamus non ſuperbe ſapere, ſed humiliter ſentire de nobis, magnifice de
Ad Col. 1. Rege noſtro, qui eripuit nos de poteſtate tenebrarum, & tranſtulit in regnum ſuum.

Tertio, vt inclinet aurē. Inclinare porro aurem aliquid addit ad id, quod dixerat, Audi. Nam & obedientiam ſignificat, & humilem promptitudinem ad ſecretiora audienda. Ipſe enim
Iſ. 50. Sponſus erigit mane aurem, vt audiamus
Eccl. 3. quaſi magiſtrum: ipſe bonæ, attentæque auri, quæ audit cum omni concupiſcentia
Iob 4. ſapientiam, inſtillat ſublimiora, vt purgata auris ſuſcipiat quaſi furtiue venas ſuſurri eius. Venas autem ſuperni ſuſurri auris
S. Greg. Moral. 5. c. 2. cordis furtiue ſuſcipit, ait S. Gregorius, quia ſubtilitatem locutionis intima afflata mens, & raptim, & occulte cognoſcit. Niſi enim ſe ab exterioribus abſcondat, interna non penetrat. Occultatur autem vt audiat, & audit, vt occultetur: quia & ſubtracta viſibilibus inuiſibilia conſpicit, & repleta inuiſibilibus, viſibilia perfecte contemnit. Hæc Gregorius. Qui & aſſerit locutionem hanc intimam ſciri non poſſe, niſi a quo haberi

beri potest. Ex quo manifestum est, quæ in hac inclinatione auris interius a Sponso audiuntur, nec narrari, nec intelligi posse, nisi experientia doceat. Nam & de quibusdam discipulis, qui manserunt apud Dominum, vt audirent eum, ait S. Augustinus, Quam beatum diem duxerunt, quam beatam noctem? Quis explicet nobis, quæ audierint illi a Domino? Aedificemus nosmetipsi in corde nostro, & faciamus domum, quo veniat ille, & doceat nos, & colloquatur nobis.] Et Sapiens, Si inclinaueris, inquit, aurem tuam excipies doctrinam. Et rursus, Inclina aurem tuam, & audi verba sapientum: appone autem cor ad doctrinam meam. Ostendit autem a gustu, & experientia melius cognosci pulchritudinem eius, subdens. Quæ pulchra erit tibi, cum seruaueris eam in ventre tuo, idest corde, & visceribus tuis, & redundabit in labijs tuis. Ex abundantia enim cordis os loquitur. Vides quid faciat inclinatio auris. Quæ profecto necessaria est, vt populum, & domum patris nostri obliuiscamur. Primo enim præcedit auditus. Secundo meditatio, & visus. Tertio inclinatio auris. Primum necessarium est ad alterum, & hoc deinceps ad tertium, Tertium ad reliqua. Ita quodam ordine connexa sunt, quæ Sponsæ suadentur.

Tract. 7. in Io.

Eccl. 6.

Prou. 22.

Obliuiscere populum tuum, quod magnum est: & domum Patris tui, quod maius, & perfectius. Obliuisci autem dicimur aliquid, cum ita ex animo excidit, vt ne

Quarto, Vt obliuiscatur populũ suũ.

ne memoria quidem amplius pulset: in quo satis indicatur quam longe ab affectu, & amore antiquæ patriæ Sponsa esse debeat. Non obliuiscetur populum suum, qui linguam, qui mores, qui habitum, qui desideria retinet Patriæ, idest mundi huius. Si latinus latine, si græcus græce loquitur, quomodo oblitus est populi? Ita retinent quidam linguam, & idioma seculi, & moribus patriam repræsentant. Apostolus autem prædicat, In carne enim ambulantes non secundum carnem militamus. Et alibi, Nostra autem conuersatio in cælis est. Beatus porro Cyprianus, Quam sublime, inquit, quam capax pectus, vbi talia, & tanta voluuntur? Vbi non nisi Dei præcepta, & Christi præmia cogitantur? Voluntas est illic tantum Dei: & in carne adhuc licet vobis positis, vita iam viuitur non præsentis seculi, sed futuri]. Quam multi Patres in Aegypto, in Thebaide, in Nitria, in Palæstina, & vbique terrarum in desertis ostendebant se populum suum oblitos? Quam multi in medijs populis de mundo se non esse testantur, sed sola inferiori, & ignobiliori parte, idest corpore, in mundo teneri, vitam habere absconditam cum Christo in Deo? Et quidem ad Abraham dicitur, Egredere de terra tua. Parum est. Et de cognatione tua. Adhuc maiora audi. Et de domo Patris tui. Patrem aliqui Sancti Diabolum, alij Adamum intelligunt: certe vterque Pater perniciosus nobis fuit, vterque quam longissime abijciendus, vt Sponso

2.Cor.10.

Ep. 16. ex Edit. Pã.

Gen. 12.

Quinto, vt obliuiscatur domum Patris sui.

ſo placere poſſimus. Iam vide, inquit S. Auguſtinus, Si non debes dimittere Patrem tuum illum, ac populum tuum illum, & venire ad Regem iuſtum Deum tuum. Deus tuus eſt Rex tuus, & ipſe eſt Sponſus tuus. Regi nubis Deo, ab illo dotata, ab illo decorata, ab illo redempta, ab illo ſanata. Quicquid habes, vnde illi placeas, ab illo habes. Hæc ille. Debemus igitur diligenter inquirere, et inueſtigare num in idiomate, habitu, conuerſatione noſtra aliquid redoleat de populo illo, et de patre illo, cum præſertim ſatis importunum habeamus monitorē, ac rememoratorem, qui nos illorum penitus obliuiſci non permittat, corpus dico, et paſſiones animæ, quas de patre Adamo traximus. Recurrendum ſubinde ad Sponſum, vt noſtri miſereatur, et dona ſua cuſtodiat, et ad maiora promoueat: miſereatur quando per errorem, aut fragilitatem contingat ad priſtinæ vilitatis ruſticos mores redire; et paterna, ideſt, barbara, et incondita lingua loqui. Nam quod olim Ephratæis euenit, vt Scibboleth dicturi, non ſentientes Sibboleth pronuntiarent: id hodieque non raro contingit. Tantum materna conſuetudo poteſt. Dicit quidem Sponſus, et Rex noſter, Pater tuus Amorrhæus, et mater tua Cethæa. Sed ipſe cognouit figmentum noſtrum: et dum agreſtibus interdum moribus, patriam, vel nolentes erumpentibus quibuſdam ſignis prodimus, ipſe ad ſe reuerſos Angelorum linguis loqui facit: vt audiat Sponſa, quæ aſcen-

S. Aug. in hunc locum.

Iud. 12.

Ezechiel. 16.

Cant. 8. & 2.

ascendit dealbata, super Dilectum tamen innixa, Vox tua dulcis, et facies tua decora.

13 Et concupiscet Rex decorem tuum: quoniam ipse est Dominus Deus tuus, & adorabunt eũ.

QVALIS decor, quanta pulchritudo, vt eam Rex concupiscat? Vide quid faciat oblitam esse populum suum, oblitam Patris domum: miram generat pulchritudinem. Vnde & filij Israel de tertia mansione, quæ dicitur Etham, idest fortitudo, ad quartam veniunt, quæ vocatur Phihahiroth, quod os nobilium sonat. Grandis est fortitudo Ægyptum dimittere ait Hieronymus. Quod idem est, ac populi sui obliuisci. Magna planè fortitudo, sed in Deo faciemus virtutem. Inde transgressi ad os nobilium ascendimus, quia, vt ait idem sanctus Pater, Assumpta fortitudine nobilitamur in Domino, & Beelsephon, idest Idoli arcanum contemnimus. Decorem autem animæ, quæ mundum, & visibilia relinquens, adhæret Sponso, quis explicet? quam non solum admirentur Angeli; quibus præbet spectaculum pariter, & miraculum sui; vt audiat de se loquentes, Quæ est ista, qua ascendit delicijs affluens: sed ipse etiàm Dominus concupiscat. De hac autem pulchritudine dulcissime S. Bernardus, Quid namque eorum, quæ in faciem lucent, si internæ cuiuspiam sanctæ animæ pulchritudini comparetur, non vile, ac fœdũ recto appareat æstimatori? Quid, in-

Ex obliuione Patriæ, & Patris decor animæ, & quantus decor.

Hier. ep. 128.

loco cit.

Cant. 8.

Ser. 27. in Cant.

inquam, tale in se ostendit ea, quæ præterit figura huius mundi, quod æquare speciem animæ possit illius, quæ exuta terreni hominis vetustatem, eius, qui de cælo est, decorem induit, ornata optimis moribus pro monilibus, ipso purior, sicut & excelsior æthere, sole splendidior? Hanc autem pulchritudinem ex conuersione ad Sponsum induit, quia auersa ab eo stulte, ac misere viuebat, quæ est eius informitas. Formatur autem, cum conuertitur ad incommutabile lumen sapientiæ, Verbum Dei, qui eius Sponsus est, cuius similitudinem ex adhæsione induit. De hac egregie S. Macarius Aegyptius. Anima, inquit, quæ illustrata est a decore inenarrabilis gloriæ eius, cum præparauerit eam sibi in sedem, & domicilium, tota lumen euadit, tota facies, tota oculus. Et post pauca, cum de Sole, & igne similitudinem attulisset, subdit significantissime. Sic & anima, quæ plene illustrata est ab illa ineffabili pulchritudine, gloriæ luminis vultus Christi (Perpende verba) & Spiritu sancto repleta, ac digna, quæ fieret domicilium, & thronus Dei, tota oculus, tota lumen, tota facies, tota gloria, & tota spiritus euadit. Nempe sic eam adornante Christo, gestante, regente, baiulante, & ducente illam, & hunc in modum illam instruente: & spiritali decore adornante. Adornatur autem & fit tota lumen ad interiora semper se extendens, & subinde quicquid tenebrosum, & imperfectum superest, deponens, vt de claritate in claritatem

1. Cor. 7.

Decor animæ ex cõuersione ad Spõsum.

Hom. 1.

Bern. ser. 31. in Cãtic.

tem,de minori ad maiorem, de inferiori ad sublimiorem proficiat perpetuo. Non enim locis aut passibus accedit ad Sponsum, sed claritatibus, ipsisque non corporeis,sed spiritualibus, tanquam a Domini spiritu, a Domini plane, & non a nostro, quamuis in
2.Cor.3. nostro. De hoc Apostolus ipse,Reuelata facie, inquit, gloriam Domini speculantes in eandem imaginem transformamur a claritate in claritatem, tanquam a Domini spiritu. Speculantes autem, idest κατοπτριζόμενοι, significat susceptam in se imaginem, atque splendorem tanquam specu-
Hom.7. lum repræsentare. Quod S. Chrysostomus ibi, eleganti exemplo de argento perpolito explicat ad solis radios exposito.Sic anima, inquit, repurgata, & argento facta lucidior accipit radium a gloria spiritus, & hunc vicissim a se remittit. Eoque dicit, scilicet Apostolus, speculantes secundum eandem imaginem transformamur. Vide ergo diligenter quam politum debeat esse argentum, quam studiose tersum, ne quid resideat,quod radiorum perceptionem,& consequenter emissionem impediat. Sic enim si tuam ignobilitatem, & maculositatem illius munditiæ contemperari non posse cognoueris, flere dulce habebis, eumque deprecari, vt etiam atque etiam misereatur, donec exuas totam miseriam. Ceterum vt ex radijs Sponsi valeas illuminari,& speculum tersum oportet esse, & ad radios directum assidue, & nihil interponi medium, quod impediat. Caue tibi anima, examina

te,

te, & circumſpice diligenter, perpurga ſine intermiſſione, dirige te totam,& intende in decorem,& claritatem vultus eius, qui tuã ſpeciem concupiuit. Ipſe enim & facit eam, vt concupiſcat; & concupiſcit , vt faciat.

Sed quis concupiſcit ? Non enim quilibet Rex, ſed ipſe eſt Dominus Deus tuus. ideſt ipſa pulchritudo , quæ omnibus pulchritudinem ſui participatione impertiat. Quis non hic Christum , quem prædicamus , & in quem credimus , quamlibet ſit tardus agnoſcat ? ait S. Auguſtinus. Agnito autem Rege Chriſto , iam cetera , quæ hic tropice dicta ſunt, quomodo ſit ſpecioſus præ filijs hominum quadam tanto magis amanda, atque miranda, quanto minus corporea pulchritudine : quis gladius eius, quæ ſagittæ, & cetera iſto modo, non proprie,ſed tropice poſita inquirat ex otio. Sed quod ait,Quoniam ipſe eſt Dominus Deus tuus, præter reuerentiam , & horrorem , quem incutit, præter cognitionem nobilitatis ſuæ, quæ tanto Sponſo coniuncta eſt, præter agnitionem pulchritudinis , & ſpeciei , quam inde contraxit , quam viſitans iuxta beatum Iob , ideſt diligenter inſpiciens , & perſcrutans , non peccabit , quia cauebit, ne fœditatem in tanta gloria contrahat , eſt & aliud perſpiciendum , quod adnotauit Chryſoſtomus , Nimirum hoc nomine,quod Deus eſt, valde vrgeri Sponſam , vt ſeiungat ſe ab illis omnibus , quæ obliuiſcenda præmonuit,ſeque ipſam totam illi dedicet, intelligatq. magnam, & iuſtiſ-

Cur Sponſus hic vocetur Dominus Deus Spõſæ.

de Ciu. li. 17. c. 16.

Iob 5.

Chryſoſt. in hunc Pſalmũ.

ſimam

ſimam eſſe cauſam, cur id præciperet, vt populi, & patriæ domus obliuiſceretur. Neque dixit, quia ipſe eſt Pater tuus, aut quiduis aliud, ſed Dominus Deus tuus, vt hac ratione maxime eam feriat. Quoniam qui eſt Dominus, & Pater tuus, voluit quoque Sponſus fieri: imo illud ipſum factum eſſe dominum, ſummæ eſt benignitatis, & clementiæ. Quid eſt homo, ait Propheta, quia innotuiſti ei? Si ergo ſolum innoteſcere homini obliuioſo, & viliſſimo tanta dignatio eſt, quanta tandem erit et Dominum, et Patrem, et Sponſum eſſe voluiſſe? Mihi vero et ſingulare aliquid in hoc verbo videtur ſignificare voluiſſe. Vt, quoniam Sponſum Regem cum eo, quod Dominus eſt, et Deus, non ſine myſterio coniunxit, moneat occulte, imo ſatis aperte illam, ne ita Sponſum amplectatur, vt Dominum, ac Deum eſſe obliuiſcatur. Quare, vt ei debitus reddatur honor, affectus miſceat reuerentiæ, et amoris; ſic eum diligens caſto, ardentique amore, vt cum reuerentia, et tremore eidem ſeruiat. Quem locum acutiſſime ſimul, ac ſuauiſſime tractat S. Gregorius explicans illud adorare, et immolare, quod de parentibus Samuelis dicitur. Quiſquis, inquit, diuinæ contemplationis arce ſuſtollitur, in illa cuncta illuminante luce reſpicit, & quod ſe mirabiliter terreat, et quod ineffabiliter delectet. et poſt quædam pulcherrima. Tunc quippe adorat, cum conſiderata illa immenſitate omnipotentiæ, ſic conditori ſummittitur, vt contra

Pſ. 143.

lib. 1. c. 2. in 1. Reg.

ſpi-

ſpiritalem conuerſationem carnalis concupiſcentiæ impulſibus non leuetur. Adorans autem immolat, quia, quo humilius diuina veneratione proſternitur, ſummæ claritatis illius blandimento ſuauius refouetur. Adorare igitur aſcendenti, eſt diuinæ omnipotentiæ magna caſti amoris veneratione ſubmitti: immolare vero diuinæ lucis ſuauitate ineffabiliter delectari. Hæc ille. Sed vide ſequentia melliflua omnia.

13 Et adorabunt eum. Alij, Et adorabis eum.

VTrunque conuenienter. Nam ſi Deus agnoſcitur, ab omnibus adorādus eſt, et ipſa ſingulari modo, quē Sponſum amat, adorat Deum. Sed dum legitur, adorabunt, cum non dicatur vt alibi, Omnes gentes venient, et adorabunt: vel, Omnes populi, tribus, et linguæ ipſi ſeruient: aut, Adorabunt eum omnes Reges terræ, ſed indefinite, Adorabunt, indicatur non ſolum filios hominum, ſed et aſtra cæli, quæ iubilant coram eo, imo omnes exercitus Angelorum adoraturos. Nam omne genu flectitur coram eo cæleſtium, terreſtrium, et infernorum, et omnis lingua collaudat, et benedicit, et adorat. Si vero legatur, Adorabis, magnum mihi quoddam videtur innui beneficium. Nam quæ vere Deo, vt Sponſo coniuncta eſt, quæ illi caſto inhærens amore ex eo ſuſpenditur, et ſingulari modo excellenter adorare dicitur, et ex ea adoratione inſigne conſequitur donum.

Pſ. 145. Dan. 7. Pſ. 71. ad Philip. 2.

Perfecta Sponſæ adoratio.

Hac

Hac enim puritate mentis, et firma adhæsione sensu mentis absorpto, ac de terreno situ ad spiritalem, atque Angelicam similitudinem reformato, quicquid tractauerit, quicquid egerit, purissima, ac sincerissima erit oratio. Vides quam merito moneatur anima, vt et obliuiscatur antiqua, et propria, et Sponsum sua pulchritudine oblectet; quo fit vt et illum debita adoratione prosequatur, et sibi incredibilia lucra conquirat. Nam ex ea adoratione, vt monet Nebridium S. Augustinus, fit in homine nihil timere, fit et solidum gaudium nullis omnino lætitijs vlla ex particula conferendum. Quod si in naturam humanam talis vita non cadit; cui aliquando euenit ista securitas, cur tanto euenit crebrius, quanto quis in mentis penetralibus adorat Deum?

Cass. col. 9. c. 5.

Ep. 116.

Quoniam ipse est Dominus Deus tuus.

IN Hebræo est particula כִּי quæ licet plura significet, nihil tamen hoc loco potest congruere nisi causalis significatio, quoniam, quando, vt noster transtulit. Sed quæ nam ex prædictis num proxima, an superiora respiciat, non apparet. Potest tamen ad superiora referri, vt sit causa, quare obliuisci debeat populi, et domus paternæ: quod meritissime eo suadetur, Quoniam ipse est Dominus Deus tuus. Idque, vt supra diximus, Chrysostomus videtur innuere. Sin autem referatur ad proximam, Concupiscet Rex decorem tuum, quoniam ipse est Dominus Deus tuus, difficilius qui-

Concupiscit Deus decorem animæ, quem ipsemet efficit.

quidem intellectu est, sed sapori dulcius. Puta ergo Prophetam sic alloqui Ecclesiã, vel animam, Ne tibi blandiaris ò Sponsa, quod ad tantam pulchritudinẽ, tantumque decorẽ prouecta sis, vt te Rex concupiscat: ne sublime sapias, aut te ex te magnum aliquid esse præsumas; ne & de te dicatur, quod de aliquo scriptum est, Eleuatum est cor tuum in decore tuo: perdidisti sapientiã in decore tuo. Nam decor, si animum extollat, vnde a Sponso distrahatur, & perdit sapientiam, & perditur ipse. Cõsidera itaque, qui concupiscit decorem tuum, quia ipse est Dominus Deus tuus, & videbis solum esse illum, qui non vt ceteri, diligat. Amant enim alij, quod bonum, pulchrumuè inueniunt, at iste non quod inuenit, sed quod facit. Vnde & Emmanuel nobiscum Deus dicitur reprobare malum, vtique auferendo, & eligere bonum, non quod in mundo inuenerit: sed, quod non aderat, faciendo. Ita sane, & pulchritudinem tuam concupiuit, sed quam ipse creauit, non quam inuenit. Vnde & per Ezechielem ad te dicit, Perfecta eras in decore meo, quem posueram super te.

Ezech. 28 *Isa. 7.* *Ezech. 16*

14 Et filiæ Tyri in muneribus, vultum tuum deprecabuntur omnes diuites plebis.

ALIQVI ita connectunt, Ipse est Dominus Deus tuus, & adorabunt eum filiæ Tyri in muneribus, expuncta coniunctione, &. Verum etiamsi cum

ea particula legatur, commodissime annectitur, vt sit emphasis, & adorabunt eum etiam filiæ Tyri, quæ ab eo cultu, & religione maxime videbantur alienæ. Siue autem dicatur filia Tyri in numero singulari, vt legit D. Hieronymus, siue filiæ in
Isa. 37. plurali, vt nos habemus, perinde est. Nam
Ps. 136. & filia Hierusalem, & filia Babylonis, quæ alibi in Scripturis leguntur, Ciuitates ipsas designant, & Filiæ dicuntur hebræo idiotismo Villæ, seu Oppida Ciuitatibus subiecta. Itaque perinde erit, ac si dicatur Ciuitas ipsa Tyri cum subiectis vrbibus. Ipsa ergo adorabit Dominum cum muneribus, quemadmodum de Ægypto dixit
Isa. c. 1. Isaias. Cognoscent Ægyptij Dominum in die illa, & colent eum in hostijs, & in muneribus. Quod autem pro vniuersa

Mentio fit nominatim Tyri.

Gentilitate Tyrum specialiter nominauerit, ea forte ratio fuit, quod Ciuitas illa Emporium erat nobilissimum, & Hierosolymitanæ Ciuitatis æmula. In hoc autem tria mihi consideranda videntur, quæ ad præsentem explicationem faciunt.

Primo, ob nobilitatem Vrbis.

Primum ipsa Tyri insignis pulchritudo, & frequentia, de qua latissime Ezechiel, Quomodo (inquit) perijsti, quæ habitas in mari vrbs inclyta, quæ fuisti fortis in mari cum habitatoribus tuis, quos formi-
Ezech. c. dabant vniuersi. Et, o Tyre, tu dixisti, per-
26. & 27. fecti decoris ego sum, & in corde maris sita. Finitimi tui, qui te ædificauerunt, impleuerunt decorem tuum. Et plurima, quæ in commendationem illius vrbis, cuius rui-

nam

nam prædicit, magnifice fere toto cap. 27. prosequitur: vt & in cap. 28. cum ad ipsam vrbem, & Regem sermonem, & comminationem vertit. Certe Oseas illius pulchritudinem innuens, Ephraim (inquit) vt vidi, Tyrus erat fundata in pulchritudine. Quoniam ergo tam celebris erat Tyrus, tam diues, tam potens, tam munita, tam populo plena, tam multis nauibus, & mercatorum etiam externorum copia ornata, assumitur nunc in vsum adorationis, & subiectionis Regis huius nostri, qui homo Deus est, vt ostendatur nullam non potentiam, & nominis celebritatem huic Regi futuram subiectam, quem allatis etiam muneribus venerantur. *c. 28.* *Osee c. 9.*

Secundo non solum magnitudo, & celebritas vrbis, sed impietas, viuendi licentia, & idololatria, qua maxime laborabant, cōsideranda; vt appareat gentes, quæ vel maxime a cultu Dei, & eius adoratione ob cœcitatem cordis abhorrebāt, futuras supplices, eumque magna animi demissione, ac pietate adoraturas; opesque illi suas, & superbiam subiecturas. De qua re mirifice Dei potentiam, atque sapientiam declarante, quæ omnia sibi suauissime subiecta facit, vt iam ostendimus, videtur Isaias prophetasse, dum de pœnitentia, & humiliatione totius orbis sub nomine Tyri agēs. Visitationem (inquit) faciet Dominus Tyri: & iterum restituetur in antiquum, (nimirum, quia vt eo loco ait S. Hieronymus) & de ipsa dicitur, Obliuiscere populi tui, & Secundo ob insignem impietatem. *c. 23. ex versione S. Hieronymi.*

domus Patris sui, & adstitit, vt Regina a dextris Sponsi in vestitu deaurato circundata varietate. & subdit Propheta, Et erit negotiatio eius,& merces sancta Domino Sed non ipsis congregabitur, sed his, qui habitant coram Domino.] Merces enim,& labores non illi Tyro congregabuntur,quæ superba,& Idolis dedita erat, sed ijs, qui habitant coram Domino, cum felici commutatione ad Ecclesiam transferentur,quæ mamilla Regum lactabitur, & Reges nutricij illius erunt,cum antea deserta, & humiliata posita fuerit in superbiam seculorum. Et fortasse hanc misericordiam, & commutationē illud occulte signabat,quod ad templum vel construendum tempore Salomonis, vel reparandum tempore Esdræ, Tyrij, Sydonijque pulcherrimas cedros,atque abietes contulerunt: vt esset indicium sic templum Domini, idest Ecclesiam Christi ex gentilitatis muneribus, & oblationibus, imò ipsismet gentibus licet antea impijs, tanquam lignis imputribilibus, & odoratis exædificandam.

Isai. 60. & 49.

Tertio ob felicem commutationem.

Tertio Considerandum nomen Tyrus: quod hebraice dicitur Zor, quod & petram,& angustiam significat: quæ petra, si de fortitudine situs illius ciuitatis, quæ supra scopulum fortissimum posita in mari erat, accipiatur, iam dictum est; sin autem vt petra duritiā cordis significat,id quoque iam diximus, quam suauiter illam emolliat Sponsus Rex dum supra tractauimus verba illa, Sagittæ tuæ acutæ in corda inimico-

micorum Regis. Si vero accipiamus vt sonat angustiam, iam in hoc pulcherrime intermicat psalmi titulus. Pro ijs, qui commutabuntur. Nam ex summa cordis angustia, qua sibi ipsis solum placebant, omniaque ad se referebant, iam nunc felici commutatione in latitudinem cordis, quasi arenam, quæ est in litore maris a Rege educti omnia sua Deo offerunt. Vidimus Aethiopissam mutasse pellem suam, & ascendisse dealbatam, quod Moses facere non potuit. Sed ecce plusquam Moses hic. Vidimus oblitam populi, & patris, assumptam in Sponsam fuisse. Vidimus nudam & confusione plenam in vestitu deaurato circundatam varietate. Vidimus abiectam, & proiectam super faciem terræ adstitisse a dextris Regis. Nunc cernimus angusto corde, & suis tantum commodis olim seruientes, qui nec opera, sed nec cogitationes quidem Domino offerre volebant, iam omnia sua, seque ipsos integre Deo offerre, ac penitus dedicare, & tradere. Vides quam suauis, quam mira, quam amplectenda commutatio, de qua manifeste in titulo præmonemur. Dixi autem (cum de muneribus tantum in genere psalmus loquatur) se ipsos, ne dum sua omnia Deo offerre, & tradere, quia cetera omnia munera non acceptat Sponsus Rex, si te ipsum non obtuleris. Audi S. Gregorium Nazianzenum. Non apparebis (inquit) in conspectu meo vacuus: verum si quid pulchri habes, tecum feres: at nunc diuerso modo

3. *Reg.* 4.

Num. 12.

Non accipit munera Deus, nisi te simul offeras.

Or. 43. *in no. dom.*

nouus appare, sic nempe, vt totus immuteris. Vetera transierunt: ecce facta sunt omnia noua: huic ferto muneris loco, præclaram mutationem offer: ac ne sic quidem magnifice de te sentias. Verum dic cum Dauide, Hæc mutatio dexteræ Excelsi. Et alibi idem Pater manifestius, nullum nos posse gratius Deo munus offerre, quam si nosmetipsos, imagini imaginis decus reddentes, hoc est Christo, qui est imago Patris, nos, qui ad eius imaginem facti sumus, per eius similitudinem ad decus reformatos deferamus. Atque vt maius aliquid dicam (inquit idem Pater) omnibus horis, animique agitationibus nosmetipsos Deo immolemus: omnia pro Verbo excipiamus, passionibus passionem imitemur, sanguine sanguinem honoremus.] Hæc vere mutatio dexteræ Excelsi, hæc munera largitatis tuæ sunt, atque potentiæ IESV benignissime, vt filias Tyri & angustissimi cordis, oblitas amoris proprij, qui animam vere coangustat, in muneribus, ijsque præclaris facias ad te currere.

Or. 1. de Pascha.

Or 42 quæ est de Pascha.

Quæ oblatio, quoniam quotidie renouanda est, quotidie perficienda, mihi miro modo per panes Propositionis significata videtur. Libet enim in hac Meditatione, quæ dulcissima est, diutius immorari. Sic autem iusserat, Accipies quoque similam, & coques ex ea duodecim panes, qui singuli habebunt duas decimas, quorum senos altrinsecus super mensam purissimã coram Domino statues, & pones super eos

Oblatio grata Deo explicatur ex oblatione panum propositionis *Leu. 24.*

thus

thus lucidissimum, vt sit panis in monimentum oblationis Domini. Per singula sabbata mutabuntur coram Domino suscepti a filijs Israel fœdere sempiterno. Et quoniam longum esset omnia persequi, quæ & hic, & in Exodo de eiusmodi panibus propositionis habentur, aliqua tantum attingam, quæ facile ostendant, quam cara sit Domino sui ipsius oblatio, & quam a nobis diligenter ei reddenda sit, a quo habemus vt simus, & sancti simus; vt aliquando ab eodem, & in eodem beati esse possimus. *Exod. 25.*

Primo igitur aduertendum est Panes huiusmodi non ex quauis farina, sed ex simila, idest pretiosissima parte tritici confici. Deinde non erant parui, aut consuetæ mensuræ panes, sed habebant singuli duas decimas Ephi, idest libras octo, quæ panis insignis est magnitudo. Tum vero, & fieri, & coqui debebant a solis Sacerdotibus, & si vera est Hebræorum traditio, quã refert Hieronymus in Malachiam, vt ipsimet Sacerdotes non solum facere, & coquere panes, sed & triticum ad eam rem serere, metere, molere deberent, satis apparet quam mundos esse, & sanctos eos panes vellet Dominus, quos etiam in loco sancto comedendos statuit. Per singula sabbata mutabantur, & antiquis sublatis proponebantur panes calidi. Appellabantur autem Panes Propositionis, quos Septuaginta Protheseos vocarunt: Hebraicè autem vocantur Panim, idest facierum, siue

Quæ consideranda in panibus propositionis.

c. 1.

siue faciei. Nam vox illa Hebræis singulare non habet. Imponebantur autem super huiusmodi panes duæ phialæ aureæ thure lucidissimo plenæ: ipsi vero Panes intra Sancta, non longe ab altare Thymiamatis ad sinistram super mensam collocabantur, ex lignis Setim pretiosis, & imputribilibus confectam, auro purissimo circum tectam, quæ habebat in summitate coronam item auream interrasilem. Sic enim appellat Scriptura. Quæ omnia si diligenter perpendantur, manifeste indicant quanta, & quam sacra sit oblatio, qua integre se se quisque Deo consecrat.

Quas cōditiones nostra oblatio habere debeat ad similitudinē panum propositionis. *Eccl.* 31.

Primum itaque ex præcipua, & nobilissima nostri parte oblatio facienda est; intellectu scilicet, & voluntate, vt non modo in rebus fidei, sed etiam in disciplina, & voluntate Domini bona auris audiat cum omni concupiscentia sapientiam. Voluntas vero, vt ait S. Macarius Aegyptius ita se mactet, & sale, atque igne se condiat, vt totam se in holocaustum suo consecret Creatori. Erant autem huiusmodi panes non consuetæ magnitudinis, sed magni. Quippe Deo offerebantur. Quam ob causam ita S. Bernardus fratres alloquitur, Opto igitur, & omnibus modis cupio, vt & paruulos, & magnos, imo, vt plus miremini, nihil aliud quam grande aliquid ei, idest Deo, vos exhibere curetis. Et S. Augustinus Temperantiam vere religiosam amorem esse definiuit, integrum se se Deo castumque custodientem. Audis integram obla-

Ser. 5. *in dedic. Ecclesiæ.*

S. Aug.

oblationem, audis se totum, audis magnum aliquid Deo offerri, & dubitas mutationem esse factam, vt filiæ Tyri in muneribus adorent.

Iam vero quod a solis sacerdotibus fiebant, & in loco sacro comedēdi erant; Deus bone, quantam munditiam, quantam sanctitatem in hac oblatione insinuant? Non enim quicquam in ea participare immundis licet, idest malignis spiritibus, qui semper aliquid ex nostra oblatione decerpere, & furari contendunt, quà decipientes, quà deterrentes, quà sponsionis nostræ obliuionem curantes. Sit sanctus qui offert, sit fidelis, sit peruigil: &, cum se ipsum offerat, quia idem est offerens, & quod offertur, videat vt et id omni ex parte purū sit.

Et quoniam fragilitas nostra maxima est, et illa solum mens, vt ait S. Gregorius nescit per torporem veterascere, quæ semper inchoare studet quotidiana innouatione feruoris, necesse est vt per singula sabbata ponantur panes calidi. Nobis enim sabbatum semper est, quibus feriandum a sensibilibus indicitur: quibusque & beneficiorum Dei, et oblationis nostræ perpetuo renouanda memoria est; ne volumine temporum, vt ait S. Augustinus, ingrata subrepat obliuio. Itaque remotis prioribus calidos panes apponere, est noua sancta desideria oblationesque nostras igne sancti Spiritus ardentia continenter offerre.

S. Greg. l. 22. Mor. c. 2.

S. Aug.

Dicebantur autem Propositionis, quia proponebantur in memoriam, et gratiarum

actionem Deo. Faciei vero, quantum arbitror, non solum, quia in conspectu Domini ponebantur, sed etiam, quia ipse pro sua benignitate ita ad ea munera hilarem faciem conuerteret, vt semper eorum conspectu lætaretur. Quod nostris muneribus maxime conuenit. Nam si respexit Deus ad Abel, et ad munera eius, et propter vota, et deuotionem offerentis munera ipsa respexit: at quæ munera? De primogenitis (inquit) gregis sui, et de adipibus eorum: quanto pretiosior nostra oblatio est, quæ non de adipibus ouium, sed de summa nostri parte, imo de totis nobis, totis votis oblata est? Vt proinde vehementer nobis lætandum sit, quod eam oblationem exiguam quidem illam, et de manu illius acceptam, sed tamen integram, eique placentem, ita accipit, vt et iugiter aspiciat clementiæ oculis, et quasi magnum aliquid obtulerimus, oblationem faciei suæ nominet. Gaudet enim, et collætatur nobis, cum bene fecerit nobis: et ipso aspectu talis oblationis mirifice delectatur. Quis non ergo se totum Deo consecret? Quis non curet perpetuo illi panes faciei offerre, qui non crescit ex redditis, vt (S. Augustinus ait) sed potius in se reddentes crescere facit?

Gen. 4.

S. Aug.

Phialas vero aureas lucidissimo thure plenas quis non videat mentem significare purissimam, quæ thus lucidissimum, idest, Orationes sanctas, meditationesque diuinas perpetuo suis oblationibus superponit.

Nec

Nec opus est de thure plura dicere, cuius Scripturæ variis in locis semper pro Orationibus Sanctorum, et cælestibus desiderijs meminerunt. O quam deplorandum, quod ij, qui se totos Deo obtulisse gloriantur, tam insulse, & frigide, tam humilibus conceptibus, ac tam parum diuinis affectibus distinentur, vt dicere non valeant, Odoretur Dominus sacrificium in odorem suauitatis, cum in thuribulum illud aureum, quo Angelus iuxta Ioannis visionem Deum adorat, illi Sanctorum vota offerens, incensum imponere aut nesciant, aut negligant. *Apoc. 8.*

Mensa autem, in qua panes superponebantur, non longe aberat ab altare Thymiamatis, vt etiam sic ostenderetur, quam eiusmodi oblatio coniuncta sit cum altari, vbi Thymiama incendebatur. Vix enim oblatio sui ipsius perfecta esse potest, nisi cõtinua diuinarum rerum meditatio, & contemplatio assidua habeatur, quod Thymiama significat. Sed erat mensa de lignis setim propter elongationem ab omni putredine, carie, & vetustate; sed auro purissimo circumtecta, quia oblatio ipsa caritati, quæ per aurum signatur, solide innititur, alioqui frustra homo nititur. Caritate fulcitur, sustentatur, seruatur, ornatur. Itaque super huiusmodi mensam, quæ firmitatem, imputribilitatem, & caritatem ostendit, panes collocandi sunt.

Nec desit mensæ corona etiam aurea, quæ & continet ne panes diffluant, & si-

mul ornamento eſt. Videat ergo quiſquis panes faciei, ideſt ſe ipſum offert, vbi, & qualem, & quam firmam, & quam ſplendidam conſtituat menſam. Videat vt coronam habeat, quæ hebraice clauſura appellatur, quod mentem cuſtodiat, & claudat: ne & de ipſo dicatur, quod per Malachiam conqueritur Deus. Menſa Domini contaminata eſt, & quod ſuperponitur contemptibile eſt. Nec myſterio vacat, quod corona illa interraſilis fuiſſe deſcribitur, quod ſignificat inter varias cælaturas, & quaſi emblemata variarum virtutum, in ſplendore Sapientiæ, & auro caritatis micantium, quæ ſunt veluti anaglypha opere cælatorio, media eſſe, plana, & læuia, nulla figura cælata: quia ſcilicet inter medias eiuſmodi virtutes ſimplicitas appareat neceſſe eſt, aurea illa quidem, & pretioſa, ſed plana, & læuis.

Mal. c. 1.

Sin autem menſam auream Chriſtum Dominum accipiamus, ſicut & altare, quod eſt ante conſpectum Dei, vbi adoletur incenſum, ſatis oſtenditur omnem noſtram oblationem, omnem virtutem, fiduciam omnem, & firmitatem in Chriſto eſſe ponendam. Qui enim non ſuper illum offert, acceptam Deo Patri oblationem offerre non poteſt. Quod ſi etiam primo modo menſam auream accipiamus, etiam ſic vox Dilecti, ſiue amantiſſimi (quod titulus innuebat) manifeſte in noſtro profectu, ac ſacrificio, & commutatione auditur: Manus eius tornatiles, aureæ, plenæ

hya-

hyacinthis non obscure conspiciuntur, quia omnis nostra virtus, splendor omnis, & omnis firmitas (quæ cum nostra est, infirmitas est) ab illo est. Et, vt finem tandem de huiusmodi panibus dicendi faciam, possunt suauissime multæ adinueniri dissimilitudines inter panes illos, & nostram oblationem, quas inuestigare non erit difficile, si opponatur materialitas spiritualitati, mensura mensuræ, Sabbatum Sabbato, calor calori, mensa mensæ, corona coronæ, & innumera alia, quæ cuilibet meditari in promptu est. Id tamen vnum omittere non possum, quod maxime ad rem faciat, quod scilicet panes illi qualesquales, offerebantur quidem Deo, sed ab eo non comedebantur, sed ab hominibus Sacerdotibus: nostri vero panes, idest mens, ratio, voluntas, potentiæ omnes, & nos ipsi a Deo comedimur, illique incorporamur, vt merito exclamarit D. Ambrosius, Quanta Domini gratia, vt nos in suo ore constituat, & quasdam meritorum nostrorum epuletur dapes, ac, si meremur, deuoret, si nostri cibi suauitatibus delectetur? Beatus, quem sapientia deuorauerit, quem virtus hauserit, quē iustitia receperit. Fieri autem per Dei zelum, ac feruorem docuerat, vt cibus idoneus ori Christi efficeremur, cum diceret: Hic est Dei zelus, hic est fidei vapor, deuotionis feruor, qui nos velut suauem cibum in Christo remollit, ac format. Quo nimirum æstu vrgebatur Beatissimus Martyr Ignatius, cum clamabat, Frumentum

Dei cibus qui Deo se dicant.

Ser. 18. in Ps. 118.

Ep. ad Rom.

tum Christi sim: dentibus bestiarum molar, vt panis mundus inueniar. Et S. Paulinus ad Seuerum; quo diuino pane vescamur in æternum, molendum ait in huius mundi pistrino triticum bonum, quod est obedientiæ fidelis operatio, & caritas in corde puro, & fide non ficta. Et addit. Qua gratia, & virtute cum plenus sis bonam Deo frugem molis, teque ipsum in azymis sinceritatis, & veritatis epulandum Deo exhibes: cuius esca est quisquis voluntatem eius efficiens, in corporis ipsius membra conuertitur, dicente ipso, Quia qui se iungit Deo, spiritus vnus efficitur. Distinctius autem Bernardus quomodo hæc manducatio a Deo fiat, vt intime cum illo vniamur, edocet. Mandor, inquit, cum arguor, glutior, cum instituor; decoquor cum immutor; digeror, cum transformor; vnior, cum conformor. Igitur cum arguit nos intus, nostrasque maculas, & defectus nobis indicat, initium dare dicitur manducationi: cum autem nos instituit, & docet, quibus gradibus, quibusue passibus ad perfectiora tendamus, tum glutire: cum autem immutat, quasi diuino calore conficiens, tunc decoquere: si vero ad interiora tendentes etiam transformet, vt quasi non ijdem simus, qui antea eramus, dicitur nos digerere: vnit autem, & in se omnino transmutat, cum sibi conformat. Felix anima, quæ huiusmodi claritatibus de virtute in virtutem proficiens Sponso perfecte vnitur in eandem imaginem transformata.

Epist. 6. ad Seu.

Ser. 71. in Cant.

14 Vul-

14 Vultum tuum deprecabuntur omnes diuites plebis.

VOx Hebræa עם ostendit non vilem solum plebeculam supplicem futuram: quod fere per plebis vocem intelligimus dicente Scriptura, Percussit de populo septuaginta viros, & quinquaginta millia plebis; sed de vniuersa populorum multitudine ditissimos quosque populos deprecaturos vultum eius. S. Basilius, & alij nonnulli, cum fateantur sermonem dirigi ad Ecclesiam, putant faciem Ecclesiæ esse Christum Dominum, sicut est caput. Hanc ergo faciem, seu vultum ditissimos, ac nobilissimos omnes deprecaturos. Quod etsi verissimum est, tamen planior, & expeditior sensus erit, si de ipsa Ecclesia, vel de Beata Dei Genitrice intelligamus. Nam vultum deprecari Hebræa phrasi, idē est, atque deprecari personam: sed quandam emphasim, & venerationem addit. Vt illud psalmi, Deprecatus sum faciem tuam in toto corde meo. Et Malachiæ 1. Deprecamini vultum Dei. Et vniuersa terra desiderabat vultum Salomonis, vt audiret sapientiam eius. Si ergo intelligamus de Ecclesia, ostenditur eam & propter insignem pulchritudinem, & propter propinquitatem ad Regem, a quo in Sponsam assumpta est, & propter munera, quæ illi ab omnibus deferuntur, tum propter impetrationem beneficiorum ab ipso Rege, a cunctis populis honorari. Sancti Augustinus, &

1. Reg. 6.

Vultus nomine quidam Christum intelligūt

Melius Ecclesia intelligitur.

Psal. 118.

3. Reg. 24.

& Hieronymus aiunt vel propter munera, & insignes diuitias, quas Reges, & Principes illi ex deuotione obtulerunt, vel propter scientiam, & sapientiam, quam Philosophi, & doctissimi quique in eam transtulerunt, hoc & verissime dici, & experientia comprobari.

Potest & B. Virgo intelligi.

Sed de gloriosissima Dei Genitrice, & suauius accipimus, & frequentissime experimur: in cuius etiam laudes id Ecclesia canit. Huius autem deprecationis non vna est causa. Faciunt enim id fideles omnes. Primum ob insignem pulchritudinem, & solis amictum, stellarumque ornatum in corona, quibus eam filius decorauit, ita vt iam & ipsa cælestis Patria, quod ait S. Bernardus clarius rutilet virgineæ lampadis irradiata fulgore. Vt, quantum humanæ naturæ conditio absque personali Dei vnione patitur, luci illi inaccessibili penitus videatur immersa. Quod ait Petrus Damianus.

Quam omnes precãtur. Primum ob dignitatem eius. *Bern. ser. 1. in Assumpt.*

Faciunt secundo, ad impetranda innumera beneficia, quibus assidue indigent. Siquidem nec facultas ei deesse poterit, nec voluntas. Regina cælorum est, inquit Bernardus, misericors est. Denique mater est vnigeniti filij Dei. Nihil enim sic potest potestatis eius, seu pietatis magnitudinem commendare, nisi forte aut non creditur Dei filius honorare Matrem, aut dubitare quis potest omnino in affectum caritatis transisse Mariæ viscera: in quibus ipsa, quæ ex Deo est, caritas nouem

Secundo ob gratiã impetrandi beneficia. *Ber. ibid.*

men-

mensibus corporaliter requieuit. Quare idem Sanctus concludens sermonem in verba Apocalypsis, Signum magnum apparuit in Cælo, cum per Lunam sub pedibus intellexisset Ecclesiam, his verbis dulcissime Deiparam affatur. Iam te, Mater Misericordiæ, per ipsum sincerissimum tuæ mentis affectum tuis iacens prouoluta pedibus Luna, Mediatricem sibi apud sedem Iustitiæ constitutam deuotis supplicationibus interpellat, vt in lumine tuo videat lumen Solis, gratiam tuo mereatur obtentu; quam vere amauit præ omnibus, & ornauit, stola gloriæ induens, & coronam pulchritudinis ponens in capite tuo. Plena es gratiarum, plena rore cælesti, innixa super Dilectum delicijs affluens. Hæc ille. Quot sunt ergo miseriæ, & necessitates nostræ, quæ innumeræ, & sine cessatione sunt, tot excitamenta putanda sunt, quibus ad deprecandum vultum illius compellimur. Nec vox illa, diuites, aut elatos faciat, aut negligentes. Scimus enim quibus dicitur, Dicis quod diues sum, & locupletatus, & nullius egeo, & nescis, quia tu es miser, & miserabilis, & pauper, & cœcus, & nudus. Quod si etiam aliqui per filij ipsius gratiam virtutibus diuites sint, non tamen deest vel vnde paupertatem suam agnoscant, vel vnde spoliari timeant, vel vnde copiosius ditari appetant. Est tamen eo Virginis Reginæ gloria maior, quod non modo egeni, ac viles, sed locupletissimi quique inter sanctos populos eam maxime vene-

Apoc. 12 *Apoc. 3.*

veneratur: & gratiam vultus eius, & patrocinium quodammodo suppliciter ambiunt.

Tertio vt oblationes hominum viles ipsa Domino offerēs gratiores faciat.

Serm. de Natiu. B. Mariæ in fine.

Est & alia ratio serenissimi vultus deprecandi, vt nimirum paupertatis nostræ oblationes, quæ exiguæ sunt, nec ita diuinos oculos oblectare valent, per manus huius præcellentissimæ Reginæ summo Regi oblatæ magis placere possint. De quo egregie S. Bernardus. Ceterum quicquid illud est, quod offerre paras, Mariæ commendare memento, vt eodem alueo ad largitorem gratiæ gratia redeat, quo influxit. Neque enim impotens erat Deus, & sine hoc aquæductu infundere gratiam prout vellet, sed tibi vehiculum voluit prouidere. Forte enim manus tuæ aut sanguine plenæ, aut infectæ muneribus, quod nō eas ab omni munere excussisti. Ideoque modicum istud, quod offerre desideras, gratiosissimis illis, & omni acceptione dignissimis Mariæ manibus offerendum tradere cura, si non vis sustinere repulsam. Nimirum candidissima quædam lilia sunt, nec causabitur ille liliorum amator inter lilia non inuentum quicquid illud sit, quod inter Mariæ manus inuenerit.

15 Omnis gloria eius filiæ Regis ab intus, in fimbrijs aureis, circum amicta varietatibus.

Quare eadem Spōsa, & filia.

FORTASSE filiam Regis appellari quis putet, quoniam Reges non nisi Regū filias Sponsas ducere solent. Sed cuius Regis

gis poterat procreatione nobilitari, quæ de Patre Amorrhæo, & Matre Cethæa, & infima, atque vilissima propagine assumpta est, vt vidimus? Nisi forte dicas ex Patre laudari, non a quo genita, sed a quo in filiam sanctificata est, & assumpta, & in sponsam electa. Quia enim tam ingentia sunt Dei dona, tam incomprehensibilia cælestia munera, vt nullis vocibus, aut significationibus explicari valeant, diuersis similitudinibus Scriptura sacra, quasi per minutissimas partes amplissimam picturã subindicat, & quasi digito demonstrat. nunc ergo ab ægritudine, & vulneribus ad sanitatem translatam indicat: nunc de paupertate ad ingentes thesauros euocatã: nunc de seruili conditione ad regium thalamum euectam: nunc de fœditate ad inæstimabilem pulchritudinem reformatã, & innumera huiusmodi, quæ pio meditatori affatim influent. Itaque nunc etiam filia dicitur, vt adoptionem agnoscas; & Sponsa, vt sublimitatem intuearis. Mihi vero id videtur hæc distinctio innuere, vt intelligamus prius vt filiam de ignobilitate terrena ad cælestem prouectam esse dignitatem per illius ineffabilem misericordiam, vt ait S. Leo, qui vt nos in sua proueheret, in nostra descendit: deinde paulatim virtutibus præcedentibus assumptam in Sponsam: non quod, quæ desponsata est in fide, misericordia, & miserationibus, Sponsa dici non possit, sed quia virtutum processus, & arctior cum Deo coniunctio quasi occulte

Ezech. 16

Dona Dei præ magnitudine multis similitudinibus explicantur.

L. Leo. ser. 1. de Pas.

occulte indicantur. Sunt enim (vt ait S. Bernardus) in amore gradus, sed Sponsa in summo stat. Amant enim & filij, sed de hereditate cogitant. Suspectus est amor, cui aliud quid adipiscendi spes suffragari videtur. Purus amor de spe vires non sumit, nec tamen diffidentiæ damna sentit. Sponsæ res, & spes vnus est amor. Ad filios clamat, si ego Pater, vbi est honor meus? verum id Pater. Sed si Sponsum exhibeat, puto quia mutabit vocem, & dicet, Si ego Sponsus, vbi est amor meus? Nã & antea ita locutus est, Si ego Dominus, vbi est timor meus? Exigit ergo Deus timeri vt Dominus, honorari vt Pater, vt Sponsus amari. Quid in his præstat, quid eminet? nempe amor. Vides ergo pro varietate affectuum, & prouectuum nunc Filiam dici, nunc Sponsam. Sed quibus affectibus ornari debeat, quæ sponsa vocari digna sit, idem S. Bernardus sic breuissime docet. Quinam (inquit) illi sint, id quidem penes Deum: tu vero audi qualem te esse oporteat, si talis vis esse. Quod tamen dixerim non quasi expertus, sed quasi experiri cupiens. Da mihi animam nihil amantem præter Deum, & quod propter Deum amandum est; cui viuere Christus non tantum sit, sed & diu iam fuerit: cui studij, & otij sit prouidere Deum in conspectu suo semper, cui solicite ambulare cum Domino Deo suo non dico magna, sed vna voluntas sit, & facultas non desit; da (inquam) talem animam, & ego non nego

Bernard. Ser. 83. in Cant. Amor Spõsæ in summo stat. *Malac. 1.* *Ser. 69. in Cant.* *Phil. 1.* *Psal. 15.* *Mich. 6.*

nego dignam Sponsi cura, maiestatis respectu, dominantis fauore, solicitudine gubernantis: &, si voluerit gloriari, non erit insipiens. Tantum, vt qui gloriatur in Domino glorietur.] Vides ergo quam vere dixerit idem Sanctus, sunt gradus in amore, Sponsa in summo stat. Quod autem dicitur, Omnis gloria eius filiæ Regis, nullā facit difficultatem scientibus Hebrææ linguæ vsum. Redundat enim particula, eius. Quæ vero subduntur, In fimbrijs aureis circumamicta varietatibus, non solum significatione, sed voce propemodum eadem sunt cum ijs, quæ explicata sunt, In vestitu deaurato circumdata varietate. Quare non sunt eadem repetenda.

Sponsæ pulchritudo ab intus esse dicitur multas ob causas.

Illud potius perscrutandum cur dicatur omnis gloria, vel splendor, vel pulchritudo, vel ornatus huius sponsæ esse ab intus. Sunt qui putant perinde esse, ac si diceretur, Sponsam non solum cum in publicum prodit, sed etiam cum in thalamo continetur, ornatissimam, ac fulgentissime decoratam apparere. Si in sensu spirituali sumatur, quod non solum in externa conuersatione, & in ijs, quæ apparent, virtutum splendore fulgeat; sed etiam in interioribus, vbi homines videre non possunt, micat splendidissime, non abnuo. sed si ita intelligant, nobiscum sentiunt. Mihi certe id potius inuestigandum est, quid mysterij, vel quas prærogatiuas Sponsæ in hoc breui verbo Spiritus sanctus indicare voluerit, cum dicit gloriam esse ab intus. Scimus enim

enim quis dixerit, cũ varijs laudibus Sponsam ornaret, Absque eo quod intrinsecus latet. Puto ergo quinque breui hoc verbo insinuari, quæ maxime ad commendationem Sponsæ, eiusq. pulchritudinis faciunt.

Cant. 3.

Primũ vt appareat de spirituali gloria agi.

Primum, quia multa, & præclara dixerat de pulchritudine Sponsæ, quam Rex Deus concupisceret, de vestibus, de monilibus, de populorum veneratione, de gratia, qua apud Regem polleat, qua & alijs subuenire possit, ne quis ita desiperet, vt putaret hæc de muliercula quapiam, vt ait S. Augustinus, vel de ipsa Pharaonis filia terreni illius Salomonis coniuge posse vtcunque accipi, aut illi quoquomodo aptari, transfert corporea, & visibilia omnia ad internam puclritudinem: quam describit S. Petrus cum ait, Quarum non sit extrinsecus capillatura, aut circundatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus: sed qui absconditus est cordis homo in incorrubtibilitate quieti, & modesti spiritus, qui est in conspectu Dei locuples. Ergo mundandus est mentis oculus, & ad interiora figendus, si pulchritudinem animæ, quam Deus sibi assumpsit, volumus intueri.

De Ciu. l. 17. c. 16.

1. Pet. c. 3

Secundo vt significetur pulcritudo perpetua

Secundo, ostendit hanc pulchritudinem esse perpetuam, nec marcescere, aut diffluere, vt corpoream. Illa enim vel infirmitate, vel casu aliquo, vel ipsa ætate omnino minuitur, & sicut flos decidens necesse esse absumatur, vt homo ipse quasi flos egreditur & conteritur, & fugit velut vmbra. Vnde & Beatus Iacobus, Exortus

Iob 14.

Iac. c. 1.

tus est, inquit, sol cum ardore, & arefecit fœnum, & flos eius decidit, & decor vultus eius deperijt. Quam miseri ergo sunt, & deplorandi, qui in externis aut fiduciam habent, aut se iactant! At vero spiritualis pulchritudo, vti de Sapientia loquitur Scriptura, clara est, & quæ nunquam marcescit. *Sap. 6.*

Tertio. Corporea pulchritudo minui quidem potest, & marcescere, vt dixi, augeri non potest, quia breui illo tempore, quo durat, incrementa non recipit. At vero interna non modo quotidie, sed singulis horis augeri potest. Quippe sicut crescit in anima amor Dei, & proximi, studium virtutum, mentis puritas, desideria æternorum, ita augetur & ipsa pulchritudo, & fit per singula momenta Angelis iucundior, cælo splendidior. Itaque non sine causa cum stultus, vt Luna mutetur, nunc crescat, nunc decrescat, de Sapiente vox diuina pronuntiat. Iustorum autem semita quasi lux splendens procedit, & crescit vsque ad perfectum diem. Quare non nisi maxima stultitia existimanda est alijs animam intentam esse, quæ nec augeri, nec diu seruari possunt: illis autem negligentius inuigilare, quæ & quotidie crescere, & perpetuo durare possunt.

Tertio vt significetur augeri posse studio.

Prou. 4.

Quarto Insinuatur etiam occulte vbi, & vnde pulchritudo sit animarum sanctarum, quarum amore cælestis Rex, & superna pulchritudo capitur. Dicitur enim esse intus. Ibi enim splendet, vbi, vt ait S. Au-

Quarto vt ostendatur vbi, & vnde sit animæ pulcritudo.

S. Aug. ad Paulinã sub fin. S. Augustinus, & auditur silentium vocis Dei, & aspicitur inuisibilis forma eius. Hanc autem pulchritudinem inde contrahit, quod ad Sponsum conuertitur, quod in corporali specie euenire non potest. Quantalibet enim industria in pulcherrimas formas intendas, imo in ipsum lucidissimum solem, non tamen inde aut pulchrior efficeris, aut splendidus, & soli similior. At vero anima, quæ in Deum Sponsum intendit, ex illa conuersione ad eum, & pulchra fit super omnem opinionem, & splendidior. Quærit enim anima Verbum, reformanda per ipsum, conformanda ipsi, vt ait S. Bernardus, quo reformetur ad sapientiam, & conformetur ad decorem. *Serm. 82. in Cant. in fine.* Quæ pulchritudo paulatim augetur donec tota prorsus dissimilitudo absorbeatur. Facta enim de medio iniquitate, quæ illam, quæ ex parte est dissimilitudinem faciebat, erit mutua visio, mutuaque dilectio. Siquidem adueniente quod perfectum est, euacuabitur quod ex parte est, eritque ad alterutrum casta, & consummata dilectio, agnitio plena, visio manifesta, coniunctio firma, societas indiuidua, similitudo perfecta. Tunc cognoscet anima sicut cognita est, tunc amabit sicut amata est. Et gaudebit Sponsus super Sponsam, cognoscens, & cognitus, diligens, & dilectus IESVS Christus Dominus noster, qui est super omnia benedictus in secula.

Ex quo sequitur quinto in eo verbo Ab intus,

intus efficacem admodum admonitionem contineri, vt curemus de die in diem in hac pulchritudine perfici, curemus ad interiora nostra frequentissime conuerti, curemus intentos habere semper oculos ad Sponsi pulchritudinem intuendam, vnde tanta nobis bona profluunt. Nihil committamus, quod eam pulchritudinem vel minimum fœdare possit: nihil omittamus, quod illam possit augere: cum præsertim similitudo illa admiranda prorsus, & stupenda, quæ Dei visionem comitatur, imo quæ Dei visio est, maior vel minor futura sit, prout in hac vita ea, quæ quotidie perfici potest, similitudo maior, vel minor fuerit. Vides quanta cura, & solicitudine in hac peregrinatione & curanda sit, & augenda; cum præsertim illud maxime fiduciam augeat, quod anima, vt ait Sanctus Bernardus, de sua singulari intentione, solicitudine, cura, opera, diligentia, studioque, quo incessanter, & attente inuigilat, quemadmodum placeat Deo, æque hæc omnia in ipso indubitanter agnoscit; & ex proprijs, quæ sunt penes Deum intelligit: nec dubitat se amari, quæ amat. Ita est, inquit. Amor Dei amorem animæ parit, & illius præcurrens intentio intentam animam facit, solicitudoque solicitam. Nescio enim qua vicinitate naturæ, cum semel reuelata facie gloriam Domini speculari anima poterit, mox illi conformari necesse est, atque in eandem imaginem transformari.] Excutiat ergo se diligenter anima:

Quinto vt intelligamus quid nobis curandum.

Ser. 69. in Cant.

G inspi-

inſpiciat qualis ſit: exquirat quanta diligentia pulchritudini augendæ inuigilet: et quam plane exigua, ac nihili ſint, quæ illam ab hac ſolicitudine remorantur.

16 Adducentur Regi Virgines poſt eam: proximæ eius afferentur tibi.

STVPOR circumdedit me recogitantem theſauros dulcedinis tuæ: & ſapientia, ac magnitudo ſuauitatis tuæ irrigatio eſt oſſium meorum. Confiteantur tibi Domine IESV, Sponſe potentiſſime, miſericordiæ tuæ,& mirabilia tua filijs hominum. Ecce rurſus filiæ Regum, ecce Regina, ecce rurſus lilia, rurſus Sponſæ, rurſus aromata veſtimentorum, rurſus oleum lætitiæ, & exultationis. Adducuntur enim Virgines poſt Reginam, quæ a dextris adſtat. Ad quid putas? Ad quid? niſi vt comitentur eam,& ornent, & quaſi ex multarum honore gemmarum conſerto vno diademate coronent? Rurſum myſterium. & vna eſt Regina,vna Sponſa;& multæ ſunt Virgines Sponſæ: & illa audit de ſe dictum, Vna eſt columba mea, vna eſt perfecta mea: & tamen adducit ipſa poſt ſe Virgines,& proximas ſuas,futuras & ipſas Sponſas, quibus dilecti thalamum non inuidet, ſed optat. Si ergo intelligamus Sponſam Eccleſiam, quæ vna eſt; Virgines, quæ filiæ, & partes ipſius ſunt, ipſa ad Regem adducit. Siquidem extra Eccleſiam tam falſa eſt virginitas, quam falſa ſapientia, & pietas,

Cant. 6.

pietas. Sancti fere Patres accipiunt de Virginibus proprie, quæ sanctæ & corpore, & spiritu singulari modo Sponsæ vocãtur. Videndum Primo, quæ adducuntur. Secundo, quo ordine. Tertio, cui. Quarto, quo. Quinto, quomodo.

Virgines singulari modo Spõsæ.

Adducuntur autem Virgines, & proximæ Reginæ. Quo ordine? post eam. Cui? nempe Regi. Quo? in templum. Quomodo? in lætitia, & exultatione. Et quidem cum ceteræ omnes animæ per fidem, & caritatem Christo coniunctæ Sponsæ dicantur illius, quomodo Apostolus Corinthijs loquens, Despondi, inquit, vos vni viro, Virginem castam exhibere Christo; tamen, quæ virginitatem Deo seruant, singulari priuilegio Sponsæ dicuntur, quia voluptatibus omnibus calcatis se ipsas liliorum amatori, & Virginis filio Virgines Sponsas dicauerunt. Hæ sunt proximæ Reginæ, quia & illius filiæ sunt, & illi semper assident; & integritate, atque puritate perpetua ipsi coniunctæ sunt. Dicuntur autem post eam adduci, quia in doctrina, & magisterio Ecclesiæ adducuntur: & ipsa tanquam mater præit, suisque etiam precibus ad Sponsum adducit. Tertio adducuntur ipsi Regi, quia alium non nouerunt, & oblitæ Populi, & Patris, illi casto adhærent amore, qui huiusmodi puritate maxime delectatur. Neque enim magnus numerus inter eas æmulationem facit: & hinc patet Sponsum esse Deum, de quo Beata Agnes Ambrosio referente, dicebat,

2. Cor. 2.

Quem cum amauero, casta sum: cum tetigero, munda sum: cum accepero, virgo sum.

Virgo Deipara Virgines ad Sponsum Christum adducit.

Si autem accipiamus Deiparam Reginam, cui singulari excellentia conuenit, optime intelligimus, quomodo post eam Virgines Christo Regi adducantur: post eam, inquam, quia non solum ipsa prima, & præcipua, sed quia post eam dicuntur ire, quæ & illius sequentes exempla virginitatem voueant, & eiusdem protectione nituntur. Vnde Beatus Hieronymus de ipsa Dei Matre sic loquitur: O qualis erit illa dies, cum tibi Maria Mater Domini choris occurret comitata virgineis? cum post mare rubrum, submerso cum suo exercitu Pharaone, tympanum tenens præcinet responsuris, Cantemus Domino &c. Tunc Tecla in tuos læta volabit amplexus: tunc & ipse Sponsus occurret &c. Et S. Ambrosius. O quantis illa Virginibus occurret! quantas complexas ad Dominum trahet! &c. Quæ pompa illa! quæ gratia! quanta Angelorum lætitia applaudētium, quod habitare mereatur in cælo, quæ cælestem vitam vixit in seculo! Tunc etiam Maria tympanum sumens choros virginales excitabit cantantes Domino, quod per mare seculi sine secularibus fluctibus transierunt &c. Dicitur autem adducere, quia post se trahit, & filio repræsentat. Dicuntur autem adduci primo, quia gratia præueniente, eleuante, & perducente perueniunt. Secundo videntur

Ep 22. ad Eustoc. in fine.

Amb. l. 2 de Virg.

Virgines adducuntur primo gratia Dei.

tur mihi adduci & a sanctis Patribus, atque Apostolicis viris, dum virginitatis laudes, & præconia exaggerantes ad eam impellunt. Mirum quanti sint Patres fere omnes in virginitate laudanda, & extollenda. Cyprianus, Hieronymus, Augustinus, Ambrosius, Gregorius, Basilius, Nazianzenus, & ceteri fere omnes cum laudibus mirificis, tum exhortationibus efficacissimis ad virginitatem incitant. Adducuntur & ab exemplis Agnetis, Cæciliæ, Catharinæ, & innumerabilium: quæ vincentes annos, & sexum, teneræ, & delicatæ puellæ non solum se Domino integras, castasque seruarunt, sed etiam vsque ad sanguinem pro virginitate certarunt. Adducuntur & spe præmij. Nam & in præsenti vita donis perfruuntur eximijs, & in alia eminentissimis gaudent priuilegijs. Siquidem hic pacem cordis, constantiam in virtutibus, victoriam in tentationibus, coniunctionem cum Deo intimam, suauitatem spiritus, terrenorum despicientiam, & alia innumera possident bona: similes etiam in carne fragili, & corpore lubrico Angelis sanctis: & in corpore pene bestiali, vt ait Bernardus, viuunt purissime, quod non Angeli. At in cælis prærogatiuas habent singulares. Nam incorruptio & hic proximos facit esse Deo, & ibi perpetuo adhærentes. Siquidem & sequuntur Agnum quocunque ierit; quod ceteri Sancti non possunt. Et Canticum nouum, quod solis illis cantare conceditur mirifico, & dulci

Secundo Sanctorū Patrum exhortationibus.

Tertio exemplis

Quarto spe præmij.

Ser.27.in Cant.

Apoc.14.
Quāta in cælo Virginū merces.

ſono concentu Regina Virginum præeunte perpetuo concinunt. Sed de priuilegijs eiuſmodi tam dulciter S. Auguſtinus agit, vt verba illius prætermittere nec audeam, nec poſſim. Pergite itaque ſancti Dei pueri, ac puellæ, mares, ac fœminæ, cælibes, & innuptæ, pergite perſeueranter in finem. Laudate Dominum dulcius, quem cogitatis vberius: ſperate felicius, cui ſeruitis inſtantius: amate ardentius, cui placetis attentius. Lumbis accinctis, & lucernis ardentibus expectate Dominum, quando veniat a nuptijs. Vos afferetis ad nuptias Agni canticum nouum, quod cantabitis in citharis veſtris, hoc eſt in cordibus dicatis laudibus; non vtique tale, quale cantat vniuerſa terra, cui dicitur Cantate Domino canticum nouum, cantate Domino vniuerſa terra; ſed tale, quale nemo poterit dicere niſi vos. Sic enim vos vidit in Apocalypſi quidam præ ceteris dilectus Agno, qui diſcumbere ſuper pectus eius ſolitus erat: & biberat & eructabat mirabilia, ſupercæleſtia, Dei Verbum. Ipſe vos vidit duodecies duodena millia Sanctorum Citharœdorum illibatæ virginitatis in corpore, inuiolatæ veritatis in corde: & quia ſequimini Agnum quocunque ierit, ſcripſit ille de vobis. Quo ire putamus hunc Agnum, quo eum nemo ſequi vel audeat vel valeat, niſi vos? Quo putamus eum ire? in quos ſaltus, & prata? Vbi, credo, ſunt grandia gaudia, non gaudia ſeculi huius vana, inſaniæ mendaces; nec gaudia,

Aug. de Sancta Virginitate c. 27.

Apo. 14.

Psal. 95.

Apo. 14.

dia, qualia in ipſo Regno Dei ceteris non Virginibus erunt,ſed a ceterorum omnium gaudiorum ſorte diſtincta. Gaudium Virginum Chriſti, de Chriſto,in Chriſto, cum Chriſto, poſt Chriſtum, per Chriſtum, propter Chriſtum. Gaudia propria Virginum Chriſti. Non ſunt eadem non Virginum, quamuis Chriſti. Nam ſunt alijs alia, ſed nullis talia. Ite in hæc. Sequimini Agnum,quia & Agni caro vtique virgo. Hactenus Auguſtinus. Nec Scripturæ prætereundæ ſunt. Audi quæ Virginibus per Iſaiam Dominus promittat. Hæc dicit Dominus Eunuchis (ideſt Virginibus) qui cuſtodierint ſabbata mea (ſemper enim Virgines ob mentis tranquillitatem, ac ſerenitatem ſabbatizant) & elegerint, quæ ego volui, & tenuerint fœdus meum. (Quam ſancte tenent fœdus, pactumque cum Sponſo, qui ſe ei deuouerunt') Dabo, inquit, eis in domo mea, & in muris meis (o qualis domus, o quales muri cæleſtis Hieruſalem ex auro, & margaritis, ac gemmis omnino inæſtimabilibus!) locum, & nomen melius a filijs, & filiabus (ideſt quam poſſent habere ex præclara, & numeroſa liberorum ſobole) nomen ſempiternum dabo eis, quod non peribit. Perpende ſingula verba fluentia lacte, & melle. Audi & Ioannem in Apocalypſi. Et vidi, & ecce Agnus ſtabat ſupra montem Sion,& cum eo centum quadraginta quatuor millia habentes nomen eius,& nomen Patris eius ſcriptum in frontibus ſuis.

Iſai. 56.

Apoc. c. 14.

Quanta dignitas, quanta maiestas, habere in frontibus nomen Christi, & Dei? Si enim Sacerdoti gloria in lamina aurea habere inscriptum nomen Dei; vnde, & gloria ipsius, & sanctificatio, vocabatur, quanto tandem amplior & gloria erit, & dignitas non illi aureæ laminæ insculptum habere nomen, sed in fronte supereminenter, & diuine habere cælatum? Recogitet qui potest, & qui potest capere capiat, cum scriptum sit posse Deum facere superabundanter quam petimus, aut intelligimus. Postremo adducuntur præcipue ab ipso Sponso, & trahente intrinsecus, & cum tranquillitate omnia disponente. Neque enim per se ire valent, vnde exclamant, Trahe nos post te: nec vero trahi se postularent, si ex voto per se currere possent. Adducuntur autem, & trahuntur singulariter, quia non omnibus datum virginitatem seruare, Sponsæ assequi dignitatem.

Exod. 28. *Eccl. 43.* *Sap. 18.* *Ephes. 3.*

Adducuntur Virgines præcipue a Spōso. *Cant. 1.*

Nec mirum ergo, si cum de modo agitur, dicuntur adduci in lætitia & exultatione: quia & ipsa mentis puritas exultationem facit, qualem non experiuntur: de quibus Apostolus loquitur, cum de Nuptis dicit, Tribulationem tamen carnis habebunt huiusmodi. Sed quæ cogitat solum, quæ Domini sunt, nec diuisa est, sed in vnum tendit Sponsum, mirificas experitur delectationes. Trahi vero ab ipso Sponso, & hoc modo trahi ineffabiles habet lætitias: quas, cum anima effari non possit, & præ abundantia tacere non valeat, prorumpat

Adducuntur in lætitia ob exultationem spiritus. *1. Cor. 7.*

par necesse est in iubilationes, efferens vocem ineffabilium gaudiorum in lumine faciei Sponsi, in suauitate, in Spiritu sancto: quales nimirum Propheta intuebatur cum diceret, Domine in lumine vultus tui ambulabunt, & in nomine tuo exultabunt tota die. *Psal. 88.*

Adducuntur autem in templum. Quam vocem licet aliqui interpretẽtur Palatium, seu ædes regias: & vere siue propter amplitudinem, siue ob venerationem regiam huiuscemodi Palatia templa vocẽtur; mihi tamen nulla apparet eius interpretationis necessitas, tanquam congruentius dicamus Sponsam adduci in Palatium, quam in templum. Nam & Sponsus Deus est, cui templa dicantur, & cuius Domus templũ est. Et Sponsa non incongrue in templum adducitur, quæ in spiritu iungenda Sponso est: & eum frequentius in ipso templo, tanquam in domo propria familiariter inuenit. Vt vel ex hoc constet, quam longe aberrauerit, qui de sponsis carnalibus, vt de filia Pharaonis, de domo saltus, vel Libani Salomonis inepte admodum philosophari velit. Et hæc quidem Virginum præconia, & singulares prærogatiuæ.

Adducun tur in tẽplum.

Sed tanta est Sponsi benignitas, vt etiam eas, quæ fornicatæ fuerant cum amatoribus multis, in sponsas assumat. Fornicatur quippe anima, vt ait S. Augustinus Deo loquens, cum auertitur abs te; & quærit extra te ea, quæ pura, & liquida non inuenit, nisi cum redit ad te. Quis loquetur

Etiam nõ Virgines dignatur Christus in Sponsas assumere. *Conf. l. 2. c. 6.*

potentias Domini, auditas faciet omnes laudes eius; qui Virginibus, & præcellentibus Sponsis in cælo coniungere, & velit, & possit, quos de nigris lucidos, & de mortuis viuos fecerit? Vere memoriam abundantiæ tãtæ suauitatis eructare debent omnis generis homines. Nam & qui canticũ illud solis Virginibus creditum cantare se posse desperant, tamen ex benignitate superefluentium viscerum exuberantissimæ largitatis Dei non desperant audire se posse. Audientes autem, quoniam Sponsi Laudes Hymni illi dulcissime resonant, & ipsi collætabuntur, & quasi in Virginibus canere communicata iubilatione se arbitrabuntur. De his S. Bernardus & diuinam collaudans pietatem, et miserorum consolans pusillanimitatem egregie disputat. Docuimus (inquit) omnem animam licet oneratam vitijs, peccatis irretitam, captam illecebris, exilio captiuam, corpore carceratam, luto hærentem, infixam limo, affixam membris, confixam curis, distentam negotijs, contractam timoribus, afflictam doloribus, erroribus vagam, solicitudinibus anxiam, suspicionibus inquietam, et postremo aduenam in terra inimicorum, iuxta Prophetæ vocem, coinquinatam cũ mortuis, deputatam cum his, qui in inferno sunt; licet inquam, sic damnatam, et sic desperatam docuimus tamen hanc in se posse aduertere, non modo vnde respirare in spem veniæ, in spem misericordiæ queat, sed etiam vnde audeat aspirare ad Nu-

Ser. 83. in Cant. initio.

Baruc. 3.

Nuptias Verbi, cum Deo inire fœdus Societatis non trepidet, suaue amoris iugum cum Rege ducere Angelorum non vereatur.] Expergiscere igitur anima quæcunque es, quæ in te et vestimenta candida commaculasti, et insignem Dei imaginem piceo quodam colore denigrasti: expergiscere, inquam, et dispice vbi fuisti, et vbi es, quo tendis, et vbi non es: et dealba in sanguine Agni vestimenta tua: pulchritudinem in te reforma: ad nuptias tanti Sponsi aspira: Matrem gratiæ, Reginam Virginum, quæ Virgines post se proximas adducit, miserabiliter implora. Non despiciet illa et te ad filium adducere, vt cantica illa dulcisona audire possis; et intime illi vniri, qui dixit de tenebris lucem splendescere, et illuxit in cordibus nostris ad illuminationem scientiæ claritatis Dei, cui sit honor in secula. *2. Cor. 4.*

18 Pro Patribus tuis nati sunt tibi filij: constitues eos Principes super omnem terram.

IAm ad Sponsam conuertit sermonem: et præter ceteras sancti cõnubij laudes, de quibus iam dixerat, addit nunc prolis fœcunditatem, nec quorumcunque filiorum, sed Principum super omnem terram regnantium. Sunt qui putent, quod et D. Chrysostomo placuit, pro Patribus intelligendos, quos reliquerat: vt, qui hortatus fuerat ad Patriam, Parentesque obliuiscendos, iam consoletur ne id moleste *Chrys. in hunc Ps.*

ferat, quod hanc parentum orbitatem filiorum fœcunditate compensatura sit. Sed fortasse congruentius non patres, quos reliquerit (nam vnum reliquit, et plures inuenit) sed Apostoli intelligantur. Nam quoniam Sponsus corporali præsentiæ facturus modum in alta cælorum se recepit, constituendi erant visibiles Patres, qui Ecclesiæ parentes essent, multamque prolem non sibi, sed Christo, qui pro ipsis Crucifixus est, gignerent. Hi ergo fuerunt Apostoli, illisque dormitionem accipientibus, pro Patribus filij nati sunt. Videndum ergo quales Patres, quales filij, quam late regnantes. Patres Ecclesiæ Apostoli, quos sibi Sponsus ad hoc elegit. Si enim Patres non essent, non dixisset quidam illorum, Vt filios meos carissimos moneo. Nam si decem millia Pædagogorũ habeatis in Christo, sed non multos Patres. Nam in Christo IESV per Euangelium ego vos genui. Et, Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis. Gratia est tibi Pater orphanorum, Pater miserorum, Pater misericordiarum; et ideo miserorum, quia misericordiarum, quod liberis tuis, quos orphanos non derelinquendos promisisti, tales dedisti Patres, dulces, potentes, et sapientes. Dulces eos ostendunt viscera misericordiæ, qualia sunt eius, qui clamat, Quis infirmatur, et ego non infirmor? Quis scandalizatur, et ego non vror? Potentes signa innumera, et in verbis efficacia, quasi malleus conterens petras:

Patres, Apostoli sunt.

1. *Cor.* 4.

Gal. 4.

Et Patres primo dulces.

2. *Cor.* 11

Secundo potentes.

Ierem. 23

tras: ipſique ſe fatebantur deſtruere omnẽ munitionem, & omnem altitudinem extollentem ſe aduerſus ſcientiam Dei. Sapientes, quia ſalutarem doctrinam, quam e cælis hauſerant, ſapientiſſime ſulcis arentium cordium infundebant. De quibus ſcriptũ eſt, Riuos, vel ſulcos, eius inebria, multiplica genimina eius: in ſtillicidijs eius lætabitur germinans. Nec immerito & gratias cæleſti Sponſo agimus, quod tales nobis parentes dederit; & ipſos humiliter veneramur, qui Eccleſiam ſanguine ſuo plantauerunt, doctrinis cæleſtibus irrigarunt, & nunc etiam per Scripturas ſuas, & perpetuas prædicationes irrigant. Vnde B. Ioannes in Apocalypſi vidit duodecim fundamenta Eccleſiæ vel militantis, vel triumphantis cum nominibus duodecim Apoſtolorum Agni. De quorum inſigni dono Eccleſiæ collato ſic Doctor Gentium loquitur, Dediſſe Sponſum dilectæ ſuæ, quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas: alios autem Paſtores, & Doctores ad conſummationem Sanctorum, in opus miniſterij, in ædificationem corporis Chriſti: Vides Patres hoſce ad id datos, vt ſancta, ideſt templum Dei, Eccleſiam conſummarent, in opus (inquit) miniſterij, in ædificationem corporis Chriſti. Quid rogo excellentius? Ipſa eſt templum, ipſa Sponſa, ipſa corpus Chriſti. De qua alibi idem ait, eſſe illam corpus Chriſti, & plenitudinem eius, qui omnia in omnibus adimplet, vel adimpletur. Neque tamen vno modo

2. Cor. 10. Tertio ſapientes.

Pſal. 64.

Gratiæ agendæ Deo de traditis Eccleſiæ Apoſtolis

Apoc. 21.

Epheſ. 4.

Epheſ. 1.

modo Ecclesiam hanc sancti Patres vel cõstruxerunt, vel custodierunt, vel fœcundarunt. Quia enim multis modis ad rei explicationem in diuinis libris ipsa vocatur, nunc quidem Sponsa, nunc ciuitas, nunc populus pascuæ eius, & oues manus eius; idcirco vt Sponsam ornarunt: vt oues in pascua virentia deduxerunt, quo caritatis pinguedine roboratæ, sicut bonus Pastor dignatus est pro ijs mori, ita & ipsæ non dubitent pro nomine Pastoris occumbere: vt Ciuitatem attentissimi vigiles custodierũt,
2. Cor. 2. vt non circumueniretur a Satana. Non enim (inquit) ignoramus cogitationes eius,
1. Pet. 5. cum tanquam Leo rugiens circumeat quærens, quem deuoret. Quam custodiam laboribus, vigilijs, sudoribus, & sanguine ipso diligentissime curarunt. Et custodiunt etiam nunc per orationes, & assiduam protectionem, in Verbo Dei Ecclesiæ necessitates sine velamine intuentes, & eas Altissimo summis precibus repræsentantes. Quare gloriam tanti ministerij, quod in terra illis a Domino creditum est Paulus intuens, Mosis dignitatem, & gloriam, qui Pastor, ac Pater Synagogæ fuit, quamuis alioqui excellentissima fuerit, nullo modo cum Apostolorum gloria conferendam do-
2. Cor. 3. cet. Quod si ministratio mortis (inquit) literis deformata in lapidibus fuit in gloria, itavt non possent intendere filij Israel in faciem Moysi propter gloriam vultus eius, quæ euacuatur, quomodo non magis ministratio spiritus erit in gloria? & subdit,
Nam

Nam nec glorificatum est, quod claruit in hac parte propter excellētem gloriam. Tāquam dicat, ne gloriæ quidem nomen mereri illam Mosis claritatem, si conferatur cum excellenti gloria quam Apostoli, quam Ecclesiæ fideles custodes, ac vigiles, quam boni Patres, qui non suam, sed Domini gloriam, & filiorum salutem quærunt, adipiscuntur. Quod si loquebatur Mosi Deus; & hic amicus Sponsi stat, & gaudio gaudet propter vocem Sponsi. An nón in Apostolis Christus loquitur? An non in ore illorum ipsa quodammodo verba format? Gratias Deo, inquit Paulus, qui dedit eandem solicitudinem in corde Titi. Vox Sponsi est ipsa solicitudo lucrandi animas. Vox Sponsi, Ego autem libentissime impendam, & superimpendar ipse pro animabus vestris. Vox Sponsi, Facti sumus paruuli in medio vestrum, tanquam si nutrix foueat filios suos. Ita desiderantes vos, cupide volebamus tradere vobis non solū Euangelium, sed etiam animas nostras, quoniam carissimi nobis facti estis. Quis non gaudeat ad has voces? Quis non in illis loquentem Christum audiat? Non ne illa vox Sponsi? An experimentum quæritis eius, qui in me loquitur Christus! Vides quam magnum sit, & excelsum tales habuisse Patres, talem pro talibus commutasse, cum populum, & domum Patris obliti sumus. Hos virtutibus præfulgentes, dignitate supereminentes, Christo inseparabiliter adhærentes intuebatur Propheta

Dulcedo Christi per voces Apostolorum.

2. Cor. 12.

1. Thess. 2.

2. Cor. 13.

cum

cum diceret admirabundus, & gaudens.
Isai.60. Qui ſunt iſti, qui vt nubes volant, & quaſi columbæ ad feneſtras ſuas? Nam & ſimplicitate, & fœcunditate columbas imitati ſunt, & edocti fuerant a Magiſtro, Eſtote ſimplices ſicut columbæ. Et nubes fuerunt, qui volatu celerrimo omnem terram percurrerunt, ſpargentes doctrinæ pluuiam ſalutarem, tonantes increpationibus, miraculis coruſcantes.

Pro Patribus id eſt Apoſtolis ſuc ceſſere Prælati. *Io.21.*

Pro his Patribus, quoniam ad ſublimiora depoſito terreno tabernaculo transferēdi erant, ſucceſſerunt filij. Qui filij? Paſtores, & Prælati. Vere filij, ſi Patrum imitentur mores, & Dominum Sponſum diligant. Certe ex Petro quæſitum eſt ab eo, qui illos Patres conſtituit, idque non ſemel, ſed tertio, num ipſum Dominum diligeret. Perinde ac ſi illi dixiſſet, inquit
Ber.76.in Cant. Bernardus, Niſi teſtimonium tibi perhibēte conſcientia tua quod me ames, & valde, perfecteque ames, hoc eſt pluſquam tua, pluſquam tuos, pluſquam te, vt huius repetitionis meæ numerus impleatur, nequaquam ſuſcipias curam hanc, nec te intromittas de ouibus meis, pro quibus ſanguis vtique meus effuſus eſt. Quam venerandi ergo Apoſtolorum filij, qui eorum locum occupant, illorum funguntur munere, qui ſalutem noſtram curant: quos in-
Cant. 5. *Principes ſuper omnem terram.* terrogat Sponſa, etiamſi pallium eius tollant? Conſtituuntur autem principes ſuper omnem terram, vt vel ex hoc inſipiens
3.Reg. 12 appareat illorum ſolicitudo, qui ad Salomonem

monem referunt. Nam Roboam eius filius non modo super omnem terram princeps constitutus non est, sed ex duodecim tribubus angusti admodum regni, vix duas retinuit, decem ab eo dilapsis. At nostri Principes super omnem prorsus terram, & mare, & insulas principatum obtinuere, latius præsidente Ecclesia dominatione diuina, quam Regum potentissimi potestate terrena. Principantur autem non dominantes in cleris, sed forma facti gregis ex animo: principantur quomodo summus Princeps docuit. Principes gentium dominantur eorum: non ita erit inter vos: sed quicunque voluerit inter vos maior fieri, sit vester minister. Hi autem sic Principes constituti leges toti orbi terrarum statuunt. Nam ceteri, vt notat Chrysostomus, tantum suis Regnis. v. g. Romanus Romanis, Persa Persis leges statuere potuerunt.

Quam bonus principatus Apostolicus.

1. Pet 5.

Matt. 20.

Luc. 22.

Chrys. in hunc locum.

Nec prætermittendum est qua ratione filij, & Principes huiusmodi regnent. Nam latitudine, vt dictum est, in fines terræ: duratione ad finem seculi: &, quod in ceteris humanis regnis non inuenitur, viuente Patre regnant. Non enim moritur illorum Pater, neque illis regnum decedens relinquit, imo in hac vita, nisi ille viueret, ac regnaret, regnare non possent: et in cælis non solum cum ipso, sed in ipso regnant. Ipse quippe est hereditas eorum, ipse regnũ, ipse et vita, et salus, et virtus, et copia, et gloria, et honor, et pax, & omnia bona. Quam felix ergo Christi Sponsa, cui tales

Solis Ecclesiæ filijs regnare datur viuente Patre.

filios

filios Sponsus dedit! Quam felices populi, qui talibus Patribus gloriantur! O nos beatos, si eorum doctrinis incessanter erudiamur, exemplis roboremur, patrocinijs adiuuemur: qui in firmamento positi sunt veluti luminaria. Ecce enim, inquit Augustinus, tanquam Deo dicente Fiant luminaria in firmamento cæli, factus est subito de cælo sonus, quasi ferretur flatus vehemens, & visæ sunt linguæ diuisæ quasi ignis, qui & insedit super vnumquemque illorum, & facta sunt luminaria in firmamento cæli, verbum vitæ habentia. Vbique discurrite ignes sancti, ignes decori. Vos enim estis lumen mundi, nec estis sub modio. Exaltatus est, cui adhæsistis, & exaltauit vos. Discurrite, & innotescite omnibus gentibus. Hactenus ille.

Conf. l. 13 c. 19.

19 Memores erunt nominis tui Domine in omni generatione, & generationem.

Laus Sponsi à celebritate æterna eius nominis.

Eccl. 49.

ITERVM ad Sponsum sermonem conuertit: & post gloriam regni, post victorias hostium, et triumphos, post laudes Sponsæ, et inclytæ prolis, laudat illum a celebritate nominis, eaque perpetua. Nam si de Iosia dicitur. Memoria Iosiæ in compositionem odoris facta, opus pigmentarij. In omni ore quasi mel indulcabitur: et vt musica in conuiuio vini] vt omnes ostendatur habere et odorum, et saporum, et sonorum iucunditates quam eminentissimas, qualis erit memoria Regis nostri? Vt miran-

mirandum magis ſit, quo modo poſſint homines illius obliuiſci, quam quomodo memores ſint nominis eius: meritoque cum quodam ſtupore exclamandum ſit, quid eſt homo, vel Enos, ideſt obliuioſus, quia memor es eius? Nam vere homo, heu nimium, obliuioſus Domini ſui amantiſſimi, cum ipſe contra ſemper memor ſit noſtri in bonum. Vnde per Propheram loquitur, Nunquid obliuiſci poteſt mulier infantem ſuum, vt non miſereatur filio vteri ſui? Et, ſi illa oblita fuerit, ego tamen non obliuiſcar. Ac ne poſſet obliuiſci, ſubiungit. Ecce in manibus meis deſcripſi te. Et, in admirabili illa dilecti diſcipuli viſione, is, qui in medio ſeptem candelabrorum aureorũ ſimilis filio hominis apparuiſſe deſcribitur, non ſolum veſtitus podere ad perpetuum pro nobis Sacerdotium declarandum, ſed etiam ad mamillas, ideſt in corde, zona aurea, videlicet caritatis erga nos præcinctus eſſe perhibetur.

Mirũ poſſe homines obliuiſci Chriſti, quorũ ipſe eſt tã memor.

Pſal. 8.

Iſai. 49.

Apoc. 1.

Quanta autem vel animi ingratitudine, vel dementia homines præſertim fideles, illius obliuiſcantur, ex hac vna re maxime colligere poſſumus, quod omnia, quæ memoriam vel excitare, vel ſeruare poſſunt, in eo, ſupra quam credimus, mirabiliter concurrunt. Septem autem ſunt, vt arbitror, quæ id maxime faciant.

Quæ poſſunt excitare memoriam, omnia in Deo concurrunt.

Primum rei magnitudo. Hæc enim altius memoriæ infigitur.

Ea ſeptẽ præcipue ſunt.

Secundo nouitas. Nam ferit res noua animum, eique tenaciter inhæret.

Tertio

Tertio propinquitas temporis, si nimirum breui admodum temporis interuallo, & paulo ante aliquid contigerit.

Quarto frequens repetitio. Quis enim non recordatur, quod frequenti vsu tractat?

Quinto necessitas. Ea scilicet rapax est, & memoriam vel nolentibus vellicat.

Sexto suauitas, & delectatio in eius rei recordatione.

Septimo multitudo suggerentium, quæ obliuionem non patitur.

Primum Magnitudo rei.

Quis autem non videat quanta sit rerum magnitudo, quam oculis nostris per creaturas, & opera sua autor ipse obijcit, cum vndique magnitudo operis commendet artificem? Nam Solem, Lunam, Stellas, gubernationem vniuersi, dispositionem, & ordinem rerum, sapientiam in rerum omnium admirabili concentu, nemo nisi demens maxima esse negabit. Sed & cælum, & terra, vt ait S. Augustinus, & omnia, quæ in eis sunt, ecce vndique mihi dicunt, vt te amem: nec cessant dicere omnibus, vt sint inexcusabiles. Altius autem tu misereberis, cui misertus eris, & misericordiam præstabis, cui misericors fueris: alioquin cælum, & terra surdis loquuntur laudes tuas. Et hæc magna dixerim, si in se spectentur.

Conf. l. 10 c. 6.

Rom. 9.

Secundo Nouitas.

At vero si cum ijs conferantur, quæ in nouitatis admirationem reposui, exigua omnino videbuntur. Quid enim tam nouum, aut admirabile, aut inexcogitabile,

le, quam vt Deus ipſe (compara diuina attributa cum infirmitate carnis, & antithesis pulcherrima rem elucidabit) propter inimicos homo fieret, & vt nos in ſua proueheret, ad noſtra deſcenderet? illaque, vt ait S. Leo, ſibi pateretur inferri diuina impaſſibilitas, quæ miſerrime experitur humana mortalitas? Vt mihi quidem de hoc intellexiſſe Beatus Iob videatur c. 26. Vbi, cum multa, ac magnifica retuliſſet de operibus Dei, hæc omnia paruam ſtillam ſermonum eius appellat, Tonitruum vero magnitudinis eius (haud dubium quin Incarnationis myſterium, & opera gratiæ) negat poſſe quemquam intueri. In hac vero conſideratione magna tibi, ò Anima ſanctarum meditationum ſeges, ingens & nouitatis, & amoris theſaurus aperitur, tam miſerationum Domini, quam miſeriarum tuarum. Quid enim inter omnia opera Dei, in quibus humanæ admirationis fatigatur intentio, ita contemplationem mentis noſtræ, & oblectat, & ſuperat, ſicut Paſſio Saluatoris? quæ merito per excellentiam miſericordia Dei appellatur: vt etiam Abbati S. Pachomio præclara viſione olim monſtratum eſt. Proſtrato enim in preces, & Dei miſericordiam imploranti apparuere duo Angeli, & in medio eorum iuuenis inſtar ſolis fulgens: & corona Spinea in capite eius. Tum Angeli ad S. Pachomium, Quoniam petiſti, vt ad te a Domino mitteretur miſericordia, Ecce ipſe eſt miſericordia, Deus gloriæ, IESVS Chri-

S. Leo. ser. 1. De Resurrect.

Paſſio Domini per excellentiam miſericordia appellatur.

Christus, Vnigenitus Patris missus in mundum propter vos, & Cruci affixus, & Spinis coronatus. Hæc igitur misericordia nobis ante oculos perpetuo esse debet. Nam si tam frequenter, tam exaggerate, tam varijs cæremonijs, & signis, exitus Israel de Ægypto in manu potenti, & brachio excelso, nunc immolatione Agni, nunc azymorum celebritate, nunc solennitate Scenopegiæ, nunc alijs modis memoria à Domino commendatur, quid de hac immolatione veri Agni, transitu maris rubri, columna ignis, & nubis, recessione fluminum, inclinatione scopulorum, arietum more exultantium montium, & collium, censendum est, quibus, vt cum S. Leone dicam, non ex dominatione Pharaonis vnus populus, sed ex captiuitate Diaboli totus mundus eruitur?

S. Leo. Ser. 9. de Pass.

Tertio recenseuentus.

Iam de temporis propinquitate, & quã non longe ante contigerit, quod memoriam renouet, quis nisi ingratissimi animi nescire potest beneficia Dei ita esse recentia, vt obliuionem capere, vel admittere non possint? Quis enim non videat non modo se à tempore formationis in vtero, & natiuitatis, sed etiam nudius tertius, & heri, ac plane modo, donum percepisse quod temporis, aut obliuionis distantiam non admittat?

Quarto frequẽtia & crebritas.

Et quod huic considerationi coniunctum est, frequens beneficiorum repetitio non patitur obliuionem. Nam & communia Ecclesiæ, vt Sacramentorum stupenda, &

cæle-

cælestis exhibitio; & propria, quæ innumera sunt, & cognita nobis, & incognita perpetuam exigunt memoriam cum gratiarum actione. Quare B.Gregorius Nazianzenus, Non tam sæpe, inquit, spiritum ducere, quam Dei meminisse debemus, imo, si dici hoc potest, aliud nihil quam hoc faciendum. Nimirum quia & respiratio, & vita ipsa perpetuum Dei beneficium est. Cogitet, & ruminet, qui satiari, & dulcorari cupit. Pergamus ad quintum.

Or. 1. de Theol.

Non ne si necessitates spectemus, cogunt illæ nos ad memoriam Dei? Nam quot sunt necessitates, quæ nos vrgent, tot stimuli sunt, qui mentem nostram ad Deum ire compellunt, vt ad eum, qui potest omnes explere. Quid enim est, quod ita cibi, & potus memoriam renouet, vt fames, & sitis? Quis esuriens non cibi, quis sitiens non potus sine vllo negotio, sine vlla præmeditatione, sed sola necessitatis admonitione recordatur? Id ipsum efficit spiritualis fames, ac sitis: quam pulcherrime S. Leo ita describit. Nihil, inquit, hæc esuritio corporeum, nihil expetit sitis ista terrenum, sed iustitiæ bono desiderat saturari: & in omnium occultorum introducta secretum, ipso Domino optat impleri. Felix mens, quæ hunc concupiscit cibum, & ad talem æstuat potum, quem vtique non expeteret, si nihil de eius suauitate gustasset.] Nec sola necessitas, sed etiam ornatus, qui nequaquam necessarius

Quinto necessitas.

S. Leo de gradibus ascen ad beatitud.

Rusticitas hominum in cõseruanda Dei memoria

Ier. c. 2.

sarius est, memoriam occupat, & tamen (ò rusticitatem humanam) conqueritur Dominus se viliorem haberi etiam rebus inutilibus, ac magnam partem superuacaneis, cum ait. Nunquid obliuiscetur virgo ornamenti sui, aut Sponsa fasciæ pectoralis suæ? Populus vero meus oblitus est mei diebus innumeris. Vides profecto, quam sit iusta Domini querela, cum ipse sit non solum verum decus, & ornamentum, & gloria omnis, sed cibus, & omne bonum nostrum; tamen mulieres, & virgines ornamentorum magis suorum, quam nos illius conseruare memoriam.

Sexto iucunditas, & suauitas recordationis.

Psal. 75.

Orat. ad Ciu. Naz.

Quid autem memoriam conciliat, si id non conciliat, cuius memoria pascimur, & delectamur? Memor fui Dei, inquit Psalmista, & delectatus sum. Vbi Nazianzenus, procliue, promptumque subsidium admirans exclamat. Quid memoria paratus? Memor esto tu quoque, & delectaberis. O facilem, & parabilem medicinam, o celerem curandi rationem, o egregiam diuini beneficij magnitudinem. Non modo animi deiectionem, mœstitiamque sedat Dei recordatio, sed & dulcedinem affert,] Quod si sola memoria Dei tam suauis est, quis non recordetur illius? vt cum

Psal. 41.

eodẽ Psalmista medullitus clamet. Ad me ipsum anima mea conturbata est, propterea memor ero tui. Nec sine causa ipsa diuina

Eccl. 24.

Sapientia post verba illa dulcissima, Transite ad me omnes, qui concupiscitis me, & a generationibus meis adimplemini: spiritus enim

enim meus super mel dulcis, addit, Memoria mea in generatione seculorum. Ac si apertius dicat, qui a generationibus, idest fructibus meis adimpletus est, & spiritus mei dulcedinem gustauit, non potest non semper memor esse mei: cum præsertim ipsa memoria dulcis sit. De qua S. Augustinus de B. Ambrosio loquens sic ait. Et occultum os eius, quod erat in corde eius, quam sapida gaudia de pane tuo ruminaret, nec conijcere noueram, nec expertus eram. *Conf. l. 6. c. 3.*

Iam de multitudine eorum, quæ nobis Dei memoriam perpetuo suggerunt, non multa addenda sunt, si ea, quæ dicta sunt, altius introspiciantur. Nam & rei magnitudo, & nouitas, & frequens beneficiorum repetitio, & necessitates, quæ nos vndique vallant, & suauitas recordationis, & Epistolæ, quas ad obliuionem effugandam quotidie nobis Pater noster legi curat, quæ sunt Scripturæ sanctæ cælitus missæ, vt ait S. Augustinus, Chrysostomus, alijque Sancti Patres: et alia innumera memoriam renouant. Quare anima nostra, vt recte dixerit Cassianus, arca quodammodo testamenti continua lectione, & meditatione facienda est, vt habeat in se duas tabulas lapideas, idest duplicis instrumenti perpetuam firmitatem. Vtinam quoque auream, hoc est, memoriam puram atque sinceram, quæ reconditum in se manna perpetua tenacitate conseruet, spiritualium scilicet sensuum, & angelici illius panis perennem,

Septimo multitudo suggerentium memoriã

Con. 2. in Psalm. 9. Homil. 3. in 2. ad Thess. & Ho. 2. & 14. in Ge. Col 14. c. 10.

Anima nostra quomodo facienda arca testamenti.

cæleſtemque dulcedinem: nec non etiam Virgam Aaron, ideſt ſummi, veriique Pontificis noſtri IESV Chriſti ſalutare vexillũ, immortalis memoriæ ſemper viriditate frondeſcens.] Vides vrnam auream in te eſſe fabricandam, ideſt memoriam puram, atque ſinceram, quæ manna, ideſt dulcem beneficiorum memoriam, præſertim ſanctiſſimæ Euchariſtiæ, ideſt Angelici illius panis perennem, cæleſtemque dulcedinem conſeruet. Quid enim conuenientius, quã vt eius memoria uigeat, quod Dominus memoriam fecit ſuorum mirabilium? Vbi aduertere potes inter manna & mãna, memoriam,& memoriã quam magnum ſit, latumq. diſcrimẽ. De illo quippe ſic ex præcepto Domini ſtatuit Moyſes. Imple gomor ex eo, vt cuſtodiatur in futuras retro generationes, vt nouerint panem, quo alui vos in ſolitudine, quando educti eſtis de terra Aegypti. Sed manna illud in deſerto acceptum, ibi tantum populum pauit. Neque enim ſequẽtibus temporibus eo paſti ſunt. Quod vero in vrna aurea ſeruabatur, tantum ad memoriam antiquæ rei faciebat, ſed non paſcebat. At vero in vrna noſtra cæleſtis panis aſſeruatur, qui & præteritos Sanctos, & Eccleſiam vniuerſam aluit, nutriuit,& roborauit: & etiam nunc alit, nutrit, & roborat. Ad hoc autem, vt memoriã puram Dei habeamus, duo mihi requiri videntur, de quibus aliud tractans S. Bernardus loquitur. Da mihi (inquit) animam &c. cui ſtudij, & otij ſit prouidere

Cõſeruanda memoria in primis diuiniſſimæ Euchariſtiæ.

Exod. 16.

Ad purã Dei memoriam duo requiruntur.

Ser 69. in Cant.

dere Dominum in conſpectu ſuo ſemper. Ergo & ſtudium requiritur, & otium. Studium, vt accurate velit; & otium, vt libere valeat de Deo cogitare. Quod præcipue aſſequimur (nam intenti alijs vix id experientur) primo vacuitate terrenarum cogitationum, victoria, & mortificatione paſſionum, puritate cordis, & ſanctis deſiderijs. Ad eum enim, qui vbique præſens eſt, & vbique totus, vt ait S. Auguſtinus, non pedibus ire licet, ſed moribus: imus autem non ambulando, ſed amando: quem tanto habebimus præſentiorem (quæ præſentia ſine dubio memoriam & renouat, & confirmat) quanto eundem amorem, quo in eum tendimus, potuerimus habere puriorem. Et forte hanc curarum vacuitatem, mentis tranquillitatem, & diuinæ memoriæ oblectationem Sapiens ſuadebat, cum diceret, Præcurre autem prior in domum tuam (haud dubium, quin ad cor te ipſum reuocans) & illic aduocare (mentem, ſcilicet a terrenis reuocando, eamque ad pedes Domini aduocando, hoc enim eſt, Et illic aduocare) & illic lude, & age conceptiones tuas, diuinis videlicet & ſpiritualibus gaudijs te oblectando, ac cæleſtibus meditationibus, & delicijs perfruendo. Quæ omnia cum Dei memoria faciat, curandum diligentiſſime nobis eſt, vt ea quam fieri poterit frequentiſſima & collætemur ipſi, & diuinis muneribus reſpondeamus.

Studium, & otium.

Ep. 52.

Eccl. 32.

20 Propterea populi confitebuntur tibi in æternum, & in seculum seculi.

PARTICVLA propterea, vt manifeste est etiam in Hebræo, causalis est. Nec desunt, qui referant ad ea, quæ proxime præcessere. Quia filios tantæ Matris constituisti Principes super omnem terram; & illi vbique memores erũt nominis tui, propterea populi confitebuntur tibi. Melius Chrysostomus ad omnia præcedentia refert. Quia speciosus factus es præ filijs hominum, quia deduxit te mirabiliter dextera tua, vt inimicos vbique subderes, quia veritate, & mansuetudine, & iustitia regnasti, quia Sponsam ex nostro genere assumpsisti, regnique consortem fecisti, tot modis ornasti, mundum felici commutatione renouasti, propterea populi confitebuntur tibi.

Confessio hic laus est.

Neque diutius quærendum est, de qua confessione agatur. Nam non solũ vox Hebræa יְהוֹדוּךָ sed totus contextus indicat manifeste de confessione laudis hic agi, de qua millies in Psalmis. Confessio eius super cælum, & terram. Et, Confessionem, & decorem induisti. Et, Confiteantur Domino omnes misericordiæ eius. Et, Confiteantur tibi Domine omnia opera tua. Et, Confiteantur tibi populi Deus, confiteantur tibi populi omnes: & additur, Terra dedit fructum suum; forte fructum labiorum: de quo Apostolus, Per ipsum ergo offeramus

Psal. 148. *Psal.* 103. *Psal.* 105. *Psal.* 144. *Psal.* 66. *ad Hebr.* 13.

mus Hostiam laudis semper Deo, idest fructum labiorum cõfitentium nomini eius. Quem & Oseas, Vitulos labiorum, quasi sacrificium laudis nominat. Populi autem non vna, aut altera gens, sed plane populi omnes. Quod si Propheta noster constituit Cantores ad laudandum Dominum, Quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia eius, quam late patebat laus illa, quæ in vno Iudææ angulo, imo in vno Hierosolymæ Templo coercebatur? Nunc autem, & idem Dauid per vniuersum orbem, & insulas, quæ procul sunt, laudes Deo concinit. Vnde S. Chrysostomus exclamat, O magnam citharam, hominum totius orbis animas, veluti neruos quosdã, vnam in consonantiam, vnum gloriæ sermonem concrepantem, & congregantem. &, vt ait S. Hieronymus, vel arator stiuam tenens Alleluia decantat: vt in nomine IESV omne genu flectatur, & omnis lingua confiteatur.

Osee. 14.

Paral. 16

Homil. 6. de pœni.

Ep. 18. ad Marcellã

Phil. 2.

Tripliciter autem præcipue, vt multa omittam, ad confitendum, & laudandum excitamur. Primo, quia Deus ipse his canticis, & confessionibus delectatur. Et forte iuxta S. Bernardum id agebat Sponsus, cum Sponsæ diceret, Sonet vox tua in auribus meis. Vox (inquit iste Sanctus) admiratio in animo contemplantis: vox gratiarum actio est. Et quoniam ante dixerat debere contemplatorem beatarum virtutum, & Sanctorum domicilia percurrere, & facta quasi cauerna in montibus, vel po-

Tria excitant præcipue ad laudem Dei.

Primum Quod Deus his cãticis delectatur.

Serm. 62. in Cant.

tius in mentibus sanctis, dum se vltro inflectunt ad pietatem, requiescere vel paullulum apud illos, subdit, Delectatur admodum istiusmodi cauernis Deus; e quibus sibi vox resonat gratiarum actionis, vox admirationis, & laudis. Et ipse per
Psal. 49. Prophetam, Sacrificium laudis honorificabit me: & alibi Scriptura, Benedicentes
Eccl. 43. Dominum, exaltate illum quantum potestis: maior est enim omni laude. Et item,
c. 15. Sapientiæ enim Dei adstabit laus. Perpende verbum Adstare. Nunquam enim opera diuinæ sapientiæ a laude disiunctæ esse debent. Vnde subdit, Et in ore fideli abundabit. Est autem fidele os, quod fructum suum non mentiendo, sed fideliter fructificando Domino reddit. Et, vt scias hanc ipsam laudationem magnum esse Dei donum, adiungit, & Dominator dabit eam illi.

Secundo quod laus Dei delectat nos. Psal. 146. Aug. in hunc Psalmum.

Secundo, quia ipsa laus Dei maxime delectat nos, vt experientia ipsa docet; & Psalmista noster indicat, cum ait, Laudate Dominum, quoniam bonus est psalmus. Ipse Psalmus (inquit S. Augustinus) laus Domini est: hoc ergo ait, Laudate Dominum, quoniam bonum est laudare Dominum. & subdit, Lingua tua ad horam laudat, vita tua semper laudet. Nam quoniã psalmus non est quilibet cantus, sed ad psalterium, qui ergo psallit (inquit) non sola voce psallit, sed assumpto etiam psalterio accedentibus manibus voci concordat. Vis ergo psallere? non solum vox tua sonet

ſonet laudes Dei, ſed opera tua concordent cum voce tua. Cum voce cantaueris, ſilebis aliquando; vita ſic canta, vt nunquã ſileas. Nihil ergo delectabilius, nihil ſuauius agit homo, quam vt Deo ſemper confiteatur: vbi & cantat ipſe dulci admodum voce, ſed dulciorem audit, dum verba reddentem viciſſim Sponſum exaudit. Lingua autem Sponſi, vt ait S. Bernardus, fauor eſt dignationis eius; animæ vero, feruor deuotionis. Elinguis (inquit) eſt anima, atque infans, quæ hanc non habet, & non poteſt ipſi vllatenus ſermocinatio eſſe cum Verbo. Vides quali opus ſit lingua, vt laudemus Deum, &, vt Deum laudantes ipſa laude delectemur. *Serm. 45. in Cant.*

Tertio, quia confiteri Domino, & laudare illum repræſentatio quædam futuræ vitæ eſt, vbi ſine termino, & vere in æternum, & in ſeculum ſeculi, ideſt in æternũ, & vltra laudabitur Deus. Vbi ſine tempore in æternitate Beati laudant; & in facie Dei, quam ſemper vident, legunt ſine ſyllabis temporum (vt ait S. Auguſtinus) legunt, eligunt, & diligunt. Semper legunt, & nunquam præterit, quod legunt: eligendo enim, & diligendo legunt ipſam incommutabilitatem conſilij tui. Non clauditur codex eorum, nec plicatur liber eorum, quia tu ipſe illis hoc es, & es in æternum. Idem dic de concentu, & laudibus ſempiternis. In illo enim libro, qui non clauditur, & non plicatur, cantant laudes Dei: vbi eo ſuauiores erunt voces, quo

Tertio quod laus Dei repræſentatio eſt vitæ futuræ

Conf. l. 13 c. 15.

visio fuerit perfectior, & caritas ardentior. Quam beatum autem erit vocem audire Humanitatis Christi Deum laudantem supra omnem modum, atque mensuram? Quam suaue Deiparæ concentus mellifluos percipere, Angelorum, Apostolorum, & Sanctorum omnium? vt vox nostra quasi vna cum ceteris facta, etsi non adeo in se magna, his tamen coniuncta magna censenda sit. Quare S. Augustinus in hac vita docet nobis incipiendas esse laudes Dei, quas in futura sine fine cantemus. Meditatio (inquit) præsentis vitæ nostræ in laude Dei esse debet, quia exultatio sempiterna futuræ nostræ vitæ laus Dei erit. Et nemo potest idoneus fieri futuræ vitæ, qui se ad illam modo non exercuerit. Interim ergo, quandiu in peregrinatione sumus, & laudemus assidue Dominũ, & delectemur laudibus, quas illi maiestati cælestes Spiritus exhibẽt. Atq. hoc desiderio, cũ illi perpetuo laudent, gratulabundus gaudia sua illorum gaudijs miscens, excedens super se Propheta dixit, Laudate Dominum de cælis, laudate eum in excelsis. Et, vt sermonem suauissimum de confessione, & laudibus Dei, & Canticum pro floribus, & lilijs, verbis sancti Spiritus concludamus, audiamus quid dicat. Obaudite me diuini fructus, & quasi rosa plantata super riuos aquarum fructificate. (Quam pulchre rosis nostris, vel lilijs, idest dicatis Deo famulis odore, & splendore virtutum eminentibus, laus congruit?) Quasi libanus odo-

Præfat. in Psal. 148.

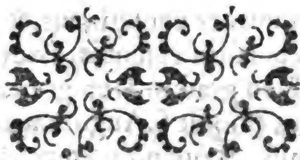
Psal. 148

Eccl. 39.

odorem suauitatis habete. (Candorem in libano, & odorem thuris, idest diuinæ laudis agnosce.) Florete flores quasi lilium, & date odorem, & frondete in gratiam, (En lilia nominatim ponuntur candore mulcentia, odore oblectantia, in quæ spinæ, vt, dum explicaremus titulum nostri psalmi diximus, commutatæ sunt.) Et collaudate Canticum, & benedicite Dominum in operibus suis. (Puri enim, & odorem spirantes bene laudant Dominum, quia rectos, non distortos decet collaudatio) Date nomini eius magnificentiam, & confitemini illi in voce labiorum vestrorum, & in canticis labiorum, & citharis, & sic dicetis in confessione, Opera Domini vniuersa bona valde. Quorum eximia & præstantissima, vt pote gratiæ, & gloriæ in hoc Psalmo cantata sunt. Vt merito omnes, qui in voce exultationis, & confessionis, & sono spiritualiter epulantis canimus, clamemus incessanter Deo gratias, Deo gratias. Nam quid melius (inquit S. Augustinus) & animo geramus, & ore promamus, & calamo exprimamus, quam Deo gratias? Nihil dici breuius, nec audiri lætius, nec intelligi grandius, nec agi fructuosius potest. Breuis siquidem est vox syllabarum pronunciatione, lætissima superabundanti dignatione, grandis admodum mysterij significatione, vtilissima vero perpetua actione. Ep. 77.

Nunc ergo, benignissime IESV, accipe sacrificium laudis de manu linguæ meæ, quam formasti, & excitasti, vt confiteatur

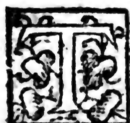
nomini tuo: & ſana omnia oſſa mea; & dicant, Domine quis ſimilis tibi? Laudet te anima mea, vt amet te: & confiteatur tibi miſerationes tuas, vt laudet te. Ignoſce clementiſſime, quod enarrauerim immundis labijs myſteria Epithalamij tui, & aſſumpſerim delicias tuas per os meum. Feci vt laudarem te, & excitarem me, vt ſic excitatus perfectius laudarem te. Voluntaria oris mei approba Domine; & vel nunc igne de cæleſti altari tuo aſſumpto munda labia mea, vt tibi in hac vita confitear totis medullis cordis mei, & in æterna tandem te regente, te ducente, te reuelante cum Angelis, & Sanctis tuis hymnum concinam nomini tuo, cui ſit gloria, & honor in ſecula ſeculorum. Amen.

MEDITATIONES IN PSALMVM CXVIII.

HVIVS PSALMI PRÆSTANTIA.

Otvs prope moralis est Psalmus. Itaque S. Ambros. morales sententias Dauidem ait plerisque locis, veluti stellarũ diffudisse lumina; in hoc vero velut pleni luminis solem meridiano feruentem calore constituisse. Ita quanquam longissimus, tamen suauissimus est. Mihi vero videri solet totum Psalterium quodam compendio, & summa complecti. Quod, vt breuiter indicetur, considerandum principio est, quod S. Gregorius Nyssenus notat, vniuersum Psalmorum librum in quinque partes describi, quarum singulæ Dei laudibus terminantur. Nam prima Psalmo quadragesimo clauditur: cuius finis est, Benedictus Deus Israel a seculo, & vsque in seculum, fiat, fiat. Secunda Psalmo septuagesimo primo: cuius finis, Benedictus, qui facit mirabilia, & benedictum nomen maiestatis eius in æternum: & replebitur maiestate eius omnis terra, fiat, fiat. Tertia Psal-

Psalterij partes quinque, & singulæ Dei laude terminãtur.

mo octogesimo octauo, qui finem habet, Benedictus Dominus in æternum, fiat, fiat. Quarta Psalmo centesimo quinto: cuius clausula, Benedictus Dominus in æternũ, & dicet omnis populus fiat, fiat. Quinta vltimo Psalmo, & sententia, Omnis spiritus laudet Dominum. Singulæ igitur partes desinunt in laudes Dei, & quidem quatuor cum geminata illa apprecatione, fiat, fiat.

Quid quæque pars præcipue agat.

Deinde idem B. Pater Gregorius Nyssenus quid in Psalmis singularum partium tractetur, quasi compendio exponit. Nam, vt ille docet, in prima parte abducitur homo ab improba vita, vt legem Dei apprehendat, & secundum eam viuat: ideo primus Psalmus incipit. Beatus vir, qui non abijt in consilio impiorum. In secunda iam perpurgato animo, plus sititur Dei communicatio, & fons vitæ, isque hominem ad se rapit: ideo inchoatur a psalmo, Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum. In tertia, qui in se iam recepit Deum, perspiciendi facultate maiore donatur, magisque illuminatur, vt videat prouidentiam iustam, etiamsi qui recte viuunt tribulentur, & contra prosperentur iniqui. Quod intelligitur ex primo eiusdem partis psalmo, Quam bonus Israel Deus. In quarta, qui eo vsque ascendit, iam in tãtam sublimitatem eleuatur, vt se ipso fiat maior: vnde titulus primi psalmi eius partis est, Oratio Moysi hominis Dei: tanquam is, qui ad hunc gradum peruenit,

Psal. 89.

ipse

ipse sit legislator, & docere possit, non egeat ipse doctore. Quinta denique velut ad supremum verticem, & excellentissimũ contemplationis gradum ducit eum, qui ad tantam altitudinem eniti potest, transuolando firma quasi ala omnes araneorum huius vitæ contextus: & in perpetua gratiarum actione, & firmissima stabilitate constituit, vt indicãt psalmi, quibus inchoatur ea pars, & finitur. Hoc modo sanctissimus, atque doctissimus hic Pater, quasi breui quadam tabella scopum psalmorum, & argumentum delineat.

Quibus positis iam breuissime ostendamus, quomodo partes huiusmodi omnes in hoc psalmo nostro tanquã breui recapitulatione, & summa condantur. Prima pars fere toto psalmo agitur: sed in primo, & secũdo octonario manifeste. Quid enim aliud agit, nisi vt ab improba vita abducat? vt legem Dei homo apprehendat, & secundum eam viuat, dum beatos pronuntiat, qui ambulant in lege Domini, & eius testimonia scrutãtur, totoque corde Deum exquirant? Dum viam corrigere docet, Dei mandata custodiendo? & huiusmodi plurima: quæ non difficile diligens inuestigator aduertat.

Totum psalteriũ velut cõpẽdio cõtinetur in Psal. 118. Primum purgatur anima.

Nec obscura pars est secunda de animo perpurgato, & diuina siti. Hoc enim sonant verba illa, In toto corde meo exquisiui te. Et illa, Concupiuit anima mea desiderare iustificationes tuas in omni tempore. Quomodo sitit, quomodo æstuat, quo-

Secundo accenditur siti diuinorum.

quomodo clamat, Defecit in salutare tuum anima mea? &, Præuenerunt oculi mei ad te diluculo. Et, Media nocte surgebam ad confitendum tibi. Quomodo gloriatur se hereditate acquisiuisse testimonia Dei, quæ exultatio cordis sui sunt? Nimirum, vt cum apparuerit ille, qui abstergat lachrymas eius, pro pane lachrymarum ipse succedat.

Tertio illuminatur.

Tertia verò pars clarissimè apparet, dũ se ex diuini luminis participatione adeo collustratum indicat, vt & super senes, & super omnes docentes se intellexerit. Ostẽdit autem prouidentiam, cum dicit, Longe a peccatoribus salus. Et, Spreuisti omnes discedentes a iudicijs tuis. Et, Præuaricantes reputaui omnes peccatores terræ: quod in hebræo est, scoriam reputasti omnes peccatores terræ. Et, Fiat misericordia tua, vt consoletur me. Item, Veniant mihi miserationes tuæ, & viuam. In quibus satis indicat, in æquali iustorum, & iniquorum afflictione, quæ ex occultis, iustis tamen semper iudicijs Dei prouenit, & quas Deus hominum tribulationes promiscue, & manifeste dispertiat; & quid suis occultè reseruet.

Quarto fit maior se ipsa.

Quarto, quod autem eo vsque ascendẽs seipso factus fit maior, docet non obscurè in eo, quod mirabilia asserit Dei testimonia, atque propterea ea se scrutatum esse: & declarationem sermonum Dei illuminare, & intellectum dare paruulis; de quorum se numero esse profitetur. Eodem pertì-

pertinent. Initio cognoui de testimonijs tuis, quia in æternum fundasti ea. &, Principium verborum tuorum veritas. Hæc enim omnia nec experiri possūt, nec conijcere, nisi mundo corde: & qui se supra se diuino lumine, & ardore eleuant.

Quinto transuolat humana omnia

Quinto denique ostendit se ad supremū verticem peruenisse, & firma quasi ala transuolasse, ac pertransisse omnes araneorum huius vitæ contextus, dum ait. Narrauerunt mihi iniqui fabulationes (sic enim per contemptum appellat mundi delectationes, & omnia a lege Dei aliena) sed non vt lex tua, significans præ lege Dei, omnia illa transilijsse, vt inania figmenta, & ludibria. Ideo & ait, Omnis consummationis vidi finem. Et, Portio mea Domine. Quippe cetera omnia velut quisquilias, et stercora arbitrabatur. Et addit, Deprecatus sum faciem tuam in toto corde meo. Hanc enim solam concupiscens cetera detrimentum putat: in ipsa respirat, & conquiescit. Ibi vero quid non suaue, plenumque dulcedinis? Ex his vtcumque apparet non immerito dixisse me quasi compendio in hoc psalmo concludi quicquid S. Gregor. Nyssenus in tota psalmorum distributione vult contineri. *Phil. c.3.*

Quomodo singillatim omnes psalmi ad 118 referantur.

Sed iam placet a generali horū quinque capitum consideratione ad singularia magis descendere, vt appareat omnia ferè, quæ varijs psalmis continentur, quasi ad hunc reduci, & in eo quodammodo recapitulari, vt sit hic veluti fructus psalmorum

cete-

ceterorum. Quod in plerisque, vt spero, non difficile ostendam, dans interim occasionem sapientibus idem, si voluerint, in reliquis meditandi. Psalmus primus manifeste felicitatem narrat, & prosperum cursum eorum, qui in lege Dei meditantur. De qua lege non solum in hoc nostro psalmo agitur, sed in singulis ferè versiculis mentio diuersis nominibus fit: quod attentius considerandum est.

Ostenditur de primo.

Psalmi multi agunt de mirabilibus Dei, quæ in manu potenti, & brachio excelso fecit, in exitu Israel de Ægypto, in mari rubro, in deserto, vt Psalmo 43. 77. 105. 106. 107. & 113. Sed hæc omnia eo tandem referenda sunt, vt potentiam, magnificentiam, et beneficia eius recensentes, cum gratitudine, et obedientia seruiamus illi, nec vnquam ab eius voluntate recedamus.

Et de ijs, qui continent mirabilia Dei. Psal. 135.

Quod si agitur de liberatione ab inimicis, & victoria ex ijs reportanda, vt Psalmo 3. 9. 10. 11. 12. 15. 16. 17. 24. 25. 26. 27. 30. 34. 53. 54. 55. 56. 58. 139. 140. 141. 142. Quæ maior ratio allegari potest ad petendam, impetrandamque liberationem; quod magis præsidium omni tempore necessarium est, quam obseruatio mandatorum Dei? Sic enim Dominus populo suo pollicetur. Si in præceptis meis ambulaueritis, dabo pacem in finibus vestris: dormietis, et non erit, qui exterreat: persequemini inimicos vestros, et corruent coram vobis.

Et qui victoriã ex inimicis.

Leu. c. 26.

Si

Si psalmos spectemus qui de pœnitentia agunt vt 6. 31. 37. 50. 101. 129. 142. sane non poterit fructuosa esse pœnitentia sine obseruatione mandatorum Dei. Qui enim baptizatur à mortuo,& iterum tangit eum, quid proficit lauatio illius? Et qui sũt de pœnitentia. Eccl. c. 34.

Si Dei admirabilis cantetur, ac prædicetur efficientia, & sapientia in creatione, dispositione, & gubernatione mundi, vt psalmo 102. & 103. an non magnitudo eius, beneficientia, maiestas, & dominium exactam exigit mandatorum obseruationem? dicente Domino. Si diligitis me, mandata mea seruate.& item. Audi Israel, Dominus Deus noster Deus vnus est: &, Facies hoc, non facies illud: ego Dominus. Ac si dicat. Cum ego verè, & solus naturalis sim Dominus, præcepta mea omni vigilantia, & perfectione custodire debetis. Et qui de Creatione, & gubernatione mũdi. Io. c. 14. Deut. c. 6. Exod. 20. 31. &c.

Si agatur de protectione Dei super suos, vt psalmo 9. 20. 22. 30. non possunt hanc sibi polliceri, qui a Domino recedunt: qui dicunt illi. Recede a nobis: scientiam viarum tuarum nolumus. De quibus diserte dicitur. Quia ecce, qui elongant se a te, peribunt. Perdidisti omnes, qui fornicantur abs te. Fornicatur autem anima cum auertitur a Deo, & quærit extra illum ea, quæ pura & liquida non inuenit, nisi cum redit ad illum. Qui de protectione iustorum. Iob. c. 21. Psa. 72.

Si subiectionem animæ nostræ offerimus voluntati Dei, vt psalmo 61.& 62. certum est neque vt seruum Domino, neque vt filium Qui de subdenda anima Deo.

lium patri, neque vt templum Deo suo cohærere, qui per prærupta graditur a mandatis aberrans.

Et de Dei beneficijs.

Si beneficia, & abundantiam donorum consideramus, vt psalmo 64. 65. 67. quis tam ingrati, & lapidei cordis sit, vt se non illi totum deuoueat? qui ab ipsius voluntate audeat vel ad modicum recedere?

Et eius laudibus.
Eccl. c. 15

Psal. 49.

Si laudes Dei canimus, vt psalmo 18. 28. 32. 144. 145. 146. sine obseruatione legis audiemus, Non est speciosa laus in ore peccatoris. & item. Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? tu vero odisti disciplinam, & proiecisti sermones meos retrorsum?

Et in Canticis graduum.

Psal. 83.

Si canticum graduum cantamus, vt a psalmo 119. & deinceps, siue incolatum querimur, siue custodiam poscimus, siue torrentem nos pertransisse lætamur, siue diuinam protectionem cum admiratione extollimus, quomodo ascensiones vel disponemus in corde, vel ponemus in gressibus, nisi per custodiam mandatorum?

Et quæ sunt de Christi mysterijs: vt natiuitate æterna.
Hebr. 7.
Heb. c. 10

Si Christi Dei nostri ortum ante Luciferum de vtero Patris æterna generatione eructamus: si eius æternum Sacerdotium iureiurando sancitum prædicamus (alij enim sine iureiurando facti sunt Sacerdotes) vt psalmo 109. Nonne monet Apostolus, vt talem habentes Sacerdotem super domum Dei, accedamus ad eum cum vero corde, aspersi corda a conscientia mala, & abluti corpus aqua munda? quod fieri nullo

nullo modo poteſt, niſi diuinæ legi toti adhæreamus.

Myſteria porro natiuitatis eius, quod in deſcriptione populorum natus ſit in Sion, vt homo verus; & fundauerit eam tanquam Altiſſimus verus Deus, vt pſalmo 86. quis digne celebret, niſi qui adeptus participationem generationis Chriſti, carnis renuntiarit operibus: & ab eius germine nullis terrenis cupiditatibus ſe ſinat abduci? ſic pſalmo 95. & 96. quando domus ædificabatur poſt captiuitatem, populi, & ſyluæ, & flumina, vt plaudant manibus nempe operibus, & omnia ligna ſyluarum inuitantur. Natiuitate in tempore.

Si pulchritudinem, fortitudinem, gratiam labiorum, & mille Sponſi laudes, vt 44 & 71. recenſeamus, quomodo id digne fiet, niſi veſtimenta iuſtitiæ, quæ in lege Dei ſunt, è promptuarijs eburneis, puris cordibus, myrrha, gutta, & caſia delibuta in eius honorem, & gloriam, & delectationem proferamus? Et de laudibus Sponſi. *Pſal.* 44.

Iam de myſterio Paſſionis, quod non ſolum apertiſſimis verbis pſalmo 21. prædicatur (qui merito pro cerua matutina, vel aurora inſcribitur, nam pernicitate pedum ſummo diluculo præ deſiderio currentibus reuelatur: ceteris pigris, & affectu languentibus, ac lentis abſconditur) quid dicendum eſt? de quo & pſalmo 68. 70. & 88. magnifice agitur. In quo manifeſte ſanctuarium eius, ideſt, regium diadema profanatum in terra narratur, quia Et de myſterijs Paſſionis.

exina-

Phil. c.2. exinaniuit se; & sibi illa inferri passa est diuina Maiestas, quæ miserrime experitur humana mortalitas. Quis, inquam, vel sine luce mysterium illud attingere, vel sine amore libare vtcumque potest? At illuminatio sine lege Dei haberi non potest: nec affectus terris affixus ad tam sublimia con-
Prou. c.6. surgit. Eruatur ergo quasi damula de laqueo: & per legis custodiam properet, qui eo festinare desiderat: & meminerit psalmum 87. inscriptum esse, pro Maheleth, idest, choro ad respondendum. Quid est autem ad respondendum? Explicat S. Au-
1. Pet. c. 2 gustinus verbis Apostoli Petri. Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exẽplum. Hoc est enim in choro Christo Domino præcinenti respondere, sequi vestigia eius. Quomodo vero implebitur il-
Cant. c.7. lud. Dixi ascendam in palmam, & apprehendam fructus eius? Palma, & quidem dulcissimorum plena fructuum, Crux Christi est. Quo loco si Sponsam, idest, Ecclesiam, vel animam quamcunque loqui accipiamus, quomodo potest ascendere in hanc palmam, nisi scala mandatorum Dei? Cupiditatibus quippe terrenis inuiscata, & irretita nec volat anima, nec ascendit. Ergo purgata apprehendit fructus eius. Si autem intelligamus loqui Sponsum, ipse ascendit in Crucem, & apprehendit fructus eius. Fructus Crucis illius nos sumus. Fructus Crucis gratiæ, & bona, quæ nobis in illa promeruit. Non enim ad aliud Cru-
1. Io. 3. cifixus est, quam vt dissolueret opera Diaboli,

boli, nos sanctificaret, & ad summa sustolleret: qui ideo in nostra descendit, vt nos in sua proueheret. A Diaboli autem operibus abstinet, & Deo fructificat, qui per obseruantiam mandatorum Dei hosti non consentit, sed reluctatur, illumque pro merito contemnit, ac Deum diligit.

Si promissiones æternæ vitæ concupiscimus, vt psalmo 41. 83. 147. Quomodo ad illas aspirabimus, vel tendemus, nisi pedum custodia, cordis munditia, & probabilitate sanctorum morum? quæ omnia mandatorum finibus circumscribuntur. Denique, vt ait S. Augustinus, quis digne cogitans mansionem, quæ est apud Deum, in quam omnes conscripti sunt, qui secundum propositum vocati sunt, non enitatur ita viuere, vt illi habitationi congruat? Non potest autem illi congruere in cælesti templo, qui mandatis non congruat. Quia nihil inquinatum in illud introibit: nec ferramentum, aut instrumenta ibi audita sunt: quia lapides illic disponendi in hac vita perpoliuntur. Atque hæc satis sint, vt appareat quemadmodum ceteri omnes psalmi reuocari ad hunc possint. Ex quibus illud intelligi volo, quanta sit huius vtilitas, ac præstantia: ac proinde alios omnes tum perfecte cantatum iri, cum ad hunc, idest, ad memoriam legis diuinæ, & mandatorum custodiam referentur.

Et qui de vita æterna.

Rom. c. 8.

Io. c. 3.

DE PSALMIS ABECEDARIIS.

Quot, & qui nam.

SEd quoniam psalmus hic (quod Sancti Patres sine mysterio esse non censuerũt) ita a Propheta compositus est, vt octoni quique versiculi alphabetico ordine, ab eadem litera inchoentur: sciendum est in toto psalterio septem inueniri hoc modo per Alphabetum dispositos, videlicet vigesimũ quartum, Ad te Domine leuaui animam meam: trigesimum tertium, Benedicam Dominum in omni tempore: trigesimum sextum, Noli æmulari: centesimum decimum, Confitebor tibi Domine in toto corde meo: centesimum vndecimum, Beatus vir, qui timet Dominum: centesimum quadragesimum quartum. Exaltabo te Deus meus Rex: & hunc centesimum decimum octauum. Horum meminit D. Hieronymus in præfatione in libros Regum, epistola 106. licet omiserit vigesimum quartum, & trigesimum tertium.

Cur psalmus 118. per Alphabetũ, & octonarios distinctus.

Ceterum hoc differt ab alijs psalmus hic noster, quod in ijs singulæ literæ singulos versus, in hoc singulæ octonos inchoant. Vtriusque autem rei hanc rationem S. Ambrosius assignat. Vt, inquit, quemadmodum paruulorum ingenia primis literarum elementis assuescunt discendi

vsum

vsum assumere, ita etiam nos huiusmodi elementis vsum discamus viuendi. Literis autem singulis octonos ait versiculos adscriptos, vt purgatio indicetur, quæ octauo die statuta est, legalis quidem circuncisione; nostra autem, & vera, in resurrectione Christi. Sed vtinam pueri simus, non sensibus, sed malitia, qui partem ethicen, quam in psalmis Spiritus sanctus complexus est, & qua ad purgationem oculorum, & mysteriorum intelligentiam peruenitur, studiosissime amplectamur. Et mihi quidem videtur simili elementaria figura vsus fuisse Spiritus sanctus, cum in Apocalypsi B. Ioannis dixit Dominus, Ego sum Alpha, & Omega. Nam cum innumera suppeterent exempla, siue a rebus naturalibus, siue a Mathematicis, siue ab alijs disciplinis, literali vsus est exemplo, vt se principium, ac finem ostenderet, tanquam diceret. Ita tritum, ac fixum omnibus esse debet, me esse principium, ac finem, vt pueris, & elementarijs vulgare est, Alpha, & Omega, principium esse, & finem Græci Alphabeti. Sed illud prætereundum non est, sex alios abecedarios psalmos cum hoc nostro, licet diuerso modo ponantur, quæ traduntur, miro modo conuenire, vt facile conferenti ex ipsa collatione patebit. Nam in 24. quanta exprimitur voluntas placendi Deo, & cognoscendi, & ambulandi vias eius! Vias tuas, inquit, demonstra mihi, & semitas tuas edoce me. Quam prædicantur, qui timent Dominum, & sperant

1. Cor. c. 14

Cur Dominus dicat se esse Alpha, & Omega.

Apoc. c. 1

Quã alij psalmi alphabetarij cum 118. consentiant. De 24.

rant in eo, & custodiunt eius legem? Firmamentum est Dominus timentibus eum; & testamentum ipsius, vt manifestetur illis. In 33. ponitur discrimen inter superbos, & humiles; peccatores, & iustos, quorum illi egent, & esuriunt præ inopia verorum bonorum, despiciuntur a Domino, & pessima morte moriuntur: hi autem gustant Dominum; & ab eo, & Angelis eius defenduntur. In 36. item manifeste describitur diuersa via impij, & iusti; & retributio vtriusque; vt appareat respectus Dei in Sanctos eius, & seruantes mandata illius. In 110. ponitur testamentum Dei & esca, ac cibus timentibus eum, & hereditas, quæ datur seruantibus fidelia omnia mandata eius. Nec non intellectum mandatorum Dei, qui ab initio sapientiæ, timore scilicet illius inchoatur, ijs bonum esse, qui illa opere adimplent. Centesimo vndecimo manifeste prædicatur potentia, benedictio, gloria, diuitiæ, summa iucunditas, spes, misericordia, & æterna memoria illius, qui timens Dominum in mandatis eius, & vult nimis, & iugiter delectatur In 144 post commemorationem magnitudinis, magnificentiæ gloriæ, & regni Dei, suauitatis eius, veritatis, et æternitatis Imperij, concluditur tandem, prope esse illud omnibus inuocantibus eum in veritate: et voluntatem timentium se facere, deprecationem eorum exaudire, et custodire omnes diligẽtes se, et omnes peccatores disperdere. Vides itaque custodiam mandatorum causam tot bono-

De 33.

De 36.

De 110.

De 111.

De 144.

rum

rum affluentissimam esse, nec toto hoc nostro psalmo ferè aliud quicquam tractari; vt merito proinde omnes abecedarij psalmi ita scripti sint, quia præ cæteris alphabetum continent puerorum Dei.

Significatio literarum Hebraicarum quam conueniat Psalmo 118.

NVNC superest considerandum quam congruè hæc elementa, & illorum significatio in hoc nostro Psalmo ponantur. Sciendum itaque apud Hebræos vigintiduas literas, easque significatiuas esse, quod ceteris linguis non contingit. Earum significationes ponit S. Hieron. epist. 155. ad Paulam Vrbicam, & eodem fere modo interpretatur Euseb. lib. 10. de præparat. Euang. c. 2. & sunt hæ. Literæ Hebrææ significatiuæ sunt.

1	א	Aleph	doctrina, seu disciplina
2	ב	Beth	domus
3	ג	Gimel	plenitudo
4	ד	Daleth	tabularum, seu librorum
5	ה	He	ista
6	ו	Vau	et
7	ז	Zain	hæc
8	ח	Heth	vita

9	ט	Teth	bonum
10	י	Iod	principium.
11	ק	Caph	manus
12	ל	Lamed	diſciplinæ, ſiue cordis.
13	מ	Mem	ex ipſis
14	נ	Nun	ſempiternum
15	ס	Samech	adiutorium.
16	ע	Ain	fons, ſiue oculus.
17	פ	Phe	os pro ore, non pro oſſe.
18	צ	Zade	iuſtitia.
19	כ	Coph	vocatio
20	ר	Res	capitis.
21	ש	Sin	dentium
22	ת	Thau	ſigna.

Sententiæ ex ijs octo.

Has autem literarum ſignificationes ita S. Hieron. & Euſebius inter ſe nectunt, vt integras ex ijs ſententias eliciant, hoc ferme modo, vti lineis quoque diſtinximus. I. Doctrina domus, plenitudo librorum iſta. II. Et hæc vita. III. Bonum principium. IV. Manus diſciplinæ, ſiue cordis. V. Ex ipſis ſempiternum adiutorium. VI. Fons, ſiue oculus oris iuſtitiæ. VII. Vocatio capitis. VIII. Dentium ſigna. Quas ſententias vbi explicauit Hieronymus ſubijcit. Oro te, quid hoc ſacratius ſacramento? Videamus ergo & nos,

nos, quam hæc conuenienter de diuinis Scripturis, atque de hoc præcipue psalmo dicantur.

I. Doctrina domus, plenitudo librorum ista.

Quid autem sit domus, satis est manifestum: siquidem S. Paulus ad Timot. ait. *1. Tim. 3.* Vt scias, quomodo te oporteat conuersari in domo Dei, quæ est Ecclesia Dei viui: quæ est columna, & firmamentum veritatis. Huius domus doctrina, Scriptura sacra est, & Apostolorum traditiones: in quibus plenitudo librorum continetur. Extra autem hanc domum nec doctrina est, nec plenitudo librorum. Non habent hanc doctrinam, & plenitudinem Gentiles, qui scripturas non agnoscunt: neque ipsorum Philosophi, quamuis multa subtilia, & aliquando sublimiora quædam, & cælestia attingere videantur, vt Plato, Trismegistus, Plotinus, & ferè Platonici omnes. Sed tam veram doctrinam non habent, quam nec veram sapientiam, aut pietatem: sed siqua dicunt, non argento probata, aut igne examinata, sed aliqua vera falsis permista, quasi somniantes loquuntur. Et S. Augustinus de his literis agens, vt cetera taceantur, præcipua Scripturarum nostrarum capita eis deesse notat, de peccato hominis, de Christi redemptione, de chirographi captiuitatis nostræ euacuatione. Et subdit. Non habent illæ paginæ vultum pietatis huius, lachrymas confessionis, sacrificium tuum, spiritum contribulatum, cor

In Ecclesia sola est vera, & plena doctrina.

Non habent eam Gentiles.

Psal. 11.

Conf. lib. 7. c. 20. & 21.

contritum, & humiliatum, populi salutem, Sponsam, ciuitatem, arrham Spiritus sancti, poculum pretij nostri. Nemo ibi can-
Psal. 61. tat, Nonne Deo subiecta erit anima mea? Ab ipso enim salutare meum. Nemo ibi
Matt. 11. audit vocantem, Venite ad me omnes, qui laboratis: cetera omnia inania sunt. Vnde idem Sanctus ingemiscens, quod in scripturis non sacris tempus contriuisset, pulcherrime, atque pijssime Deo loquitur. Cũ verba tua, per Scripturas tuas, suspenderent palmitem cordis mei, ne per inania raperetur turpis præda volatilibus. Non
Non Iudæi. habent Iudæi: qui Scripturas proferunt, sed sine claue, & spiritu Christi, doctrinam, quam proferunt, non intelligunt. Non
Aliquo modo nec mali Christiani. habent etiam, audeo dicere, nec ipsi, qui sacramentis initiati, & in adoptioné, atque honorem filiorum translati, corde non solum arido, sed occcæcato, & duro non in-
1. Cor. 2. telligunt vocem spiritus. Nemo quippe intelligit, quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui est in ipso: ita & quæ Dei sunt, nemo intelligit, nisi Spiritus Dei. Sic
Tit. c. 1. enim ait Apostolus: & idem sine hæsitatione pronuntiat esse quosdam, qui confitentur se nosse Deum, factis autem negant: nec penetrant Scripturas, aut gustant de melle cæli melleas, et de lumine Dei lu-
Conf. lib. 9. c. 4. minosas. Quod S. August. de se, dum in errore versaretur, aperte fatetur.

Doctrina vera quid doceat. Hæc doctrina compendio docet quicquid ad Dei obedientiam, & pacem pertinet: & iter commonstrat, vt non per deuia,

&

& prærupta erremus in præceps, sed plana, ac suaui ad eum via gradiamur. Quam paucis verbis egregie S. Cyprianus ita describit. Voluntas autem Dei est, quam Christus & docuit, & fecit; humilitas in conuersatione, stabilitas in fide, verecundia in verbis, in factis iustitia, in operibus misericordia, in moribus disciplina: iniuriam facere non nosse, & factam tolerare posse: cum fratribus pacem tenere, Deum toto corde diligere: amare in illo, quod pater est, timere quod Deus est: Christo nihil omnino præponere, quia nec nobis quicquam ille præposuit: caritati eius inseparabiliter adhærere: Cruci eius fortiter, ac fidenter assistere. Quando de eius honore certamen est, exhibere in sermone constantiam, qua confitemur; in quæstione fiduciam, qua congredimur; in morte patientiam, qua coronamur. Hoc est coheredem Christi velle esse, hoc est præceptum Dei facere, hoc est voluntatem Patris adimplere. Dicitur autem hæc doctrina Plenitudo librorum, quia eminentius ac solidius ea complectitur, quæ ad plenitudinem pertinent. Nam cætera inania sunt, nec plenitudinem habent, nec satietatem.

De orat. Dom.

Cur vocetur plenitudo librorum.

II. Et hæc vita.

In his enim vere vita nostra & alitur, & consistit, cum Deus ipse vita sit animæ, qui per scripturas suas diuinitus inspiratas vtilia docet, arguit, corripit, erudit in iustitia, vt perfectus sit homo Dei ad omne opus

Vita quomodo sit in sacris Scripturis.

2. Tim. 3.

Psal.29. bonum instructus. Et sanè si ira in indignatione Dei, & vita in voluntate, idest amore, & complacentia ipsius est, quomodo potest Deus vel amare, qui per mandatorum negligentiam ab eo recedunt, vel complacere sibi in ijs summa ipse pulchritudo, & sanctitas, quos dissimiles sibi, & à mandatis suis conspexerit deuios? De hac vita egregie D. Ambrosius in hoc ipso psal. sic ait. *Serm. 7. vers.1.* Hæc est animæ nostræ vitalis substantia, qua alitur, & pascitur, & gubernatur: nec quicquam est aliud, quod viuere faciat rationabilem animam, quam alloquium Dei. Vide locum pulcherrimũ, quem nos etiam supra totum posuimus. *In Psal. Eruc. v.3* Merito ergo dictum est in hac alphabetica doctrina Ecclesiæ esse plenitudinem librorum, & vitam.

III. Bonum principium.

Spei Christianæ quanta altitudo. Hinc certe conijcere licet altitudinem spei nostræ, ad quam, vt ait S. Leo, non segniter, nec cum torpore currendum nobis est. Cum enim ipsa adoptio filiorum, gratiarum thesaurus, & perpetua Dei circa nos (vt loquitur Apostolus) effectio, & formatio sit, respectu tamen perfectæ plenitudinis, quæ in alia vita, in fonte luminis, & feruore seruatur caritatis, veluti *Iac.1.* quoddam principium est. Vnde B. Apostolus Iacobus etiam regeneratos non est ausus dicere perfectum quid fuisse in hac vita effectos, sed tantum, Vt simus (inquit) ini- *Psal.138.* tium aliquod creaturæ eius. Vnde cum per Spiritum sanctũ, & per scripturas eius

die

die formamur (vt legit Nazianz.) & quotidie expolimur, adhuc sumus initium aliquod creaturæ eius, vt tandem in alia vita ipsa præsente, & absorbente nos Vita, quæ Deus est, perficiamur, & deificemur. Ad quam tamen perfectionis plenitudinem, vt notat Cassianus, nemo perueniet alias in futurum, nisi qui præmeditatus, & imbutus ea fuerit in præsenti, eamque adhuc in hoc seculo positus prælibauerit: Christi membrum pretiosissimum designatus, arrham compaginis illius, per quam corpori eius valeat copulari, in hac carne possederit: vnum duntaxat desiderans, vnum sitiens, ad vnum omnes non solum actus suos, verum etiam cogitationes semper intendens, vt illud, quod in futurum dicitur de beata conuersatione Sanctorum, iam subarrhatum teneat in præsenti; id est, vt sit ei Deus omnia in omnibus.] Sumus enim in hac vita partim Deo similes per virtutes, & dona Spiritus, partim dissimiles propter imperfectiones, & corpus, quod corrumpitur, & aggrauat animam. Tunc autem, cum facta fuerit de medio iniquitas, vt loquitur Bern. quæ eam, quæ ex parte est, dissimilitudinem facit, erit vnio spiritus, mutua visio, mutuaque dilectio. Siquidem veniente quod perfectum est, euacuabitur, quod ex parte est: eritque ad alterutrum casta, & consummata dilectio, agnitio plena, visio manifesta, coniunctio firma, societas indiuidua, similitudo perfecta.] At dum in hac misera carne per fidem ambula-

In sanctā Pentec.

De mobilit. animæ c.6.

Hæc vita præparat ad plenitudinem futuræ.

Sap. 9.

Serm. 82. in Cant.

1. Cor. 13.

bulamus, & non per ſpeciem, talis perfectio haberi non poteſt. Quare idem Sanctus aſſerit ſibi conſolationi eſſe, quod magnus ille Paulus, vas electionis, dum negat ſe perfectum eſſe, ſed ſequi, ſi quo modo comprehendat, perfectum abnuens perfectum fatetur. Sed quomodo etiam in hac vita ſuam in nobis ſimilitudinem Deus requirat, egregie S. Leo. Agnoſce, inquit, ò Chriſtiane tuæ ſapientiæ dignitatem, & quibus virtutum gradibus, ad quæ præmia voceris intellige. Miſericordem te miſericordia, iuſtum vult te eſſe iuſtitia vt in creatura ſua Creator appareat: & in ſpeculo cordis humani per lineas imitationis expreſſa Dei ſimilitudo reſplendeat.

2. Cor. 5. Phil. 3.

In illud. Videns IESVS turbas.

IV. Manus diſciplinæ, ſiue cordis.

Diſciplinam, & doctrinam idem eſſe nonnulli Doctores notant: dici vero doctrinam, prout proficiſcitur a doctore, diſciplinam vero, prout eſt in diſcipulo. Dictum erat ſupra de doctrina Eccleſiæ, & plenitudine librorum; iam hanc doctrinã, vt fructuoſa ſit, neceſſe eſt in diſcipuli corde recipi, & inhærere. Non enim fruſtra orat Pſalmiſta, Bonitatem, & diſciplinam, & ſcientiam doce me. Et quoniam hæc pars ethicæ multa continet ſcitu digniſſima, orat vt diuina luce illa perſpiciat. Verum, quia in parte præcipua morali, & mãdatorum, ſiue legis diſciplina parum prodeſt, imo magis obeſt ſcientia (ſciens enim voluntatem Domini, & non faciens vapulabit

Adiũgendum cognitioni opus.

Pſal. 118

Luc. 12.

labit multis) nisi ex affectu etiam quisque ad agendum procedat, additur, Manus disciplinæ. Per manum quippe opera intelligi, vel virtutem operatiuam nemo est, qui ignoret. Monemur igitur, vt, quæ ex sermonibus diuinis assequimur, opere impleamus. Nam Psalmista Deum dicit se manibus exquisiuisse: & Sponsa gloriatur non in inuentione tantum, sed in quæsitione Sponsi, cum surgeret, vt illi pulsanti aperiret, manus suas stillasse myrrham, & digitos myrrham probatissimam. Vides manus, & digitos exercendos, si Deum quærere volumus, idest non solum operibus, quæ per manus significantur, sed etiam digitis, & articulis, qui subtiliora, & difficiliora opera perficiunt, Deum esse exquirendum. Non enim frustra Psalmographus Deo gratias agit, quod docuerit, non solum manus suas ad prælium, verum & digitos ad bellum: cum tamen nemo sit, qui manibus prælietur, quin digitis etiam vtatur. Sed nostra necessitas innuitur, & subtilitas diuinæ operationis exponitur, dũ exponitur non solum manus, sed etiam digitos a Deo mouẽdos: vt petat vnusquisq. vt sit splendor Domini Dei nostri super ipsum, & opera manuum suarum dirigat super eum, & opus manuum suarum dirigat. Hæc enim repetitio operum, & operis, & directio tam necessaria, orationis instantiam signat, qua id petere debeamus. Quod cuiuis in spiritu ambulanti perpetuo faciendum est, si stare, & ad sublimiora

Psal. 76. *Cant. 5.* *Psal. 143* *Psal. 89.*

assurgere serio concupiscit.

Ex corde bonum opus manare debet.

Adddit D. Hieron. Siue cordis, quod non difficile cum prioribus connectitur. Nulla est enim disciplinæ manus, si ex corde non prodeat. Inde enim desideria incipiunt: inde vigor animi cedere nescius: inde denique & manuum, & digitorum operatio. Hic meditare quæ cordis rectitudo, quæ munditia esse debeat, vt disciplinæ manus fortiter exerantur. Nam de bono thesauro cordis bona proferuntur: & quæ inde non exeunt, cordium scrutatori, & ponderatori spirituum accepta esse non possunt.

Matt. 12.

V. Ex ipsis sempiternum adiutorium.

Adiutorium Dei perpetuo necessarium.

Quam congrue post manus disciplinæ, vel cordis, sempiternum adiutorium inde promittitur? Nulla est enim vel scientia Scripturarum, vel vita, vel sanctitas, quam in bono principio intelleximus, vel manus disciplinæ, siue cordis sine Dei adiutorio. Addit autem, sempiternum, quia illo perpetuo indigemus: & quia Deus non patitur eo nos vel ad horam deseri. Propter hoc Sancti quique vtrumque agnoscentes perpetuo clamant: Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me festina. Nam se quidem, qui Deo tenente stare sciunt, eo manum retrahente, intelligunt stare non posse. Verbo Domini (inquit S. Bernardus) cæli firmati sunt: & terra stabit sine verbo? o si scires, quam parum est, quod habes; & illud parum quam cito amitteres, nisi seruaret is, qui dedit?

Psal. 69. *Ser.* 85. *in Cant.* *Psal.* 32.

dedit? Et S. August. O si cognoscant se homines homines, & qui gloriantur, in Domino glorientur? Et alibi. Respiro (inquit) in te paululum, cum effundo super me animam meam in voce exultationis, & confessionis, soni festiuitatem celebrantis: et adhuc tristis est, quia relabitur, & fit abyssus; vel potius sentit adhuc se esse abyssum. Et alibi. Bonum illi est hærere tibi semper (loquitur autem de spiritu humano) ne quod adeptus est conuersione, auersione lumen amittat: & relabatur in vitam tenebrosam abysso similé. Hæc de necessitate adiutorij sempiterni, quæ nostra est. Si verò cogitemus benignitatem Dei sempiternum adiutorium vel pollicentis, vel exhibentis, magna nobis est consolationis occasio. Plenæ sunt Scripturæ huiusmodi promissionibus, sed illud suauissimum, quod de templo Salomonico dicitur. Erunt oculi mei, & cor meum ibi cunctis diebus. Quin & Apostolus magna nos fiducia diuini adiutorij replet, cum ad Hebræos scribens, quod dictum fuerat Iosue, transfert ad nos. Non te deseram, inquit, neque derelinquam. Vbi nos docet, quæ promissa sunt Patribus, fidenter sperare. Et paulo post, Mementote (inquit) præpositorum vestrorum, qui vobis locuti sunt Verbum Dei, quorum intuentes exitum conuersationis, imitamini fidé. Dicat quis præ pusillanimitate spiritus, & tempestate, quomodo possum imitari exitum conuersationis tam eminentium virorum?

Confl. 9. c. vlt. *1. Cor. 1.* *Confl. 13 c. 2.* *lib. 13. c. 14.* Benignitas Dei in promittendo, & exhibendo adiutorio. *3. Reg. 9.* *Hebr. 13.* *Iosue 1.* *Psal. 54.*

rum? quomodo sectari fidem? Respondere videtur Apostolus. Numquid illi proprijs viribus, aut propria potestate ea fecerunt? IESVS Christus heri, & hodie, ipse & in secula. Idem ipse, qui donauit eis, & erat præteritis temporibus, hoc est enim heri, idem & hodie, idest, præsentibus temporibus est, ipse & in secula, idest futuris vsque ad cõsumationem seculi. Non enim, vt ait S. Bernardus, in eo aut thesauri gratiæ defecerunt, aut voluntas immutata est. Adeamus igitur cum fiducia ad thronum gratiæ, vt misericordiam consequamur, & gratiam inueniamus in auxilio opportuno.

Hebr. 13.

Hebr. 4.

VI. Fons, siue oculus oris iustitiæ.

Vtrumque significat vox, Ain, fontem, & oculum: & vtraque significatio egregie quadrat proposito. Videamus prius de oculo. Dicitur ergo Scriptura diuina, siue Psalmus iste, qui illuminationem doctrinæ practicæ continet, oculus oris iustitiæ: vox autem hebræa, Phe, significat tam os, quo loquimur, quam totam faciem, sicut & apud Latinos. Si ergo accipiamus in prima significatione, videtur mihi sensus esse. Non posse aliquem de iustitia, & mandatis Dei recte loqui, nisi habeat interiorem oculum, qui lumine diuinæ sapientiæ collustretur: nec tractandas esse exhortationes spirituales, aut Scripturarum intelligentiam, nisi oculus iste mundatus sit: idest, vis nostra intellectiua superno lumine irradietur. Frustra igitur quæri intelligentiam psalmi huius sine diuino magisterio. Si

Quomodo Scriptura oculus oris ad loquẽdum.

autem

autem accipiamus os pro facie, intelligimus faciem iusti, vel hominem ipsum iustum in omnibus actibus regulam, directionem, & quasi oculum diuinam scientiam habere debere. Quod videri potest eadem phrasi dictum, qua dictum est Dauidem in intellectibus manuum deduxisse populum. Neque enim manus intellectum habent, sed inde colligimus, nihil illum in gubernatione populi fecisse, aut tentasse, quod non diuino lumine præuio aggrederetur. Quod egregie S. Ignatius Martyr expressit, dum ait perpendiculum nostrarum actionum debere esse Spiritum sanctum.

Quomodo oculus oris idest faciei.

Psal. 77.

Epist. 11. qua est ad Ephes.

Si vero intelligamus fontem oris iustitiæ, & hoc vtilissimam nobis doctrinam subministrat, ac si dicat, os, quod iustitiam loquitur, vel Dei iustificationes, præcepta, iudicia, & multa huiusmodi, quæ varijs nominibus hoc psalmo nominantur, & idem sunt, non posse rectè ea proferre, nisi à Deo accipiat: tanquam dicat, Nemo potest aquam in plateas diuidere, vt ait Sapiens, nisi eam de fonte deriuet. Hanc vero aquam tantum abest, vt quis deriuare possit, vt ne oculum quidem habere credendus sit, quo fontem aspiciat, si non sit vir iustitiæ. Vbi autem sit huiusmodi fons, egregiè docet Ecclesiasticus, dum ait. Fons Sapientiæ Verbum Dei in excelsis, & ingressus illius mandata æterna. Ingressus autem illius dupliciter accipi potest, passiuè quodammodo, & actiuè. Si accipiamus

Quomodo Scriptura fons oris iustitiæ.

Prou. 5.

c. 5.

Anima p mandata ingreditur ad sapientiam.

piamus passiuè, quomodo dicimus ingressum domus, hoc modo intelligimus, nemini patere aditum ad fontem sapientiæ, qui est in excelsis, nisi per mandata æterna. Dicuntur autem æterna, vel quia firma sunt, & stabilia, vtputa casta, argentum igne examinatum: vel quia obseruatores suos ad æternam vitam perducunt. De quibus idem Sapiens ait, Si volueris mandata seruare, conseruabunt te, & in perpetuum fidem placitam facere. Quod est dicere, si volueris mandata seruare, & fidelitatem, quam Deo debes, perpetuo exhibere eo modo, quo illi placitum est, vel iuxta beneplacitum illius (nam id significat vox græca, εὐδοκία) conseruaberis, & in hac vita per gratiam, ac Dei protectionem, & in alia per perfectissimam securitatem. Vel fidem placitam facere, est ex fide viuere, nempe quam Caritas formet, quod iusto tribuit Apostolus. Sola enim fides, si absit obseruantia mandatorum, ad fontem, qui in cælis est, vbi Sancti & potantur, & inebriantur, perducere non potest. Quod eleganti similitudine, ex auibus petita expressit S. Chrysostomus cum ait alam vnam esse fidem; nec volari posse, nisi altera, quæ est caritas, & obseruantia mandatorum adsit.

Mandata quare æterna dicantur. *Ps. 11.* *Eccl. c. 15.* *Rom. c. 1.*

Non aberrarit autem, si quis actiuè accipiat ingressum fontis, quo significatur Christum Dominum ad eam animam venire, in eaque sibi facere mansionem, quæ accepto ab ipso spiritu iustitiæ, operibus

Et per mandata ingreditur sapiētia in animam.

bus insudat, & mandatis perficiendis peruigili cura laborat. Rectè ergo hæc sententia fructum psalmi nostri indicat, dum fontis & oculi, & oris iustitiæ meminit. Neminem enim diligit Deus, vt Scriptura ait, nisi eum, qui cum Sapientia inhabitat. Ad quam tamen, vt indicat Isaias, non peruenitur, nisi à timore Domini incipiatur.

Sap. c. 7.

Isai. c. 33.

VII. Vocatio capitis.

Magna nobis breuibus his verbis consolatio, magnum fiduciæ præstatur robur. Nam & capitis, & vocationis fit mentio. considerandum quis caput sit, qualis vocatio. Caput certè Ecclesiæ Christum Dominum esse nemo Christianorum ignorat: & B. Paulus ad Ephesios, cum dixisset illum à Patre, ad cuius dexteram constitutus est, supra omnem Principatum, & Potestatem, & Virtutem, & Dominationem, & omne nomen, quod nominatur non solum in hoc seculo, sed etiam in futuro, sublimatum fuisse, subdit, Et omnia subiecit sub pedibus eius, & ipsum dedit caput supra omnem Ecclesiam. Vbi in græco significantius: dedit caput supra omnia Ecclesiæ. Ac si dicat, Supra omnia beneficia, & super omnem gloriam est habere caput Christum, & Ecclesiam esse corpus ipsius, & plenitudinem eius: qui omnia in omnibus adimpletur, vel adimplet. Nam Græca vox vtrumque sonare potest. Præcelsum caput Christus, quod & ex vera humanitate membris congruat,

Christus est caput.

Cap. 1.

Bonæ immensa ex Christo capite.

&

& eadem ex vera diuinitatis maiestate ad sublimitatem participandæ Deitatis extollat. Bonum caput Christus, quod vitales influxus in membra influat. Bonum caput, quod suo illa spiritu vegetet, moueat, et sensim instruat, decoretque. Bonum caput, quod pro corpore sanguinem fudit. Magnus thesaurus Christi sanguis, diues ad pretium, efficax ad medicinam. Bonum caput Christus, qui vt membra sibi arctius agglutinaret, corpus, et sanguinem, in cibum, et potum dedit. Hinc illæ diuinæ

Io.c.17. voces. Et ego claritatem, quam dedisti mihi dedi eis: haud dubium, quin per Sacramentum communicatæ carnis, vt S. Hilarius interpretatur. Nam hoc modo gloriam, et diuinitatem suam nobis impertit. Hinc aliæ illæ sublimissimæ, et suauissimæ voces, quas ad Patrem discessurus in sermone post cœnam protulit. Pro eis ego

Ibid. sanctifico meipsum, vt sint et ipsi sanctificati in veritate. Et illæ, Ego in eis, et tu in me, vt sint consummati in vnum. Quid est enim esse in eis, nisi caput in membris? Qua participatione fit, vt cum Pater sit in eo, sit et in nobis: neque Spiritus sanctus desit, qui cum Patre, et Filio vna substantia, vna diuinitas est. Denique bonum caput

Ibid. Christus, qui ait, Volo, vt vbi ego sum, et illi sint mecum. Non enim possunt membra à capite seiungi, ac proinde quo præcessit gloria capitis, eo spes vocatur et corporis.

Hebr.c.2. Cum virtute suæ minoritatis, qua minoratus est ab Angelis, æquales nos

An-

Angelis, vt asserit S. Gregorius, suo tempore facturus sit, qui moriendo docuit mortem non metui, resurgendo de vita confidi, ascendendo de cælestis patriæ hereditate gloriari: vt quo caput præisse conspiciunt, illuc se subsequi et membra gratulentur. Hæc D. Gregorius. Et S. Augustinus. Qui donauit impijs mortem suam, quid seruat iustis, nisi vitam suam? Erigat ergo se humana fragilitas, non desperet, non se collidat, non se auertat, non dicat, non ero. Et subdit. Plus est, quod Christus fecit, quam quod promisit. Quid fecit? mortuus est pro te. Quid promisit? vt viuas cum illo. Incredibilius est, quod mortuus est æternus, quam vt in æternum viuat mortalis. Vides ergo cuiusmodi capite gloriemur. *in Ps. 148*

Videamus iam quali vocatione vocati simus. Qui vocauit nos, inquit Apostolus, vocatione sua sancta, vt essemus sancti, et immaculati in conspectu eius. Et Apostolus Petrus quasi exclamans, Quomodo (idest, quam admirabiliter? quam affluenter? quam supra intellectum?) omnia in nobis diuinæ virtutis suæ, quæ ad vitam, et pietatem donata sunt per cognitionem eius, qui vocauit nos, propria gloria, et virtute (cernis vocationem propria gloria, et virtute factam) per quem maxima, et pretiosa nobis promissa donauit, vt per hæc efficiamini diuinæ consortes naturæ. Quod ipsum agnoscere tam necessarium est, tamque salutare, vt Apostolus Paulus

Quam excellēs vocatio Christianorum. *2. Tim. 1.* *2. Petr. 1.*

lus perpetuam memoriam faceret, quemadmodum scribit ad Ephesios. Vt Deus, inquit, det vobis Spiritum sapientiæ, et reuelationis, in agnitione eius, illuminatos oculos cordis vestri, vt sciatis, quæ sit spes vocationis eius; et quæ diuitiæ gloriæ hereditatis eius in Sanctis, et quæ sit supereminens magnitudo eius in nos, qui credimus.

Cap. 1.

Vocatio nõ supponit bona, sed facit.

Sed id summopere perpendendum est, quod Dei vocatio nõ præsupponit in nobis bona, sed facit: vnde dictũ est ab Apostolo, Qui vocat ea, quæ nõ sunt, tanquã ea, quæ sunt: quod scilicet vocando fecit, vt essent, quæ antea nihil erãt. Quod si de cælis, terra, luminaribus, frugibus, arboribus, piscibus, animantibus, et hominibus, quæ omnino nulla erant, scriptum est: Dixit, et facta sunt; et verum est ideo facta, quia dixit; quanto sublimius in rebus, quæ naturam superant, quæ gratiæ, adoptionis, bonorum operum, promissionum, sublimitatum, et æternitatis, id sentiendem est? vt cum Apostolo dicamus, Non ex operibus, sed ex vocante. Recognosce, quæ alibi attulimus ex S. Bernardo, dum tractat quid simus in cordibus nostris, quid in corde Dei. Hoc igitur mihi suggerit, et sapit, quod dicitur Vocatio capitis. Hæc autem non solum per internas inspirationes, sed etiam per auditum fidei, quod sine prædicante non fit; et per Scripturarum sacrarum lumen Vocatio efficit, præcipuè vero dum mandata seruare docet, quæ via est incorru-

Rom. 4. *Ps. 148.* *Rom. 9.* *Rom. 10.*

ruptionis, et immortalitatis. Quæ præcipuè doctrina in hoc psalmo, tanquam in morali parte continetur, dum per viam mandatorum, et legis custodiam nobis currendum intelligimus, vt ad vitam ingredi valeamus.

VIII. Dentium signa.

Hæ duæ voces, quæ separatim poni possunt, quod fecit Euseb. Dentes, et signa, aliud innuunt: aliud vero si coniunctim ponantur, vt fecit S. Hieronymus, Dentium signa. Dens aliquando in Scripturis Ebur significat: forte propter excellentiam, et magnitudinem dentis Elephantis, vnde Ebur est. Atque ita si dês accipiatur, philosophari possumus, tum propter candorem, tum etiam propter soliditatem Eboris, et frigiditatem, puritatem corporis, et animæ significari: quæ per Scripturas sacras maximè comparatur, præsertim secundum moralem doctrinam. Et illud S. Hieronymi peruulgatum est. Ama studia Scripturarum, et carnis vitia non amabis. Dens aliquãdo ebur.

Quomodo autem intelligimus quid sit Thau, vel signum, nisi fortè ex Ezechiele, cui à Domino dicitur, Signa Thau super frontes lugentiũ, & gementium? quod Patribus consentientibus signum Crucis significat, figura etiam apud veteres Hebræos non dissimili. Et confirmatur ex Apocalypsi, vbi B. Ioannes vidit ad custodiam, & perfectionem multa millia hominum signari: haud dubium, quin signo Thau signũ Crucis. *Ezech. 9.* *Cap. 7.*

Dei

Dei viui, quod Crucem accipimus, præsertim cum figura præcesserit, qua domus, quæ sanguine agni linitæ erant in superliminaribus, & in postibus, idest, in superioribus potentijs, intellectu, scilicet, & voluntate; & inferioribus, quæ sunt cæteræ animæ potentiæ, Ægyptijs percussis, & morientibus, liberæ fuerunt ab exterminatore.

Exod. 12.

Quod si coniungamus, vt S. Hieronymus, dicamusq; dentium signa: neque hoc à proposito discrepat. Sunt enim dentes, vt notat B. Dionysius, quibus cibos mandimus, & sapori, atque nutriendis corporibus aptos reddimus, idest, vis ipsa spiritualis discretiua, molitrix, seu masticatiua (vt ita dicamus) spiritualium sensuum; qui à Scripturis sapidissimè eliciuntur. Sunt item, per quos nobis cibos incorporamus: & Petro dictum est, Surge Petre, occide, & manduca: vt, quæ antea belluæ erant, & ad esum non solum inepta, sed maximè noxia, felici comminutione, & masticatione per doctrinam fidei, & morum, in corpus Ecclesiæ traijceret. Quanquam non mihi ineptè colligere videretur, qui diceret dentium signa esse, cum quis fortiores cibos mandere potest: iuxta quod Apostolus ad Hebræos quosdam reprehendit, qui semper lacte, non etiam solidiori cibo nutriri volebant. At (inquit Apostolus) omnis, qui lactis est particeps, expers est sermonis iustitiæ. & item, Facti estis, quibus lacte opus sit, non solido cibo. Perfecto-

Act. 10.

Hebr. 5.

fectorum enim est solidus cibus, & eorum, qui exercitatos habent sensus ad discretionem boni, & mali. Quare hoc sensu idem erit dicere, Signa dentium, vel signum dentium, ac si diceremus, hominem iam perfectum, & in Scripturis exercitatum, hoc signo ostendere, se dentes habere spirituales, si possit sublimiores sensus in Scripturis assequi; quod ipse psalmus noster, & per se, mores reformando, præstat; & dum puritate animi maiore ad excelsiora perducit. Nam (vt ait S. Dionysius) vt inter amicos etiam vsu venire solet, quo magis fuerit quis amicus, eo fidentius, & multiplicius illi secreta nostra communicamus.

LAVS DEO, ET B. V.

ME-

MEDITATIONES IN PSALMVM CXVIII.

TITVLVS PSALMI. ALLELVIA.

Tres causæ tituli huius Psalmi.

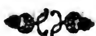
QVAM congrue psalmus, qui de beatitudine disserit, et obseruatione legis Dei, titulum, quasi inscriptionem, quæ indicet, quid intus recondatur, habet Alleluia, hoc est, Laudate Dominum? Primum, quia à laude Dei incipiendum est. Secundo, quia eius misericordia lucem, tum vbi sit beatitudo, manifestantem; tum qua via ad eam ambulandum sit dirigentem, exhibet. Tertio, quia ambulare in lege Domini hominem et beatum, et hilarem facit: vt secundum eam viuere quasi perpetuum sit Alleluia. Mens enim secura quasi iuge conuiuium: et gaudent labia iusti, cum cantat Deo suo: et repletur os eius laude, cum ambulat in vijs eius. Denique, quia huius viæ terminus diuinum est Alleluia: et sicut in via hac de virtute in virtutem Iustus ambulat, ita de laudibus in laudes, donec ad perfectam, quæ verè in patria est, laudem perueniat.

Prou. 15. *Ps. 70.* *Ps. 80.*

Aleph,

א Aleph, ideſt, Doctrina.

Octonarius primus.

1 BEati immaculati in via: qui ambulant in lege Domini.
2 Beati, qui ſcrutantur teſtimonia eius: in toto corde exquirunt eum.
3 Non enim qui operantur iniquitatem, in vijs eius ambulauerunt.
4 Tu mandaſti mandata tua cuſtodiri nimis.
5 Vtinam dirigantur viæ meæ, ad cuſtodiendas iuſtificationes tuas.
6 Tunc non confundar, cum perſpexero in omnibus mandatis tuis.
7 Confitebor tibi in directione cordis: in eo, quod didici iudicia iuſtitiæ tuæ.
8 Iuſtificationes tuas cuſtodiam: non me derelinquas vſquequaque.

1 Beati immaculati in via: qui ambulant in lege Domini.

HEBRAEA vox immaculati, significat sincerum, sine macula, perfectum, cui nihil desit: quo indicatur, et quales esse oporteat, qui ambulare desiderant in lege Domini, et quales faciat ipsa legis obseruatio. Sed beati, inquit, in via: et, qui ambulant in lege Domini. Audis viã, audis ambulare, audis legem, audis Dominum. Hæc omnia plena sunt doctrinis, iuxta primam literam, vnde psalmus inchoatur. Nam via primum dicit tendentiam, vnde monemur, vt aduertamus, quo via ducat. Etenim de quibusdam dictum est. Errauerunt in solitudine in inaquoso: viam ciuitatis habitaculi non inuenerunt. Et item. Labor stultorum affliget eos, qui nesciunt in vrbem pergere. Quomodo enim nisi stultissimi sunt, qui ab itinere regio deuiantes, ad illam Metropolim, quo noster cursus indeclinabiliter semper debet esse directus, non poterunt peruenire? Siquidem extra viam aberrare (nam id pergere non est) neque scire quò tendas, laborem habet, fatigationem habet: mansionem, requiemq; non habet. Alleluia semper tibi cantetur, Pater misericordiarum, qui docuisti nos, et quo tendendum sit, et qua via pergendum. Quanta Philosophi inepte, quam multa acute quidem, sed inutiliter de finibus bonorum, et ma-

Via primũ significat tendentiam.

Ps. 106.
Eccl. 10.

Cass. col. 24. c. 24.

Beatitudo viæ in quo sita.

malorum, de ipsa beatitudine disseruerunt? Ita vani, ita cœcutientes, ita inter se dissidentes, vt doctissimus Romanorum Varro in libris de Philosophia, teste S. Augustino, ex eorum principijs, et placitis ducentas octoginta octo sectas enumerarit, quæ de Beatitudine esse possent. Gratias tibi Doctor veritatis, Magister omnium, dux cœcorum; qui de cœcis vidētes facis, gratias tibi semper. En habemus vnico verbo abs te, in quo nostra beatitudo consistat in via. Beati, inquis, immaculati in via, qui ambulant in lege Domini. Hæc est beatitudo viæ, quæ ad beatitudinem Patriæ ducit. Quam multiplex via, quam vna? Vna, quia immaculatum esse, sincerū, integrum, perfectum, & in lege tua ambulare beatum facit. Multiplex, quia in eadem vna via beati sunt pauperes Spiritu, beati mites, beati qui lugent, beati qui esuriunt, & sitiunt iustitiam, beati misericordes, beati mundo corde, beati pacifici, beati, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam.

Ciu. l. 19. c. 1.

Matt. 5.

Secundo, via dicit fatigationē, vt proinde leuamen aliquod necessarium sit. Est autem ipsa confortatio, & allenatio inspirationis internæ. Dormitauit anima mea præ tædio: haud dubium ex fatigatione itineris. Verum audi remedium. Confirma me in verbis tuis. An tibi aliud vel pati, vel petere videtur, qui hoc petit, quam vt diuina inspiratione, diuinoque alloquio roboretur? De quo pulchre S. Bernardus.

Secundo via affert fatigationem.

Ps. 118.
Ps. 28.

Serm. 32. in Cant.

Ergo vbi contingit tale aliquid pati, si misertus Dominus appropiet nobis in via, qua ambulamus, & incipiat loqui de cælo, qui de cælo est; nec non fauorabile quippiam cantare nobis de canticis Sion, narrare etiam de Ciuitate Dei, de pace ciuitatis, de æternitate pacis, de statu æternitatis, dico vobis erit pro vehiculo animæ dormitanti, & pigritanti læta narratio, ita vt pellat omne fastidium ab animo audientis, & a corpore fatigationem.

Psal. 136

Tertio re quirit lumen.

Tertio, via requirit lumen: nam in tenebris ambulare errorem habet, & tædiũ, non progressum: sed ipsa lex lux est. Aperi Domine oculos nostros, ne clausi etiam sparsam lucem tuam non videant: ne impingamus, & offendamus, quia lux non cernitur a nobis. Sana eos collyrio tuo, vt lucem aspicere possint, & viam cernere, qua gradiuntur; & offendicula vitare, quæ occurrant. Dic, & iussu tuo fiet. Dic Angelis sanctis, Viam facite, præbete iter, declinate de semita, auferte offendicula de via populi mei, vt cum lapidibus regionum sit pactum nostrum. Et te præparante viam populi tui, eligantur, idest, semoueantur, lapides offensionis: quo fiet, vt luce tua splendente, itinere complanato, semotis lapidibus, atque offendiculis, viam mandatorum tuorum inoffenso curramus pede.

Isa. 57.

Iob 5.

Is. 62.

Ps. 118.

Quarto monet nõ esse nos in Patria.

Quarto, sed & aliud nobis præbet documentum, quod sumus in via: Nimirum nondum in patria, nondum in tuto. Cauendum ergo, quia latrunculi iter nostrum obli-

obſident, vt nos de via abreptos, atque in ſyluas ablatos pro ſuo arbitratu ſpolient, furentur, mactent, & perdant. Heu quam infelix conditio. Aliquid ſolatij, quod in via ſumus; ſed nulla ſecuritas, quod non dum peruenimus: adhuc periclitamur. In via, inquit, qua ambulabam, abſconderunt laqueum mihi, & rete expanderunt pedibus meis, & foueam foderunt, vt caperent me. O ſpeculator ſumme, qui oculos lucidiſſimos apertos te habiturum ſuper nos pollicitus amantiſſime es, attende, & reſpice de cælo. Da lumen, vt laqueos videamus: da pennas, vt euadamus: quia fruſtra iacitur rete ante oculos pennatorũ.

Pſ. 139. *Thren. 1.* *Pſ. 56.* *Prou. 1.*

Tria enim iſta perpetuo animæ inquirenda ſunt, ait S. Bernardus, Via, in qua ambulet; cautela, qua ambulet, manſio ad quam ambulet. Via ipſe es Iesv benigniſſime, qui dixiſti, Ego ſum via. Via lex tua, in qua, & per quam ad te pergimus. Via, curſus vitæ huius, quem breuiſſimo ſpatio percurrimus, quantumlibet eius fuerit prolixus vapor. Cautela vero, accurata greſſuum noſtrorum obſeruatio: quia in medio laqueorum poſiti non difficile capimur: vt ſciamus caute ambulare, quoniam dies mali ſunt, vita breuis, via periculoſa: proinde non vt inſipientes, ſed vt ſapientes ambulemus.

Tria animæ perpetuo inquirẽda. *S. Bern. ſer. 33. in Cant.* Primo via per quam. *Io. 14.* Secundo cautela, qua. *Epheſ. 5.*

At manſio, ad quam per hanc viam tendimus, Patria eſt omnino deſiderabilis, deſideriorum omnium terminus, & adimpletio. Adimplebimur quippe lætitia cum

Tertio mãſio ad quam ambulet. *Pſ. 15.*

vultu tuo: delectationes in dextera tua vsque in finem. Propterea securus de via admones, qui de termino securus pronuntias: vt de te merito Sanctorum tuorũ quispiam dixerit. Magna itaque promisit, qui magna præcipiendo docuit, vt magnitudo muneris ad fortitudinem incitaret laboris. Si ergo in mentem venerit assidue mansio, ad quam ambulamus, delectabit iugiter & via mandatorum, per quam eo currimus.

Greg. l. 3. in 1. Reg.

Quinto, necessarius in via cibus.

Quinto, aliud intelligimus in via pernecessarium ad ambulandum, præcipue vero ad currendum, cibum nimirum, quo alamur, roboremur, confortemur, atque in cursu incitemur. Si enim ieiuni pergimus, deficimus in via. Nam & Elias, vt ambularet vsque ad montem Dei Horeb ab Angelo excitatus, quæ ille parauerat comedit, & bibit: atque in ea fortitudine roboratus grandem viam perficere valuit. De quo cibo spirituali S. Dionysius in Epis. ad Titũ ita philosophatur, egregie ostendens, quæ ex cibo commoda oriantur. Dicimus, inquit, escam omnem vim habere perficiendi, quos nutrit, dum imperfectum illorum, atque indigentiam replet, & infirmitatem curat, vitamque custodit, & reuiuiscere facit, ac renouat; & vitalem illius iucunditatem, copiamque largitur; prorsusque mæstitiæ, & imperfectionis omnis expultrix, lætitiæ vero, ac perfectionis industrix est.] Est autem cibus hic noster, quo alimur, & viuificamur, tum ille, de quo tu Domine panis viuus, & vita ipsa dixisti,

Mar. c. 8. 3. Reg. 19

Ep. 9.

Meus

Meus cibus est, vt faciam voluntatem eius, qui misit me. is enim vere roborat, & vires auget; tum Scripturarum sanctarum frequens meditatio. Quia verbum tuum panis est vitam præstans, & fortitudinem augens; tum præcipue panis supersubstantialis, & viuificus, caro videlicet tua, quam in multitudine dulcedinis tuæ Spiritui nutriendo, confortandoque parasti, non vtique ministerio Angelorum de aereo cælo, vt Patribus exhibens manna, sed de cælo cælorum tua potentia panem vitæ ministrans. Idcirco & de ijs, quos labor stultorum affligit. cum dictum esset, Errauerunt in solitudine in inaquoso: viam ciuitatis habitaculi non inuenerunt, subiunctum est, Esurientes, & sitientes, anima eorum in ipsis defecit. At contra tuis, & qui in via ambulant, cum excelsa prædicatione dictum est. Venite, comedite de panibus meis, & bibite vinum, quod miscui vobis. *Ioan. 4.* *Exod. 16.* *Eccl. 2.* *Psal. 106* *Prou. 6.*

Quod autem dicitur, ambulare, quid est nisi progredi? Non enim licet stare, & sedere: sed necesse est perpetuo ambulantes ad anteriora progredi. Qui enim non proficit, ait S. Leo, deficit: &, qui nihil acquirit, non nihil perdit, quia scilicet non progredi regredi est. Refectis ergo huiusmodi cibis semper progrediendum est, & de claritate in claritatem transeundum; affectibus nimirum semper purioribus ad eũ, qui vbique est præsens, non pedibus accedendum. Hoc est ergo in lege Domini ambulare, quod beatum in via, etiam in valle Ambulare quid sit. *s. Leo. ser. 8. de Pas.* *2. Cor. 3.*

lacrymarum facit, ducendum quandoque ad montem gaudiorum. Sed, quod magis mirere, id euenit in hac via spiritualibus pedibus nostris, quod in corporalibus nusquam inueniri potest: vt expeditiores sint vincti; imo sine vinculis ambulare non possint. De quibus Sapiens, Inijce fili mi, pedem tuum in compedes illius, idest Sapientiæ, & in torques illius collum tuum: & erunt tibi compedes eius ad protectionem fortitudinis, & bases virtutis; & torques illius in stolam gloriæ. Quis non exclamet cum Cypriano ad Martyres (quando affectus habere pro Christo ligatos genus Martyrij est) o pedes feliciter vincti, qui itinere salutari ad Paradisum diriguntur.

Eccl. 6.

l. 3. ep. 25

Quantum Dei donũ lex Domini.

Sed vbi ambulandum? in lege, inquit, Domini. Extra eam non est via, sed inuia. Non progreditur quis, sed inani circuitu fatigatur. Eam habere, & seruare quantæ pacis, quantæ gloriæ est? vt de ea dixerit Dominus. Hæc est vestra sapientia, & intellectus coram populis, vt audientes vniuersa præcepta hæc dicant, En populus sapiens, & intelligens, gens magna. Vides quam excelsum faciat apud omnes populos? vt sapientiæ, & intellectus nomen afferat? vt præconijs inter omnes efferat, & magnum denominet legem habere Dei? Non enim cuiuslibet legislatoris lex nostra: non Lycurgi, aut Platonis, aut cuiuslibet hominis lex nostra est, sed lex Domini, Eius nempe, qui & naturalis est Dominus, cui subiectio in totum debetur; &

Deut. 4.

prima

prima est rectitudinis regula, cui conformemur, & solus custodientium largissimus remunerator. Hanc Dominus ipse semper in ore habendam iubet: hanc qui meditatur, erit tanquam lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo, nec folium eius defluet. Seruatur autem ab ijs, qui impedimenta remouent, qui carnales quoscunq. affectus diuinæ legis custodiæ postponunt: sicut scriptum est. Qui dixit Patri suo, & Matri suæ nescio vos, & fratribus suis ignoro vos, & nescierunt filios suos; hi custodierunt eloquium tuum, & pactum tuum seruauerunt. Iudicia tua, o Iacob, & legem tuam, o Israel. Non sane quam ipse condidisti, sed quam a Domino accepisti. Tua enim ideo dicitur, quia tibi, ad te, & pro te data est.

Exod. 13. *Psal. 1.* *Deut. 33.*

2 Beati, qui scrutantur testimonia eius:

TESTIMONIA idem esse, ac præcepta, & legem, toto hoc psalmo manifestius est, quam vt longa explicatione indigeat. Quare idem erit, ac si dicatur, Beati, qui legem eius meditantur, ac perscrutantur. Legem autem scrutari, est diligentissime inspicere, & inuestigare. Non enim leuiter, ac perfunctorie legem Dei meditari debemus, sed perscrutari. Qua de re affert S. Chrysostomus elegantissimam de auri fodinis similitudinem: in quibus si vel tantillum signi apparuerit eius venæ, omnia

Scrutari quid sit.

Homil. 2. de verb. Isa. Vidi Dominũ.

& arenam,& pulnerem diligentissime scrutamur, peruestigamus, excutimus, cum tamen sæpe labor frustra assumatur. Quid ergo curæ ponendum in lege Domini, & sacris Scripturis perscrutandis, in quibus nihil adeo minutum, & exiguum videtur, quod non certissimo, opulentissimoque thesauro plenum sit? Sed non arbitror sine causa legem testimonia dictam, & tabernaculum testimonij, vbi lex recondita erat.

Exod. 25 27. &c.

Primum quidem, quia per eam contestabatur Dominus, palam declarans quid fieri, quid non fieri vellet: vt ibi, Contestare populum: & alibi, Contestabor te, Israel.

Lex Testimoniũ Dei, quia testatur primum Dei voluntatem Exod. 19. Psal. 80.

Secundo, quia lex ipsa testimonium est diuinæ prouidentiæ, & sapientiæ, qua nos gubernat. Si enim pluuias dare, & tempora fructifera, quæ ad naturalia spectant, appellat Paulus testimonia diuinæ prouidentiæ, quanto magis per doctrinam, & legem ostendit Dominus nos, nostraque sibi esse cordi? Non enim iuxta insipientes illos circa cardines cæli perambulat, nec nostra considerat, sed instruit nos accurate, ac dirigit: in via statuit, gressus dinumerat, & ad Patriam ducit. Et, quod maius prouidentiæ signum, quam vt nos deuios corrigat, tortuosos dolet, rectosque faciat: & quasi torno legis tortuositates, asperitates, & inæqualitates complanans suis præceptis, imo manibus aureis, ac tornatilibus ad similitudinem sui efformet? Non ne

Secundo, prouidentiam. Act. 14. Iob. 22. Cant. 5.

siquis

ſiquis legem, ac teſtimonia hoc modo conſideret, exclamabit, Quid eſt homo, quia innotuiſti ei, te ipſum ſcilicet manifeſtando? aut filius hominis, quia reputas eum ipſum doctrina, & inſtitutione tua reformãdo? Et item, Beatus homo, quem tu erudieris Domine, & de lege tua docueris eum, vt mitiges ei a diebus malis. *Pſal. 143.* *Pſal. 93.*

Tertio eſt teſtimonium ſuauitatis, quod dulcius ſapit. Nihil enim ita diuinam dulcedinem manifeſtat, quam quod nos indefeſſa longanimitate ſuis legibus emolliat, atque perficiat. Dulcis, inquit, & rectus Dominus, propter hoc legem dabit delinquentibus in via. Rectus in ſe, dulcis pro me: in altero ſibi complacet, in altero conſulit mihi: vtrobique bonus, & miſericors, ac miſerator, patiens, & multum miſericors. Propter hoc, ait, legem dabit delinquentibus in via. Quid eſt, Propter hoc? nimirum quia dulcis, & rectus. Ecce dulcedo, & rectitudo in cauſa ſunt, vt legem det delinquentibus in via, hoc eſt, qui alioqui a via aberrant, & in vſu vitæ huius, atque conuerſatione a rectitudine deflectũt. Hæc itaque teſtimonia verſanda ſunt, iugique meditatione ſcrutanda. Sine enim te, Deus meus, vera luce, ac ſapientia recti eſſe non poſſumus. Nec ſine cauſa inſignis ille Dux, Miniſter, ac ſucceſſor Moſis Ioſue, etiam recedente Moſe ad negotia populi, de tabernaculo teſtimonij non recedebat; vt indicaret, idem nobis ſemper faciendum ob perpetuam erga te de- *Tertio, ſuauitatẽ* *Pſal. 24.* *Pſal. 144.* *Exod. 33.*

notionem: & cum magna aggressuri sumus, ad quæ peragenda tuo & lumine indigemus, & brachio, ceteris despectis ad legem magis, atque ad testimonium currendum.

Quarto, quia testatur, & prænuntiat Christum.

Quarto, si legem consideremus secundum eam partem, quæ figuras, & prophetias continet, cæremonias, & huiusmodi, videtur mihi iure appellari testimonium, quia Christum hæc omnia testata sunt, Christum præloquuta. Nec etiam moralia præcepta testimonium ipsi nō exhibent: quia cum impleri deberent, nec tamen sine gratia possent, cum nihil ad perfectum ducerent, sed tantum peccatum ostenderent, illum sine dubio proclamabant, qui autor gratiæ peccatum tolleret, legem impleret, perfectionem præstaret. Nam quod, ait Apostolus, impossibile erat legi, in quo infirmabatur per carnem, Deus filium suū mittens in similitudinem carnis peccati, & de peccato damnauit peccatum in carne, vt iustificatio legis impleretur in nobis, qui non secundum carnem ambulamus, sed secundum Spiritum.

Hebr. 7.

Rom. 8.

In toto corde exquirunt eum.

Psal. 119

Act. 17.

Exquirēdus Dominus semper.

RVRSVS absentia, rursus via, rursus peregrinatio. Hei mihi, quia incolatus meus prolongatus est: & cum ipse præsentissimus sis, qui das omnibus vitam, & inspirationem, & omnia: in quo viuimus, mouemur, & sumus, quærendus tamen nobis es, quia Deus absconditus: quia positis in via non dum reuelas faciem tuā.

Quæ-

Quærendus autem sine termino, quia & si ex parte quæreris, & ex parte inueniris, quærendus tamen semper, donec euacuato, quod ex parte est, veniat quod perfectum est. Interim præscribitur nobis, Quærite Dominum, & confirmamini, quærite faciem eius semper. Neque extundit desiderium sanctum felix inuentio, sed extendit. Et vbique ipsum quærere lætitiam conciliat, iuxta quod scriptum est, laudamini in nomine sancto eius, lætetur cor quærentium Dominum. Quomodo enim lætetur quærens, qui nō dum inuenit, quod quærit, nisi quia ipsa quæsitio non solum ex parte inuenit, sed etiam spem perfectæ inuentionis parit; spes autem lætitiam? Exquirendus autem in toto corde, quasi scrutari testimonia toto corde quærere faciat; & toto corde exquirere moueat, & accendat ad testimonia perscrutanda, in quibus Dilectum anima inuenit: quæ etiam in nocte huius vitæ, & tentationis Deum exquirit manibus: & interim, dum plene teneat, habet solatium suum. Memor fui Dei, & delectatus sum, o facilem, & parabilem rationem. Quæritur cum anxietate Sponsus: et cuius quæsitio non est sine dolore, atque suspirio; eius tamen ipsa memoria delectat. Et habetur ergo, & quæritur, sed alio, atque alio modo. Habetur, quia diligitur, quia desiderio tenetur, amoris brachijs astringitur; & tamen delectabilius quæritur, quia semper quæritur. Tibi Domine dixit cor meum, exquisiuit te facies

1. Cor. 13. *Psal. 104.* *Bernard. ser. 84. in Cant.* *Psal. 104.* Ex toto corde. *Psal. 76.* *Psal. 26.*

mea, faciem tuam Domine, requiram. Sed quomodo quærendus es, vt lætemur? in toto corde. Quid est in toto corde? corde magno, & animo volenti. Quid est in toto corde? Diliges, ait, Dominum Deum tuum ex toto corde, ex tota anima, omnibus viribus: & hoc quis capiat? Si exponere voluero obtundetur potius sapor. Sed tamen toto corde exquirere, est sine intermissione, sine remissione, sine diuisione: quia nunquam cessare a quærendo debeo, nunquam lente, & frigide omne bonum quærere, nunquam diuiso corde, vt ad alia deflectat. Non toto corde quærit, qui non tota plenitudine quærit: non toto corde quærit, qui alia simul concupiscit. Et aqua quæ pluribus vijs spargitur (inquit Nazianzenus) ad altiora non assurgit: claudenda est, obturanda est via, ne ad alia cor deriuetur. Amores multi obstruendi, vt ad vnum confluat. Certe animam suam S. Augustinus alloquitur. Iam ergo diu occupata vixisti, & desideriorum diuersitate verberata portas plagas, sauciata, diuisa per amores multos, vbique inquieta, nusquam secura. Anima mea (inquit Propheta) desiderauit te in nocte, sed & spiritu meo in præcordijs meis de mane vigilabo ad te. Audis animam, & spiritum, idest superiorem mentis portionem etiam in nocte, & tenebris Deum desiderare, & spiritum in præcordijs ad illum vigilare. Quid non expergisceris, o anima mea, quærere in toto corde Deum tuum? quem vtique quæ-

Quid sit toto corde.

Luc. 10.

Nazian. in præc. ad Virg.

Aug. in Ps. 145.

Isai. 26.

quærens non laſſaberis, ſed aſſidentem foribus tuis inuenies illum: inquiſitione lætaberis, qualicunque inuentione, quantum ſat eſt in hac vita, etiam ſummis labijs libando reficieris, donec ad plenitudinem fontis admiſſa inde toto pectore haurias vnde nuſquam ſitias, perpetuo inebrieris, in æternum viuas: quia ipſe eſt fons vitæ, & ſempiterni luminis. *Sap. 6.* *Apoc. 3.* *Io. 4.*

3 Non enim qui operantur iniquitatem, in vijs eius ambulauerunt.

VOx hebræa non modo iniquitatem ſignificat, ſed etiam peruerſionem, fraudem, ſtultitiam: quæ rectiſſimè quadrant in eos, qui viam Domini derelinquunt. Dicuntur autem, qui iniquitatem ſectantur, non ambulare in vijs Domini: quod perinde eſt, ac ſi dicas, Iniquitas iuſtitia eſſe non poteſt, nec tortuoſitas rectitudo. Ex quo etiam latenter indicatur, quoniam beatos dixerat eos, qui ambulant in lege Domini, illos è cõtrario, qui iniquitatem operantes in vijs eius nõ ambulant, omnino miſeros eſſe. Quorum miſeria eo magis miſeranda eſt, quod cum peruerſitatis indiuidua ſit comes miſeria, iſti peruerſi non ſolum mali eſſe volunt, & miſeri nolunt, quod fieri non poteſt, ſed ideo volunt mali eſſe, ne miſeri ſint. Via autem hæc impiorum, quam Scripturæ tenebroſam vocant, ſpinarum, & fouearum plenam, à iuſtorum ſemitis, quæ quaſi lux ſplen-

Miſeri, qui peccant.

S. Aug. in Pſal. 32.

Via peccatorum qualis.

Prou. 4.

ſplendent, & via differt, & termino. Termino quidem, quia hæc in luctus, tenebras, & mortem deſinit; illa verò ad æternam lætitiam, lucem, vitamq. terminatur. Nam etſi via impiorum præ cœcitate cordis, & affectus peruerſitate ipſis, vt Sapiens loquitur, complanata lapidibus videatur (id eſt, ſtrata, atque percommoda) in fine tamen illorum, inquit, inferni, & tenebræ, & pœnæ. Vides quam diſpar exitus viæ vtriuſque. Sed & in hac ipſa via, quas difficultates, quas miſerias experiantur pulcherrimè apud Iob deſcribitur. Qui poſtquam dixit de extinctione ignis, & lucernæ impij, ſubdit. Arctabuntur greſſus virtutis eius (qui ſcilicet fortem ſe, & in lata via præſumebat ambulare. ſed parum eſt.) Immiſit, inquit, in rete pedes ſuos, & in maculis eius ambulat, tenebitur planta illius laqueo (ſiquidem ab ipſis retis maculis pedem abſtrahere nequit, ſed de difficultatibus in difficultates, de impedimentis ad impedimenta properat: et quo ſe magis expedire putat, grauius illigatur.) Et exardeſcet contra eum ſitis (quam vtique extinguere nequit.) Videnda reliqua, quæ ibi graphicè Scriptura depingit. Et alibi. Leuis eſt, ait, ſuper faciem aquæ. (ideſt inconſtans, & fluidus, alieno facile terminabilis, nullo proprio termino conſiſtens.) Maledicta ſit pars eius in terra: nec ambulet per viam vinearum. Non eſt hæc via vinearum curſim præcurrenda. Bonum eſt nos hic eſſe. Via vinearum iuſtis

Eccl. 21.

Iob. 18.

v. 24.

Via vinearum quæ.

Marc. 9.

iustis longitudine recta est, latitudine delectabilis, decursibus aquarum irrigua, viriditate grata, florum varietate arridens, pinguissimis botris fœcunda, oliuarum copia curuescens, fructuum vbertate ditissima. Quod idem est, ac si dicas, rectitudine, patientia, & longanimitate insignis, caritatis, & securitatis ope latissima, gratiarum cælestium irrigatione, sanctæ spei perpetua possessione virescens; virtutum floribus, & orationibus vernans, botris lætitiæ spiritualis inebrians, misericordiæ visceribus pinguescens, bonorum operum fructibus affluens: denique de pomis cæli, de pomis fructuum solis, & lunæ (inde enim fructus, inde poma, quæ Dilecto vetera seruantur, & noua, idest subinde nascentia) continua vbertate fœcunda. At contra, eorum, qui operantur iniquitatem, breuis, & tortuosa, angustia intolerabilis, ariditate siticulosa, siccitate squalida, spinis, ac sentibus horrida, perpetua sterilitate marcida, nulla spirituali vnctione hilaris, fructuum inopia pauperrima, solius egestatis abundans, & diues: vno verbo, ijs omnibus diuitijs, & delicijs carens, quæ de ambulantibus in vijs Domini, indeque beatis breuiter perstricta sunt. Non est proinde illis ambulare per viam vinearum. Quomodo enim id possint, quibus, vt stultissimis, nec vinea est? Quomodo enim vinea, vbi nihil plantatum, nihil elaboratum vspiam paret? Tota spinis syluescit, & tribulis stulti vita, & vinea est? Non est.

Deut. 33.

Cant. 7.

Bernard. ser. 63. in Cant.

est ibi vitis virtutis, non botrus boni operis, non vinum lætitiæ spiritualis.

4 Tu mandasti mandata tua custodiri nimis.

Quam serio mādarit Deus custodiri mādata.

ET nimis mandasti, & mandasti, vt nimis custodirentur. Vtrumque enim intelligi potest, & vtrumque verum est. Quod autem tu mandaueris nimis, idest valde serio iniunxeris, & volueris valde exactè custodiri, ex multis facile colligi potest. Siue cum transgressionem grauiter punisti, vt patet in Angelis, primis cæli habitatoribus: quos, cum non seruassent suum principatum, sed dereliquissent suum domicilium, in iudicium magni diei vinculis æternis sub caligine reseruasti. Et in hominibus, quos cum terra aquis diluuij disperdidisti, tametsi per contemptibile lignum iustum misericorditer gubernasti. Siue cum ob id, quod in se malum non erat, malum tamen ob transgressionem, exempla tuæ iustitiæ edidisti. Quis enim non contremiscat, cum videat primum hominum parentem ob solum pomi esum ita punitum, vt paradiso eiectus, & terra propter ipsum maledicta, cum vniuersa stirpe laboribus, doloribus, & morti addictus sit? Cum tamen lignum, quod ipse plantaueras, bonum fuisse non dubium sit. sed contra præceptum legis tuæ præsumptum exitium fuit, quia pura, & simplex obedientia commendata est in præcepto. Quæ virtus mater quædam est omnium, cu-

Apparet primo ex pœna Angelorum. *Apoc.* 12. 20. *Iudæ*. 1.

Secundo, ex diluuio. *Gen.* 7. *Sap.* 10.

Tertio, ex pœna rei non malæ nisi ob transgressionē *Gen.* 3.

Aug. de Ciu. l. 13. *c.* 20.

custosq. virtutum in creatura rationali; quandoquidem sic facta est, vt ei bonum sit subditam esse; perniciosum autem suam, non eius, à quo condita est, facere voluntatem. Scientia quippe, & contemplatio, ait Nazianzenus, bona est tempestiuè percepta, sed contra obedientiam, & mandatorum obseruationem inordinatè præsumitur. Siue cum ea, quæ parua videntur, & leuia non leuiter castigasti. Ecce Saul, quia sacerdotem, te consulens, non expectauit, audiuit à Propheta, Stultè egisti, nec custodisti mandata Domini Dei tui, quæ præcepit tibi. Sed nequaquam regnum tuum vltra consurget. Et, cum populus contra præceptum tuum prædam diripuisset, audiuit secundo. Pro eo, quod abiecisti sermonem Domini, abiecit te Dominus ne sis Rex. Siue cum ea, quæ apud homines nullam mali speciem habere videntur, tuo iudicio reprobas, ac punis. Quis enim tantam cladem timere potuisset ex numeratione populi, quanta re vera subsecuta est? Siue cum peccata contra legem tuam admissa, etiam postquam remissa sunt, ita seuerè dijudicas. Audierat certe idem Dauid, Dominus transtulit à te peccatum tuum, & tamen à proprio filio sub oculis solis huius dehonestatus tantum non regno, & vita priuatus Rex fortissimus, & multis insignis victorijs, quasi timidus, & spoliatus fugere cogitur: vbi nec vilissimi hominis puluerem, & lapidem spargentis in eum contumelias effugere potuit,

Ora. 2. in Pascha.

Quarto, & culparum, quæ leues videntur.

1. Reg. 13.

1. Reg. 15.

Quinto, & remissarum.

2. Reg. 12.

2. Reg. 16.

potuit, & opprobria. Quod ille humiliter agnoſcens, Dominus, inquit, præcepit, vt malediceret. Siue cum negligentia, aut ignorantia peccamus. Nam Heli ſacerdotis pœnam, quod corripere filios neglexiſſet, audiuimus, & horremus. Et pro peccato, quod ex ignorantia admittitur, qui tam multiplex ad expiandum ritus iniungitur, de vitulo, de impoſitione manuum ſuper caput eius, de ſanguine, de ſeptemplici aſperſione, quam lucidè indicat, nimis mandata tua cuſtodienda? Sed cuius non aures tinniant, & quidem ambæ, cum audierit Moſem dilectum tuum, quem ex nomine, & præ omnibus noueras, tam durè increpatum, tam acerbè punitum pro eo, in quo humanus oculus ne culpam quidem intueri valet? Quia præuaricati eſtis in medio filiorum Iſrael ad aquas contradictionis, videbis terram, & non ingredieris in eam; & aſcendens in montem Hebo mortuus eſt. Quis credat? Quis non contremiſcat? Perpende Moſem, labores in populo deducendo, caritatem, & manſuetudinem in rebelles, familiaritatem cum Deo; & tamen audit. Non intrabis in terram, aſcende in montem, & morere. O iudicia tua abyſſus multa. Non dicat homo, quare hoc? aut quid hoc? non dicat, non dicat: homo eſt. Dicat potius, & oret, vt opere compleat, Tu mandaſti mandata tua cuſtodiri nimis. Quod ſi diligenter intueatur, quæ in lege tradenda veteri prodigia, & terribilia adhibueris, quot,

Sexto, & negligentiæ, vel ignorantiæ.

1. Reg. 2.

Leu. 4.

Exod. 33.

Deut. 32. & 34.

Pſal. 35.

quot, & quam horrenda maledicta in eos, qui violarent, addideris; multo autem profundius, ac mente deuotissima conside-ret quomodo ad legem tradendam no-uam non Moysem in montem seuocaris, sed ipse de cælo descenderis, & quid à te ipso laboratum, quid toleratum, quid im-pensum, & superimpensum, vt ea sancire-tur, & commendaretur hominibus, non poterit non cum stupore clamare, verè ni-mis mandasti mandata tua custodiri ni-mis.

Sed quare id vel nimis mandet, vel mandet vt fiat nimis, non vna causa est. Primum enim nimis mandat custodiri, quia maiestas legislatoris id exigit. Nam qui Dominus est, & tantæ autoritatis emi-nentia, ei perquammerito obtemperan-dum est; cum præsertim & sanctitas præ-ceptorum, & iudiciorum; quæ iustificata sunt in semetipsa, & rectitudo, atque splen-dor id suadeat. Nec laborandum an vna hæc sit ex causis, cum Scriptura dicat. Vt probaret vos venit Deus, & vt terror eius esset in vobis, & non peccaretis. Quor-sum enim accensibilis ignis, & mons fumi-gans? Quorsum lampades, & tonitrua, & fulgura, & voces, & sonitus tubæ, & tam multa terribilia, propter quæ Moyses ipse, teste Apostolo ad Hebræos, dixit, Exterri-tus sum, & tremebundus. Quorsum, in-quam, nisi vt animos hominum, ad reue-rentiam, & obedientiam tantæ Maiestati exhibendam permouerent? Denique ad hoc

Custodiē da valde mādata. Primo, ob maiestatem legislatoris.

Psal. 18.

Exod. 20.

Heb. 12.

hoc ipſum hortans populum ipſe dixiſti : Vos vidiſtis, quæ de cælo locutus ſim vobis. Nimis ergo cuſtodienda ſunt, quæ tantus præcipit legiſlator.

Exod. 20.

Secundo, ob odium Dei contra peccata.

Deinde, quia mundi ſunt oculi tui, ne videant malum : & ad iniquitatem reſpicere non poteris. Quomodo itaque præſentiſſimus omnibus, illorum ſcrutans renes, & corda rectis oculis aſpicere poteris iniquos, cum odio ſit impius, & impietas eius? Recte ergo quoniam præcepta tua repellentes odiſti, mandaſti mandata tua cuſtodiri nimis. Quis enim in regno ſuo, & in domo ſua, ſi munditiam diligit, immunda, & fœda tolerabit? Ita cum ex legis obſeruatione munditia in corde fiat, mandaſti præcepta tua cuſtodiri nimis, per quæ mundum cor in filijs Adæ etiam creatur, & ſpiritus rectus adhuc in carne mortali innouatur, vt coram te non indignus appareat. Quod ſi etiam tam multa peccata, quæ in oculis tuis fiunt, indefeſſa longanimitate ſuſtentas, non ex minore iniquitatis odio, aut obſcura fœditatis notitia prouenit, ſed ex abundantia pietatis, vt cum acceperis tempus, & lumen, ac vires addideris, facias per mandatorum obſeruationem tales, quos non modo non auerſari, ſed benigne etiam aſpicere poſſis.

Apoc. 2. *Sap. 14.* *Pſal. 50.*

Tertio, ad reformandam in animis diuinam ſimilitudinem.

Tum etiam, quia regiam illam imaginem, quam ipſe pulcherrimam condidiſti, & reformare ſatagis, & venuſtare : Atqui mandatorum neglectu, & transgreſſione fuſca-

fuſcatur peſſime, & quaſi piceo quodam colore denigratur. Dignum itaque eſt, vt ſuperna illuſtratione, cæleſtique fulgore per mandatorum obſeruationem tibi ſimilis iterum ſplendeat, atque in ſe (O ſublimitatem ambiendam!) tuam ineffabilem pulchritudinem repræſentet, vt audiat de ſe loquentes. Quæ eſt iſta, quæ aſcendit dealbata, quæ eſt iſta, quæ in tam vili ſpeculo diuinæ formoſitatis ſpeciem exprimit? cui dicere poſsis, Concupiſcet Rex decorem tuum. *Cant. 3.* *Pſal. 44.*

Mandas præterea nimis, quia ſi præcepta cumulas, gratiam exhibes: & iuſte inſtas præcepto, qui præcurris auxilio: vt, ſi tibi ſeruire nos diligenter imperas, quaſi tuis id ſumptibus fiat. Cur ergo non mandes cuſtodiri valde, qui valde ſubuenis? Quaſi vero grauia mandata ſint, quæ gratia leuat: aut onus moleſte ſentiatur, quod iugum ſuper maxillas exaltans ipſe ſubleuas, ipſe portas. Augent etiam fiduciam noſtram tot dona chariſmatum, tot munera gratiarum, quæ Eccleſiæ tuæ filijs, & in lege tua die, ac nocte meditantibus exhibuiſti. Aperitur enim nobis ex ea parte, qua lucem tuam intendimus, ſi attente perſpiciamus, gratiæ tuæ ſublimitas ſuauiſſime hilaris, & dulciſsime blandiens, extendens ad nos ſuſcipiendos, amplectendoſque pias manus plenas gregibus bonorum exemplorum, dum pueri, atque puellæ teneros annos prætergredientes, non ſolum mandata, & iudicia tua ſeruauerunt; ſed

Quarto, quia ſimul cum præceptis ipſe dat gratiam. *Oſee 1.* *Pſal. 1.* *Aug. Cõf. l. 8. c. 11.*

ſed etiam conſilia amplexi ſunt: quin etiā vſque ad ſanguinem,& immaniſſimos cruciatus immobiles ad extremum vitæ ſpiritum adhæſerunt tibi. Quis non ergo inconcuſſo animo mandata cuſtodiat, quando ipſe in nobis & pugnas, & vincis? & luctam cum carne conſiderans hortaris, vt pugnemus: adiuuas vt vincamus: certantes inſpectans, deficientes ſubleuans, vincentes coronans?

Quinto, ob præſtantiam finis.

Huc accedit nobilitas finis. Nam quo perfectiora, & ſublimiora ſunt opera,eo inſtrumenta requirunt ſubtiliora, & illorum vſum diligentiorem, atque aptiorem: vt,ſi egregia imago formanda ſit ex ligno, vel lapide, ſcalpella, & alia ferramenta: ſi in lamina ænea incidenda, tenuiſſimus ſtylus: ſi exprimenda coloribus, pennicillus idoneus curetur: eademque ratione in alijs. Denique vt artificis conſilio, finique operis, & oculorum acies, & firma intentio,& inſtrumenta reſpondeant. Atqui finis huius doctrinæ teſte Greg. Nazianzeno, illle ſublimiſſimus eſt, animæ pennas aptare, eamque a mundo abreptam Deo offerre, diuinæque imaginis dignitatem vel integram, atque incolumem conſeruare, vel periclitantem fulcire, vel dilapſam priſtino ſplendori reſtituere, Chriſtumque per Spiritum ſanctum in pectoris domicilium admittere; eique, vt in ſumma dicam,qui ſuperno ordini ſe ſe adiunxerit, diuinitatem, ſupernamque beatitudinem afferre. Huc magiſtra lex tendit, huc Prophetæ inter

in Apol.

Chri-

Christum, & legem interiecti, huc spiritualis legis absolutor, & finis Christus. Quæ cum sublimia sint, & excelsa, miramur si & artifex ipse Deus tam multa, tam subtilia edidit instrumenta? &, si a nobis, qui cooperatores sumus in hoc opere, multam diligentiã, & singularem attentionẽ exigit? Ac si nobis aperte dicat, Vide quid operis habeas: vide qualibus adminiculis, & quomodo vtaris, vt semper contra te habeas exemplar, nec ignis vaporem, aut mallei sonitum reformidans, vigilia tua opus ad perfectum expolias. Audi enim quam diligentiam in terrenis operibus suis seculi ponant opifices. Sic omnis faber, & architectus, qui noctem tanquam diem transigit, qui sculpit signacula sculptilia, & assiduitas eius variat picturam: cor suum dabit in similitudinem picturæ, & vigilia sua perficiet opus. Sic faber ferrarius sedens iuxta incudem, & considerans opus ferri, vapor ignis vret carnes eius, & in calore fornacis concertatur: vox mallei innouat aurem eius, & contra similitudinem vasis oculus eius. Cor suum dabit in consummationem operum, & vigilia sua ornabit in perfectionem.] Quod si tantum laboris, ac studij in vilissimis hisce operibus sumitur, quid assumendum ad expoliendam in nobis imaginem Dei? Sane tam subtiliter curam illam descripsisse videtur Sapiens, vt quomodo alibi piger ad formicam mittitur, ita veræ sapientiæ professores ad infimarum huiusmodi artium sapien- *Eccl. 38.*

ſapientes, velut ad Magiſtros & curæ, & vigiliæ mitteret.

Sexto, vt capaciores efficiamur eius liberalitatis.

Præterea, quod dulciſſimum eſt meditari, & ſanctæ ſpei ſeminarium, non ideo præcepta coaceruat, vt nos premat, aut minus faciat ſpontaneos; ſed ex ingenti, quo erga nos tenetur amore, & voluntate ſua dona liberalius conferendi. Quia enim large effluere diuinorum flumina donorum minime poſſunt, vbi puritas deeſt mentis: puritas autem ſine præceptis, quæ dirigant, & a terrenis abſtrahant, acquiri non poteſt: idcirco mentis puritatem ſtudioſe procurans, præceptorum adhibet adiumenta, quibus manſuefacti, & humiliores redditi, capaciores efficiamur. Aqua enim de collibus defluit, in valles confluit: ita theſaurus donorum, & gratiarum non niſi in humili mente quieſcit. Vera autem obedientia non eſt niſi humilium.

Humilitas vallis benedictionis.

Quippe humilitas vere vallis benedictionis appellatur: in qua poſt victoriam & benedicitur Deus in laudibus, & ipſe viciſſim coronæ benignitatis ſuæ benedicit.

2. *Paral.* 20.

Scriptura refert, vbi populus inſigni parta victoria, Domino potius de cælo pugnante, quam ipſo terrenis armis præliante, ad hoſtium ſpolia conquirenda confiueret, in valle benedictionis ſubſtitiſſe, quia ibi Domino benedixerunt, qui victoriam tribuerat. Ergo ſi in conflictu carnis, & ſpiritus victoriam exoptamus, adiutorium noſtrum in eius nomine reponentes, ad vallem benedictionis concurramus. Nam ſi habet

argen-

argentum venarum suarum principia, & auro locus est, in quo conflatur, vt Scriptura in Iob loquitur, haud dubium, quin in humilitate, qua Deo placemus, & à terrenis abstrahimur, argenti venæ sint, & auri. Infinitus enim thesaurus est hominibus obseruatio mandatorum Dei. Cura enim disciplinæ dilectio est, & dilectio custodia legum illius. Quis autem dilectionem Dei vacua sibi persuasione promittat, qui ab eius obedientia, & amore deflectat? Sic enim & Iosaphat victor exstitit, cum cantores Domini constituit, qui voce consona laudarent Dominum, atque dicerent. Confitemini Domino, quoniam in æternum misericordia eius.

Iob. 28. *Sap. 6.* *2. Par. 20*

Postremo ob magnitudinem coronæ, quæ præcepta seruantibus repromittitur. Non enim, vt olim fideli Abrahæ propter obedientiæ meritum, & vnici filij destinatum animo sacrificium; &, quod in se fuerat, exhibitum, aut posterorum multitudo, aut repromissionis terra promittitur; sed quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, in fine reddendum, sine fine mansurum. Felicitatis enim illius nequaquam anni sunt, qui pro nihilo habentur; neque dies sunt, qui sicut vmbra declinauerunt; sed dies sunt nulla varietate mutabiles, nullo termino terminandi. Quare, si vere volumus affirmare, & recte iudicare, Aeterna requies æterno labore esset emenda. Hic autem labor noster exiguus est, breuis est, & quasi

Septimo, ob præmij altitudinem.

1. Cor. 2. *Psal. 89.* *Psa. 101.*

vnius diei, etiam si tota vita laboremus. Non deest quidem labor, carne aduersus
Galat. 5. spiritum concupiscente, dum renuntiamus carnis operibus; & carnem nostram, quo verè simus Christi, ideft de Christi simus parte, & nos ipse possideat, timoris, & amoris illius casti clauis crucifigimus. Sed quantum est hoc ad illius vitæ perfectam beatitudinem? in quà & mensura est sine mensura, & terminus sine termino, & satietas sine indigentia, vel fastidio; & pax, quæ nulla turbatione interpoletur; & lux, quam nulla nubes obnubilet; & salus, quam nulla infirmitas intercidat; & denique vita, quam nulla mors auferat, sed omnium bonorum perpetua lætitia cumulet. Cesset ergo vel maligna obmurmuratio, vel insipiens admiratio, si talia præparans talia præcipit, vt mandata eius custodiantur nimis.

5 Vtinam dirigantur viæ meæ, ad custodiendas iustificationes tuas.

VOx hebræa, vnde versum est dirigantur, significat simul præparare, disponere, firmare. Hæç autem omnia necessaria sint in via Domini, vt rectè quis
Ephes. 2. ambulet. Nam & Apostolus ait. Quæ præparauit Deus (idest bona opera) vt in
Psal. 16. illis ambulemus: & Psalmista orat. Perfice gressus meos in semitis tuis, vt non mo-
Psal. 36. ueantur vestigia mea. Et alibi. A Domino, vel Apud Dominum (vt nostra habet editio)

editio) gressus hominis dirigentur, & viam eius volet. idest opera grata habebit: & complacebit sibi, ac delectabitur in illis. Accipiuntur autem gressus pro itinere, & ratione viuendi. Non enim iste, vt multi, qui vias difficiles sectantur, & lassantur in via iniquitatis, finem vult, media non vult; sed cupit recto itinere viam mandatorum eius sic currere, vt & in hac vita, eo, quo dictum est modo, sit beatus, & ad brauium valeat peruenire. Cupit autem dirigi vias, idest rectas fieri, ne ad dexteram declinãs, aut sinistram a recto calle deflectat. Quam id autem pro nostra fragilitate procliue factu sit, & natura ipsa languida ostendit, & multitudo abstrahentium persuadet, & experientia ipsa plus nimio manifestat. Quam enim multi, qui recte currere cœperant, a fascinatione nugacitatis, & inconstantia concupiscentiæ abrepti a recto itinere deflexerunt? Porro optantis vox est, Vtinam. Nec vero leuiter, sed omnino ardenter optat ad Dominum pergere, ad quem totis visceribus anhelat propter illas omnes rationes, ob quas præcedenti versiculo diximus Dominum mandasse, vt mãdata custodirentur nimis. Verumtamen, bone Domine, si res ista in voluntate, & potestate currentis est, quid opus est optare? quid a te petere? cum ea, quæ in potestate nostra sunt pro arbitrio operemur? Hic autem petit, & orat, & optat, vt dirigantur a te viæ illius. Nimirum pericula perpendebat, carnis infirmitates cogitabat:

Sap. 5.

Necessitas directionis Dei.

Sap. 4.

Qui non solum dirigit, sed etiã portat nos.

quæ cum animaduertuntur, vnum superest, vt ad te confugiamus, qui ponas in via gressus nostros; &, sicut pollicitus es, ipse nos portes. Ego feci, inquis, & ego feram, portabo, & saluabo. Nec vtcumque portabis, sed sperantes, amantesque, vt de populo quondam tuo dixeras: super alas portabis Aquilarum, vt non modo veloci cursu tendamus, sed nec fatigemur, nec lassemur: nec in terra hac peregrinationis, & valle lacrymarum semita in pedibus nostris appareat. O felices, o ter felices, quos super alas Aquilarum, & pennas tuæ vocationis, tuæque virtutis portas: vt iure optimo, qui talia cogitat, optet, atque suspiret, Vtinam dirigantur viæ meæ ad custodiendas iustificationes tuas.

Isa. 46.

Exod 19.

6 Tunc non confundar, cum perspexero in omnibus mandatis tuis.

MERITO non confunditur, qui perspexerit in mandata Dei. Sunt qui vocem græcam, ἐπιβλέπειν, putent significare non quemcunque aspectum, sed diligenter inuestigantem, & perscrutantem. Sic enim mandata Dei inspicienda sunt. Et fortasse illud Apostoli Iacobi. Qui autem perspexerit in legem perfectam libertatis, præsentem etiam locum explicat: subdit enim: Non auditor obliuiosus factus, sed factor operis. Quare & hic perspicere non erit nudus aspectus, sed indicat nobis non oportere præceptorum Dei inspectores

Perspicere hic significat etiam effectum operis.

Iac. 1.

res

res obliuiosos, & desides esse, sed ad operis executionem renes esse accingendos: vt succincti lumbos in veritate, cum baculo constantiæ, & fidei, nudis a fæce terrenorum pedibus ad repromissam terram festinanter properemus. Sed & hebraica vox quæ & aspicere, & accurate intendere significat, ac diligenti ad eam rem conatu contendere, indicat nudum aspectum non esse. Et ex eadem radice deriuantur voces, quas interdum spem, interdum fiduciam interpretamur: vt sit sensus. Acutam mandatorum inspectionem eam esse debere, eoque tandem dirigendam, vt cum spe, & fiducia ad actionem velocissime progrediamur. Alioqui similitudo illa eiusdem Apostoli de viro considerante vultum natiuitatis suæ in speculo, statimque, vbi oculos auerterit, obliuiscente omnia, optime in nos quadrabit. Si autem, vt oportet, aciē in ea intenderimus, merito sperare poterimus non esse nos confundendos. Tunc, inquit, non confundar, cum perspexero. Nam qui auerterit se a mandatis Dei, multiplici confusione confundatur necesse est.

Ephes. 6. *Exod. 12.* *Iac. 1.*

Primum, confundetur confusione illa magna, & horribili; quando cælis magno impetu transeuntibus, cælorumque virtutibus commotis, Iustisque in memoria æterna reseruatis, & non timentibus ab auditione mala, ipsis Angelis testibus, atque hominibus, cuncta creatura contremiscente, in opprobrium æternum, & confusionem interminabilem detrudentur. Cum ignis,

Qui auertitur à mādatis confunditur. Primo cōfusione æternæ damnationis. *2. Pet. 3.* *Luc. 21.* *Psal. 111.*

Psal.10. ignis, & sulphur, & spiritus procellarum pars calicis eorum fiet. Hæc est enim pars
Iob 20. hominis impij, & qui procul a lege Dei sui tam impudenter illectus est, & abstractus.

Secundo repulsarum precum. Secundo, significat interdum confusio in Scripturis ruborem illum, & verecundiam, quam ex negata sibi petitione aliquis incurrit: vnde dicitur. Petitionem vnam
3. Reg. 2. postulo a te, ne confundas faciem meam. Et
Psal. 33. Psalmographus ait. Accedite ad eum, & illuminamini, & facies vestræ non confundentur. Tanquam dicat, qui per obseruantiam mandatorum recto corde ad Deum accedunt, beneuolentia, & splendore vultus illius, grataque petitionum auditione recipiuntur. Hoc est enim illuminatio eo
Psal 30. loco, sicut illis, Illustra faciem tuam super
Psal.66. seruum tuum. Illumina vultum tuum su-
Psal.4. per nos. Signatum est super nos lumen
Psal.144. vultus tui Domine. Quoniam ergo Dominus, qui voluntatem timentium se facit, & deprecationem eorum audit, preces eorũ, vtpote ab obedientia deductas, atque ab amore, & spe dictatas clementer exaudit, recte gloriatur Propheta, vbi legem Domini perspexerit, futurum, vt non confundatur. Quid enim neget Dominus fons misericordiarum ei, qui sibi se non negat? Curandum itaque diligenter, si exaudiri volumus, vt munditiam cordis conquirentes, petamus, quæramus, pulsemus; vt accipiamus, vt inueniamus, vt sine hæsitatione aperiatur nobis.

Sumi-

Sumitur tertio confusio pro iniuria aliqua, & dehonestatione: quomodo per Ezechielem Dominus dicit. Eras nuda, & confusione plena. Quid enim æque confusionem parit, atque nuditas, & contemptus? Qui autem præcepta Dei euacuat, iustitiæ lumine, & virtutum indumento nudatur. Quo contra per B. Ioannem dicitur. Beatus, qui vigilat, & custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet. Scimus autem, & Nuntijs Dauid quos ad Hanon Regem filiorũ Ammon miserat, nihil ignominiosius accidisse, nihil magis confusione plenum, quam vt vestes præscinderetur, & illæ partes apparerent, quæ & ob confusionem teguntur, & sine confusione cerni non possunt. Quod Dauid indignissime ferens, bellum atrocissimum contra eum mouit. Sed, o deplorandam miseriam nostram. Illi enim id ab aliemgena, & per vim passi sunt, quod nos vltro, si a diuinis mandatis desciscimus, turpissime nobis inferimus. Et sane perpendendum valde est, quod de filijs Israel mandata transgredientibus Scriptura diuina loquitur. Videns ergo Moyses populum, quod esset nudatus (spoliauerat enim eum Aaron propter ignominiã sordis, & inter hostes nudum constituerat.) Quid est enim populum fuisse nudatum, nisi peculiari Dei protectione spoliatum fuisse, quæ eos & tegebat, & ornabat? Quid est propter ignominiam sordis, nisi nihil esse ignominiosius, nihil sordidum magis, quã hac Dei veste nudari? Additur ad hæc

Tertio ignominiosæ tractationis. *Ezec. 16.*

Apoc. 16.

2. Reg. 10.

Exod. 32.

etiam nudum inter hostes constitutũ fuisse, fortasse quod in nuditate iustitiæ, & rectitudinis, quibus spoliati, induti sunt quasi
Psal. 108. diploide confusione sua; & in medio hostium nudi, sine peculiari iustorum protectione derelicti. Vide quid faciat reliquisse Dominum, reliquisse mandata.

Est & cõfusio bona ex inspectione legis.

Sed prætereundum non est diuinæ legis inspectionem tum confusionem auertere, sicut dictum est, tum confusionem adducere. Auertit malam, adducit bonam. Nam & non confunditur malis confusionibus dictis, qui præcepta diligenter scrutatur: & idem confusione bona confunditur: Quis enim non vehementer confundatur, si in speculo diuinorum præceptorum faciem animæ suæ diligẽter intueatur? Videt enim in multis se offendere, & propter exactam illorum sinceritatem, & propter multiplices suos næuos. Tam multa sunt, tamque subtilia, in quibus peccamus, vt valde cœcus, & audax sit, qui sibi perfectam puritatem arrogare audeat. In multis offendi-
Iac. 3. Psal. 18. mus omnes; & delicta quis intelligit? Vnde B. Gregorius. Scriptura, inquit, sacra
Moral. l. 2. c. 1. mentis oculis, quasi quoddam speculum opponitur, vt interna nostra facies in ipsa videatur. Ibi etenim fœda, ibi pulchra nostra cognoscimus: ibi sentimus quantum proficimus, ibi a profectu quam longe di-
Psal. 35. stamus. O Domine, Domine da nobis in lumine tuo videre lumen, fœda nostra cõspicere, vt abstergamus: humilitatem nostram agnoscere, ne alte sapere audeamus.

Da

Da nobis confusionem adducentem gratiam, & gloriam. Da nitrum, & aquas fullonis ad maculas repurgandas. Ipse enim fons, ipse lotor es. Te lauante, te custodiente non confundemur, cum loquemur inimicis nostris in porta. Rom. 12. Ier. 2. Psal. 126.

7 Confitebor tibi in directione cordis: in eo, quod didici iudicia iustitiæ tuæ.

CONFITEBOR tibi, & gratias agam in directione cordis, idest pro ipsa directione, qua vias meas, studia mea, & voluntates meas direxisti, docens me iustificationes tuas. Quod cum maximum sit beneficium, æquissimum est, vt de eo tibi gratias agam, & confitear nomini tuo. Vel in directione cordis, idest, corde recto, integro, atque perfecto. Super hac misericordia tua, & veritate tua confitebor tibi. Neque enim potest quis pronuntiare vtcumque digne laudes tuas, nisi recto, & simplici fuerit corde. Sed siue hoc, siue illo modo intelligam, ob id gratias agam, quoniam didici iudicia iustitiæ tuæ, vt doctus, & assuetus fierem præceptis tuis: id enim vox illa, didici, hoc loco significat. O qualis artifex est, Domine, Spiritus tuus, qualis doctor! in omne, quod voluerit, mentem docet; solumque tetigisse docuisse est: cum aperit aures virorum, & erudiens eos instruit disciplina, vt auertat hominem ab his, quæ facit, & liberet eum de superbia, eruens animam eius à corru- Iob. 33.

ptione. Merito ergo gratias ago, quod tanto doctore didicerim testimonia tua.

Perfecta doctrina etiam afficit.

Non puto autem de ea doctrina dici, quæ pura, & nuda cognitio eſt, quæ docet, ſed non afficit: inſtruit, ſed non promouet. Nam moralis doctrina nequaquam in cognitione ſola conſiſtit: neque hoc eſt didiciſſe, vt oportet, legem Domini. Vinum, v. g. non perfecte didicit, qui colorem tantum aſpicit, cum flaueſcit in vitro; ſed nec ille, qui eius odore delectatus trahitur. Cum enim tria ſint color, odor, & ſapor, quis vinum perfecte eum noſſe affirmet, qui ſaporem illius ignoret? Ergo et vinum teſtimoniorum diuinorum non plane didicit, qui eorum ſaporem non deguſtarit. Sic ergo accipiamus vinum non apoſtatare faciens à Deo, ſed agglutinans illi: non ſenſum mentis euertens, ſed caſte inebrians: vinum ſcilicet electorum, non in quo luxuria eſt, ſed germinans Virgines. Cæleſte hoc vinum quis ſe iactet didiciſſe, niſi perfectiones, quæ in ipſo ſunt, ſapienter intellexerit? Nam & Elias mirabili illa viſione in ſpelunca præuentus ſpiritu grandi, & forti, ſubuertente montes, & conterente petras, non ibi Dominum deguſtauit. Vidit quippe quod terreret, vidit quod reuerentiam incuteret, quod faciunt Dei præcepta cognita, ſed nondum experientiæ magiſterio deguſtata. Sed nec in igne Dominus, cum ſcilicet infirma, & carnalia noſtra comburit, dum ei in timore, & reuerentia ſeruimus, quoniam

Eccl. 19. *Epheſ. 5.* *Zach. 19.* *3. Reg. 19*

niam ignis consumens est, sed in sibilo auræ tenuis. Ibi enim, & mandatorum maiestas, quæ ante terruit; & ignis, qui fœnum, stipulamque combussit, in sibilum auræ tenuis, dulcedinem scilicet, & suauitatem mandatorum conuertitur, vt sapiant ipsum legislatorem. Etenim quemadmodum vinum vini saporem, & cibaria quæque suum proprium exhibent, ita mandata diuina saporem habent Dei. Non itaque immerito gratias agit, qui non solum illuminatus est, vt intelligeret, permotus vt faceret; sed etiam affectus est, vt mandata Dei percepto eius sapore diligeret: quod vere didicisse est. Vnde & Beatus Gregorius diligenter aduertit, Discipulos, qui cum Domino in Emmaus pergebant tam multiplici ipsius Saluatoris doctrina minime illuminatos fuisse, vt eum agnoscerent. (Non enim auditores legis tantum illuminantur) sed faciendo, dum scilicet hospitium ex caritate exhibent, illuminatos esse. Nec mihi ab hac doctrina dissensisse Spiritus sanctus videtur, dum Eliphaz Themanites de longa visione disputans, tria etiam in hac Dei notitia notat, nimirum pauorem, & tremorem omnia ossa perterrefacientem: deinde horrorem pilorum carnis suæ: tertio vocem quandam quasi auræ lenis. In quorum primo terror, & fulgor præceptorum significatur: in secundo carnis concussio, & confixio, quæ per illam inducitur: in tertio dulcedo auræ lenis, qua illorum suauitas, Deique

Deut. 2.

1. Cor. 12

Non audiendo tãtum, sed simul agẽdo oculi animæ illuminantur.

Luc. 24.

Iob. 4.

præcipientis dulcedo gustatur. Summa autem visionis hæc est, vt aperte intelligamus, & sensu ipso degustemus, hominem Deo comparatum non iustificari: neque factore suo quantalibet fortitudine præceptorum in obseruatione pergat, puriorem apparere posse. Quare tota huius sapientiæ disputatio eo fine concluditur. Ecce
Iob. 4. qui seruiunt ei, non sunt stabiles, & in Angelis suis reperit prauitatem. Ergo tunc perfecte pro accepta notitia gratias agimus, si mandatorum Dei non solum obseruatione perficimur, & purgamur; sed etiam gustata suauitate pascimur, & oble-
2. Cor. 10. ctamur. Sed metientes, & comparantes nosmetipsos nobis, cum tremore, & timore salutem nostram operemur, illud cum reuerentia, & humilitate subinde ruminantes. Ecce qui seruiunt ei, non sunt stabiles, & in Angelis suis reperit prauitatem. Eat ergo nunc, si placet, humana superbia, & vix tenui illorum odore respersa, audeat iactare se se, quod mandata didicerit. Quamuis & gratias agere pro acceptis, ad maiora aditum præparet. Sed attendat quisque sibi: videat vbi iam est, & vbi nondum est: vt de perceptis muneribus gratias agens, ingratus non sit; & ad futura suspirans, quasi iam plenus, superbus non sit.

Iusti-

8 Iustificationes tuas custodiam: non me derelinquas vsquequaque.

SI dixisset, iustificationes tuas custodiui, posset quis existimare petitionem hanc, ne omnino derelinquatur, in eo niti, quod mandata Dei custodierit. Et merito, qui ea seruat, protectionem, & custodiam Dei spe bona sibi pollicetur. Quomodo enim Deus amantem deserat, qui antequam amaretur, institit crebrescens multimodis vocibus, vt amantem quæreret, quærens inueniret, inuentum dilectionis brachijs retineret? Atqui, qui habet mandata mea, & seruat ea, ille est, qui diligit me, inquit Veritas: qui autem diligit me, diligetur à Patre meo; & ego diligam eum, & manifestabo ei me ipsum. Vere etenim, Domine, te nemo amittit, nisi qui dimittit. Nunc vero, quia non ait custodiui, sed custodiam, duo præcipue indicare videtur: alterum firmum propositum seruandi legem tuam, sicut & infra dixit, Iuraui & statui custodire iudicia iustitiæ tuæ. Non enim vtcumque seruauit, aut seruaturum se promisit, sed firmo proposito iurauit, & statuit. Alterum perseueranti custodia in obseruatione mandatorum esse pergendum. Neque enim ad tempus aliquod seruare est satis, sed perpetuo id agendum, curandumque est; sicut & perpetuo diuina protectione indigemus, quæ perseueranter custodientibus est promissa: & per-

Iure postulat Dei custodiam, qui mandata Dei custodit.

Ioan. 14.

Verbo, custodiam, significatur primo firmum propositum.

Secundo perseuerantia.

& perpetuo sub illius aspectum viuimus, cuius oculi interiora ventris inuestigant, & perpetuo noua sanctific tione, & emundatione indigemus, qui ipso viuendi vsu, quasi quotidie veterascimus. Propterea itaque de futuro ait, Iustificationes tuas custodiam.

Sed quod subdit. Non me derelinquas vsquequaque: vel, vt est in Hebræo, vsque valde: quod idem est, atque omnino, prorsusque relinquere; multa nobis, & magna, & dignissima scitu subindicat. Non petit ne vllo modo derelinquatur, sed ne prorsus deseratur, cum sciret nimirum, vtile nobis esse ad mensuram interdum derelinqui; quod inde multa, atque egregia subsequantur commoda. Relinquit enim nos Dominus vel cum tentationibus concuti permittit, vel cum tribulationibus, & angoribus sapientissime quatit. Vbi & suos deserere aliquo modo videtur, nec tamen deserit: quati permittit, sed non deijci. Et vt indulgentissima mater, inquit S. Macarius Ægyptius, filiolum ita igni applicat, vt salubriter calefiat, sed manu interposita seruat, ne plusquam oportet à flamma tangatur: ita interdum in tentationes permittit nos Deus incidere; vt, vbi timet anima se eneruiter cecidisse, ibi accipiat firmius stare. Et deserit ergo, quia tentari nos permittit, & non deserit, quia in ipso conflictu, vt ait B. Diadocus, animæ ostendit ipsius esse victoriam. Multiplex autem inde consequitur vtilitas.

Bona tribulatio aliqua.

Pri-

Primum elucet ipsa Dei potentia, quæ rubum, & spinas tam facile accensibiles,& igne circumdari sinit, & comburi non sustinet. Magna plane visio,ad quam videndam pellium calceamenta, & inuolucra carnalium cogitationum deponenda sunt. Ita in mirabilibus his alius putatur vincere,idest anima: alius bella conterit, idest ipse Deus. Primum elucet Dei potentia. *Exod.3.*

Secundo nutritur humilitas, dum homo se experientia magistra librans, & ponderans, videt quam infirmus sit, quam facile succumberet, nisi iuuantis manu sustineretur. Quid autem vtilius, aut ad promerendam gratiam, & perseuerantiam efficacius, quam si homo se in veritate cognoscat? Secundo nutritur humilitas.

Tertio excitatur homo validissime ad orationem. sic Petrus videns ventum validum, timuit,& statim clamauit sic Apostoli dormientem in tempestate Dominum excitarunt. Dormire enim interdum videtur, vt soporem nostrum excutiat. Tertio, Homo ad orationẽ excitatur. *Matt.14.* *Matt.8.*

Deinde acuitur Virtus, & Caritas huiusmodi tentationibus exercetur, quæ nisi exercitatione roboraretur, paulatim languesceret. Quarto, Acuitur virtus, & exercetur Caritas.

Tum purgatur anima, & purior quotidie redditur, prout scriptum est. Aufer rubiginem de argento,& egredietur vas purissimum. Temperat quippe Dominus hoc modo animum, & repurgat,virtutesque fortiores reddit. Et erunt, vt Scriptura loquitur, in confirmatione creaturæ illius Quinto, purgatur anima. *Prou.25.* *Eccl.4.*

(hoc

(hoc eſt germina, & fructus animæ firmabuntur) quoniam in tentatione, inquit, ambulat cum eo (haud dubium quin Dominus) & in primis eligit eum. Vide autem quam ſapienter, & admirabili artificio.
Eccl.4. Timorem, & metum, & probationem inducet ſuper illum: & cruciabit illum in tribulatione doctrinæ ſuæ (quippe hoc modo docet animam Dominus) donec tentet eum in cogitationibus ſuis, & credat animæ illius. (Non enim credit ſe Deus animæ niſi probatæ, & tentationibus exercitæ) Qui enim non eſt tentatus quid ſcit? Et vide ingentes fructus ex huiuſmodi experimentis. Sequitur enim. Et firmabit illum, & iter adducet directum ad illum. quod non ſine myſterio quaſi improprie dictum videtur, vt ad illum potius directum iter adducat, quam illum ad rectum deducat iter. Puto enim facilitatem, & ſuauitatem quandam innui, quaſi iter rectum, & occaſiones virtutum, atque directionis ſtudioſe conquirat, ad nos adducat, nobis offerat, & ante pedes ſtatuat. Quid præterea? Lætificabit illum. O quanta lætitia poſt victoriam ex pugna? quam dulce bellum in triumpho? Et denudabit abſconſa ſua illi. Vide mirabilem Dei familiaritatem, & myſteriorum inexplicabilem manifeſtationem. Nimirum animæ ita probatæ iam ſe totum credit, & aperit. Et quaſi hæc abunde non eſſent, addit voce ſignificantiſſima, non quacunque largitate effundet, ſed theſaurizabit

ſuper

super illum scientiam, & intellectum iustitiæ.

Præterea virtus, quæ in infirmitate latebat, in lucta manifestatur; & brachia ærea, quæ Dominus dedit, hostem prosternunt, atque deijciunt. Quanta enim fortitudo apparet, cum anima cum hoste congreditur; & lacertos, ac vires exerit, quæ ante nuditatem, & pugnam latebant? Atque illo præsertim cum hoste, de quo scriptum est. Reputabit vt paleas ferrum, & quasi lignum putridum æs. & item. Absorbebit fluuium, & non mirabitur: & habet fiduciam, quod influet Iordanis in os eius. Nec est potestas super terram, quæ comparetur ei. Quantæ ergo fortitudinis est non solum huic resistere, sed illum etiam ad terram elidere? Proferatur vel vnus testis Iob, cuius, dum omnibus afflueret, & potiretur bonis, pietas, largitas, & misericordia poterant elucere: fortitudo in aduersis, & virtus in hoste prosternendo non poterat. Calumniabatur olim inimicus, atque illius virtutem extenuans Domino dicebat. Nunquid frustra Iob timet Deum? Nonne tu vallasti eum, ac domum eius, vniuersamque substantiam per circuitum? Vnde nosti maligne esse vallatum per circuitum, nisi quia iam antea circumiens, vt dentem infigeres, vbique vallatum, ac fortem, Deique protectione munitum inueneras? Quid, cum in manus hostis datus est? Quis eum non arbitraretur vsquequaque derelictum? & tamen

Sexto, fit manifesta virtus.

Iob. 41. & 40.

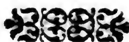
Iob. 1.

I

men derelictus non erat, quia bellator fortis cum ipso erat. Nec solus pugnabat, nec solus vincebat. Ipse in illo pugnauit, & vicit; qui licet ad horam eum dereliquisse videretur, eũ tamen nunquam dereliquit. Quid Beatum Antonium memorem, qui inuisibilibus hostibus datus ad flagella, derelictus videbatur; & tamen cùm Domino gemebundo clamore diceret. Vbi tunc eras Domine Iesu? suauissimum audiuit responsum. Tecum eram Antoni. & aberat ergo, quia sic flagellari sinebat; & aderat, quia pugilem confortabat.

Septimo, ab ipso hoste fabricātur coronæ.

Sed & illa quanta est vtilitas tentationis, qua Deo sic ordinante, ab ipso teterrimo hoste nihil minus volente, coronæ, atque in ipsis fulgentissimæ gemmæ fabricantur? Vt mirari liceat siue vtilitatem, & præmia patientis, siue benignitatem, & fortitudinem protegentis. Qui plura voluerit, legat sanctum Chrysostomum in prima Homilia ad populum Antiochenum de vtilitate tentationum, & tribulationum. Nobis hæc pauca dixisse sufficiat, vt appareat quam merito, quamque sapienter petierit Propheta non quidem ne aliquo vsque derelinqueretur, sed ne vsquequaque.

Beth.

ב Beth, ideſt, Domus.

Octonarius Secundus.

9 IN quo corrigit adoleſcentior viam ſuam? in cuſtodiendo ſermones tuos.
10 In toto corde meo exquiſiui te: ne repellas me a mandatis tuis.
11 In corde meo abſcondi eloquia tua: vt non peccem tibi.
12 Benedictus es Domine: doce me iuſtificationes tuas.
13 In labijs meis pronuntiaui omnia iudicia oris tui.
14 In via teſtimoniorum tuorum delectatus ſum, ſicut in omnibus diuitijs.
15 In mandatis tuis exercebor: & conſiderabo vias tuas.
16 In iuſtificationibus tuis meditabor: non obliuiſcar ſermones tuos.

9 In quo corrigit adoleſcentior viam ſuam? in cuſtodiendo ſermones tuos.

HINC apparet vbique omnino neceſſariam eſſe cuſtodiam ſermonum Dei. Nam cum pluribus modis iſte adoleſcentior accipi poſſit, omnibus tamen vias ſuas cuſtodia verbi Dei corrigit, atque confirmat.

Adoleſcens accipitur primo de ætate.

Primum enim ſi accipiatur adoleſcens in iuuenili ætate, quæ vitæ pars lubrica eſt, & periculis expoſita, quomodo poterit iſte vias ſuas corrigere niſi meditatione, & obſeruatione mandatorum Dei? Veniat in mentem adoleſcentior ille filius, qui a Patre diſcedens prodegit patrimonium in regione longinqua egeſtate, & fame ſqualidus adhæſit vni ciuium Babylonis huius: ibique de ſiliquis porcorum ſaturari cupiens, nec valens, ſibi ipſi (vt S. Auguſtinus de ſe loquitur) factus erat regio egeſtatis. Quomodo poterat hic adoleſcentior corrigere viam ſuam, niſi illa meditatione præciperet, & re ipſa opere adimpleret. Surgam, & ibo ad Patrem meum? Ibi & ſtola reddita eſt: ibi & annulus datus nobilitatis inſigne: ibi ſuauiſſimæ epulæ vituli ſaginati: ibi chorus, & ſymphonia dulciſſime mulcebant: &, quod præcipuum eſt, amplexus indulgentiſſimi Patris, quaſi amoris iaculo cor antea auerſum, a Patre alienum, & male durum ſuauiſſime tranſuerberabat.

Luc. 15.

Conf. l. 2. in fine.
Luc. 15.

Se-

Secundo, accipi poteſt adoleſcentior nõ tam ætate, quam ſenſu; in quo ſcilicet etiã in virili corpore, & cano capite puerilis animus dominetur. Quod Apoſtolus ſeuere prohibet ijs verbis. Nolite pueri effici ſenſibus. Quod vitæ genus ſane perquam miſerum eſt: quia fatua mens, et illecebris dedita, et tenebris obſcurata bene regere non poteſt: turpiterque ibi fit ſeruitus, vbi debuerat eſſe dominatus. Quid igitur in huiuſmodi vita non anceps? quid non tenebroſum, quid non præceps eſt. Qui talis eſt adoleſcens, bonum malum ſæpiſſime, et malum bonum ponit: perque prærupta miſer, et deuia graditur, illecebris captiuus, timoribus anxius, ſolicitudinibus inquietus, denique in figura hominis minime homo: in imagine, quam accepit a Deo, quiduis aliud repræſentans. Quæ igitur ei ſpes dirigendi, et corrigendi vias ſuas supereſt, niſi in cognitione, et obſeruatione mandatorum Dei? niſi ad te perpetuo clamet? Ne abſcondas a me mandata tua: et ne derelinquas me Domine, ne adincreſcant ignorantiæ meæ, nec multiplicenrur delicta mea, et peccata mea abundent.

Secundo, de ſenſu. *1. Cor. 14.* *Iſai. 5.* *Pſal. 118* *Eccl. 23.*

Tertio, poteſt in bonum accipi, Adoleſcentior, vt vigorem animi, et hominem expeditum, paratumque ad omnia eo nomine intelligamus: quemadmodum in alio pſalmo eadem vox נער filij excuſſorum verſa eſt: et alius, filij pubertatis; alius, iuuentutis, tranſtulit. Dicuntur autem excuſſi,

Tertio, de robore, ac rigore. *Pſal. 126*

cussi, quasi agiles, non grauati, viribus integri, laboribus exerciti. Quod si hoc modo accipiamus, etiam sic adolescentior iste non nisi per mandata Dei corrigit viam suam. Quò docemur, quantumlibet paratos, expeditosque homines, bene currentes, dexteritate impigros, pugiles aptissimos, perpetua tamen indigere custodia, et directione: tum quia in multis offendimus omnes, tum quia perfectiora sectantes in id incumbere debent, vt, quæ nondum acceperunt, habeant; et perfectius possint possidere, quæ ceperint.

Iac. 3.

Id vt plenius intelligamus, atque omnia, quæ dicta sunt, tanquam summam colligentes perstringamus, cogitandum nobis est, Passiones animi, quæ nisi per spiritum dirigantur, et subleuētur, ægritudines quædam sunt, animam diuersas in partes distrahere, eiusque non tam motiones, quam dissonantias efficere. Quo fit, vt primæ illæ passiones notissimæ, quæ ceterarum omnium veluti scaturigines, et fontes sunt, Timor, scilicet, Cupiditas, Dolor, atque Gaudium, nisi superiore fræno coerceantur, miseram animam pestilentiosis desiderijs conscindant, vt S. Augustinus loquitur. Fundantur autem istæ omnes in amore: qui, si rectus non sit, nec ipsæ rectæ esse possunt. Sed sermones Dei et illum, et has perspicue rectificant. Docent quippe de Timore. Timor Domini odit malum. et Timor Dei expellit peccatum. Et, In timore Domini gloria, et gloriatio, et lætitia,

Affectus animi quomodo lege Dei dirigantur.

Prou. 8.
Eccl. 1.

tia, et corona exultationis. Docent ergo et vnde, et quid timendum. Item de cupiditate, et desiderio. Concupiuit anima mea desiderare Iustificationes tuas. et, Post concupiscentias non eas: et a voluntate tua auertere. Et, Mundus transit, et concupiscentia eius. At vero recta concupiscentia dicit. Concupiscit, et deficit anima mea in atria Domini. et iterum, Anima mea desiderauit te in nocte. et, Initium Sapientiæ est verissima illius concupiscentia. Iam de Dolore. Et Dolor meus in conspectu meo semper. Quoniam iniquitatem meam annuntiabo, et cogitabo pro peccato meo. Defectio tenuit me pro peccatoribus derelinquentibus legem tuam. De Gaudio vero quid? Gaudete in Domino semper, iterum dico gaudete. Et gaudebunt de bonis Domini super frumento, vino, et oleo (non vtique visibilibus istis, sed quod in æterna simplicitate pascit, inebriat, lucet, et vngit. Et illud. Memor fui Dei, et delectatus sum. Sic vtique per sermones Dei, et amor rectus fit, et affectiones. Nam ciues quoque sanctæ Ciuitatis Dei, in huius vitæ peregrinatione secundum Deum viuentes (inquit S. Augustinus) metuunt, cupiuntque, dolent, gaudentque. Et quia rectus est amor eorum, istas omnes affectiones rectas habent. Metuunt, sed pœnam æternam. Cupiunt, sed vitam æternam. Dolent in se, quia ipsi in semetipsis adhuc ingemiscunt, adoptionem expectantes redemptionem corporis sui. Gaudent

Psal. 118. Eccl. 18. 1. Io. 2. Psal. 83. Isai. 26. Sap. 6. Psal. 37. Psal. 118. Phil. 4. Iere. 31. Psal. 76.

Si amor sit rectus, omnes recti erũt affectus.

De Ciuit. l. 14. c. 9.

in

in spe, quia fiet sermo, qui scriptus est: Absorpta est mors in victoria. Item metuunt peccare: cupiunt perseuerare. Dolent in peccatis: gaudent in operibus bonis. Non solum autem propter semetipsos his mouentur affectibus; verum etiam propter eos, quos liberari cupiunt, et ne pereant metuunt, et dolent si pereunt, et gaudent si liberantur.

1. Cor. 15.

Igitur, quoniã sine his affectionibus vita non ducitur, cum in amore naturali fundentur; certumque est vitam rectam, qua perueniendum sit ad beatam, eas rectas habere, peruersam peruersas, amore diuino, et supernaturali corrigendæ sunt. Qui per quatuor illas virtutes, quas Cardinales vocamus (quarum vtinam ita sit in mentibus vis, vt nomina in ore sunt omnium) tum præcipuas illas affectiones, tum quæ inde deriuantur sanat, ornat, et sanctificat. Vnde est, vt Temperantiam, quæ circa delectabilia versatur, et coercendas cupiditates, quibus inhiamus in ea, quæ nos auertunt a legibus Dei, definiamus esse amorem se se Deo integrum, incorruptumque seruantem. Fortitudinem autem, quæ ardua et sustinet, et efficit, esse amorem omnia propter Deum facile perferentem. Iustitiam vero, quæ cuique tribuit quod suũ est, amorem Deo tantum seruiendi. Prudentiam denique amorem ea, quibus adiuuetur in Deum ab ijs, quibus impediri potest, bene discernentem, ac sagaciter seligentem. Quas virtutes sic breuiter Scri-

Omnes virtutes quodammodo amores.

ptura

plura enumerat. Sobrietatem enim, et prudentiam docet, et iustitiam, et virtutem, quibus vtilius nihil est in vita hominibus. *Sap. 8.* Vides quam recte dictum sit corrigere adolescentem vias suas custodia sermonum Dei. Huiusmodi enim virtutibus se ipsum continet: suos affectus, ne auertantur à lege Dei, nec quasi præcipitem eum agant, aut in diuersa distrahant, quasi habenis quibusdam vigilantissimus auriga moderatur, ac regit. Quod egregie asserit S. Bernardus de anima, quæ super dilectum innixa delitijs affluens ascendit: alioqui, inquit, frustra nititur, si non innititur. *Serm. 85. in Cant.* Sane etiam contra se innitens inualescet, & facta seipsa validior coget pro ratione vniuersa, iram, metum, cupiditatem, & gaudium veluti quendam animæ currum bonus auriga reget, & in captiuitatem rediget omnem carnalem affectum, & carnis sensum ad nutum rationis in obsequium virtutis.] Cum enim (inquit Apostolus) essetis in carne, passiones operabantur in membris vestris, vt fructificarent morti: *Rom. 7.* nunc autem liberati a peccato, serui autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctificatione, finem vero vitam æternam. *Rom. 6.* Quam præclarus auriga, qui & tales domuit equos, idest indociles affectus; & dirigit, atque captiuat in obsequium virtutis! De qua anima non immerito dicere possis, quod et de Elia olim Eliseus, et de ipso Eliseo Ioas Rex affirmauit, Pater mi, currus Israel, & auriga eius. *4. Reg. 2. & 13.* Vere beata

anima, quæ ſimul currus Dei eſt, ipſum
Ezech. 10 vehendo (quod Ezechiel præſtantiſſima olim viſione vidit, et ſanctus Macarius cõcinna admodũ expoſitione declarat) ſimul auriga ipſius currus equos huiuſcemodi frænando, ac dirigendo. Quamuis, ſi verum pronuntiare volumus, id potius tibi dicendum, Qui aſcẽdis ſuper equos tuos, et qua-
Habac. 3. drigæ tuæ ſaluatio. Ipſe enim et regis, et ſal-
Sap. 1. uas. O Sapientia, quæ attingis à fine vſque ad finem fortiter (in inſtituendis, et conti-
Bern. ſer. 50. in Cant. nendis rebus) et diſponis omnia ſuauiter in beandis, et ordinandis affectibus, dirige actus noſtros, prout noſtra temporalis neceſſitas poſcit, et diſpone affectus noſtros, prout tua veritas æterna requirit: vt poſſit
Cant. 2. vnuſquiſque noſtrum ſecure in te gloriari, et dicere, Quia ordinauit in me caritatem.

10 In toto corde meo exquiſiui te: ne repellas me a mandatis tuis.

QVID ſit in toto corde exquirere, dictum eſt ſupra in illud, Beati, qui ſcrutantur teſtimonia eius: in toto corde exquirunt eum. Sed quod dicit, Ne repellas me a mandatis tuis, durum ſonat, niſi recte intelligatur. Quomodo enim repellat a mandatis, qui legem ideo tulit, vt ſecundum eam viueremus? et mandata ſua mandauit cuſtodiri nimis? Nec modo illuminat docendo, ſed allicit promittendo, roborat confortando, applicat trahendo? Sed videlicet miſeria conditionis noſtræ exprimitur, infirmitas declaratur.

Dum

Dum enim ab alio impellimur, repellimur a mandatis. Non est autem vnus impulsor: impulsor mundus, impulsor Diabolus, impulsor homo. Quæris, inquit Bernardus, quis homo? quisque sui. Vsque adeo autem homo sibi impulsor est, et suimet præcipitator; vt non sit, quod ab alio impulsore formides, si a te ipso proprias contineas manus. Ergo dum impellimur ad concupiscentias, et veterem hominem induimus, distrahimur a mandatis. Atque adeo nisi Dominus sua nos manu, et ab impellentibus protegat, et post se per mādata currere faciat, eo ipso, quo nos non applicat, repellere dicitur. Vt, verbi gratia, æger, et paralyticus nisi suauiter trahatur, et in lectulo ipso portetur, dici poterit a prandio, vel a cœna repelli: cum tamen vere is, qui prandium parauit, et inuitet, et libentissime eum recepturus sit. Sed non gestasse hominem, repulisse est. O Domine, Domine, cui infirmitas nostra nota est, tu nos protege, tu infirmos porta, tu per tua mandata in odorem vnguentorum fac ad te currere: alioqui nisi ipse perduxeris, repelli dicimur. Quo quid miserabilius esse potest? Denique a meridiana luce, quæ omnibus obuia est, tum is, quem carcer obscurus tenet, tum cœcus repellitur. Sana ergo me Domine, et sanabor, saluum me fac, et saluus ero. Trahe post te, vt expeditis passibus ad tua mandata; perque vias eorum, atque curricula ad te demum cum prosperitate perueniam.

Multa nos à mādatis Dei repellūt. *Serm. 85. in Cant.*

Deus repellit nō adiuuando specialibus auxilijs.

Cant. 1.

Ierem. 17

11 In corde meo abſcondi eloquia tua, vt non peccem tibi.

Verba Dei abſcō denda in corde.

VERBVM צָפַן ſignificat abſcondere, occultare, recondere, reſeruare. Bene autem dicitur in corde. Nam ſiue in memoria retineantur præcepta per recordationem, ſiue in lingua per pronuntiationem, ſiue in mente per intelligentiam, nulla conſequitur vtilitas, non magis, quam ſi panis ſeruetur in arca, nec aſſumatur in cibum. Itaque in corde abſcondenda ſunt eloquia Dei, vt non peccemus.

Primum, vt ſemen.

Abſconduntur autem, ſiue vt ſemen, & radix, quæ in terra reconditur, vt humorem trahat. Ex illa quippe abſconſa (nam niſi in profundo lateat exareſcit) naſcitur honor foliorum non defluentium. Nam folium eius, inquit, non defluet. Quo contra de recedentibus dicitur. Cũ fueritis velut quercus defluentibus folijs. Naſcitur decor florum non decidentium: cum contra de nonnullis dicatur. Væ coronæ ſuperbiæ ebrijs Ephraim, & flori decidenti gloriæ exultationis eius. Oritur denique fœcunditas fructuum non marceſcentium; qui non excutiantur, aut decidant in os arborem concutientis. vt merito glorietur Propheta ſe hanc radicem in corde, ideſt in principali pectoris ſui recondidiſſe: vnde tam pulchra, tamque vtilia naſci certum eſt. Ex corde enim prodeunt caſtæ co-

Pſ. 1.

Iſai. 1.

Iſai. 28.

Naum. 3.

cogitationes, recta consilia, opera, quæ non marcescant.

Absconduntur etiam vt thesaurus, qui nisi diligenter & custodiatur, & recondatur, facile ab hoste diripitur. Scimus enim quosdam cum gaudio suscepisse verbum Dei, sed quia non absconderunt in corde, volucres cæli comederunt illud, idest Diabolus de corde abstulit. Quam ob rem quo maior thesaurus est, eo maiore custodia indiget. Alte fodiendus est, ne facile effodiatur. Quam procliue est, Iesu bone, vt sancta desideria, & conceptus ex verbo tuo ferior, nisi abscondatur profundius, vel ab hoste diripiatur, vel per se se euanescat? Tu vero potens es Domine, depositum meum seruare, siue quod ipse apud me seruandum deposuisti, siue quod ego apud te. Nam id tutius. Reserua tibi clauem cordis mei, ne quis alius aperire possit, & thesaurum suffurari. Tu es enim clauis Dauid, quæ claudis, & nemo aperit. Obsigna annulo, & sigillo tuo, ne quis effringere audeat: ipse custodi partem tuam, quam de Amorrhæo tulisti in gladio, & arcu tuo. Solus enim ligato mundi Principe, vasa captiuitatis diripuisti: & de vasis contumeliæ in vasa gloriæ transtulisti.

Secundo, vt thesaurus.

Matt. 13.

2. Tim. 1.

Apoc. 3.

Gen. 48.

Matt. 12.

2. Tim. 2.

Reconduntur tertio tanquam res carissima, quam penitus nobis inserere, intimisque medullis gestare cupimus. Ideo nusquam melius, quam in corde seruata honoratur. Nusquam tutius, quam in

Tertio, vt res carissima.

arce animæ: nuſquam nobilius, quam in regia. Quis enim locus præſtantior, ac munitior, aut quæ theca nobilior pretioſiſſimæ, & cariſſimæ gemmæ præparetur? Felix certe anima, quæ in principali pectoris ſui, non tam ad ſeruanda, & honoranda illa, quam ad ſuimet cuſtodiam, ornatum, fructum, & conſolationem verba tua, & legem tuam abſcondit.

12 Benedictus es Domine, doce me iuſtificationes tuas.

Gratiarũ actio quãti facienda.

IAM vt reſpiret, collectiſque viribus tanquam nouo facto principio, cetera proſequatur, in laudes, & gratiarum actiones erumpit, dicens. Benedictus es Domine, &c. Quam grata vox benedictio eſt? quam ſuauis? quam efficax? Grata pro beneficio, ſuauis pro lætitia, efficax pro impetratione. Nam & Apoſtolus, Orationi, poſtulationi, & obſecrationi, vt fructuoſæ ſint, & iucundæ, gratiarum actiones docet eſſe miſcendas. Hæ nimirum diſponunt animam ad maiora percipienda. &, vt inquit S. Bernardus. Si copiæ aquarum ſecretis, ſubterraneiſque decurſibus inceſſanter æquora repetunt, vt inde rurſus ad viſus, vſuſque noſtros iugi, & infatigabili erumpant obſequio, cur non etiam ſpirituales riui, vt arua mentium rigare non deſinant, proprio fonti ſine fraude, & ſine intermiſſione reddantur? Ad locum vnde exeunt, reuertantur flumina gra-

Theſſ. 5.

Serm. 13. in Cant.

Eccl. 1.

gratiarum, vt iterum fluant. Remittatur ad suum principium cæleste profluuium, quo vberius terræ refundatur.] Alioqui si anima ingrata sit, magnum bonum, quod acceperat gratiarum, in magnum sibi vertit malum: dum de donis Domini facta eximia, quasi non agnoscat vnde proueniant, in autorem non refert, quod acceperat. Vnde & consequenter cauet cautè donator, ne quo plura contulerit ingrato, plura perdat. Vides quam magna sit & iniquitas, & calamitas autori gratias non referri, quas quidem diligentissime ille vult reddi? Nam propterea iussit, vt summo mane ante solis ortum manna colligeretur, vt notum omnibus esset, inquit Scriptura, quoniam oportet præuenire solem ad benedictionem tuam. Et verbum Dei manna est, quod tendentibus ad repromissionis terram in deserto mundi huius præparat Dominus vere pius, vere misericors; vt & videntes cum admiratione exclament, quid est hoc? & gustantes, omne delectamentum, & omnem saporem suauitatis experiantur. Qui scilicet cibus & minutus est (vt ait S. Augustinus) propter res subtiles, & spiritales, quas continet: & melli similis, ac similæ propter dulcedinem, qua abundat: vnde & infra dicitur. Quam dulcia faucibus meis eloquia tua! super mel ori meo. Non itaque hoc manna incuriose habēdum est, vt putrescat, sed auide comedendum: neque stulte nimis permittendum in tanti cibi

Exod. 16.
Sap. 6.
Exod. 16.
Sap. 16.
Serm. 91. de temp.
Exod. 16.

copia, & dulcedine, vt cucumeres, pepo-
Num. 11. nes, porrique, cæpæ, & allia Aegypti, id est mundi huius vilissimæ illecebræ, in mentem recurrant. Quare merito cum beneficia Psalmographus retulisset dicens. In toto corde meo exquisiui te: &, In corde meo abscondi eloquia tua, in gratiarum actionem erumpit, & ait. Benedictus es Domine. Et inde quasi parato in petitionem aditu, subdit. Doce me iustificationes tuas.

Omnia Deum benedicunt.

Quis autem est Domine benedictus, nisi tu? Ecce benedictionem tuam omnes creaturæ depromunt, omnes Scripturæ proclamant, omnes Sancti siue in aduersis, siue in prosperis, & in donorum spiritualium siue copia, siue inopia perpetuo resonant. Testes sunt locupletissimi tres pueri tui in camino Babylonico, qui in medio ignis primum colligati, tum flammarum virtute soluti, non solum ipsi admirabile benedictionis canticum condiderunt, sed etiam creaturarum omnium linguis Te benedixerunt, inuitantes ad laudes tuas, & quasi in adiutorium, etiam in linguas assumentes, frigus, pruinam, gelu, ignem, æstum, fontes, maria, terram: denique quicquid creaturarum visibilium enumerare potuerunt. Nam Angelos, & inuisibiles Potestates, quæ tuas sine cessatione laudes concinunt, initio & ad te benedicendum inuitarunt; & veluti coniunctis cum vocibus illorum vocibus suis, deque ipsorum laudibus sibi complacentes,

vno te quasi choro collaudarunt, ac benedixerunt.

Sequitur iam petitio: Doce me iustificationes tuas: In qua diutius meditanda immorari suauiter licet, explicanda non licet: Per se enim aperta est. Breuiter tamen quærendum est, cum superius dixerit. Tunc non confundar, cum perspexero in omnibus mandatis tuis. &, Confitebor tibi in directione cordis in eo, quod didici iudicia iustitiæ tuæ. & paulo post. In corde meo abscondi eloquia tua; quare nunc dicat, Doce me iustificationes tuas. Cum enim certa sint, quæ dixerat, quid opus est iterum vel doceri, vel petere, vt doceatur? Nimirum vt necessitatem perseuerantiæ, & quam perpetuo noua doctrina indigeat, & ingentem cupiditatem ampliora sine intermissione discendi significet.

13 In labijs meis pronuntiaui omnia iudicia oris tui.

QVAM iucundum est, quam sublime, quam plenum vtilitatis, ac dignitatis ex ore Dei verba recipere! Suscepit cælum, suscepit terra, suscepit mare: susceperunt sol, luna, & astra verbum Dei: quoniam ipse dixit, & facta sunt; ipse mandauit, & creata sunt: cum & verbum ipsius in æternum permaneat in cælo, & omnis illius ornatus ex eo pendeat: & terra super maria, & flumina eodem verbo & ipsa præparata sit, & firmata. Sed quan-

Verbum Dei omnia susceperunt.

Gen. 1.

Ps 148.

Infra in hoc psal.

Psal. 23.

Quantum beneficiũ verba Dei percipere.

quantum est hoc ad eam gloriam, qua homines donati sunt, cum verba ex ore Dei accipere potuerunt; vt illa & intellectu percipiant, & voluntate adimpleant, & opere, atque amore confirment? Certe

Exod. 9. cum legem per Mosem daturus esset, Sanctifica, inquit, illos hodie, & cras, lauentque vestimenta sua, & sint parati in diem tertium. Vides qua sanctificatione, & præparatione cordis verba ex tali ore accipienda sint. Si enim (vt ait Ecclesia-

Eccl. 12. stes) verba sapientum sunt sicut stimuli, & quasi claui in altum defixi; quæ per magistrorum consilium data sunt a Pastore vno; satis liquet, verba summi ipsius Pastoris, quo doctore per manus magistrorum data sunt, qua reuerentia, quoue affectu in intima sint pectoris admittenda.

Iob. 1. Certe Iob vir rectus, & simplex a malo recedens, factorique adhærens, cum pedem suum vestigia eius sequutum fuisse, seque viam illius custodisse, neque ex ea

Iob. 23. declinasse gloriaretur, subiecit. A mandatis labiorum eius non recessi; & in sinu meo abscondi verba oris eius: causamque subdit. Ipse enim solus est. Igitur, quia

Eccl. vlt. hoc est omnis homo, si mandata Dei seruet; & ab ijs declinare a nihilo est, & in nihilum tendit, recte absconduntur in sinu verba oris eius, qui solus est: quandoquidem congrue adhærere illi vere esse nos facit, sicut ab illo deuiare, facit non esse. Quare & de quodam scriptum est, idest

Iob. 18. de impio. Habitent in tabernaculo eius

socij

socij eius, qui non est. O felicem animam, quæ aures cordis quibus diuinæ hæ voces audiuntur, assidue perpurgat, vt bene possint audiri. Sed quid est, omnia iudicia oris tui? Non s ultra puto additur oris. Neque enim illa inuestigare possumus, quæ ipse non protulit, sicut manifestata audire valemus.

Ceterum cur in labijs suis se mandata pronuntiasse dicat, non otiosum est quærere. Non enim tantum se aut intellexisse, aut dilexisse asseruit, quod mente fieri potuit, sed etiam labijs pronuntiasse. Pronuntiat itaque labijs suis, primum ob dulcedinem, et suauitatem, quam in ore ex huiusmodi verbis experitur. Siquidem vere est dictum. Fauus mellis verba composita.

Pronuntiat labijs suis.

Primo ob dulcedinem quasi saporis. *Prou. 16.*

Deinde videtur mihi quasi dulcé quandam melodiam, qua aures permulcerentur, significasse. Neque enim sine causa docet Sapiens in vino lætitiæ spiritualis cócentum Musicorum peropportunum esse: neque Musicam esse impediendam. Hæc certe vis est verborum Dei, vt animam recte compositam cum mulceant suauissime, tum ad somnum spiritualis quietis, atque contemplationis miro modo et perliciant, et perducant.

Secundo ob suauitaté melodiæ. *Eccl. 49. & c. 32.*

Tertio, Vt purget, et sanctificet labia. Est enim eloquium Domini ignitum vehementer: vt infra canit Propheta.

Tertio vt sanctificet labia

Postremo in labijs pronuntiat, ne solus ea lætitia perfruatur. Nam etsi solus de-

Quarto vt communicet cũ alijs.

Prou. 5. beat habere aquas, qui sine admistione vanitatis illas intrinsecus participat, monetur tamen ad aliorum vtilitatem in plateas illas diuidere. Hoc siquidem vera, et casta contemplatio habet, ait S. Bernardus, vt mentem, quam diuino igne vehementer succenderit, tanto interdum repleat zelo, et desiderio acquirendi Deo, qui eum similiter diligant, vt otium contemplationis præ studio prædicationis libentissime intermittat. Et S. Augustinus, cum nouus hospes ad Scripturas meditandas, præsertim vero ad Psalmos Dauid, Cantica illa fidelia, & sonos pietatis excludentes turgidum spiritum, accessisset, ita se affectum profitetur, vt accenderetur illos recitare, si posset, toto orbe terrarum aduersus typhum generis humani. Quod spirituales viri, quibus alios iuuandi cura est, diligenter debent imitari: dum tamen concham se ex consilio D. Bernardi non canalem exhibeant. Hic quidem pene simul & recipit, & refundit; illa vero donec impleatur expectat; & sic, quod superabundat, sine suo damno communicat. Deinde concha imitetur fontem. Non manat ille in riuum, nec in lacum extenditur, donec suis satietur aquis. Nec pudeat concham non esse suo fonte profusiorem. Quo loco etiam sapientissime docet idem Pater quæ, & quanta infundenda sint priusquam effundere præsumamus. Primo quidem, inquit, compunctio, deinde deuotio, Tertio pœnitentiæ labor, Quarto pietatis opus, Quinto orationis studium,

Serm. 57. in Cant.

Vera contéplatio zelú animarum accendit.

9. Con. c. 4.

Serm. 18. in Cant.

Sed curãdum vt sis cõcha nõ canalis.

Sexto

Sexto contemplationis otium, Septimo plenitudo dilectionis. Hic est amor qui zelat, hic replet, hic feruet, hic ebullit, hic iam securus effundit exundans, & erumpēs. Domine Deus, Magister bone, virtus, salus, & firmitas nostra, fac nos ita ex aliorum zelo, & caritate pronuntiare labijs iudicia oris tui, quod est de tua largitate effundere, vt & impensius, & prius curemus infundi: quo in spiritu humilitatis, & seruoris, ne partem nostram deteriorem faciamus, quandoquidem, qui id facit, maledictum Scriptura tua pronuntiat: nobis ipsis prius apud te, qui lux es, & vita, verba vitæ toto corde percipiamus, intimisque medullis caute, ac sedulo inseramus.

14 In via testimoniorum tuorum delectatus sum.

SI dixisset in testimonijs tuis, vel in lege tua, simpliciter acciperemus; sed quid sibi vult in via testimoniorum? Arbitror aliquid significari perutile nobis. Testimonia, seu mandata via dicuntur, quia per ea ad vitam gradimur non pedum passibus, sed affectibus. Si vis ad vitam ingredi serua mandata. Et via interdum, vt diximus, ipsa nostra conuersatio, & viuendi ratio dicitur. Proinde non dicit delectatū se in testimonijs Domini, hoc est in nudis præceptis; notitiaque tantum, & speculatione subtili cognitis, quod nec magnum, nec satis esset, sed in via testimoniorū, hoc est,

Mandata sunt via, quia ducunt ad vitam.
Matt.19.

est, dum actione, & opere per illa ambulat. Obseruatione enim illorum, & progressione spiritualium gressuum per viam ad terminum graditur.

Quis delectetur mandatis Dei.

Ceterum non est omnium mandatis Dei delectari. Aliquos enim, qui secundum carnem ambulant, non delectant, sed premunt. Quis autem delectatur? qui caritate vehitur. Quis delectatur? qui & nouit illorum pulchritudinem, & excellentiam: & facilitatem, & vtilitatem experitur. Abstinere quippe ab operibus carnis, quæ diuina lege prohibentur, iucundum est in spiritu ambulantibus. Ipse enim spiritus implet, agit, portat, suaue facit iugum: denique delectabilia facit quæcunque ille
Psal. 15. iusserit, in cuius dextera delectationes sunt vsque in finem. Sed audi quanta necessaria sint, vt in mandatis Domini, idest in ipso
Isai. 58. Domino delecteris. Isaias loquitur. Si auerteris a sabbato pedem tuum facere voluntatem tuam in die sancto meo (En voluntatis abnegatio viuentibus in perpetuis sab-
Isai. 66. batis, & ferijs Domini. namque ambulantes in spiritu habent sabbatum ex sabbato, & Neomeniam ex Neomenia) & vocaueris, inquit, sabbatum delicatum, (vide quid faciat amor? Ipse sabbatissimus, idest cessatio, & requies ab operibus mortuis, castæ deliciæ sunt Sanctorum) & sanctum Domini gloriosum (templum scilicet, vbi ipse inhabitat, & nobiscum conuersatur) Et glorificaueris eum, dum non facis vias tuas (a quibus procul dubio abstinendum

est,

est, vt viam Domini percurramus) Et non inuenitur voluntas tua, vt loquaris sermonem (magnum malum propria voluntas, quæ in properantibus ad patriam ita disperdi debet, vt nec inueniatur) Tunc, inquit Propheta, delectaberis super Dominum, & sustollam te super altitudines terræ. Illa radix, hic fructus. Ergo qui se gratulatur, in via mandatorum delectatum, hæc omnia in delectatione huiusmodi sancta, quasi coniuncta, & inclusa gloriatur.

Sicut in omnibus diuitijs.

CVM Scriptura dicat, Diuites eguerunt, & esurierunt. Et itē, Dormierunt somnium suū, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarū in manibus suis. Quid est, quod rem tam spinosam, tam fragilem, tam infidelem, quæ cum labore quæritur, cum solicitudine possidetur, amittitur cum dolore, diuinis mandatis comparat? Sed perpendendum primo: cum dixit, in omnibus diuitijs, non solum pecuniæ thesauros, & ampla vectigalia, sed omnia, quæ abundantiam, sufficientiam, & potentiam parere solent, hoc nomine comprehendisse: vt, non diuitias solum, sed omnia, quæ optari, & possideri in hac vita solent, sufficientiæ, & thesauro mandatorum Dei conferre, & comparare intelligatur. Sed hoc parum est. Hæc enim omnia arena sunt exigua, & quasi lutum æstimanda, si cum diuinis thesauris componantur. Nam diuitiæ salutis, inquit, Sapientia, & scientia, Timor Domini ipse est the-

Quomodo diuitiæ cum mandatis comparentur.
Psal. 33.
Psal. 75.
Isai. 33.

thesaurus eius. Non ergo significat parem delectationem, aut securitatem in omnibus diuitijs, & Dei mandatis esse. Sed, quoniam homines errore quidem insano his sensibilibus diuitijs beatos se, & tutos credunt, puto illum sic dicere, delectatus sum in vijs mandatorum tuorum, sicut solent pueriles homines diuitijs oblectari, in ijsq. confidere. Hæc quippe solent homines magnifacere, & summam in eis felicitatem reponere. Optime enim Ambrosius. Alij in auro, alij in argento, alij in vestibus, alij in possessionibus, vinetis, oleis, segetibus, alij in operibus picturæ, marmorum: in diuersis denique singuli delectationes habent: spiritalis in via testimoniorum cælestium delectatur, tanquam omne possidens patrimonium, in omnibus diues, sicut Apostolus dicit. Gratias ago Deo meo semper pro vobis in gratia Dei, quæ data est vobis in Christo IESV, quia in omnibus diuites facti estis in illo.] Quare ex rebus notis affectum indicat, vt per sensibilia discamus ad superiora conscendere. Et fortasse rem totam commodius explicemus, si Sapientis audiamus sententiam. Sicut protegit sapientia, inquit, sic protegit pecunia. An, rogo, non amplius? Quis non videt maximam inter hæc distantiam? Quam ipsemet velut deridens stultorum somnia, per ironiam, vt arbitror, sic explicat: subdit enim, Hoc autem plus habet eruditio, & sapientia, quod vitam tribuunt possessori suo. Quasi vero pusillo inter se discrimine hæc

Hoc loco.

1. Cor. 1.

Eccl. 7.

distent,

distent, extrinsecus duntaxat, incerteque valde, atque infirmiter protegere, & vitam tribuere possessori suo. Quare idem Psalmographus infra loquens non ex opinione communi, sed lingua sua, mandatorum scientiam longe diuitijs prætulit, cum dixit. Ideo dilexi mandata tua super aurum, & topazion.

15 In mandatis tuis exercebor.

PERPENDENDVM primo est præposuisse Exercebor, postea subdidisse Considerabo: tum quia practica pars, & exercitatio in virtutibus ante theoricen, & inuestigationem, ac meditationem mysteriorum Dei præmittenda est. Quam ob causam recte S. Ambrosius obseruat initio quoque huius psalmi primo dictos esse beatos, qui ambulant in lege Domini, deinde qui scrutantur testimonia eius: tum quia etiam post exercitationem, & obseruationẽ iugis est retentanda meditatio, vt ad anteriora tendamus. Quo enim quisque amplius in vitæ puritate profecerit, eo melius diuina rimari poterit, & ad maioris perfectionis studium, notitiæ, & amoris iugi, & infatigabili studio desudare.

Practica virtutum theoricẽ præit.

Sed verbum exercebor, quod Septuaginta fere per verbum ἀδολεσχήσω explicare solent, hebraice est loqui ore, vel corde [illegible], idest meditari, orare, loqui, & confabulari. Quo verbo Scriptura vsa est, cum de Isaac loquens, egressum ait ad meditandũ.

Exercebor cur græce ἀδολεσχήσω

Gen. 24.

Verum

Verum Septuaginta, quamuis verbum græcum fere accipiatur pro nugari, & garrire in malam partem, sine dubio acceperunt in bonam pro continenti meditatione, & exercitatione. Quomodo & S. Augustinus in bonam legit. In mandatis tuis garriam, & S. Ambrosius modo garrire, modo hallucinari vertit. Sunt qui ita interpretantur, vt Psalmista se cum mandatis Dei, quasi cum intimis amicis colloquia miscere, dulcesque habere sermones innuat. Mihi placet proprietatem quandam significari optimam, dum adhibetur in meditatione mandatorum, quamuis bona non sit in eo, vbi proprie inest. Neque enim nouum est in Scripturis, vt verba, quæ fere in vitio quodã poni solent, ad laudabilia transferantur, quo proprietas quædam exprimatur. Quomodo astutia pro prudentia, & eructare pro depromere cum affectu, quasi ex pleno: et fermentum propter suam efficaciam modo in bonam, modo in malam partem sumitur. Vt igitur significaretur animi delectatio in mandatis, & propensio ad illa meditanda; sumitur verbum ab ijs, qui libenter, & effuse, ac prope semper loquuntur. Vt, quæ in illis vitiosa est loquendi incontinentia, in iustis sit laudabilis assiduitas: ijdemique admoneantur, quanam in re collocare debeant oblectationes suas, quam non grauatè in sanctis meditationibus exerceri. Et quidem latinum verbum garrire, cum auium proprie sit, optime studium assiduum, & quasi indefessum

lau-

laudes canendi Deo designat. Hoc enim modo aues ludunt. Quæ etiam siue ad exortum solis, quasi illum salutantes, atque ad eius aspectum gratulabundæ, ac gestientes, siue ad vesperam cum quiescere volunt, tanquam ei vale dicentes garrulo cantu certatim personant. Hanc ergo proprietatem, quæ in auibus vitiosa non est, si ad homines transferamus, perinde erit, ac si dicamus, Sanctos voce nunquam interrupta, aut remissa mirabilia Dei canere; illum præ lætitia gestientes ad perpetuum exortum (Nam occasus ibi nullus est) continuis laudibus celebrare: illius mandata non cum gemitu, aut tristitia, sed cum perpetua exultatione, & promere laudantes, & expromere obedientes.

Et considerabo vias tuas.

VIAE Dei dici possunt, vel quibus ipse ad creaturas egreditur, seque in operibus suis manifestat: quomodo forte dicitur, Initium viarum Dei primus Angelus: & cæli, terra, & omnia, quæ creata sunt, viæ Dei hoc modo dicuntur. Sed longe excellentiores etiam viæ sunt, quibus ad opera exiens redemptionis, & glorificationis nostræ se manifestat: vt quodammodo priora opera exitus vesperæ, posteriora hæc exitus matutini liceat appellare. Et in his proculdubio vijs, quæ pulcherrimæ sunt, et inuestigatu supra modum delectabiles exercebatur. Sed alio modo magis literæ consentaneo

Viæ Dei opera creationis.

Et redemptionis.

Psal. 64.

Et mandata eius. *Psal.* 118.

vias eius accipimus semitas, quibus per viam mandatorum currimus. Quæ viæ Tuæ multis ex causis benignissime Deus, appellantur. Dicuntur enim viæ tuæ, quia ipse solus supereminenti bonitate, et caritate tua per scopulos vitæ hujus, et prærupta montium viam aperuisti. Dicitur et via tua, quia te illuminante videtur, vt eam terere inoffenso pede possimus: neque enim sine luce tua per offusas noctium tenebras viam hanc ambulare licet. Sed est alio modo tua, quia hanc viam ipse munis, ipse custodis. Cura quippe tua munita est, vt non latrocinentur in ea, qui cælestem militiam deseruerunt. Vitant enim eam tanquam supplicium, vt nisi ipsi nos ab ea declinemus, atque alio allecti abripiamur, a desertoribus Spiritibus timendum non sit. cum diuina vox sit: Custodiet rectorum salutem, et proteget gradientes simpliciter, seruans semitas iustitiæ, et vias Sanctorum custodiens. Has vias, vt tuas probas, et cognoscis, sicut scriptum est. Vias enim, quæ a dextris sunt nouit Dominus. Dicitur et tua via, quia ad te ducit, sicut dicuntur viæ Hierusalem, quæ ad eam ducunt: & via ciuitatis habitaculi, quam errantes non inueniunt. Siquidem per viam hanc ad te gradimur, & ad te peruenimus, qui viam fecisti in mari equis tuis in luto aquarum multarum. Insuper & tua est, quia in illa & ipse ductor es, & præis, & trahis. Non enim nisi præeunte te duce, & trahente eam

Quæ dicũtur viæ Dei.

Primo quia ipse dedit.

Secundo quia ipse dat lumẽ ad ambulandum.

Tertio quia custodit ambulãtes.

Prou. 2.

Prou. 4.

Quarto quia ad ipsum ducunt.

Ier. 14.

Psal. 106.

Habac. 3.

eam currere possemus. Hinc Patriarcha Iacob cum ignotus, & in aliena terra peregrinaretur, id præcipue optauit, vt esses cum eo, & custodires eum in via, per quam ambulabat: panemque ad vescendum, & vestimentum ad induendum dares. Deduc me Domine in via tua, & in semitam mandatorum tuorum: præcede, & sequar. Non enim Angelo contentus sum, qui me præcedat, & deducat; sed ipse propter nomen tuum deduces me, & enutries me. Hæc tria desiderans desidero: ad hæc toto pectore inhio, ac suspiro, vt præcedens trahas, & deducas me, alioqui debilem, & subsequi non valentem: vt des mihi panem ad vescendum, panem scilicet cæli, viuificam, & deificam carnem Verbi tui: & vestimentum, quo operiar, ipsas virtutes illius; quo gloriari & ipse possim, & luminibus placere tuis, abiecto indumento veteris hominis, iam Christum indutus. Quomodo enim tibi non placeam talibus, tam splendidis, tamque adoratis, Primogeniti nempe tui vestimentis, non Matris pia fraude, sed Patris, ac Fratris dulcissima largitione contectus? Pulchre autem in eadem via, cum hæc optaret Patriarcha, scalam vidit super terram stantem, cælum tangentem: & Angelos Dei, vtpote in ministerium viatorum tuorum missos, ascendentes, & descendentes per eam. Sed super omnem gloriam protectio tua est, quia innixus eidem scalæ apparere voluisti: qua peculiarem prouidentiam

Gen. 28. *Psal. 118.* *Exod. 14.* *Psal. 30.* *Gen. 27.* *Gen. 28.*

tuam

tuam, & curam, quam de tuis geris, significantissime ostendisti, semper intentos habens oculos, quibus nos prospicis, regis, gubernas, excitas, afficis, & miro modo pertrahis. Quàm felix anima, quæ in hac peregrinatione hac visione donatur? hac protectione dignata est? his gressibus per te ad te festinat, vt audiat Angelorum choros de se non sine admiratione cla-
Cant. 7. mantes. Quam pulchri sunt gressus tui in calceamentis filia Principis? Vere pulchri gressus, qui per vias incedunt, de
Prou. 3. quibus scriptum est. Viæ eius viæ pulchræ. Bene in calceamentis, quia calceata est in præparationem Euangelij pacis. Et merito filia Principis, in qua cælestis indoles, & imago Patris mirum in modum elucet. Hæ sunt igitur viæ, quas attentissima meditatione post exercitium virtutum cogitare debemus.

16 In iustificationibus tuis meditabor, non obliuiscar sermones tuos.

Meditabor hebr. quasi deliciabor.

VERBVM meditabor, longe significantius, & dulcius in hebræa voce sonat, אשתעשע. Innuit enim vox quandam delectationem, & propensionem affectiuam erga aliquid, in quo anima delicie-
Isa. 5. tur. Vnde in Isaia dicitur. Vir Iuda germen delectabile: in quo scilicet complacebat sibi, & oblectabatur Deus. Et in Prouerbijs eadem voce Sapientia lo-
Prou. 8. quitur. Deliciæ meæ esse cum filijs hominum.

minum. Nec vacat, quod aliqui obseruarunt, radices, & voces duplicatas, cuiusmodi est hæc, emphasim quandam, & energiam peculiarem habere: cuiusmodi est illud. Vbi nos habemus, Speciosus forma præ filijs hominum, in hebræo legitur reduplicata voce יפיפית. Perinde est igitur, ac si dicat. Mandata tua castæ delitiæ meæ: in illis oblectatus sum, & erga ea toto corde affectus. Vnde & de Sapientia dicitur. In nouissimis enim inuenies requiem in ea, & conuertetur tibi in oblectationem. Quam, vt verum cordis gaudium, super omne oblectamentum esse idem Sapiens asserit. Adeo autem lætitia hac spirituali afficitur anima, vt excedat Deo, suique obliuiscatur. Audi Ecclesiasten. Non satis, inquit, recordabitur dierum vitæ suæ, eo quod Deus occupet delicijs cor eius. Ex quo illud efficitur, quod sequitur. Non obliuiscar sermones tuos. Qui enim obliuiscitur sui, sermonum Dei obliuisci non potest: quia a se tota in eos translata cura memoriam illorum continenter innouat, tum vt in illis oblectetur, tum vt illorum obseruatio, & exercitium nunquam intermittatur. O beatam obliuionem, qua quisque se ipsum a proprijs oculis auertit, & te Deum suum toto corde & recordatur, & amplectitur. Ibi enim perpetua memoria perpetuam etiam suauitatem, & oblectationem parit. Tum enim (inquit S. Paulinus) cum defecerit cor meum, & caro mea, idest

Psal.44.
Eccl.6.
Eccl.30.
Eccl.5.
Qui obliuiscitur sui non potest Dei obliuisci.
Epist.8.ad Sev.

idest actus voluntatis, & fructus carnis
meæ; tum iam, vt a corporeis nexibus liber, & a meo corde purgatus, dicere audeam, Deus cordis mei,& pars mea Deus in sæcula.

ג Ghimel, ideſt, Plenitudo.

Octonarius Tertius.

17 RETribue ſeruo tuo, viuifica me: & cuſtodiam ſermones tuos.

18 Reuela oculos meos: & conſiderabo mirabilia de lege tua.

19 Incola ego ſum in terra: non abſcondas a me mandata tua.

20 Concupiuit anima mea deſiderare iuſtificationes tuas in omni tempore.

21 Increpaſti ſuperbos: maledicti qui declinant a mandatis tuis.

22 Aufer a me opprobrium, & contemptum: quia teſtimonia tua exquiſiui.

23 Etenim ſederunt principes, & aduerſum me loquebantur: ſeruus autem tuus exercebatur in iuſtificationibus tuis.

24 Nam

24 Nam & testimonia tua meditatio mea est: & consilium meum iustificationes tuæ.

17 Retribue seruo tuo, viuifica me: & custodiam sermones tuos.

VOx hebræa significat simpliciter tribuere. Qua voce paupertas nostra, & bonitatis diuinæ largitas indicatur. Quia nouis donis, atque auxilijs perpetuo indigemus: quæ nobis a diuina bonitate copiose tribuenda non diffidimus, & sine cessatione petimus. Nam si in rebus corporalibus (quoniam anima plus est, quam esca, & corpus plusquam vestimentum, quæ tamen ipsa ab ipsomet accepimus) ita largiter prouidet, vt volatilia cæli, & lilia agri in exemplum prouidentiæ nobis proponat: idque inde confirmet, quod sciat Pater noster, quia his omnibus indigemus (Scire autem in Patre, & Patre indulgentissimo, atque potentissimo subsidium necessario infert) quanto igitur magis in spiritualibus, cuiusmodi sunt, quæ Dauid petit, audaces nos; &, vt ita dicam, petaces esse conuenit: cum dictum sit. Et ego dico vobis, petite, & dabitur vobis? Sed is recte, & fidenter petere audet, qui vicissim sermones Dei custodire conatur.

Retribue significat Primo paupertatem nostram.

Luc. 12.
Matt. 6.

Luc. 11.

Secundo necessitatem continuæ beneficétiæ

Secundo, potest intelligi Retribuere quasi iterum, iterumque tribuere: quomodo S. Bernardus de Deo, Tanta, inquit, tribuit, & retribuit. Atque hoc modo significabit continuationem quandam donationis, & veluti perpetuum quendam, ac perennem donorum fluxum.

Tertiò vt reddat Deus bona pro malis nostris &c.

Rom. 11.

Vel Tertio, si accipiamus proprie retribuere pro reddere, ac vicissim tribuere, meminisse oportet illud Apostoli, Quis prior dedit illi, & retribuetur ei? Nemo quippe potest quicquam prior Deo tribuere, cum illud ipsum, quod ei libentes offerimus, donum illius sit. Sed eo vsque diuina bonitas sua misericordia iudicium superat, vt etiam bona pro malis retribuat: & quibus pœnas, ac flagella pro meritis retribuere debebat, ijs dona retribuat: quin etiam pœna ipsa in misericordiam recidat.

Orat. 2. in Pascha.

Sic enim Deum (inquit Nazianzenus) supplicia inferre existimo. Vel certe bonis etiã, quæ ex illius gratia fiunt, bona retribuit, vt obseruantibus mandata ipsius vberiora largiatur, & sua ipse dona remuneret. Retribuit enim, vt ait S. Augustinus, bona nostra merita præueniens manibus suis, quibus nos fecit; & mala merita delens, cauet ne manibus nostris retribuat, quibus ab eo defecimus.

Conf. l. 13. c. 1.

Viuifica me, augmentum vitæ petit.

Viuifica me, vel viuam. Hoc si de resurrectione, qua de morte transferimur in vitam, accipiamus, intelligendum est de homine qui de peccato ad gratiam postulet suscitari. Sed quod magis credo, id Propheta

pheta ex persona sua, & iustorum intelligit, vt de augmento vitæ, & spiritus intelligatur. Viuificatur enim, qui ad maiores vitæ gradus promouetur. Quemadmodum corpus, quod aliunde recipit lumen, etiam tum cum recipit, merito petat, Illumina me: non quod inchoanda sit illuminatio, sed continuanda; cum origo, & conseruatio eius ab illuminante dependeat. Atque adeo perinde erit, ac si precetur Psalmista, Perge Domine, perge vsque emittere radios tuos, & de claritate in claritatem ad maiorem semper me lucem reforma. Inde enim fiet, vt custodiam sermones tuos, quos omnino præ mea mortalitatis corruptione nisi perpetuo vitale a te robur accipiam, & viuificer, seruare non valeo.

18 Reuela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua.

VTRVM rogat, vt velum proprie auferatur, idest impedimenta remoueantur, quæ oculos contegunt, vt videre non possint, cuiusmodi passiones sunt, ira, tristitia, desiderium, lætitia, & huiusmodi, de quibus est dictum? Quamquam hæc, vt verum fateamur, excœcant potius, quam velant: neque in promptu est velum huiusmodi remouere cum volumus. An id petit, vt augmento maioris lucis, acieque excitatiore, ac purgatioribus oculis assidue donetur: vt visus, ac visio ipsa robustior, & acutior fiat, & interiora penetret; de qui-

Petit remoueri Passiones

Et lumen augeri.

bus subdit, Considerabo mirabilia de lege tua?

Mirabilia porro quam multa de lege, & ex lege ipsa mundis oculis consideranda offeruntur! De lege quidem, rectitudo eius; sanctitas illustratio, delectabilitas, præmia, & eiusmodi alia innumera. Ex lege vero, quæ per illius notitiam patent, & contemplatione contingimus, cum scilicet, quæ Deus cum Sanctis suis per singulas generationes egerit, mente purissima perlustramus: cum potentiam ipsius, qua vniuersa gubernat, moderatur, ac regit: cum immensitatem scientiæ eius; & oculum, quem secreta cordium latere non possunt, tremêti corde miramur: cum arenam maris, vndarumque numerum dimensum ei, cognitumque pauidi cogitamus: cum pluuiarum guttas, cum seculorum dies, & horas, cum præterita, futuraue vniuersa obstupescentes scientiæ eius assistere contemplamur: cum ineffabilem clementiam eius consideramus, qua innumera flagitia, quæ singulis quibusque momentis sub ipsius committuntur aspectu, indefessa longanimitate sustentat: cum intuemur vocationem, qua nos nullis præcedentibus meritis, gratia suæ miserationis adsciuit: cum denique quot occasiones salutis tribuit adoptandis cum quodam admirationis intuemur excessu. An non mirabilia sunt hæc, & alia id genus, & omni modo stupenda; vt merito instanter petere debeamus, Reuela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua?

Quæ materia contemplationis.
Cass. col. 1 c. 15.

19 In-

19 Incola ego sum in terra: non abscondas a me mandata tua.

VOX גר idem significat, quod peregrinus: ideoque merito petit de via doceri. Via enim mandata sunt, per quam in Patriam tendimus. Felix homo, qui peregrinum se, & aduenam in hac terra, non ciuem agnoscit. Peregrinos quippe se omnes Patres, & Sancti agnouerunt super terram. Vnde Iacob, Dies peregrinationis meæ, inquit, centum triginta annorum sunt, parui, & mali: & non peruenerunt vsque ad dies patrum meorum, quibus peregrinati sunt. Et Iob. Diuidit torrens a populo peregrinante. Et Psalmographus. Aduena ego sum apud te, & peregrinus sicut omnes Patres mei. Qui & alibi conqueritur. Hei mihi quia incolatus meus prolongatus est. Et Apostolus, Quamdiu sumus, inquit, in hoc corpore, peregrinamur a Domino. Quod si Patres eius meminissent patriæ, vnde discesserant, habebant vtique tempus reuertendi: sed meliorem appetebant, idest, cælestem: propter quam Sancti omnes cum Apostolo magis cupiunt peregrinari a corpore, & præsentes esse ad Dominum. Beata peregrinatio a corpore, siue cũ mente excedimus Deo, & conuersatio nostra in cælis est, dum adhuc in carne viuentes, non secundum carnem militamus: siue cũ deposita corporeæ sarcina molis perfecte a corpore peregrinamur.

Omnes sumus peregrini.

Gen.47.

Iob 28.

Psal.38. & 119.

2.Cor.5.

S. Aug. hoc loco.

Phil.3.

2.Cor.10.

mur. Qua felici peregrinatione peregrinationi finis imponitur, præsentiæ Dei fit initiū.

Incōmoda huius peregrinationis.

Sed non est peregrinationis huius consideratio leuiter percurrenda. Habet enim huius vitæ peregrinatio corporalis interdū commoda, quæ peregrinatio Sanctorum ignorat. Contingit enim sæpe peregrinantibus, vt ad meliores vrbes, inclytasque magis, & opulentas accedant, quam sit Patria, quam reliquerunt. At patriæ nostræ, ad quam suspiramus, quæ par? quæ similis ciuitas esse possit? Deinde inueniunt frequenter hi peregrini viæ comites ditiores, & humaniores, quam in sua patria nancisci potuissent. Ad hæc contingit interdum in via fontes, arbores, & amoenitates inuenire, in quibus fessi tantisper recreentur, & ad reliquum itineris vires instaurent. At hic, si quæ huiusmodi amœnitates occurrant, omnino impediunt ab itinere; nec reficiunt vires, sed potius languefaciunt, & debilitant: vt quod reliquum est itineris tardius, & languidius prosequamur. Tum viæ saltem regiæ munitæ sunt, & ab insidiatoribus liberæ. At hic nulla in se tuta, nulla non infesta, latrunculis obsidentibus, & insidiantibus, & hominibus, & Angelis desertoribus. Idque ad cumulum miseriarum accedit; vt, si vel innumeri sint Viatores, nemo alium possit defendere. Illi præterea in singulis hospitijs, ad quæ diuertunt, refectionem, & quietem paratam inueniunt. Hic nihil eiusmodi, nisi aliunde aduehatur, suppeditat. Tandem si quid

1. Reg. 30.

con-

contigerit peccare, vt assolet, diuersa loca mutantes, & ex vnius ditione Principis, in ditionem alterius migrantes, impunes interdum esse possunt. At hic, Princeps, & Rex, vbicunque tandem fueris, vnus est: vt, siue ascendas in cælum, siue descendas in infernum; siue auroræ pennas assumas, siue habites in extremis maris, semper in manu illius sis. Vides ergo quam longe infelicior hæc peregrinatio sit animorum, quam illa sit corporum. Sed amplectenda summopere est tua misericordia Deus, qui etiam hanc peregrinationem tuis auxilijs, & mille delicijs non destituis. *Psal. 138.*

Primum enim via recta est, & trita: vt nec stulti errent per eam, nisi qui volentes ab ea recedunt; vltroque se quæstionibus infinitis, & doloribus, & angoribus miscent. **Commoda eiusdẽ peregrinationis** **Primo via recta.**

Secundo, difficultates itineris, montium, vallium, fluminum, spinarum, & ceteræ, a te Rege clementissimo complanantur. Erũt enim, inquit, praua in directa, & aspera in vias planas, ita vt et flumina ante pedes peregrinorum exsiccentur, et mare aperiatur iter præbens populo terræ. *Isa. 35.* *Eccl. 7.* **Secundo, Rex difficultates complanat.** *Isai. 40.* *Luc. 3.* *Iosue. 3.* *Gen. 14.*

Tertio, ex ipsa Ciuitate, et Patria peregrinantibus affertur perpetuo cibus, vt etiam in lacu Leonum degenti capillo capitis Prophetam cum cibo Angelus apportet. Quis explicet horum ciborum delicias? Quis salubritatem? Quis nutrimenta, viresque satis cogitatione comprehendat? Cuncta dixit qui dixit, A patria perferri. **Tertio, Ex patria cibus affertur.** *Dan. 14.*

Quarto, custodes adſunt. Adſunt ſemper a te miſſi cuſtodes, qui peregrinantes perpetuo in omnibus vijs tueantur, et ſeruent: et non ſolum ne ad lapides offendant, diligenter caueant, ſed etiam in manibus portent. Psal. 90. Neque hoc tantum, ſed etiam blande comitentur, dulciſſimis alloquijs recreent, imo et canticis oblectent: quibus cum liceat etiam in terra aliena, et ſuper flumina Babylonis cantare Canticum Domini. Psal. 136 Neque enim verendum eſt, ne illud ingeratur. Quomodo cantabitis Canticum Domini in terra aliena? Cantant enim nobis Canticum Moyſi ſerui Dei, et Canticum Agni: Apoc. 15. et narrant de pulchritudine patriæ, de ſplendore, et lumine, de chryſtallini fluminis impetu, de ligno vitæ, de ciborum dulcedine, et affluentia, ita vt omne tædium depellant.

Quinto, Vmbracula ab iniurijs tempeſtatum. Quinto, neque pluuiarum, imbriumque iniurias fideles hi peregrini tui Domine pertimeſcunt. Quippe ſub vmbra alarum tuarum poſitos, neque per diem ſol vret illos, neque luna per noctem. Psal. 120. Tu ipſe factus es eis vmbraculum ab æſtu, et ſpes a turbine, Isai. 4. ita vt incedentes laudent nomen ſanctum tuum, et ſuper omnem gloriam protectioni tuæ ſubſint.

Sexto, ſẽper licet progredi. Sexto, præterea peregrinationis iſtius viſibilis peregrini dum quieſcunt, dormiũt, aut ægrotant, non promouent, nec ad deſtinatum locum propinquant. At in peregrinatione Sanctorum, quia affectibus ambulant, et deſiderijs currunt, etiam quieſcentes, dormientes, decumbentes iter faciunt,

eoque

eoque velocius, quod ad patriam non ad alias orbis partes rectissime tendunt.

Septimo tandem, ipse præis itineris dux idem, et comes: et quanquam, vt olim peregrinantibus in Emmaus, ignotus interdum addetis comes, oculis tamen fidei, qui non tenentur ne te agnoscant, manifestus es: nec solum Scripturas reserans, sed panem frangens agnosceris, diligeris, et teneris. Quid autem mirum si itinerantibus te comitem adiungis dulcissime IESV? qui etiam pueris in camino ignis constitutis quartus addi voluisti? Et quartus, inquit, erat similis filio Dei. Quare et fornacis flammas in ventum roris flantem mirabili conuersione mutasti, vt, qui igne cremandi venerant, illæsi laudatores tui permanerent. Petit autem hic peregrinus non abscondi à se mandata, idest, ne quid vnquam tale committat, vnde mereatur efficaci mandatorum cognitione priuari, vti supra rogauerat, ne a mandatis repelleretur. Vel petit non abscondi, idest perseueranter manifestari, vt sæpius explicatum est, quo maiori lumine plura cognoscat.

Septimo, ipse Dominus præit. Lu. 24. Dan. 3.

20 Concupiuit anima mea desiderare iustificationes tuas in omni tempore.

MIRVM sane est, cum sint in anima concupiscentia, & desiderium, quomodo concupiscat desiderare, idest id desideret, quod iam habet. Quippe desiderium proprie rei absentis est, sicuti gau-

Quomodo cupiat anima desiderare.

dium, delectatio, & fruitio rei præsentis sunt: amor autem & absentis, & præsentis.

Prima expositio S. Aug. hoc loco.

An concupiscentia quædam (vt ait S. Augustinus) a desiderio differt, & esse potest etiam rerum, quæ habentur: dum homo quemadmodum diligit dilectionem suam, ita concupiscit desiderium, idest amat se desiderare, suoque desiderio delectatur, & fruitur?

Secunda.

An Iustificationes Dei, vt ait idem Sanctus, etiam quando sciuntur, & non fiunt, absentes habendæ sunt? Sæpe enim quid agendum sit, videmus, nec agimus: quia non delectat vt agamus; & concupimus, vt delectet. Præuolat intellectus, & tarde sequitur, & aliquando non sequitur humanus, atque infimus affectus. Ideo ergo desiderare concupiscebat, quæ bona esse cernebat, cupiens eorum habere delectationem, quorum potuit videre rationem. Hæc ille.

Tertia.

An aliud nihil significatur geminatione hac, Concupiscit anima mea desiderare, quam vehementia desiderij, vt eo loco, Desiderio desideraui hoc Pascha manducare vobiscum, & alijs similibus? *Luc. 22.*

Quarta.

Sed forte expeditius, aptiusque dicemus huius concupiscentiæ finem, & obiectum non esse desiderare simpliciter, sed desiderare omni tempore, quod sane nondum obtinuerat: memor autem infirmitatis humanæ; atque solicitus, ne quando desiderium refrigescat, desiderare concupiscit omni tempore, in prosperis, in aduersis, sine

inter-

intermiſſione vlla: vt nullum momentum (inquit Ambroſius) bonæ prætereat vacuum cupiditatis.

Videtur tamen adhuc facilior intelle- Quinta.
ctus, & dulcior, ſi eo modo intelligamus, quo aliquid dicimur quærere etiam inuentum; cum deſiderio, amoreque noſtro minime poteſt ſatisfieri, niſi magis, & magis requirat, quod amplius, & amplius inueniri poteſt. Non enim ſine cauſa de Domino dictum eſt. Quærite Dominum, & con- Pſal. 104.
firmamini: quærite faciem eius ſemper.
Et item. Tibi dixit cor meum, Exquiſiuit Pſal. 26.
te facies mea, faciem tuam Domine requiram. Quid enim eſt, quærite, & confirmamini, niſi conſtanter, & ſine fatigatione amplius, & amplius quærite? De hac quæſitione ſic dulciſſime S. Bernardus; Magnum Serm. 84.
donum quærere Deum. Ego hoc nulli in in Cant.
bonis animæ ſecundum exiſtimo. Primum initio.
in donis, vltimum in profectibus eſt. Virtutum nulli accedit, cedit nulli. Cui accedat, quam nulla præcedit? Cui præcedat, quæ omnium magis cōſummatio eſt? Quæ enim virtus adſcribi poſſit non quærenti Deum, aut quis terminus quærenti Deum? Quærite, inquit, faciem eius ſemper. Exiſtimo, quia nec cū inuentus fuerit, ceſſabitur a quærendo. Nō pedum paſſibus, ſed deſiderijs quæritur Deus. Et vtique non extundit deſiderium ſanctum felix inuentio, ſed extendit. Nunquid conſummatio gaudij, deſiderij conſumptio eſt? oleum magis eſt illi, nam ipſum flamma. Sic eſt. Adim-

plebitur lætitia, sed desiderij non erit finis, ac per hoc nec quærendi. Hactenus Bernardus. Ergo in modo perfectiori res tota est. Nam & Moysi dicitur Deus locutus facie ad faciem, sicut solet amicus cum amico: & tamen idem dicebat. Si inueni gratiam in oculis tuis, ostende mihi faciem tuam. Et videbat ergo, & videre desiderabat: sed alius est ille modus videndi, quem cupiebat, de quo & audiuit. Non videbit me homo, & viuet. Ita & hic, & concupiscit desiderare, & habet desiderium, sed alio modo habet, alio modo habere desiderat. Neque huic concupiscentiæ, aut desiderio modus ponendus est, donec de claritate in claritatem progressi, tandem in æternum diem introeamus, & toti absorbeamur a luce.

Exod. 33.

21 Increpasti superbos; maledicti, qui declinant a mandatis tuis.

Increpatio Dei terribilis *Psal. 9. & 105.* *Nau. 1.*

DVRA vox, increpasti. Nam idem Propheta, Increpasti, inquit, gentes, & perijt impius. Increpuit mare rubrum, & exsiccatum est. Et Naum. Increpans, inquit, mare, & exsiccans illud; & omnia flumina in desertum adducens. Vide quid faciat Dei increpatio. Quanquam verbum Hebræum significat etiam disperdere, & corrumpere. Sed durum nimis, quod sequitur. Maledicti, qui declinant a mandatis tuis. Verbum plane asperum maledictio. Vnde Ieremias ex persona Domini,

Item maledictio.

ni. Dabo, inquit, eos in maledictionem, & in stuporem, & in sibilum, & in opprobrium cunctis gentibus. Et Isaias, Maledictionem Domini deuorasse terram asserit. Denique si maledictio matris (vt est in Ecclesiastico) fundamenta domus eradicat, quid faciat maledictio Dei? Ergo & increpatio, & maledictio super superbos, qui declinant a mandatis Dei. Superbi enim sunt, qui se se Deo autori non humiliter subdunt. Superbos autem merito increpat, & maledicit Dominus, quos, & odisse pronuntiatur, ijsque quod tremendum est, omnino resistere. *Ier. 29.* *Isai. 24.* *Eccl. 3.* *Iac. 4.*

Merito hæc inquam. Primum ob iniustitiam. Quid enim iniustius, quam illi per contumaciam non subdi, & humiliter obedire, cui omnia seruiunt; a quo non solum factus sis, sed in quo viuis, & moueris, & es? Quam graue peccatū superbia. *Act. 17.*

Secundo ob fœditatem, quia a regula rectitudinis discedentes fœdissimi fiunt: quod videre facile est in Angelo, qui a tanta pulchritudine in deformitatem tantam per superbiam corruit. *Apoc. 12.*

Tertio ob ingratitudinem, quia cum ab eo, quod sunt, quod viuunt, quod spirant, acceperint, illi grati animi vices tam male rependunt, vt dicant. Labia nostra a nobis sunt, quis noster Dominus est? Et item. Quis est Dominus, vt seruiamus ei? *Psal. 11.*

Quarto ob errorem intolerabilem, & mendacium, quod primæ veritati summe displi-

Galat. 6. displicet, quia mentiuntur, et decipiunt semetipsos, putantes se aliquid esse cum nihil sint. Et tamen in diuite, et potente, vt ait S. Bernardus, tolerabilior est superbia, quia cognata potentibus esse cognoscitur: Quid de me exigendum (ait iste Pater) et misero, et superbo? Cogitentur exempla cum insigni tremore, et primi Angeli, et primi parentis nostri; vnde, et quo exciderint. Nec vero duntaxat maledicti superbi, qui per elationem subijci Deo recusant: sed quicunque declinant, et exerrant a mandatis diuinis maledicti: qui etiam omnes quatenus nolunt obtemperare, et quidlibet aliud mandatis Dei præponunt, contumaces sunt, et superbi.

S. Bern. ser. 54. in Cant.

22 Aufer a me opprobrium, & contemptum, quia testimonia tua exquisiui.

AVFER, hebraice, Depone, quod habet emphasim, quasi opprobrium, et contemptum sicut vestimentum induisset. Qnod sequitur, S. Augustinus ex persona Martyrum accipit, vt explicetur, rationem, et causam opprobrij, atque contemptus, fuisse confessionem fidei, et testimonia Dei. Quod et verissimum est, et congruit cum sequentibus. Etenim sederunt Principes, etc. quia Tyranni, et Principes huius seculi eos proptetea persecuti sunt. Sed si, Testimonia tua exquisiui, accipiamus non vt causam opprobrij, sed

ſed petitionis, et fiduciæ impetrandi, erit ſenſus, idcirco ſe merito liberationem ab opprobrio poſtulare, quia teſtimonia exquiſiuit, hebraice, cuſtodiuit. Quod in idem recidit. Nam exquirendo cuſtodiebat, et cuſtodiendo exquirebat. Sed parum eſt Sanctis eſſe opprobrio, et contemptui hominibus, quod & beatitudinem putant, iuxta Domini pronuntiatum. Beati eſtis, cum maledixerint vobis homines, etc. Et Apoſtoli ibant gaudentes a conſpectu concilij, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati. Et Beatus Petrus. Si exprobramini, inquit, in nomine Chriſti beati eritis. Neque id opprobrium putat: ſed ſubdit. Quoniam quod eſt honoris, gloriæ, et virtutis Dei, et qui eſt eius Spiritus, ſuper vos requieſcit. Et, Si, vt chriſtianus quis patitur, glorificet Deum in iſto nomine.

Opprobrium hominum Sanctis optabile.

Matth. 5. *Act. 5.* *1. Pet. 4.*

Sed eſt aliud opprobrium, quod a primo Parente induimus longe magis inuiſum Sanctis; et cuius reliquias aſſidue in ſe gemunt. Caue (inquit S. Ambroſius) ne Chriſto opprobrio ſis: ideſt ne tu chriſtianus cum ſis, vitæ tuæ fœditate videaris eſſe dedecori Duci tuo. Nec te ille dignum opprobrio ducat. Nolo, inquit, mihi quicunque maledicat; et quaſi peccatorem deſpiciat: quam graue, ſi Chriſtus dignum opprobrio ducat! Nos ergo agamus, vt a nobis auferatur opprobrium. Quis autem eſt, qui non eſt opprobrio dignus? qui exquiſiuit Dei teſtimonia.]

Sed opprobrium corruptelæ humanæ, & peccatorum fugiunt.

Ita-

Itaque concupiſcentias pati, vnde frequenter diſpliceat Deo, opprobrium Adami ſuſtinere, imaginem conditoris fœdaſſe: et, cum in tanto honore eſſet, comparatum eſſe iumentis inſipientibus, et ſimilem illis factum, hoc eſt, quod vir Dei vehementer ingemiſcit: hoc paulatim exuere opprobrium per obſeruationem mandatorum, et reformationem regiæ illius imaginis perpetuo ſatagit. Quid enim nobili, animique magni viro durius, quam opprobrio fieri, & contemptui? Sed quantum opprobrium, vt ad imaginem Dei factus commutarit in ignominiam gloriam ſuam? O humilitatem maximam, o fœditatem inexcogitabilem! Vnde, quo recidimus? Vide quæ S. Ambroſius de præſtantia hominis magnifice diſſerit, dum explicat verſiculum. Manus tuæ fecerunt me. Vbi inter cetera, cum ſecundum lectionem Septuaginta Interpretum attuliſſet locum ex Prouerbijs. Grande homo, & pretioſum vir miſericors. Diſce, inquit, homo vbi grandis, & pretioſus ſis. Vilem te terra demonſtrat, ſed glorioſum virtus facit, fides rarum, imago pretioſum. An quicquam tam pretioſum, quam imago Dei? Et mox. Magnum ergo opus Dei es homo: magnum eſt, quod dedit tibi Deus, Vide, ne quod Deus tribuit, amittas.] Id itaque eſt, quod deflet vir iuſtus, amiſiſſe, quod tribuerat Deus. Deflet degenerem ex præuaricatore Patre conditionem, deflet opprobrium, deflet ſuſtinuiſſe contem-

ptum,

Pſal. 48

Ser. 10. in Pſ. 118.

Prou. 20.

ptum,quo Deo,& Angelis eius,veluti ſcoria inutilis, & immunda reputetur; niſi vigore gratiæ, obſeruatione mandatorum Dei, & aſſidua illius operatione iterum frequentiſſime inſpiretur in faciem eius ſpiraculum vitæ: & reformetur non iam in animam viuentem, ſed in ſpiritum viuificantem: vt conditionem nobilitatis ſuæ,ad imaginem Dei reformatus, valeat retinere. Nam, vt ait S.Leo. Si fideliter,atque ſapienter creationis noſtræ intelligamus exordium, inueniemus hominem ideo ad imaginem Dei conditum, vt imitator ſui eſſet autoris; & hanc eſſe naturalem noſtri generis dignitatem, ſi in nobis quaſi in quodam ſpeculo diuinæ benignitatis forma reſplendeat. Ad quam quotidie nos vtique reparat gratia Saluatoris; dum, quod cecidit in Adam primo,erigitur in ſecundo.] Atque ideo Sanctis quotidie adlaborandum eſt, vt exuentes veterem hominem, nouum induant; & eius, qui de cælo eſt, formam diligentiſſimis, viuiſque lineamentis repræſentent. Tunc opprobrium a nobis, & contemptus auferentur, ſi dignitatem noſtram, Dei ſimilitudinem quotidie ſpeculantes, ideſt ſpeculo repræſentantes, coram Deo, & Angelis eius intus, vbi ipſe ſolus videt, fuerimus reformati: ipſamque imaginem nitidam, atque expreſſam portauerimus, quam initio acceptam, maleque cuſtoditam tetra fœditate turpauimus.

Nobilitas hominis ex imagine Dei.

Gen. 2.

Ser. 1. de ieiu. decemenſis.

Epheſ. 4.

Ete-

23 Etenim ſederunt Principes, & aduerſum me loquebantur: ſeruus autem tuus exercebatur in iuſtificationibus tuis.

Tyranni, & Dæmones contra Iuſtos

SI accipiamus Principes, & Reges huius ſeculi, certum eſt eos de ſolio poteſtatis contra Martyres Chriſti exarſiſſe, qui tamen a iuſtificationibus Dei, & confeſſione fidei nunquam receſſere. Sed & illud dubium non eſt, homines iuſtos, & ſeruituti Dei ſubditos perſecutionem ab amatoribus ſeculi quotidie perpeti eo maiorem, quo ij, qui eos perſequuntur, ſublimius ſedent. Sed longe periculoſius, ſubtilius, & frequentius ſeruos Dei inſectantur Principes tenebrarum, quos Apoſtolus *Ephes. 6.* *2. Cor. 4.* principes, & poteſtates, rectores mundi, & Deum huius ſeculi appellat. De quibus conqueritur Pſalmiſta, cum Domino dicit. *Pſal: 55.* Conculcauerunt me inimici mei tota die, quoniam multi bellantes aduerſum me ab altitudine. Sic enim Hebræi connectunt. Contra hos ergo Principes, qui dicuntur ſedere, ſiue ob altitudinem naturæ, & poteſtatis, ſiue vt conſultent contra nos tanquam in concilio iniquitatis, ſiue vt ſedeant inſidiantes, ſicut ſcriptum eſt. *Pſal. 10.* Sedet in inſidijs cum diuitibus in occultis, vt interficiat innocentem. Contra hos, inquam, perpetuo nobis ad Dominum clamandum eſt, Quoniam non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem, & ſanguinem,

ſed

ſed aduerſus tales Principes, quos nec videre, nec cauere, nec ſuſtinere poſſimus, niſi perpetuo diuinæ miſericordiæ & lumine fulciamur, & viribus.

Quod autem ſequitur. Seruus autem tuus exercebatur, ſiue meditabatur in iuſtificationibus tuis, vel poteſt ſonare Sanctorum conſtantiam, & fortitudinem, qui in omnibus his impugnationibus non permittant ſe ſubijci: vel certe ratio aſſertur, quare protectionem Dei contra eiuſcemodi impugnationes fidenter petit. Quia nimirũ exercetur in iuſtificationibus Dei, a quibus nullo modo ſe ſinat abduci. Significatur & illud, tum maxime tempus eſſe diuina eloquia recolendi, cum oppugnationes ſiue a Dæmonibus, ſiue ab hominibus inferuntur. Quod autem pulchrius certamen, gratiuſque ſpectaculum cæleſtium oculis, quam inde molliter ſedens in peſtilentiæ cathedra perſecutor, hinc Dei ſeruus in Dei iuſtificationibus duriter ſe exercens? Inde impius obtrectans, & maledicens Iuſto, hinc Deo, atque etiam obtrectatori ſuo benedicens Iuſtus?

In perſecutionibus maxime meditanda Dei lex.

24 Nam & teſtimonia tua meditatio mea eſt: & conſilium meum iuſtificationes tuæ.

HEBRAEIS ſignificantius, Teſtimonia tua deliciæ meæ, viri conſilij mei. Duas oſtendit vtilitates ex aſſidua

Meditatio legis diuinę deliciæ Iuſto.

tum

tum meditatione, tum exercitatione testimoniorum Dei, Delicias scilicet, & Consilium. Quippe nutriunt, & oblectant, vt sunt vere cibus animæ: & illuminant, atque prudentes faciunt: contraque præcipitationem vbique nos, & in singulis rebus rectissimo consilio, quod egregium Dei munus est, regunt, atque communiunt. Felices animæ, quæ ibi pascuntur. Super
Psal.22. aquam refectionis, inquit, educauit me. Et
Ezec. 34. Ezechiel. In pascuis vberrimis pascam eas, & in montibus excelsis Israel erunt pascua earum: ibi requiescent in herbis virentibus, & in pascuis pinguibus pascentur. De hac pinguedine deliciarum, & cælesti nutrimento sic præcinit Isaias futu-
Isai.30. rum in aduentu Domini. In die illo pascetur in possessione tua agnus spatiose. Agni videlicet innocentes, & qui pastorem sequuntur, alienorum autem vocem non audiunt. Hi pascentur spatiose, idest latissime in Scripturis, & mandatis Dei. Et tauri tui (idest fortes, & robusti quique) & pulli asinorum (idest rudes alioqui, & natura tardiores. O liberalitatem, & condescensionem) qui operantur terram (idest, excolunt corpus suum, & laboribus tarditatem ingenij compensant: proque bona voluntate, quamuis destituantur ingenio, saturantur) commistum migma comedent, & saturabuntur, vt lau-
Ioan.10. dent Dominum requirentes eum. Et siue ingrediantur ad subtiliora, & mystica penetranda; siue ad faciliora, & moralia
egre-

egrediantur, feliciſſime paſcua inuenient. Quis explicet ſanctas, caſtaſque delicias, quas Sancti experiuntur, cum verba Dei maſticant, ruminant, guſtant, glutiunt, ſaginantur? Et iuſti, inquit, epulentur, & exultent in conſpectu Dei, & delectentur in lætitia. *Pſal.57.*

Altera vtilitas ex meditatione mandatorum eſt, vt ſint ipſa conſilium, hoc eſt conſiliarij. Hoc enim ſignificat. Viri conſilij. Cum his agit ſeruus Dei, cum his colloquia miſcet, cum his communicat, quæ agenda, quæque cauenda ſint. O conſilium luciditſimum, o conſiliarios ſapientiſſimos, & integerrimos puerilitati noſtræ, præcipitationique ſingulari pietate donatos. Certe non alia re magis quam conſilio indigemus. Nam in ſingulis momentis errare poſſumus. Væ tibi terra, inquit, cuius Rex puer eſt. Ecce animus noſter, cuius regere eſt, & puer eſt. Non ſunt autem hi conſiliarij qui vt ſtulti Principes Tane s, & Mempheos, dent conſilium inſipiens. Principes ſunt a ſapientia conſtituti. Caue, ne ſine conſilio horum quicquam aggrediaris. Quod quam neceſſe ſit, inde vel maxime patet, quod ſub virtutum imagine interdum vitia deliteſcunt. Aliquando enim quaſi pium quid hoſtis inſidians ſimulat, vt ad crudelitatis terminum deducat. Sicut eſt cum plecti per diſciplinam culpam prohibet, quatenus quæ hic non reprimitur, igne gehennæ feriatur. Aliquando diſcretionis imaginem

Mandata Dei conſiliarij ſunt iuſto.

Eccl.10.

Iſai.19.

Vitia aliquando ſub imagine virtutis.

S.Greg.3. mor.cap. vl.

ocu-

oculis obijcit, vt ad indiſcretionis laqueos perducat. Sicut eſt, cum impulſu eius, pro infirmitate nobis plus alimentorum, quaſi diſcrete concedimus, ſed indiſcrete contra nos bella carnis excitamus. Aliquando affectum ſimulat bonorum operum, ſed per hũc inquietudinem irrogat laborum. Sicut eſt, cum quieſcere non valet, & quaſi de otio iudicari timet. Aliquando imaginem humilitatis oſtendit, vt effectum vtilitatis ſubtrahat. Sicut eſt cum quoſdam pluſquã ſunt, infirmos, atque inutiles ſibimetipſis aſſerit; vt, dum ſe nimis indignos conſiderant, res, in quibus prodeſſe proximis poterant, miniſtrare pertimeſcant. Sic pulchre S. Gregorius.

Præuidendæ difficultates. *Eccl. 32.* Sed debet vir prudens non ſolum cum conſilio facere omnia, ne eum pœniteat; ſed etiam longe proſpicere ſuborientium difficultatum occurſus, & incurſus. Vnde ſub typo acris equi de ſancto viro legitur. *Iob 39.* Procul odoratur bellum, exhortationem Ducum, & vlulatum exercitus. Bellum quippe procul odorari (inquit S. Gregor.) *Lib. 31. c. 16. in Iob* eſt aduerſa quæque longe adhuc poſita cogitando prænoſcere, ne fortaſſe valeant improuiſa ſuperare.] Quod non de aduerſitatibus tantum, & perſecutionibus ſentiendum, ſed multo magis de imminentibus tentationibus, & antiqui hoſtis occultiſſimis inſidijs: quæ longe præuidenda ſunt, vt arma opportune corripiamus. Quã ob cauſam in laudibus Sponſæ dicitur in *Cant. 7.* cantico epithalamij. Naſus tuus ſicut tur-

ris

Et tentationes.

ris Libani, quæ respicit contra Damascum. Per nasum auté, vt ait S. Dionysius Areopagita, acuta discernendi vis in spiritualibus significatur. Quæ per turrim Libani intelligitur, tum propter fortitudinem, & rerectitudinem, tum propter candorem, quod Libanus significat, et exactam sinceritatem. Respicere autem dicitur contra Damascũ, quia contra hostem, qui merito similitudo incendij (hoc est enim Damascus) vocatur, ad speculationem, et tutelam erecta est. Nec a proposito dissidet, quod oculi Sponsæ, qui acute prospiciunt, sicut columbæ dicuntur, quæ lacte sunt lotæ, et resident iuxta fluenta plenissima. Nam in eiuscemodi fluentis non solum sitim extinguunt, sed etiam venientem accipitrem in aqua limpidissima, vt caueant, intuentur. *Cant. 5.* Quæ curæ assiduitas, cum et necessaria, et molestissima sit (inde enim Propheta conqueritur, Quandiu ponam consilia in anima mea? ac si dicat. Quandiu in ea vita versabor, vbi ne ad momentum quidem ob ingentia pericula viuere sine consilio liceat.) Merito sapiens laudibus huius consilij gloriatur: et plurima, quæ ex eo per sapientiam commoda deriuantur, enumerat. *Psal. 12.* Proposui, inquit, hanc adducere mihi ad conuiuendum, sciens, quoniam mecum cõmunicabit de bonis: et erit allocutio cogitationis, et tædij mei. Habebo propter hanc claritatem ad turbas, et honorem apud seniores iuuenis, et acutus inueniar in iudicio, et in conspectu potentium admira- *Sap. 8.* Sapiētiæ diuinæ effectus.

mirabilis ero: et facies Principum mirabuntur me: tacentem me sustinebunt, et loquentem me respicient, et sermocinante me plura, manus ori suo imponent. Præterea habebo per hanc immortalitatem. Vides quam necessarium, et vtile sit consilium quam præclari consiliarij, quam diuina res sapientia? Merito itaque Dauid testimonia Dei in delicias suas, et eiusdem iustificationes in consiliarios suos assumit.

ד Daleth, idest Tabularum, seu Librorum.

Octonarius Quartus.

25 ADhæsit pauimento anima mea: viuifica me secundum verbum tuum.

26 Vias meas enuntiaui, & exaudisti me: doce me iustificationes tuas.

27 Viam iustificationum tuarum instrue me: & exercebor in mirabilibus tuis.

28 Dormitauit anima mea præ tædio: confirma me in verbis tuis.

Viam

29 Viam iniquitatis amoue a me: & de lege tua miserere mei.

30 Viam veritatis elegi: iudicia tua non sum oblitus.

31 Adhæsi testimonijs tuis Domine: noli me confundere.

32 Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor meum.

25 Adhæsit pauimento anima mea: viuifica me secundum verbum tuum.

QVAM misera huius vitæ conditio, vt pauimento, vel pulueri adhærere cogamur! Sunt qui per hoc intelligant virtutem humilitatis, ex qua humiliatus merito petat viuificari. Alij summum periculum, & miseriam, de qua erui postulet. Mihi vero longe quid maius & sentire, & conqueri videtur; secundum id, quod alibi conqueritur, cum Dominum excitat dicens. Exurge quare obdormis Domine, quare faciem tuam auertis? & subdit. Quoniam humiliata est in puluere anima nostra, conglutinatus est in terra venter noster. Per hanc terram corpus nostrum intelligo, cui affixa nobilissima anima nostra, inde contrahit quicquid difficultatum patitur, & molestiarum. Ac si dicat. Vide Domine humilitatem meam, & laborem

Anima pauimēto idest corpori affixa.

Psal. 43.

meum. Fecisti me secundum animam ad imaginem, & similitudinem tuam: nunc vero adhærens huic pulueri, & terræ, corpori scilicet, quod corrumpitur, & aggrauat animam, gemebundo clamore cogor ad te clamare. Adhæsit pauimento anima mea: viuifica me secundum verbum tuum. Quam triste dissidium, quam periculosa concertatio, caro concupiscens aduersus spiritum, spiritus aduersus carnem? Quale pauimentum, qualis adhæsio? Viuifica me: nam ita viuere mors est. Et mirum sane quomodo ista duo coniunxeris, spiritũ, & limum, substantiam cælestem, & terrenam; vt iure optimo exclamare cum B. Bernardo liceat. O humilitas? o sublimitas? & tabernaculum Cedar, & sanctuarium Dei, & terrenum habitaculum, & cæleste Palatium; & domus lutea, & aula regia: & corpus mortis, & templum lucis: & despectio denique superbis, & Sponsa Christo. Profecto mirabilis facta est scientia hæc ex me.] Intolerabilis habitatio hæc super terram, nisi tu reformes me quotidie ad similitudinem tuam. Et sicut corpus, quod corrumpitur, aggrauat animã; & deprimit terrenum hoc pauimẽtum cælestem substantiam, ita vicissim igne tuo bono erigente attollamur per spiritum, vt ipsa terra quodammodo spiritualis fiat. Neque enim magnum est tibi omnipotenti, qui potens es facere superabundanter quam petimus, aut intelligimus secundum virtutem, quæ operatur in nobis: & qui di-
xisti

Sap. 9.
Gal. 5.
Ser. 27. in fi. in Can.
Ephes. 3.

xisti de tenebris lucem splendescere, non est magnum tibi efficere, vt spiritu ambulantes, desideria carnis non perficiamus. Quod vt præstares, magnum illud misericordiæ sacramentum exhibuisti Christe IESV redemptor meus, & reformator meus, vt etiam viuificum illum carbonem, corpus videlicet tuum diuinitate ignitum nobis traderes. Vt caro nostra mortalis, ne semper sit mortalis, a tua viuifica igniatur, & deificetur: nec tacere possimus laudes tuas, cum Damasceno clamantes. O mysterium tremendum, o œconomiam indicibilem, o condescensionem incomprehensibilem, o visceralem dilectionē inuestigabilem. Laudent te pro hac misericordia, & superlaudent omnes Angeli, & Sancti tui. Mihi, quandiu vixero, cantandum est. Misericordias Domini in æternum cantabo, quousque tandem reuelata facie sine sacramento, & velamine & videam te puro in lumine, & fruar in plena dulcedine.

Gal. 5. Eucharistia remediū terrenæ grauitatis. *Psal. 88.* *3. Cor. 3.*

26 Vias meas enuntiaui, & exaudisti me: doce me iustificationes tuas.

IN hac via, per quam ambulo frequenter erro, deuio, retrogredior, titubo, hæreo, impingo. Quid reliquum ergo est, nisi vt necessario vias meas enuntiem tibi? Enuntio autem discussione, manifestatione, directionis petitione. Nam primum in lumine tuo viæ meæ arguendæ sunt, vt spem salutis concipere possim,

Enuntiamus vias nostras Deo. Primo examine conscientiæ.

Iob. 13. iuxta quod ſcriptum eſt. Verumtamen vias meas coram eo arguam, & ipſe erit Saluator meus. Sunt enim hæ viæ, ideſt omnes actiones meæ explorandæ, vocandæ in iudicium coram Deo: coram mandato rum *Pſal. 6.* eius conſilio ſiſtendæ: tum per ſingulas noctes perfundenda conſcientia lacrymis.

Secundo confeſſione. Deinde manifeſtatione, ideſt confeſſione: vt illas tibi confitear, mihi ipſi enumerans, & ob oculos ponens. Nam tibi Domine, cuius oculis nuda eſt abyſſus humanæ conſcientiæ, quid occultum eſſet in me, *S. Auguſ. Conf. l. 10 c. 2.* etiamſi nollem confiteri tibi? Te enim mihi abſconderem, non me tibi. Dixi confitebor *Pſal. 31.* aduerſum me iniuſtitiam meam Domino, & tu remiſiſti impietatem peccati mei.

Tertio directionis petitione. Deniq; directionis petitione: ideo dixi, Doce me iuſtificationes tuas: quas tamen doceri nō peterem, ſi eas penitus ignorarē: & rurſus petendæ nō eſſent, ſi quantū cupio didiciſſem. Et exercebar ergo in iuſtificationibus tuis, & peto tamen, vt eas doceas me. Sed proficientis hæc vox eſt (inquit S. Auguſtinus.) Non ergo in quibus exercebatur vult a Domino diſcere, ſed ab illis ad alia proficiendo, veluti creſcendo deſiderat peruenire.

Fructus enuntiationis. Vide autem fructum. Cognitio petitionē, petitio exauditionem, exauditio fructum operata eſt. Et exaudiſti, inquit, me. Quid eſt exaudiſti me? niſi reducendo errantem, deducendo deuium, promouendo retrogredientem, ſtabiliendo titubantem, impellendo

lendo

lendo hærentem; & impingentem portando manibus, ne ad lapidem offendat. Quis non libenter enuntiet vias suas Domino, cum ex enuntiatione tam vberes fructus colligantur? Non taceat anima mea labijs, non taceat corde manifestare scienti vias suas. Apud te enim gressus nostri diriguntur. *Psal. 36.*

27 Viam iustificationum tuarum instrue me.

SANCTVS Ambrosius, pro instrue, legit insinua. Sed siue dicatur insinua, siue instrue, parum est. In hebræo significantius ad verbum, Fac me intelligere, vel considerare. Multi enim instruuntur, qui tamen nec animaduertunt, nec intelligunt. Tales erant Apostoli, cum instrueret eos Dominus, quam oportebat eum multa pati, & reprobari, & crucifigi: & tamen (inquit Scriptura) erat hoc verbum absconditum ab eis: & non intelligebant, quæ dicebantur. At hic Propheta non petit tantum instrui, sed vt efficiat Dominus, vt consideret, & intelligat. Et sane mirum est quantopere in hoc toto psalmo petit illuminari, reuelari oculos, instrui, doceri, dirigi, & innumera huiusmodi: quæ toties magno affectu iterat. Nimirum & rei grauitatem ostendit: & ampliora, & perfectiora petit: & simul docet non sufficere semel accepisse, nisi perpetuo eadem dona sua custodiat ipse, qui dedit. Sequitur.

Petitur efficax instructio.

Luc. 18.

Et exercebor in mirabilibus tuis.

QVOD dupliciter intelligo superioribus connectendo. Dixerat. Instrue me, vel fac me intelligere, iam ostendit, quid inde consequatur vtilitatis. Fieri enim non potest, vt quis in mirabilibus Dei exerceatur, nisi ea sapienter intelligat: & rursum ostendit animi gratitudinem, quamque diligenter diuino muneri respondeat. Cum enim videret se illuminatum ad ea percipienda, recte intelligebat suarum partium esse tantæ misericordiæ ipsa exercitatione respondere. Nam illa Deo acceptissima est gratiarum actio, si bene eius donis vtaris. Nec tamen leuis, aut persunctoria hæc exercitatio esse debet. Nam vt ille, qui exercet membra sua palæstra (inquit S. Ambrosius) diutius exercet, vt roboret, ita qui exercet mentem suam in Scripturis diuinis, vel in consilijs, diutius exercere debet. Exercetur autem in mirabilibus Dei, intelligendo, meditando, ruminando, admirando, gratias agendo, laudando, perscrutando, respondendo.

Gratitudo est bene vti donis.

Qualis exercitatio in Dei mirabilibus esse debeat.

Sed quæ sint ista mirabilia non vno modo intelligitur. S. Augustinus intelligit ipsas iustificationes ampliores, quas proficiendo cupit apprehendere. Sunt enim quædam Dei iustificationes ita mirabiles, vt humana infirmitas ab eis, qui experti non sunt, ad eas posse peruenire nequaquam

Conf. l. 6. c. 3.

Dei mirabilia. Primo, quæ Deus occulte efficit in anima.

quam

quam credatur. De se certe sic narrat. Ipsumque Ambrosium felicem quendam hominem secundum seculum opinabar, quem sic tantæ Potestates honorarent, cælibatus tamen eius mihi laboriosus videbatur. Quid autem ille spei gereret, & aduersus ipsius excellentiæ tentamenta, quid luctaminis haberet, quidve solaminis in aduersis; & occultum os eius, quod erat in corde eius, quam sapida gaudia de pane tuo (Deum alloquitur) ruminaret, nec conijcere noueram, nec expertus eram. Ita profecto est. Hæc mirabilia, quæ Deus in anima operatur, qui expertus non est, ne conijcere quidem potest.

Sed possumus intelligere ipsa Dei mãdata mirabilia esse, quæ humanus oculus, nisi alte illuminatus non attingit. *Secundo, mandata.*

Si vero accipiamus per legem, & mandata Dei ipsas diuinas scripturas, quæ mysteria tot, ac tanta continent, patet esse admirabilia. Qualia enim sunt, quæ de extensione magnæ huius pellis, idest cæli loquuntur? de illius luminaribus, de fundata terra super nihilum, de posito mari termino? An non plane mirabilia de mirabilibus, quæ fecit in terra Aegypti, in campo Taneos, in mari rubro, in deserto? Vbi & manna, & coturnices velut arenam maris exhibuit: & percussit petram in eremo, & fluxerunt aquæ, & adaquauit populum velut in abysso multa? An non mirabilia, quæ consequuta in Iordanis recessu, & regressione, in exterminatione gen- *Tertio, magnalia Scripturarum.* *Ps. 103. Gen. 1. Psal. 77. Exod. 74. Gen. 16. Psal. 77. Iosue 3. 4. 6. &c.*

tium, in introductione populi in terram fluentem lacte, & melle? & plurima, quæ longum esset recensere, quibus Scriptura sacra ornata est: in quibus virtutes Dei, & magnalia illius manifestissime elucent.

Quarto, præcipue mysteria Redemptionis.

Sed si ea, quæ magnis hisce mirabilibus significata sunt, diligentius euoluamus, & sancte (vt dignum est) reuereamur, apparebit statim, quam longe illa mirabiliora sint. Nam si per exitum ex Aegypto non vnius populi a seruitute Pharaonis, sed totius mundi a captiuitate Diaboli liberationem decantemus: si liberationem ab exterminatore Angelo, non agni materialis sanguine, sed immaculati, & incontaminati Agni Christi, Dei filij intelligamus: si maris rubri diuisionem, & transitum non tam in eleuata virga Mosis, quam in erecta triumphali Cruce sentiamus: si denique omnia ad spiritum transferentes in locum tabernaculi admirabilis vsque ad domum Dei, in voce exultationis, & confessionis transeamus: vbi multa mirabilia in tabernaculo eius, idest in Ecclesia, & Fidelibus eius cernere est, tum in virtutibus, tum in donis; quæ omnia magnalia ipsius sunt: nonne tanto mirabiliora, quanto lux nocte est clarior, cælum sublimius terra, corpus vmbra solidius?

Psal.41.

Sed quod dicit, Exercebor, Septuaginta ferme ἀδολεσχήσω transtulerunt, de quo satis diximus supra.]

Dor-

28 Dormitauit anima mea præ tædio : confirma me in verbis tuis.

PRo dormitauit, S. Ambrosius legit, stillauit. Nec dissimulat Vulgatæ lectionem. Nam aliqui codices, inquit, habent dormitauit, quia ἐνύσταξεν, dormitauit, & ἔσταξεν, stillauit, duabus literis dissonant. Itaque Antiquarij lapsu putat irrepsisse lectionis varietatem. Vox hebræa, stillauit, sonat. Explicemus vtrumque.

Dormitare hoc loco est, præ tædio, & angore deficere. Quomodo de quibusdam dictum est. Ab increpatione tua Deus Iacob dormitauerunt, qui ascenderũt equos. Sic enim exercitus, & equites solet Dominus, quasi sopore immisso, inutiles reddere. Et solet tædium, & mœror somnum inducere. Inde & Dominus in horto Discipulos præ tristitia dormientes inuenit. Hãc autem animæ dormitationem, siue tædium non raro etiam sancti viri experiuntur. quod de se S. Augustinus fatetur. Aliquando, inquit, intromittis me in affectum multum insinuatum introrsus ad nescio quam dulcedinem, quæ si in me perficiatur, nescio quid erit, quod vita illa non erit. Sed recido in hæc ærumnosis ponderibus: & resorbeor solitis: & teneor, & multum fleo, sed multum teneor. Tantum consuetudinis sarcina degrauat. Hic esse

Dormitare quid.

Psal. 75.

Luc. 22.

Tædia etiam Iusti experiuntur.

Lib. 10. Conf. c. 40.

valeo, nec volo : illic volo, nec valeo, miser vtrobique. In hac autem dormitatione vnum est refugium, si ad Dominum recurramus; vt ipse ita torpentes, ac prae tristitia stupidos trahat. Nam (vt inquit S. Bernardus) quantaeuis perfectionis anima, quandiu quidem gemit sub corpore mortis huius, & huius seculi nequam retinetur inclusa carcere, vincta necessitatibus, torta sceleribus, lentius, segniusque, assurgat necesse est ad contemplanda sublimia: nec omnino liberum habet sequi Sponsum quocunque ierit. Hinc lacrymosa vox illa gementis. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? & non multo post subdit. Propterea opus habeo extrahi, quoniam refriguit paulisper in nobis ignis amoris tui, nec valemus à facie frigoris huius currere modo, sicut heri, & nudiustertius. Curremus autem postea, cum reddideris laetitiam salutaris tui: cum redierit melior temperies gratiae: cum Sol iustitiae iterum incaluerit, & pertransierit tentationis nubes, quae hunc operire ad horam cernitur: atque ad lenem flatum aurae blandioris solito, coeperint vnguenta liquescere, & aromata fluere, & dare odorem suum. Videnda etiam pulcherrima, quae sequuntur. Merito ergo in hac dormitatione petit anima confirmari in verbis Dei. Vox Confirma, Hebraeis significat, confirmare, statuere, erigere, stabilem reddere, quae omnia dormitanti animae verba Dei praestant. Quippe efficaciter excitant

In ijs cõfugiendũ ad Deũ.

Ser. 21. in Cant.

Rom. 7.

Ps. 147.

Psal. 50.

Cant. 1.

Et ad Dei verba.

tant vt fortia: expergefaciunt, vt luminosa: mulcent, vt dulcia: alliciunt, vt pulchra. Vel dicamus sic; Excitant compungendo, expergefaciunt illustrando, mulcent blandiendo, alliciunt pollicendo.

Nunc videamus quid verbum stillare doceat. Aliqui putant dici animam stillare per lacrymas: sed melius, ac significantius, si intelligamus quasi liquefactam stillare, & defluere, vt paulatim absumatur. Hoc autem modo si languor iste, & defectus accipiatur, merito exclamandum est. Confirma me in verbis tuis. Tu enim Domine solus es, qui tabescentem, & deficientem animam tuis alloquijs confortas, & confirmas. Sed sine me paululum loqui tecum puluerem, & cinerem, o Medice meus intime: sine me & gratias agere humiliter, & petere instanter, quoniam, & stillat, & deficit spiritus meus. Tu Domine conforta illum, qui tuis expensis, tua manu, tuis adinuentionibus sorbitiunculas præparas, & cordialia (vt cum Scriptura dicam) cordializas, quibus nutriatur, erigatur, & redimatur, & recuperet se a defectu. Sed quales sorbitiunculæ Iesu bone, quam suaues, quam efficaces? Dulcis manus tua, qua parantur, qua paratæ propinantur. Dulcis materia, ex qua fiunt, amaritudines tuæ, & sanguis tuus. Dulcis ignis caritatis, quo coquuntur. Vitalis materia, vitalis ignis, vitalis manus. Has parasti in dulcedine tua, an in amaritudine tua? pauperi Deus. Parasti

Stillare animam præ tædio, est quasi liquefieri, & absumi.

Dulcissimus consolator Deus.

2. Reg. 13.

Psal. 67.

rasti in horto, parasti in flagellis, parasti in spinis, parasti in Cruce. Quo amore paraueris, quibus tuis doloribus, quanta nostra dulcedine, quis explicet? quis recogitet? Da mihi Domine fatiscenti, & deficienti præ tædio, & infirmitate semper sorbitiunculas istas. Da vt reficiar, omni fastidio, nauseaque remota. Da ne inutiles reddantur spiritualis caloris defectu. Nam & cibi quantumuis vitales, nisi in nutrimentum, sanguinem, & vitales spiritus conuertantur, non reficiunt animam. Sed, vt in hydrope videmus, ex interioris caloris inopia, non in nutrimentum, sed in aquam conuertuntur: vnde vita potius extinguitur, quam reficitur. Quod mihi suauissime, ac potentissime medice, ne contingat, dum cordialia porrigis animæ meæ; & cor, & hepar eius instaura.

29 Viam iniquitatis amoue a me: & de lege tua miserere mei.

Iniquitas bene vocatur mẽdacium. *Ierem.* 16 *Psal.* 32. *Rom.* 3. *Psal.* 61. *Psal.* 4. *Psal.* 26.

HEBRAEI, pro iniquitatis habent, mendacij. recte. Nam iniquitas mendacium est, quia quod promittit non præstat. Quomodo idola mendacium vocantur. Vere, inquit, mendacium possederunt Patres nostri. Et fallax dicitur equus ad salutem. Et homo mendax, quia saluare non potest: & quærere mendacium, quia his infarciri appetit, quibus nequeat nutriri. Nam quod est vere mendacium, si iniquitas non est? quæ men-

mentitur & sibi? quæ blanditur, vt eludat? promissa ostendit, vt capiat? Quippe Ephraim (idest homines, qui temporaliter crescere volunt) sequitur æstum, & pascit ventos. Vel quia ipse ventos pascit, quod stultissimum est, vel quia vento pascitur, quod perniciosissimum. Vnde, quod dicitur, Vniuersa vanitas, & afflictio spiritus, vel præsumptio (vt aliqui Patres legunt) commodius in hebræo legitur, Comestio, vel esus venti. Quicquid ergo a lege diuina deuiat, esus non est ciborum, sed ventorum, qui inflent non nutriant: vnde homines distorqueantur, non reficiantur. Sed nec illud omittendum est. Quod dicitur. Amoue a me, in Hebræo, aufer, remoue, recedere fac.

Osee 12.

Eccl. 1.

Sed cur potius ait, remoue a me viam; quam me a via? Ea enim potius remouenda, quæ mouentur, quam quæ fixa sunt. Neque dicimus vsitato modo loquendi, recedere fac a me turrim illam; aut montem illum; sed me potius ab illis. Verum id non sine causa dictum (notat S. Ambrosius) tanquam significetur viam illam mendacij in nobis esse, & nobis inesse. Ideoque, inquit, studiose agamus, vt eam a nobis separemus. Sed quia hereditarium iniquitatis glutinum mentibus inhæsit humanis, opus est liberantis auxilio. Et subdit. Meritoque, quia vulnus grande, ac vetus est, & diu serpens, perfectioris medicinæ remedia deposcit, obsecrans; vt Domini legitima miseratione curetur.

Cur dictum, Viã a me amoue, & non potius me a via.

S. Ambr. hoc loco.

Ex

Ex quo facile vir ſpiritualis aduertat, quam gemebundo clamore orandum ſit aſſidue, vt via iniquitatis, quæ in nobis eſſe cognoſcitur, liberatoris manu remoueatur; quantaque diligentia, & induſtria curandum, vt non ſolum in die huiuſce tribulationis Deum exquiramus, & nocte manibus noſtris contra eum, vt non decipiamur: ſed etiam, vt manu inſtantis cuſtodiæ, & vigilantiſſima depulſione eam depellamus a nobis, quam nobis ineſſe ſentimus.

Pſal. 76.

De lege tua, prima interpretatio.

Sed quod ſequitur. De lege tua miſerere mei. In hebræo non eſt De, quamuis aliqui velint ſuppleri. Sed quia חנן eſt miſereri, parcere, largiri, rem gratam facere, gratioſe donare, poſſet commode verti, legem tuam miſericorditer mihi tribue, vel gratioſe dona. Vt, quoniam Dei largitate donum hoc eximium non ſolum conceditur, vt lex cognoſcatur, ſed etiam vt ſeruetur, & ametur, merito Propheta clamet, Legem tuam dona mihi: ad cuius non ſolum obſeruationem, & affectum, ſed etiam notitiam, niſi tuo & lumine illuſtratus intrinſecus, & amore permotus meis viribus aſpirare non poſſum. Sanctus Chryſoſtomus, De lege tua, interpretatur, de more tuo, Dei legem miſerentis appellans morem, conſuetudinem, & clementiam, qua miſereri non deſinit. Miſerere mihi Domine, non quomodo homines miſerentur miſeri, & immiſericordes: ſed quomodo ſoles tu, qui pater miſericordiarum es, & miſerator, & miſericors Domi-

Secunda interpretatio.

Pſ. 102.

minus, longanimis, & multum misericors: & cuius misericordiæ non est finis. Vel potest intelligi, De lege tua, vt significetur materia, & id, de quo misericordiam petit; tanquam diceret. Quod attinet ad legem tuam miserere mei. Quomodo potuisset villicus ille Euangelicus dicere Domino suo, de substantia tua, vel de bonis tuis miserere mei, idest cōdona, quod circa bona tua deliqui. Ita de lege tua miserere mei, perinde erit ac, Parce mihi clementer ea, quæ in legem tuam peccaui, & ex fragilitate adhuc pecco. Et rursum miserere mei gratiam largiendo, ne in multis offendam. Vide confessionem, vide humilitatem, vide orationem. Sed tu Domine Deus idem es, qui propitiaris omnibus iniquitatibus meis, remittens clementer, quæ admisi: et redimis de interitu vitam meam, præseruans ne in interitum ruam. Reple igitur in bonis desiderium meum, vt legem tuam diligens, & mendacium horrens tua manu protegar, & viuificer. Nam te miserante viam mendacij abominatus, viam veritatis elegi.

Tertia interpretatio.

Luc. 16.

Ps. 102.

30 Viam veritatis elegi.

PVLCHRE viam veritatis, quam elegit, viæ mendacij, & iniquitatis opponit. Nam veritas, non vanitas vere liberat. Non est via veritatis (inquit Ambrosius) honor seculi, solicitudo mundi. Vanitas temporalium est, veritas æternorum. Si volumus igitur ambulare viam veri-

Ioan. 8.

2. Cor. 5.

veritatis, peregrinemur seculo magis, quam Deo; & ambulemus per fidem. Qui enim per fidem ambulat, Deo præsens est, qui autem per speciem ambulat, adest seculo, peregrinatur a Domino.] Vani autem vere sunt omnes homines, in quibus non subest scientia Dei. Porro eligere est inter plura aliquid seligere; &, cum plurima vera falsis, & vana veris permista sint, statuere apud se quid præoptandum sit. Eligimus autem iudicando, & discernendo. Vnde prudentia (inquit S. Augustinus. definit autem veram, christianam, & vtilem prudentiam. Nam iuxta antiquum dictum Poetæ, qui sibi Sapiens prodesse nequit, nequicquam sapit) Est amor acute discernens ea, quæ iuuant ad Deum, ab ijs, quæ impediunt. Quod si eligimus tanquam pulchriora, & meliora, quid eligamus, quid melius diligamus (ait alibi idem Sanctus) quam quo nihil melius inuenimus? Hoc Deus est, cui si diligendo aliquid præponimus, vel æquamus, nos ipsos diligere nescimus. Quæ discretio, atque electio donum Dei est, & magnum donum, vt sciamus pretiosum a vili discernere. Inde Ieremias ex persona Domini. Si separaueris, inquit, pretiosum a vili, quasi os meum eris. Vbi, si sumatur os pro facie, ac vultu, quasi venustate quadam diuini oris, vultusque perfunditur, qui recte discernit. Si vero pro ore, quo loquimur (vtrumque enim, & hebraica, & latina vox sensum patitur) significat sic hominem

Sap. 13.

Prudētiæ veræ officium.

Et fructus.

Ierem. 15

nem aptum fieri magisterio, vt non modo tanquam interpres, sed velut os Dei alios doceat, quæ sit voluntas Domini: & tanquam diuinus canalis eloquiorum cælestium aquas emittat. Verum opus est & sapientiali discretione, & experimentali gustu, vt etiam ipse homo spiritualis butyrum, & mel comedens sciat reprobare malum, & eligere bonum. *Isai. 7.*

Iudicia tua non sum oblitus.

ET quomodo obliuiscatur, qui ea dilexit, concupiuit, in corde abscondit, delicias suas, & consiliarios statuit? Profecto qui hæc præstat, obliuisci non potest. Quam memoriæ assiduitatem considera, quam pulchre Salomon, quamque significanter commendet. Liga, inquit, ea in corde tuo iugiter, & circunda gutturi tuo: cum ambulaueris, gradiantur tecum: cum dormieris, custodiant te: & euigilans loquere cum eis: quia mandatum lucerna est, & lex lux: & via vitæ increpatio disciplinæ. *Memoria mandatorum assidua sit.* *Prou. 6.*

31 Adhæsi testimonijs tuis Domine, noli me confundere.

VERBVM דבק hebræum significat adhærere, coniungi, agglutinari, ita vt nihil medium intercedat. Vnde & apud Iob de squammis arctissime sibi cohærentibus dicitur, Vna vni coniungitur, & ne spiraculum quidem incedit per eas; *Caritas gluten vniens Deo.*

vna alteri adhærebit ; & tenentes se nequaquam separabuntur. S. Augustinus in ps. 62. legit. Agglutinata est anima mea post te. & ait. Videte desiderantem, videte sitientem, videte quomodo hæreat Deo. Nascatur in vobis iste affectus. Si iam germinat compluatur, & crescat ; perueniat ad tale robur, vt & vos dicatis ex toto corde, agglutinata est anima mea post te. Vbi est ipsum gluten? ipsum gluten caritas est. Caritatem habe, quo glutine agglutinetur anima tua post Deum. Non cum Deo, sed post Deum, vt ille præcedat, tu sequaris. Hæc S. Augustinus. Hunc ita adhærentem Deo, necesse est & testimonijs eius adhærere : & qui adhæret testimonijs Dei, fieri non potest, quin ipsi Deo arctissime adhærescat. Nam (vt ait S. Leo) nihil est aliud diligere Deum, quam amare iustitiam. Quam qui diligit, & diuinis testimonijs adhæret, fidenter petit, nec dubie obtinet, ne confundatur. Quid autem sit confusio, & quam multiplex, supra dictum est copiose.

S. Aug. in Psal. 62.

Serm. de grad. asc. in beat.

32 Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor meum.

NON potest viam Domini currere, cuius cor coarctatur angustijs. Et Apostolus ait. Cor nostrum dilatatum est : dilatamini & vos. Et de Salomone. Latitudo cordis eius, quasi arena, quæ est in litore ma-

Ambros.

2. Cor. 6.

maris : & vide distantiam. Via fit angustior, cor latius, vt Patris, & Filij, & Spiritus sancti sustineat mansionem : ne veniat verbum Dei, & pulset, & videns cordis eius angustias dedignetur habitare. Denique sapientia in exitu (idest cum exit in publicum) canit : in plateis cum fiducia agit. Plateæ latæ sunt. Non igitur in vijs, sed in cordis latitudine Sapientia decantat. Ita S. Ambrosius. Latum vero fit cor euacuatione ab occupantibus, & replentibus terrenis desiderijs. Quod enim iam plenũ est quantumuis alioqui sit latum, capacitatis nullius est. Latum fit & fiducia, quæ ad Dei opes participandas illud extendit. Latum caritate, quæ dilatat sinum ad omnes etiam ignotos, etiam inimicos. Latum fit robore diuino, & consolationibus cælestibus. Cordis dilatatio iustitiæ est delectatio. Dilatasti, inquit, gressus meos subtus me, & non sunt infirmata vestigia mea. Et itẽ alibi. Eduxit me in latitudinem. Et, Statuisti in loco spatioso pedes meos. O quanta illi animæ latitudo, inquit S. Bernardus, quãta, & meritorum prærogatiua, quæ diuinam in se præsentiam & digna inuenitur suscipere, & sufficiens capere. Quid illa, cui & spatia suppetunt, & deambulatoria ad opus quidem maiestatis? Et, cum enumerasset, quibus primo oportet vacuam esse animam, vt cælum fiat, atque habitatio Dei: Deinde necesse est, inquit, eam crescere, & dilatari, vt sit capax Dei. Porro latitudo eius, dilectio eius (sicut dicit

Prou. 1.

Quomodo cor dilatetur.

S. Augus. hinc.

Psal. 17.

Psal. 30.

Ser. 27. in Cant.

2. Cor. 6. Apostolus) Dilatamini in caritate. Et mox. Ergo quantitas cuiusque animæ æstimetur de mensura caritatis, quam habet. Vt, verbi gratia, quæ multum habet caritatis, magna sit: quæ parum, parua: quæ vero nihil, nihil: dicente Paulo, Si caritatem non habuero, nihil sum. 1. Cor. 13.

Anima dilatata currit viã mandatorum.

Hanc cordis dilatationem assecuta anima, nihil graue æstimat, nihil difficile: non solum ambulat vias Domini, sed currit. Ideo ait. Viam mandatorũ tuorum cucurri. Nec quomodocunque currunt Sancti, sed quasi scintillæ in arundineto discurrunt. Et Ezechielis animalia velocissimo impetu, vtpote pennis, & oculis plena ibant, nec reuertebantur. Et, si interdum reuerti videbantur, reuertebantur in similitudinem fulguris coruscantis. Nunc ergo Domine est, vt plorem in sinu tuo vias meas difficiles: & gressuum tarditatem etiam in via tua defleam: cordis angustias confitear, & confundar: atque a te, qui abundantia pietatis tuæ & merita supplicum excedis, & vota, qui facis Angelos tuos spiritus, & ministros tuos ignem vrentem, suppliciter & latitudinem cordis, & gressus dilatatos, & expeditos, & cursum celerem, imo & volatum petam. Da mihi pennas vt Aquilæ, & volabo, & requiescam: da ignitum discursum, vt quasi velox ex concepto igne tuo scintilla ministrem tibi, luceam omnibus: omnes amore tuo succendam.

Sap. 3. Ezech. 1. Psal. 103. Psal. 54.

He,

ה He, ideſt Iſta.

Octonarius Quintus.

33 LEgem pone mihi Domine
viam iuſtificationum tua-
rum: & exquiram eam ſemper.
34 Da mihi intellectum, & ſcruta-
bor legem tuam: & cuſtodiam
illam in toto corde meo.
35 Deduc me in ſemitam mandato-
rum tuorum: quia ipſam volui.
36 Inclina cor meum in teſtimonia
tua: & non in auaritiam.
37 Auerte oculos meos, ne videant
vanitatem: in via tua viuifica
me.
38 Statue ſeruo tuo eloquium tuum:
in timore tuo.
39 Amputa opprobrium meum,
quod ſuſpicatus ſum: quia iudi-
cia tua iucunda.
40 Ecce concupiui mandata tua: in
æquitate tua viuifica me.

33 Legem pone mihi Domine.

SI de lege statuenda, vel promulganda, quæ communiter omnibus datur ageretur, nec opus esset illam poni, nec vnquam diceret mihi; cum illam non modo norit, sed hactenus tantopere celebrarit. Sed duplici modo postulat sibi legem poni: & vterque omnino necessarius est.

Petit interiorem legis notitiam.

Primo quidem (ne frustra sonet foris verbum, quod intus a doctore non manifestatur) petit sibi interno lumine legem poni: quod plurimis versiculis varijs modis efflagitat, nunc quidem rogans reuelari sibi oculos, vt consideret mirabilia de lege Dei: nunc ne abscondantur a se mandata: nunc ne a mandatis repellatur: nunc doceri iustificationes Dei, & multa huiusmodi, quæ sparsim toto hoc psalmo frequentissime leguntur.

Et gratiā ad opus.

Secundo, quia notitia etiam interiori illustratione habita non sufficit, nisi gratia sanans præstet implere, quod cognitum est, petit sibi legem poni, deduci in via, gressus suos dirigi, denique moueri ad implendam legem: quæ, cum spiritualis sit, carnalis homo, & venundatus sub peccato, eam assequi non potest. Quærit S. Augustinus hoc loco, cum iusto non sit lex posita, vt Apostolus asserit, cur dicat, legem pone. Et respondet petere, vt sibi ponatur, non, sicut iniustis, & non subditis ad vetus testamentum pertinentibus posita est

1. Cor. 3.
1. Tim. 1.
S. August.
Exod. 34.

in

in tabulis lapideis: sed, sicut Sanctis, filijs liberæ, hoc est supernæ Hierusalem; filijs promissionis, filijs hereditatis æternæ, sancto Spiritu tanquam digito Dei in mente datur, & in cordibus scribitur: non quam memoria teneant, & vita negligant: sed quam sciant intelligendo, faciant diligendo in latitudine amoris, non timoris angustijs.] Sed cum iam per eam cucurrerit, vt proxime dixerat, quomodo poni sibi petit? Nimirum quemadmodum si poculum plenum teneas (inquit Augustinus) & sitienti dare incipias, & haurit bibendo, & poscit desiderãdo, nempe vt dare ne cesses.

Viam iustificationum tuarum:

RVRSVS via monet nos peregrinationis, periculorum, necessitatis, exilij, lacrymarum, suspiriorum, dum a tali patria peregrinamur. Et quia tanti momenti hæc via est, iure optimo petit, vt rationem, ordinem, atque legem eam peragendi, Deus ipse sibi præscribat: quod egregie S. Ambrosius ex more, ac disciplina militari explicat. Miles, inquit, qui ingreditur iter, viandi ordinem non ipse disponit sibi, nec pro suo arbitrio viam carpit, nec voluntaria captat compendia, ne recedat a signis: sed itinerarium ab Imperatore accipit, & custodit illud: præscripto incedit ordine: cum armis suis ambulat, rectaque via conficit iter, vt inueniat commeantium parata sibi subsidia. Si alio ambulauerit

Sequẽda via militaris.

S. Ambr.

itinere,

itinere, annonam non accipit, mansionem paratam non inuenit.] Vide multa præclare de ductu filiorum Israel per desertũ. Sed illud suauissime de præeunte columna ignis, & nubis, quam viarum legem
Exod. 13. appellat. Illa, inquit, columna nubis quidem specie præcedebat filios Israel, mysterio autem significabat Dominũ Iesum in nube venturum leui, sicut dixit Isaias, hoc
Isai. 19. est in Virgine Maria. Illud etiam sanctæ militiæ sectatoribus iucundissimum addit. Si Reges terræ norunt commoda præuidere sequentibus se, quanto magis Deus, qui bonus est, nouit quemadmodum profutura disponat diligentibus se? Ac primum, si incognitum carpendum est iter, duces eliguntur viarum, qui præcurrant agmini, sed hoc Imperatores isti iniuriosum sibi arbitrantur. Deus autem præibat cum Hebræi facerent iter. Hæc ille. Multo autem dulcius præiuit nobis Dominus Iesus cum sua Cruce, & ad sequendum inuitans, & quomodo sequamur, ostendens.

Et exquiram eam semper.

HEBRAICE significantius, Et custodiam. Sed exquirendo custodit, & custodiendo exquirit. Sicut ille sitiens,
Ser. 9. de Natiu. de quo paulo ante S. Aug. Nam præclare S. Leo. Nemo, inquit, ad cognitionem veritatis magis propinquat, quam qui intelligit in rebus diuinis, etiam si multum proficiat,

ficiat,

ficiat, semper sibi superesse, quod quærat. Nam qui se ad id, in quod tendit, peruenisse præsumit, non quæsita reperit, sed in inquisitione defecit.

Semper. Non est mediocre, quod requiritur, Paradisi gratia, Dei Regnum, Angelorum consortium, immortalitatisque domicilium. Non ergo vno die quæritur (inquit Ambrosius) nec duobus, aut paucis mensibus, sed quæritur semper, & quæritur per omnia, vt meritorum multa concurrant suffragia. διὰ παντὸς enim & omne tempus significat, & per omnia.

Semper, & per omnia quærendum Dei regnum.

Ceterum vox hebræa significat calcaneum: vt sit idem, quod ad calcem, vel ad finem vsque. Significat & vestigiū. Itaque posset per appositionem dici, Exquiram, & custodiam legem, vestigium tuum. Si enim creaturæ vestigia Dei dicuntur, quia ex his licet imperfecte, cognoscitur; multo magis lex, quæ sanctum, iustum, pium, prouidentem, & gubernantem ostendit. Verum quoniam eadem vox retributionem significat, vt eo loco. In custodiendis illis retributio multa; vbi est eadem vox עקב Aliqui intelligunt perinde esse, ac si diceretur, propter retributionem: quomodo inferius loquitur, inclinasse se cor suum ad faciendas iustificationes Dei propter retributionem. Mihi placet id quoque per appositionem intelligi. Exquiram legem, retributionem: quasi ipsa custodia legis retributio sit, cum fit ex amore. Sicut enim non est parua miseria non amare Deum,

Vox hebræa etiā vestigiū significat

Et retributionē.

Psal. 18.

Ipsa legis custodia est retributio.

Conf. l. 1. c. 5. Or. in S. baptis. Ser. 7. de ieiun. 7. mens.

vt S. Augustinus loquitur, ita amare ingens fructus est. Hoc ipsum merces est (inquit Nazianzenus) Patri placere, atque inseruire. Et S. Leo. Diligenti Deum sufficit ei placere, quem diligit: quia nulla maior expetenda est remuneratio, quam ipsa dilectio. Quare pulcherrime S. Bernardus. Et quidem, inquit, soli Deo honor, & gloria.

Ser. 83. in Cant.

1. Tim. 1.

Sed horum neutrum acceptabit Deus, si melle amoris condita non fuerint. Is per se sufficit, per se placet, & propter se: ipse præmium sibi est amor: præter se non requirit causam, non fructum: fructus eius vsus eius: amo, quia amo: & amo, vt amem]

Homil. 5. in Ep. ad Rom.

Et S. Chrysostomus, Amemus igitur illum, vt amare quidem par est. Hoc enim magna certe merces: hoc cælorum regnum, & voluptas, & deliciæ, & gloria, & honor: hoc lumen, hoc beatitudo infinita: quam ipsam nec oratio repræsentauerit, nec mens comprehenderit.] Vides ergo quam congrue dixerit legis custodiam ex amore esse retributioné? Magna res amor, qui cum retributionem expectet sine pondere, & sine mensura, retributione tamen vsque ad eum diem non caret; sed se ipso contentus, velut aliud nihil spectet, se ipso & delectatur, & fruitur. Quod forte indicat Scriptura cum in Ecclesiastico flores sapientiæ appellat fructus honoris, & honestatis: sunt enim ijdem & flores, & fructus. Flores sunt ligni vitæ, qui in cælesti Hierusalem fructus parturient sempiterne suauissimos. Fructus sunt, quia etiam

c. 24.

nunc

nunc paſcunt, & nutriunt.

De vijs autem huiuſcemodi quærendis, & percurrendis admonet nos & Ieremias. State, inquit, ſuper vias, & videte, & interrogate de ſemitis antiquis, quæ ſit via bona: & ambulate in ea. Vbi & videndum, ideſt inueſtigandum, ac meditandum diligenter præſcribitur: & interrogandum ab alijs viris, nempe ſpiritu Dei præditis, qui nos docere, & inſtruere poſſint. Nec de nouis interrogandum, aut non tritis ſemitis, ſed de antiquis, quas ante nos ſerui Dei terere conſueuerunt. Nec de quacunque via, ſed de bona quærendum: nec ſolo quæſitu contentis ſubſiſtendum eſt, ſed ambulandum in ea. Quæ omnia nequaquam oſcitanter perpendenda ſunt. Vide & quæ præclare S. Ambroſ. diſputat Ser. 8. in verba huius Pſalmi, Cogitaui vias meas. Vbi inter cetera. Si viam ingreſſus, cum veneris ad compitum aliquod, ſi neſcias, quod iter ingredi debeas, ſtas, & cogitas primo, quæ ſit via, quæ ad Ciuitatē ducat, ad quā putas tibi eſſe pergendū: quanto igitur magis animo debes, ac mente cōſiſtere, qui ad regnū cæleſte contendis, & cogitare tecum, quia non omnis via illo ducit: nō omnis via illo dirigit, ad Hieruſalē illam, quæ in cælo eſt.

Quærēda & terēda via bona *Ier. c. 5.*

34 Da mihi intellectum, & ſcrutabor legem tuam: & cuſtodiam illam in toto corde meo.

NON vtique de naturali potentia agitur, quam & iam habebat, & ſi non

Ex quo facile vir spiritualis aduertat, quam gemebundo clamore orandum sit assidue,
Psal. 76. vt via iniquitatis, quæ in nobis esse cognoscitur, liberatoris manu remoueatur; quantaque diligentia, & industria curandum, vt non solum in die huiusce tribulationis Deum exquiramus, & nocte manibus nostris contra eum, vt non decipiamur: sed etiam, vt manu instantis custodiæ, & vigilantissima depulsione eam depellamus a nobis, quam nobis inesse sentimus.

De lege tua, prima interpretatio. Sed quod sequitur. De lege tua miserere mei. In hebræo non est De, quamuis aliqui velint suppleri. Sed quia חנן est misereri, parcere, largiri, rem gratam facere, gratiose donare, posset commode verti, legem tuam misericorditer mihi tribue, vel gratiose dona. Vt, quoniam Dei largitate donum hoc eximium non solum conceditur, vt lex cognoscatur, sed etiam vt seruetur, & ametur, merito Propheta clamet, Legem tuam dona mihi: ad cuius non solum obseruationem, & affectum, sed etiam notitiam, nisi tuo & lumine illustratus intrinsecus, & amore permotus meis viribus aspirare non possum. Sanctus Chrysostomus, De lege tua, interpretatur, de more tuo, Dei legem miserentis appellans morem, consuetudinem, & clementiam, qua misereri non desinit. Miserere mihi Domine, non quomodo homines miserentur miseri, & immisericordes: sed quomodo soles tu, qui pater misericordiarum es, & miserator, & misericors Domi-

Secunda interpretatio.

Ps. 102.

minus, longanimis, & multum misericors: & cuius misericordiæ non est finis. Vel potest intelligi, De lege tua, vt significetur materia, & id, de quo misericordiam petit; tanquam diceret. Quod attinet ad legem tuam miserere mei. Quomodo potuisset villicus ille Euangelicus dicere Domino suo, de substantia tua, vel de bonis tuis miserere mei, idest cõdona, quod circa bona tua deliqui. Ita de lege tua miserere mei, perinde erit ac, Parce mihi clementer ea, quæ in legem tuam peccaui, & ex fragilitate adhuc pecco. Et rursum miserere mei gratiam largiendo, ne in multis offendam. Vide confessionem, vide humilitatem, vide orationem. Sed tu Domine Deus idem es, qui propitiaris omnibus iniquitatibus meis, remittens clementer, quæ admisi: et redimis de interitu vitam meam, præseruans ne in interitum ruam. Reple igitur in bonis desiderium meum, vt legem tuam diligens, & mendacium horrens tua manu protegar, & viuificer. Nam te miserante viam mendacij abominatus, viam veritatis elegi.

Tertia interpretatio.

Luc. 16.

Ps. 102.

30 Viam veritatis elegi.

PVLCHRE viam veritatis, quam elegit, viæ mendacij, & iniquitatis opponit. Nam veritas, non vanitas vere liberat. Non est via veritatis (inquit Ambrosius) honor seculi, solicitudo mundi. Vanitas temporalium est, veritas æternorum. Si volumus igitur ambulare viam veri-

Ioan. 8.

2. Cor. 5.

veritatis, peregrinemur seculo magis, quam Deo; & ambulemus per fidem. Qui enim per fidem ambulat, Deo præsens est, qui autem per speciem ambulat, adest seculo, peregrinatur a Domino.] Vani autem vere sunt omnes homines, in quibus non

Sap. 13.

subest scientia Dei. Porro eligere est inter plura aliquid seligere; &, cum plurima vera falsis, & vana veris permista sint, statuere apud se quid præoptandum sit. Eligimus autem iudicando, & discernendo.

Prudētiæ veræ officium.

Vnde prudentia (inquit S. Augustinus. definit autem veram, christianam, & vtilem prudentiam. Nam iuxta antiquum dictum Poetæ, qui sibi Sapiens prodesse nequit, nequicquam sapit) Est amor acute discernens ea, quæ iuuant ad Deum, ab ijs, quæ impediunt. Quod si eligimus tanquam pulchriora, & meliora, quid eligamus, quid melius diligamus (ait alibi idem Sanctus) quam quo nihil melius inuenimus? Hoc Deus est, cui si diligendo aliquid præponimus, vel æquamus, nos ipsos diligere nescimus.

Et fructus.

Quæ discretio, atque electio donum Dei est, & magnum donum, vt sciamus pretiosum a vili discernere.

Ierem. 15

Inde Ieremias ex persona Domini. Si separaueris, inquit, pretiosum a vili, quasi os meum eris. Vbi, si sumatur os pro facie, ac vultu, quasi venustate quadam diuini oris, vultusque perfunditur, qui recte discernit. Si vero pro ore, quo loquimur (vtrumque enim, & hebraica, & latina vox sensum patitur) significat sic homi-

nem

nem aptum fieri magiſterio, vt non modo tanquam interpres, ſed velut os Dei alios doceat, quæ ſit voluntas Domini: & tanquam diuinus canalis eloquiorum cæleſtium aquas emittat. Verum opus eſt & ſapientiali diſcretione, & experimentali guſtu, vt etiam ipſe homo ſpiritualis butyrum, & mel comedens ſciat reprobare malum, & eligere bonum. *Iſai. 7.*

Iudicia tua non ſum oblitus.

ET quomodo obliuiſcatur, qui ea dilexit, concupiuit, in corde abſcondit, delicias ſuas, & conſiliarios ſtatuit? Profecto qui hæc præſtat, obliuiſci non poteſt. Quam memoriæ aſſiduitatem conſideram, quam pulchre Salomon, quamque ſignificanter commendet. Liga, inquit, ea in corde tuo iugiter, & circunda gutturi tuo: cum ambulaueris, gradiantur tecum: cum dormieris, cuſtodiant te: & euigilans loquere cum eis: quia mandatum lucerna eſt, & lex lux: & via vitæ increpatio diſciplinæ.

Memoria mandatorum aſſidua ſit.

Prou. 6.

31 Adhæſi teſtimonijs tuis Domine, noli me confundere.

VERBVM דבק hebræum ſignificat adhærere, coniungi, agglutinari, ita vt nihil medium intercedat. Vnde & apud Iob de ſquammis arctiſſime ſibi cohærentibus dicitur, Vna vni coniungitur, & ne ſpiraculum quidem incedit per eas: vna

Caritas gluten vniens Deo.

vna alteri adhærebit ; & tenentes se nequaquam separabuntur. S. Augustinus in psl. 62. legit. Agglutinata est anima mea post te. & ait. Videte desiderantem, videte sitientem, videte quomodo hæreat Deo. Nascatur in vobis iste affectus. Si iam germinat compluatur, & crescat ; perueniat ad tale robur, vt & vos dicatis ex toto corde, agglutinata est anima mea post te. Vbi est ipsum gluten? ipsum gluten caritas est. Caritatem habe, quo glutine agglutinetur anima tua post Deum. Non cum Deo, sed post Deum, vt ille præcedat, tu sequaris. Hæc S. Augustinus. Hunc ita adhærentem Deo, necesse est & testimonijs eius adhærere : & qui adhæret testimonijs Dei, fieri non potest, quin ipsi Deo arctissime adhærescat. Nam (vt ait S. Leo) nihil est aliud diligere Deum, quam amare iustitiam. Quam qui diligit, & diuinis testimonijs adhæret, fidenter petit, nec dubie obtinet, ne confundatur. Quid autem sit confusio, & quam multiplex, supra dictum est copiose.

S. Aug. in psal. 62.

Serm. de grad. asc. in beat.

32 Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor meum.

NON potest viam Domini currere, cuius cor coarctatur angustijs. Et Apostolus ait. Cor nostrum dilatatum est : dilatamini & vos. Et de Salomone. Latitudo cordis eius, quasi arena, quæ est in litore ma-

Ambros.

2. Cor. 6.

maris : & vide distantiam. Via fit angustior, cor latius, vt Patris, & Filij, & Spiritus sancti sustineat mansionem : ne veniat verbum Dei, & pulset, & videns cordis eius angustias dedignetur habitare. Denique sapientia in exitu (idest cum exit in publicum) canit : in plateis cum fiducia agit. Plateæ latæ sunt. Non igitur in vijs, sed in cordis latitudine Sapientia decantat. Ita S. Ambrosius. Latum vero fit cor euacuatione ab occupantibus, & replentibus terrenis desiderijs. Quod enim iam plenũ est quantumuis alioqui sit latum, capacitatis nullius est. Latum fit & fiducia, quæ ad Dei opes participandas illud extendit. Latum caritate, quæ dilatat sinum ad omnes etiam ignotos, etiam inimicos. Latum fit robore diuino, & consolationibus cælestibus. Cordis dilatatio iustitiæ est delectatio. Dilatasti, inquit, gressus meos subtus me, & non sunt infirmata vestigia mea. Et itẽ alibi. Eduxit me in latitudinem. Et, Statuisti in loco spatioso pedes meos. O quanta illi animæ latitudo, inquit S. Bernardus, quãta, & meritorum prærogatiua, quæ diuinam in se præsentiam & digna inuenitur suscipere, & sufficiens capere. Quid illa, cui & spatia suppetunt, & deambulatoria ad opus quidem maiestatis? Et, cum enumerasset, quibus primo oportet vacuam esse animam, vt cælum fiat, atque habitatio Dei. Deinde necesse est, inquit, eam crescere, & dilatari, vt sit capax Dei. Porro latitudo eius, dilectio eius (sicut dicit

Prou. 1.

Quomodo cor dilatetur.

S. Augus. hinc.
Psal. 17.

Psal. 30.

Ser. 27. in Cant.

2. Cor. 6. Apostolus) Dilatamini in caritate. Et mox. Ergo quantitas cuiusque animæ æstimetur de mensura caritatis, quam habet. Vt, verbi gratia, quæ multum habet caritatis, magna sit: quæ parum, parua: quæ vero nihil, nihil: dicente Paulo, Si caritatem non habuero, nihil sum. 1. Cor. 13.

Anima dilatata currit viā mandatorum.

Hanc cordis dilatationem assecuta anima, nihil graue æstimat, nihil difficile: non solum ambulat vias Domini, sed currit. Ideo ait. Viam mandatorū tuorum cucurri. Nec quomodocunque currunt Sancti, sed quasi scintillæ in arundineto discurrunt. Sap. 3. Et Ezechielis animalia velocissimo impetu, vtpote pennis, & oculis plena ibant, nec reuertebantur. Ezech. 1. Et, si interdum reuerti videbantur, reuertebantur in similitudinem fulguris coruscantis. Nunc ergo Domine est, vt plorem in sinu tuo vias meas difficiles: & gressuum tarditatem etiam in via tua defleam: cordis angustias confitear, & confundar: atque a te, qui abundantia pietatis tuæ & merita supplicum excedis, & vota, qui facis Angelos tuos spiritus, & ministros tuos ignem vrentem, Psal. 103. suppliciter & latitudinem cordis, & gressus dilatatos, & expeditos, & cursum celerem, imo & volatum petam. Da mihi pennas vt Aquilæ, & volabo, & requiescam: Psal. 54. da ignitum discursum, vt quasi velox ex concepto igne tuo scintilla ministrem tibi, luceam omnibus: omnes amore tuo succendam.

He,

ה He, idest Ista.

Octonarius Quintus.

33 LEgem pone mihi Domine, viam iustificationum tuarum: & exquiram eam semper.
34 Da mihi intellectum, & scrutabor legem tuam: & custodiam illam in toto corde meo.
35 Deduc me in semitam mandatorum tuorum: quia ipsam volui.
36 Inclina cor meum in testimonia tua: & non in auaritiam.
37 Auerte oculos meos, ne videant vanitatem: in via tua viuifica me.
38 Statue seruo tuo eloquium tuum: in timore tuo.
39 Amputa opprobrium meum, quod suspicatus sum: quia iudicia tua iucunda.
40 Ecce concupiui mandata tua: in æquitate tua viuifica me.

33 Legem pone mihi Domine.

SI de lege ſtatuenda, vel promulganda, quæ communiter omnibus datur ageretur, nec opus eſſet illam poni, nec vnquam diceret mihi; cum illam non modo norit, ſed hactenus tantopere celebrarit. Sed duplici modo poſtulat ſibi legem poni: & vterque omnino neceſſarius eſt.

Petit interiorem legis notitiam. Primo quidem (ne fruſtra ſonet foris verbum, quod intus a doctore non manifeſtatur) petit ſibi interno lumine legem poni: quod plurimis verſiculis varijs modis efflagitat, nunc quidem rogans reuelari ſibi oculos, vt conſideret mirabilia de lege Dei: nunc ne abſcondantur a ſe mandata: nunc ne a mandatis repellatur: nunc doceri iuſtificationes Dei, & multa huiuſmodi, quæ ſparſim toto hoc pſalmo frequentiſſime leguntur.

Et gratiā ad opus. Secundo, quia notitia etiam interiori illuſtratione habita non ſufficit, niſi gratia ſanans præſtet implere, quod cognitum eſt, petit ſibi legem poni, deduci in via, greſſus ſuos dirigi, denique moueri ad implendam legem: quæ, cum ſpiritualis ſit, carnalis homo, & venundatus ſub peccato, eam aſſequi non poteſt. Quærit S. Augu-

1. Cor. 3. *1. Tim. 1.* *S. Auguſ.*

ſtinus hoc loco, cum iuſto non ſit lex poſita, vt Apoſtolus aſſerit, cur dicat, legem pone. Et reſpondet petere, vt ſibi ponatur, non, ſicut iniuſtis, & non ſubditis ad vetus teſtamentum pertinentibus poſita eſt

Exod. 34.

in

in tabulis lapideis: sed, sicut Sanctis, filijs liberæ, hoc est supernæ Hierusalem; filijs promissionis, filijs hereditatis æternæ, sancto Spiritu tanquam digito Dei in mente datur, & in cordibus scribitur: non quam memoria teneant, & vita negligant: sed quam sciant intelligendo, faciant diligendo in latitudine amoris, non timoris angustijs.] Sed cum iam per eam cucurrerit, vt proxime dixerat, quomodo poni sibi petit? Nimirum quemadmodum si poculum plenum teneas (inquit Augustinus) & sitienti dare incipias, & haurit bibendo, & poscit desiderãdo, nempe vt dare ne cesses.

Viam iustificationum tuarum.

RVRSVS via monet nos peregrinationis, periculorum, necessitatis, exilij, lacrymarum, suspiriorum, dum a tali patria peregrinamur. Et quia tanti momenti hæc via est, iure optimo petit, vt rationem, ordinem, atque legem eam peragendi, Deus ipse sibi præscribat: quod egregie S. Ambrosius ex more, ac disciplina militari explicat. Miles, inquit, qui ingreditur iter, viandi ordinem non ipse disponit sibi, nec pro suo arbitrio viam carpit, nec voluntaria captat compendia, ne recedat a signis: sed itinerarium ab Imperatore accipit, & custodit illud: præscripto incedit ordine: cum armis suis ambulat, rectaque via conficit iter, vt inueniat commeantium parata sibi subsidia. Si alio ambulauerit itinere,

Sequēda via militaris.

S. Ambr.

itinere, annonam non accipit, mansionem paratam non inuenit.] Vide multa præclare de ductu filiorum Israel per desertũ. Sed illud suauissime de præeunte columna ignis, & nubis, quam viarum legem
Exod. 13. appellat. Illa, inquit, columna nubis quidem specie præcedebat filios Israel, mysterio autem significabat Dominũ Iesum in nube venturum leui, sicut dixit Isaias, hoc
Isai. 19. est in Virgine Maria. Illud etiam sanctæ militiæ sectatoribus iucundissimum addit. Si Reges terræ norunt commoda præuidere sequentibus se, quanto magis Deus, qui bonus est, nouit quemadmodum profutura disponat diligentibus se? Ac primum, si incognitum carpendum est iter, duces eliguntur viarum, qui præcurrant agmini, sed hoc Imperatores isti iniuriosum sibi arbitrantur. Deus autem præibat cum Hebræi facerent iter. Hæc ille. Multo autem dulcius præiuit nobis Dominus Iesus cum sua Cruce, & ad sequendum inuitans, & quomodo sequamur, ostendens.

Et exquiram eam semper.

HEBRAICE significantius, Et custodiam. Sed exquirendo custodit, & custodiendo exquirit. Sicut ille sitiens,
Ser. 9. de Natiu. de quo paulo ante S. Aug. Nam præclare S. Leo. Nemo, inquit, ad cognitionem veritatis magis propinquat, quam qui intelligit in rebus diuinis, etiam si multum proficiat,

ficiat, ſemper ſibi supereſſe, quod quærat. Nam qui ſe ad id, in quod tendit, peruenisſe præſumit, non quæſita reperit, ſed in inquiſitione defecit.

Semper. Non eſt mediocre, quod requiritur, Paradiſi gratia, Dei Regnum, Angelorum conſortium, immortalitatiſque domicilium. Non ergo vno die quæritur (inquit Ambroſius) nec duobus, aut paucis menſibus, ſed quæritur ſemper, & quæritur per omnia, vt meritorum multa concurrant ſuffragia. διὰ παντὸς enim & omne tempus ſignificat, & per omnia.

Semper, & per omnia quærendum Dei regnum.

Ceterum vox hebræa ſignificat calcaneum: vt ſit idem, quod ad calcem, vel ad finem vſque. Significat & veſtigiũ. Itaque poſſet per appoſitionem dici, Exquiram, & cuſtodiam legem, veſtigium tuum. Si enim creaturæ veſtigia Dei dicuntur, quia ex his licet imperfecte, cognoſcitur; multo magis lex, quæ ſanctum, iuſtum, pium, prouidentem, & gubernantem oſtendit. Verum quoniam eadem vox retributionem ſignificat, vt eo loco. In cuſtodiendis illis retributio multa; vbi eſt eadem vox עקב Aliqui intelligunt perinde eſſe, ac ſi diceretur, propter retributionem: quomodo inferius loquitur, inclinaſſe ſe cor ſuum ad faciendas iuſtificationes Dei propter retributionem. Mihi placet id quoque per appoſitionem intelligi. Exquiram legem, retributionem: quaſi ipſa cuſtodia legis retributio ſit, cum ſit ex amore. Sicut enim non eſt parua miſeria non amare Deum,

Vox hebræa etiã veſtigiũ ſignificat

Et retributionẽ.

Pſal. 18.

Ipſa legis cuſtodia eſt retributio.

Conf. l. 1. c. 5. Or. in S. baptis. Ser. 7. de ieiun. 7. mens.

vt S. Augustinus loquitur, ita amare ingens fructus est. Hoc ipsum merces est (inquit Nazianzenus) Patri placere, atque inseruire. Et S. Leo. Diligenti Deum sufficit ei placere, quem diligit: quia nulla maior expetenda est remuneratio, quam ipsa dilectio. Quare pulcherrime S. Bernardus. Et quidem, inquit, soli Deo honor, & gloria. Sed horum neutrum acceptabit Deus, si melle amoris condita non fuerint. Is per se sufficit, per se placet, & propter se: ipse præmium sibi est amor: præter se non requirit causam, non fructum: fructus eius vsus eius: amo, quia amo: & amo, vt amem] Et S. Chrysostomus, Amemus igitur illum, vt amare quidem par est. Hoc enim magna certe merces: hoc cælorum regnum, & voluptas, & deliciæ, & gloria, & honor: hoc lumen, hoc beatitudo infinita: quam ipsam nec oratio repræsentauerit, nec mens comprehenderit.] Vides ergo quam congrue dixerit legis custodiam ex amore esse retributioné? Magna res amor, qui cum retributionem expectet sine pondere, & sine mensura, retributione tamen vsque ad eum diem non caret; sed se ipso contentus, velut aliud nihil spectet, se ipso & delectatur, & fruitur. Quod forte indicat Scriptura cum in Ecclesiastico flores sapientiæ appellat fructus honoris, & honestatis: sunt enim ijdem & flores, & fructus. Flores sunt ligni vitæ, qui in cælesti Hierusalem fructus parturient sempiterne suauissimos. Fructus sunt, quia etiam

Ser. 83. in Cant.

1. Tim. 1.

Homil. 5. in Ep. ad Rom.

c. 24.

nunc paſcunt, & nutriunt.

De vijs autem huiuſcemodi quærendis, & percurrendis admonet nos & Ieremias. State, inquit, ſuper vias, & videte, & interrogate de ſemitis antiquis, quæ ſit via bona: & ambulate in ea. Vbi & videndum, ideſt inueſtigandum, ac meditandum diligenter præſcribitur: & interrogandum ab alijs viris, nempe ſpiritu Dei præditis, qui nos docere, & inſtruere poſſint. Nec de nouis interrogandum, aut non tritis ſemitis, ſed de antiquis, quas ante nos ſerui Dei terere conſueuerunt. Nec de quacunque via, ſed de bona quærendum: nec ſolo quæſitu contentis ſubſiſtendum eſt, ſed ambulandum in ea. Quæ omnia nequaquam oſcitanter perpendenda ſunt. Vide & quæ præclare S. Ambroſ. diſputat Ser. 8. in verba huius Pſalmi, Cogitaui vias meas. Vbi inter cetera. Si viam ingreſſus, cum veneris ad compitum aliquod, ſi neſcias, quod iter ingredi debeas, ſtas, & cogitas primo, quæ ſit via, quæ ad Ciuitatē ducat, ad quā putas tibi eſſe pergendū: quanto igitur magis animo debes, ac mente cōſiſtere, qui ad regnū cæleſte contendis, & cogitare tecum, quia non omnis via illo ducit: nō omnis via illo dirigit, ad Hieruſalē illam, quæ in cælo eſt.

Quærēda & terēda via bona *Ier. c. 5.*

34 Da mihi intellectum, & ſcrutabor legem tuam: & cuſtodiam illam in toto corde meo.

NON vtique de naturali potentia agitur, quam & iam habebat, & ſi non

P 2 ha-

habuisset, petere non valeret. Petit ergo intellectum sibi dari sublimiorem, idest spiritum illuminatum, qui cælestia attingat. Est enim tota humana natura ad ea veluti statua quædam. Quid autem peteret magis statua aliqua ab artifice, si posset, quam Da mihi intellectum? Videret quippe se oculos habere, sed non videre; aures, & non audire; manus, & non palpare; pedes, & non ambulare; guttur, & non clamare. Ita est omnis homo suæ naturæ relictus: inutilis est, intellectum habens, & diuina non cernens: voluntatem, sed cælestia non amans: manus, sed sublimiora opera non exercens: pedes, sed in via Domini nõ ambulans: guttur, sed velut sepulcrum patens, mortua proferens, diuinas laudes non enuntians. Quare exclamãdum factori nostro, & patri, Da mihi intellectum. Ostendit autem cur id petat, & qualem intelligentiam petat. Et scrutabor, inquit, legem tuam. Neque ibi sistit, sed addit. Et custodiam illam in toto corde meo: alioquin scienti bonum, & non facienti peccatum est ei. Quid autem sit, In toto corde, alibi dictum. Et quoniam nosse non sufficit (tantus est animæ languor) Neque volentis est, neque currentis, sed necessaria est benigna miserentis manus, ac deducentis, subdit. Deduc me in semitam mandatorum tuorum, vt possim dicere. Tenuisti manum dexteram meam, & in voluntate tua deduxisti me.

Homo sine gratia instar statuæ ad opera supernaturalia.

Psal. 5. *Iac. 4.* *Sup. v. 2.* *Rom. 9.* *Psal. 77.*

Quia ipsam volui. Hebræis significantius.

tius. Quia in ipsa mihi complacui: quia ipsa omnis voluntas mea. In his versiculis ordinem diuinæ gratiæ, & eius omnes effectus facile est meditari.

36 Inclina cor meum in testimonia tua, & non in auaritiam.

DA mihi pondus amorem tuum, quo ferar (hoc enim est inclinare) in testimonia tua, & non in auaritiam. Non puto auaritiam hic poni pro peculiari vitio, idest immoderato studio pecuniæ, sed vniuersim pro quauis cupiditate, qua aliud cupimus, quam Deum, aut propter Deum. Auaritia enim est plus velle habere, quam deceat, multo magis cum aliena iactura. Auaritia est retinere, quod alteri debes: itaque super omnia pessimum genus auaritiæ est negare te Deo, cuius omnia sunt, quæ habes: cui totum te debes: qui omnia tibi est. Beatus Chrysostomus pulchre inducit Dominum loquentem, Omnia tibi ego, Ego frater, mater, diuitiæ, thesauri, Salus &c. Et S. Hilarius. Accepimus, inquit, omnia a Deo, corpus, animam, voluntatem: & ideo dignum est, vt homo se totum Deo reddat, cui se debere recolit & originem, & profectum. Ideo, qui alia donat, & se sibi reseruat, necquicquam agit, nec recte diuidit. Qualis enim diuisio ignobiliora Deo dare, nobiliora retinere, idest seipsum, sine quo cetera nihili a Deo putantur? Ita explicat S. Augustinus, quod Cain dictum est, si recte

Auaritia hic pro quauis cupiditate inordinata.

Pessima auaritia non reddere se ipsum Deo. *Chrysost.*

l. 5. de Ciuit. c. 7.

 offe-

Gen. 4. offeras, & non recte diuidas, peccasti. Vnde, inquit, datur intelligi propterea Deum non respexisse in munera eius, quia hoc ipso male diuidebat, dans Deo aliquid suũ, sibi autem se ipsum. Quod omnes faciunt qui non Dei, sed suam sectantes voluntatem, idest non recto, sed peruerso corde viuentes offerunt Deo munus, quo putant eum redimi, vt eorum non opituletur sanandis prauis cupiditatibus, sed explendis. De hac autem præcipue auaritia

Isai. 57. mihi ab Isaia dictum videtur. Propter iniquitatem auaritiæ eius iratus sum, & percussi eum. Abscondi a te faciem meam, & indignatus sum. Nam quæ maior iniquitas, quam vt autori non reddas, quod suum est? Quid si addas, quod non solum te tibi dedit, sed & seipsum? Quousque supra modum peccans peccatum huiusce auaritiæ excrescit? In primo opere te tibi dedit, in secundo se: cum se dedit, te tibi reddidit. Ergo factus, & refectus totum te ei debes: & quicquid retinueris intoleranda auaritia est.

37 Auerte oculos meos, ne videant vanitatem.

Vanitas omnia tẽporalia.

VANA sunt omnia, quæ solida, idest æterna non sunt. Vanitas est, inquit S. Ambrosius, solicitudo vitæ huius. Et hæc gratia Dei, & hoc munus est Domini, vt oculos animæ nostræ a negotijs huius mundi auertat. Beatitudo enim omnis

nis a Domino est. Beatus autem vir, cuius nomen Domini ſpes eius: & non reſpexit in vanitates, & inſanias falſas. Ante nos est Christus: ante nos brauium est, ad quod peruenit, qui non in incertum currit, nec reuocauit curſum ſuum, ſed incitauit. Ad hunc dirige oculos tuos: auerte a ſpectaculis, auerte ab omni ſeculari pompa. Erige ad cælum vel nocte ſtellarum monilia, orbem lunæ decorum, vel die ſolem aſpice: ſpecta mare, terram circumſpice; vt opere facta diuino omnis creatura te paſcat. Christus non in vanitate venit, ſed in virtute: inflammauit cor tuum, vt comprehendas, quæ mandatorum cæleſtium ratio, quæ animæ ſubſtantia, quæ vitæ futuræ gratia, in quo ſtatu poſt hæc erimus. Erige igitur mentem, vtere naturali ingenio. Ad imaginem Dei factus es, vt ſuperna aſpicias, & terrena non quæras. Vmbra eſt ergo vita hæc, feſtina ad ſolem, vt te defendat ab vmbræ huius frigore, & calorem tibi profundat æſtiuum. Hæc ex S. Ambroſij egregia diſputatione hinc inde breuiter collecta. Sed, quod Pſalmographus petit, auerti oculos ſuos, ne videant vanitatem, tria mihi ſonat.

Pſal. 39. *Philip. 3.* *1. Cor. 9.* *Gen. 1.*

Primo periculum, ne per feneſtras mors ingrediatur, ſicut Ieremias dolet. Vnde B. Iob. Pepigi, inquit, fœdus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de Virgine. Videbat enim vir ſapiens claudendas eſſe feneſtras, ſi nolumus per illas mortem intrare. Vnde & gloriabatur. Si ſecutum

Cuſtodiē di oculi Primo, propter periculū. *Ierem. 9.* *Iob. 31.* *Iob. ibid.*

est oculos meos cor meum. Quia videlicet diligenter cauebat propter periculum, ne oculi viderent vanitatem. Quod si interdum ex fragilitate contingeret, vt oculi auolarent, id saltem consequeretur, ne cor desiderando post oculos iret.

Secundo, propter fragilitatem.

Secundo, fragilitatem nimiam, qua laboramus. Quare perpetuo cauendum, ne oculi videant, quod male cupiditatem accendat: quod diu stare non possit, cuius oculi infeliciter rapiuntur. Et quia Propheta diffidit viribus suis, propterea petit a Domino, vt ipsemet oculos sibi auertat, ne videant vanitatem: vt id præmuniatur, sine cuius custodia sanitas diu subsistere nequit.

Tertio, propter studium perfectæ puritatis cordis.

Tertio, exactam diligentiam, per quam ne in minimo quidem offendere consentit, tum vt animi puritatem perfectissime conseruet, tum quia non ignorat vanitatem glutinosam rem esse; & facile prosterni, qui occasiones casus diligentissime non abscindit. Sint nobis exemplo pariter & cautelæ primorum parentum curiosæ inspectiones: quibus, cum lignum pulchrum esse visu, & ad vescendum delectabile vidissent, iam tum (vt notat Chrysostomus) ante manuum extensionem fructum vetitum & decerpsisse, & deuorasse videbantur. Ex quo quid mali ortum sit, calamitas nostra testatur. Sed multo maiori voce id clamitat medicina. Ad eam quippe plagam auertendam, nostrorumque oculorum vel cupiditatem, vel incogitantiam sanandam

Gen. 3.

Cor Domino velati oculi.

Dei

Dei filius oculos suos, qui lucidiores sole scrutantur omnia, & vino pulchriores mentes inebriant, ab impijs ministris velari sustinuit: cum interim exultarent impij, furerent satellites, deriderent Scribæ, & Magistratus Templi, Angeli pacis amare flerent, & flexis genibus factorem suum, & gloriam suam adorarent: quippe cuius vultus, & oculi ipsos pascerent, & bearent.

Luc. 22.

Isai. 33.

Optime etiam S. Augustinus interpretatur de curanda in rebus, quas facimus, recta intentione: quia magni interest, cum aliquid boni facimus, cuius rei contemplatione faciamus. Atque hos oculos, inquit, quibus contemplamur, quare faciamus, quod facimus, auerti poscit, ne videant vanitatem, in qua præcipuum locum obtinet amor laudis humanæ.] Ita non modo vt ne sequamur, sed vt ne videamus quidem aliud, quam Dei gloriam, petere nobis hoc versu licebit.

Curanda recta intentio.

In via tua viuifica me.

VBIQVE vitam appellat Deo viuere per gratiam, amorem, & legis custodiam. Et merito idem ego a te Domine instanter peto. Nam cur mihi viuere, si non detur tibi viuere? in quo mihi est esse, & viuere; & sine quo non est viuere, vt possim in æternum de te viuere? Ergo hoc peto, hoc efflagito, hoc totis medullis a te contendo, In via tua viuifica me. Quippe extra viam tuam nec salus mihi,

Viuendũ Deo.

Act. 17.

nec vita est. Nec solum peto, vt vitam conserues, sed vt robur assidue nouum, ac vigorem suggeras, ne vnquam defatiger in via tua, ne vnquam consenescam, sed vt
Ps. 102. renouetur quasi Aquilæ iuuentus mea: vt vegetus semper, & viribus integris maiore per eam, ac celeriore gradu ferar.

38 Statue seruo tuo eloquium tuũ, in timore tuo.

Timor castus basis quædam diuini verbi.

PER eloquium, tum legem, tum promissiones Dei possumus explicare: & vtrumque seruus Dei petit in timore casto in se statui, atque firmari. Nam sine timore eiusmodi lex diuina in humano corde consistere, firmarique non potest. Basis quædam verbi (ait Ambrosius) est timor sanctus. Sicut enim simulacrum aliquod in basi statuitur, & tunc maiorem habet gratiam, cum in basi statua fuerit collocata, standique accipit firmitatem, ita verbum Dei, vel rationabile Dei, in timore sancto melius statuitur, fortius radicatur, hoc est in pectore timentis Dominum. Nec immerito hoc sanctus Pater
Eccl. 1. certus asserit, cum Scriptura dicat. Timor Domini scientiæ religiositas: religiositas custodiet, & iustificabit cor. & item. Radix sapientiæ est timere Dominum. Et item. In thesauris sapientiæ significatio disciplinæ: & multa huiusmodi, quæ toto illo primo capite continentur.

Deinde promissiones etiam Dei in timore

more firmantur. Timentibus enim misericordia exhibetur: &, qui casto timore caret, facile labitur: qui autem timori innititur, firmas Dei promissiones facit. Non enim est in illo Est, & non; sed Est in illo est. Propterea & idem Sapiens. Oculi Domini, inquit, super timentes eum, protector potentiæ, firmamentum virtutis, tegimen ardoris, & vmbraculum meridiani, deprecatio offensionis, & adiutorium casus, exaltans animam, & illuminans oculos, dans sanitatem, & vitam, & benedictionem. Vides quales promissiones, & quam firmæ sint, si super timorem Domini innitantur. Perpende singula: nam ingentem sanctæ consolationis thesaurum continent. Ipse Dominus ijs, quos castus timor subiecit, est protector potentiæ, idest potentissimus. Quid Deo excelsius, quid potentius? Est firmamentum, & basis virtutis: vnde ergo timeat ruinam, qui illi innitatur? Est tegimen ardoris, in æstu concupiscentiarum obumbrans. Vmbraculum meridiani, in maiori persecutionum feruore protegens. Deprecatio offensionis, quia præoccupat ne offendas: &, sicubi, vt fragilis offendas, offensam facilis delet. Est adiutorium casus, quia manu apprehensa labi non sinit, & supponit labenti manum suam, ne collidatur, & erigit. Exaltat autem animam, ab omni humilitate terrena ad cælestia prouehens. Illuminat oculos, ne ante occulti hostis insidias solicitudinis nostræ aspectus vigilans dormiat. Dat sa-

Timore sãcto Dei promissiones firmantur.

Eccli. 34.

Effectus timoris sancti.

Psal. 36.

Psal. 12.

nitatem, & ægra sanans, & infirma roborans. Dat vitam, spiritu suo viuificando, & ab interitu iugiter redimendo. Dat denique bona omnia, benedictionem copiosissime super illum thesaurizando. Quam felix igitur, qui in timore sancto legis custodiam superædificat, vel potius, in quo ipsa sibi ædificat Sapientia? Quam felix item, qui per timorem Domini insigne sancti Spiritus donum, promissiones eius firmas munit, ac roborat?

Eccl. 4. & 15.

39 Amputa opprobrium meum, quod suspicatus sum: quia iudicia tua iucunda.

Peccata opprobrium maximū.

AMPVTA, vel aufer opprobrium, quod suspicatus sum, idest quod timui: & aufer delendo iniquitates, & peccata, quibus nil turpius, nihil fœdius. Nam in Deum deliquisse, eiusque legem, ac dilectionem violasse opprobrium est, cui nullum æquale esse potest. Et quidem spero me ex tua largitate indulgentiam consequutum, sed suspicatus sum, idest non sine formidine recordor: cum scriptum sit. De propitiato peccato noli esse sine metu. Et item. Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum. Nescit quippe homo vtrum amore dignus sit, vel odio. Dele & opprobrium, quod inde secutum est. Quia infirmitas, cæcitas, ad malum procliuitas, difficultas ad bona, quotidiani lapsus quanquam leues, magnum

Eccl. 9. Eccl. 5. 1. Cor. 4.

Item opprobrium deprauatio naturæ.

gnum opprobrium sunt. Interdum & vehementius pulsant tentationum procellæ: & aperit vt absorbeat me puteus os suum: *Psal.68.* iamque suspicor me opprobrio factum inimicis, & mox deuorandum: & id opprobrium Domine amputa, quia iudicia tua iucunda, vel dulcia. Ita enim sanas, vt ne cicatrices quidem appareant, quamuis olim putruerint, & corruptæ fuerint a facie insipientiæ meæ: ita concuti sinis, vt *Psal.37.* non patiaris euerti: & iudicia tua, quamuis arcana, sunt tamen iucunda, quia tu rectus, & dulcis es Domine: & propter hoc legem dabis delinquentibus in via. *Psal.24.* De opprobrio vide plura supra v.22.

40 Ecce concupiui mandata tua: in æquitate tua viuifica me.

Vera vita Deo viuere.

PERPETVO in viuificatione petenda persistit: summa enim, ac finis bonorum est. Tunc autem vere viuimus, cum Deo viuimus. Cognoui (inquit S. Bernardus) verum esse, quod legimus, quoniam in ipso viuimus, mouemur, & sumus: *Act.17.* sed ille beatus est, in quo est ipse, qui illi viuit, qui eo mouetur. Tibi ergo Domine, viuam, vt vere viuam. Tibi spirem tanquam factori, Regi, & Duci meo. Te inspirem tanquam auram vitalem, in qua viuo, moueor, & sum. In te respirem, tanquam in refugio, tanquam in susceptore, tanquam in indulgentissimo Patre. Pro te suspirem tanquam pro summe dulci,

sum-

summe pulchro, summe amabili, & desiderabili. Ad te aspirem, tanquam ad finem, tanquam ad centrum, tanquam ad summam beatitudinem meam.

ו Vau, idest Et.

Octonarius Sextus.

41 ET veniat super me misericordia tua Domine: salutare tuum secundum eloquium tuum.

42 Et respondebo exprobrantibus mihi verbum: quia speraui in sermonibus tuis.

43 Et ne auferas de ore meo verbum veritatis vsquequaque: quia in iudicijs tuis supersperaui.

44 Et custodiam legem tuam semper: in seculum, & in seculum seculi.

45 Et ambulabam in latitudine: quia mandata tua exquisiui.

46 Et loquebar de testimonijs tuis in conspectu regum: & non confundebar.

Et

47 Et meditabar in mandatis tuis, quæ dilexi.

48 Et leuaui manus meas ad mandata tua, quæ dilexi: & exercebar in iustificationibus tuis.

41 Et veniat super me misericordia tua Domine: salutare tuum secundum eloquium tuum.

NON petit venire super se iudicium, non examen tanquam Sanctus exoptat, vt appendatur in statera: sed misericordiam, & salutem. Hæc quippe miseris necessaria est. Non enim possumus, iuxta Beati Iob sententiam, respondere ei vnum pro mille. Adeamus ergo cum fiducia ad Thronum gratiæ, vt misericordiam consequamur; & gratiam inueniamus in auxilio opportuno. S. Ambrosius Misericordiam, & salutem Christum Dominum intelligit, qui toto psalmo octogesimo quarto, Benedixisti Domine terram tuam, & prophetatur, & petitur: & pulcherrime, et fuse satis digreditur ad illud Canticorum. Vox dilecti mei. Ecce iste venit saliens in montibus, transiliens colles. Videndus totus locus suauissimus.

Misericordia a Deo petenda, non iudicium.

Iob. 56. & 31.

Iob. 9.

Heb. 4.

Misericordia, & salutare Dei est Christus.

Cant. 2.

Et

42 Et respondebo exprobrantibus mihi verbum, quia speraui in sermonibus tuis.

VEL respondebo hoc ipsum verbum, Quia speraui in sermonibus tuis. Vel, exprobrantibus mihi verbum, siue hebræa phrasi, rem quampiam, haud dubium quin fœditates, et infirmitates meas, vt me ad pusillanimitatem, et diffidentiam adducant, respondebo in tuis sermonibus me sperasse. Exprobrant mihi, quod merito reliquisti me, vel relicturus sis, quem ego misere toties deserui, et vanitatibus posthabui. Exprobrant mihi quanta retribui mala pro bonis tibi bono factori meo, et benefactori meo. Quam vilis factus sim nimis iterans vias meas: quam indigna gesserim genere meo: quomodo tanto Patri degener vixi. Datum mihi abs te pretiosissimum patrimonium quam infeliciter, stulteque prodegerim: quam beneficijs ingratus; quam insipiens in medijs thesauris negotiator: et denique adoptatus in filium tuum, quod super omnem gloriam est, quam me vilissimum Adæ filium et verbis, et rebus ostenderim. Quid ad hæc respondeam? Non quia falsa sunt, non quia ipse innocens, ne conuincar, et obtinear ab accusatore callido, sed quia speraui in sermonibus tuis. Hi sunt sermones misericordiæ, sermones non vnius, sed totius consolationis, quibus pollicitus es placituros tibi eos, qui sibi displicerent: non

Spes in Dei sermonibus, patrocinium nostrum.

Luc. 15.

2. Cor. 1.

non deserturum te, qui ad te confugiunt : imo mutatione dexteræ tuæ facturum de nigris lucidos, de mortuis viuos, de malis, atque infidelibus seruis, fidelissimos, ac nobilissimos filios. Hæc respondebo exprobrantibus mihi. Quia etiam si occideris me, in te sperabo : nec obliuiscar, quia ipse es, qui mandas carmina in nocte. Hæc recolens in corde meo in te sperabo, sciens, quia nemo sperauit in te, et confusus est: nec ab expectatione mea confundes me.

Psal. 76. *Iob. 13.* *Psal. 21.* *Ps. 118.*

43 Et ne auferas de ore meo verbũ veritatis vsquequaque, quia in iudicijs tuis supersperaui.

AC si dicat, viam mendacij amouisti a me : si immaculatum me existimo, me ipsum seducens, mendax sum. Si confiteor infirmitatem meam, verbum veritatis habeo. Os meum accusans me, non condemnabit me. Hoc verbo, respondebo exprobrantibus mihi, respondebo et tibi. Nunc enim quod gemitus meus testis est, displicere me mihi, tu refulges, et places, et amaris, et desideraris, vt erubescam de me, et abijciam me, atque eligam te : et nec mihi, nec tibi placeam nisi de te. Erit et verbum veritatis in ore meo, quod mihi instanter postulo concedi, si cum miserijs meis cõfitear simul misericordias tuas. Quantum a te retarder pondere meo, quantum ad te accedam munere tuo : quoniam in ore fideli, quod proprium fru-

Verbum veritatis confessio, nostræ infirmitatis.

Ex Conf. S. Aug. l. 10. c. 2.

Et misericordiarũ Domini.

Eccli. 15.

ctum

Heb. 13. ctum suum germinat, Fructum, inquam, labiorum confitentium nomini tuo, abundat laus tua. Neque enim fidelia labia sunt, quæ non erumpunt, et parturiunt laudes tuas. Hæc sunt iudicia tua, in quibus supersperaui. Quia non tacentibus de se, et non tacentibus de te soles misericordiam tuam præstare; vt abstergas, quod nostrum est; et, quod tuum est, largiaris. Si autem verbum hoc veritatis, & accusationis meæ, & laudis tuæ vsquequaque, idest semper, ac per omnia fuerit in ore meo, vt omnia ossa mea germinent laudē, merito gloriari & ipse potero, quia in iudicijs tuis supersperaui. Sed illud verbum veritatis, precor Domine, ne vnquam auferas a me, vt annuntiare prætermittam legem tuam fratribus meis, & cum fiducia sancta loqui, quæ postulat a me caritas tua, & vtilitas discreta proximorum. Non enim ad hæc satis in me virium agnosco; sed fiducia mea in te est, qua in iudicijs tuis supersperaui.

Et libertas admonitionis.

44 Et custodiam legem tuam semper, in seculum, & in seculum seculi.

VIDE propositi firmitatem: vide cooperationem ex animo. Quid est enim in seculum seculi? Sancti Ambrosius, & Augustinus, ac Theodoretus Seculum seculi æternitatem intelligunt: quia in alia vita, hoc est, in patria volun-

Seculum seculi vita æterna.

tati

tati Dei perfecte congruimus, illique perpetuum cultum, laudesque exhibemus. Ergo, si solummodo dixisset, Semper, posset intelligi quandiu hic viuo, sed, In seculum seculi, vita æterna est: quæ finem non habet, sed est in æternum, & vltra. Sed quid prohibet grandem affectum intelligere hominis volentis, omninoque parati in æternum custodire, si hic in æternum viuendum esset? imo & parati in æternum viuere, vt in æternum seruet? Solet enim affectus in mensura contra mensuram audere. O affectus ardens, & exundans: o propositum immensum, seque supra mensuram extendens. Dolet de breuitate vitæ, nec eam metitur in desiderio; sed delectatur in eo, quod subinde recogitat: quia si huic finis imponitur, aderit illa post peregrinationem, in qua sine fine Deo perfecte placens, legem, voluntatemque illius, altiori prorsus modo absorptus in eum, perfectissime seruet.

Et præparatio animi in omne tẽpus.

45 Et ambulabam in latitudine, quia mandata tua exquisiui.

SI via mandatorum est, quæ ducit ad vitam, de qua Dominus ait. Arcta est via, quæ ducit ad vitam, quomodo Propheta canit se ambulasse in latitudine, quia mandata Domini exquisiuit? Nimirum via Dei lata est, & spatiosa; sed caro, & sanguis angustat illam, asperat, & spinosam reddit. Percurritur & in latitudine, idest in lætitia cordis, de qua dictum est. Quan-

Via mandatorum lata, & angusta.

Matth. 7.

Sup. ver. 32.

Quantæ autem misericordiæ sit ambulare in latitudine, docet eorum miseria, qui ambulant vias difficiles: lassantur in via iniquitatis: errant a veritate, nec sol oritur eis: vt illi apud Sapientem conquerentes, & gementes euenisse sibi pœnitentia sera fatentur.

Sap. 5.

46 Et loquebar de testimonijs tuis in conspectu Regum, & non confundebar.

CVR enim confundatur, cum loquatur testimonia Dei, quæ sanctissima, & rectissima sunt? quæ lucidissima, animas conuertentia, quæ immaculata, & a tanto legislatore sancita? Cur confundatur, qui ex meditatione, & obseruatione diuinæ legis illud consequitur, vt vtramque portam, vnde vere confundi poterat, occludat hosti, qui confusionem nostram solicite, & sine intermissione procurat, cupiditatem scilicet, & timorem? Qui nihil optat, nihil metuit, loquitur cum fiducia, loquitur sine confusione. Loquebatur cum fiducia Ioannes in conspectu Herodis Regis: loquebantur & Martyres in conspectu Regum. Denique verba Domini eiusmodi sunt, vt ab amante in quouis periculo taceri non possint. Vnde & Ieremias, qui videns populi duritiem statuerat iam non loqui amplius. Factus est, inquit, in corde meo quasi ignis exæstuãs, claususque in ossibus meis, & defeci, ferre non

Psal. 18.

Timor, & cupiditas portæ cõfusionis.

Mat. 6.

Zelus tacere nequit.

Cap. 20.

non sustinens. Loquitur & sine confusione, qui facta dictis adæquat. Alioqui (vt ait S. Ambrosius) ipsa obmutescit facundia, si ægra sit conscientia.

Non confunditur qui dicit, & facit.

47 Et meditabar in mandatis tuis, quæ dilexi.

VOx hebræa meditabar, significat deliciabar: qua ostenditur, non vtcumque illum meditatū fuisse legem, sed magna cum delectatione, & spirituali gustu. Nec vero id mirum, sed subditur statim causa, cum additur (Quæ dilexi) Quæ enim diligimus, cum gaudio, & delectatione meditamur. Eant nunc vani filij hominum, & mendaces in stateris: eant & conquerantur, nec latitudinem se in hac via, nec delectationem experiri; sed contra difficultates, anxietates, spinas, & punctiones. Sed ipsi, quia non amant, hæc afferunt sibi: quemadmodum in Isaia scriptum est. Orientur in domibus eius spinæ, & vrticæ, & paliurus in munitionibus eius: & erit cubile Draconum, & pascua strutionum. Perpende quam sit dispar vtrorumque conditio. Vt vero caritas crescat, quæ delectationem in his parit, minue cupiditatem. Terrena, ac temporalia veluti inanem fumum, & cassam vmbram contemplare, & vt in momento transitura contemne.

Dilectio delectabilia facit mandata.

Ps. 4. et. 61.

Isai. 34.

48 Et leuaui manus meas ad mandata tua, quæ dilexi.

Leuandæ manus primo ad opus.

LEVAVI primo ad opus, & exercitationem. Non enim remissas habui: & quasi sub ascella, quod de pigro testatur Salomon, eas posui, ne ad os quidem applicare audens, ne & illud mihi exprobretur, Vsquequo piger dormies? quando consurges a somno tuo? Paululum dormies, paululum dormitabis, paululum conseres manus, vt dormias, & veniet tibi quasi viator egestas, & pauperies quasi vir armatus. Potius sectandum mihi vidi, quod subijcitur. Si vero impiger fueris, veniet, vt fons, messis tua, & egestas longe fugiet a te. Non enim dormientibus, prouenit regnum cælorum; nec ocio, desidiaque torpentibus beatitudo æternitatis ingeritur: sed in mandatis Dei laborantibus, atque vigilantibus.

Prou. 19. & 26.

Prou. 6. et 24.

S. Leo. ser. 2. & 5. de Epiph.

Secundo, ad sublimia.

Secundo leuaui manus quasi ad altiora, quia mandata sublimia sunt. Non enim ea attingerem, si in terra reperem; & puluerem, serpentis panem, comederem. Ergo vt ea apprehendam, eleuandæ sunt manus. Dominus quippe sublimiorem doctrinam in Monte, quo turba non ascendit, Discipulis tradidisse legitur. Denique aues, & volatilia ex aquis ortum duxisse identidem cogitandum est; vt, qui ad sublimia volaturi sunt, a copiosis lacrymis ascendant. Nam & vir sapiens, qui ascensiones in corde suo disponit, in valle lacrymarum disponit,

Isai. 65.

Matt. 5.

Gen. 1.

Psal. 83.

vt

vt peruenire quandoque possit ad montes gaudiorum.

Tertio, dicimur leuare manus ad orationem, vt Apostolus meminini: Volo viros orare leuantes puras manus: quod in Scripturis est frequentissimum. Ostendit igitur Propheta legis obseruationem assidua oratione impetrandam: quia nequaquam assurgit homo ad Dei præcepta implenda, nisi ab eo eleuetur. Et S. Dionysius Areopagita elegantissima similitudine ostendit. Orationem esse veluti pulcherrimum funẽ, aut lucidissimam cathenam e cælo demissam: quam et si homo quasi ad se trahere videtur, re vera tamen ipse per eam ad superiora trahitur. Nec alienum ab hoc loco est meminisse, quod Sapiens ait. Stellio manibus nititur, & moratur in ædibus Regis. Videant igitur, qui sibi fidunt, qui legis custodiam aliunde, quam ab oratione sperant, Videant, inquam, quid faciant. Vere enim effodiunt thesaurum, vbi non est, & stulto labore consumuntur: cum contra die, ac nocte manus tendendæ sint, vt id impetremus. Sumus quippe habitantes in scopulo aridissimo, spinas tantum, et tribulos germinante, vbi nihil nascitur boni, nisi aliunde, idest, e cælo aduehatur. Nauicula autem, quæ illuc pergit, et cum cõmeatu, atque alimentis remeat, oratio est. Quam si promptam, et facilem habeamus, poterimus et ipsi veluti cum classe Salomonis aurum Ophir, et pretiosissima quæque nobis afferre.

Tertio, adorationem. *1. Tim. 2.* Oratione impetranda legis custodia. *De diu. nom. c. 3.* Oratio cathena, per quam tollimur in altum. *Prou. 30.* Et nauis e cælo cõmeatum afferens. *3. Reg. 10.*

Quar-

Quarto, leuantur manus ad iurandū. *Gen. 14.*

Quarto, est etiam eleuatio manuum forma quædam iurādi, vt Abraham ait. Leuo manum meam ad Deum excelsum. et alibi sæpe. Quod si ita accipiamus eleuare manus ad mandata, idem erit atque id, quod infra dicitur. Iuraui et statui custodire iudicia iustitiæ tuæ. Quod enim iuramus, id diligentissime, et sanctissime custodimus.

Non leuaremus manus, nisi Christus eleuasset suas in Cruce. *Deut. 32.* *Luc. 23.* *Habac. 3.* *Psal. 43.* *Psal. 140* *s. Paulin. epis. 5. ad Sever.*

Sed omnibus his modis leuari non possent manus, nisi is antea pro me leuasset, qui, cum olim præ Maiestate diceret. Leuabo ad cælum manum meam, et dicam, Viuo ego in æternum: quique in eleuatione solij æterni, nec Cherubim, neque Seraphim consortes habens, postea tamen in humilitate consortes dignatus habere latrones, tota die manus suas ad populum non credentem extendit: haud dubium quin in Cruce: vbi et manus in cornibus, scilicet pretiosi ligni, et cornua in manibus eius, quibus hostes ventilaret. Eleuatio, inquit Propheta, manuum mearum sacrificium vespertinum: illud, inquam, sacrificium, vbi idem et sacrificium, et sacerdos: victima sacerdotij sui, et sacerdos suæ victimæ fuit. Magnum illud sacrificium ab initio promissum, vespertino tempore, idest, in fine redditum, virtute sine fine mansurū. Illud est eleuatio manuum mearum, per quod et remissas attollere possim, et sublimia apprehendere. Vnde et ipsa manuum eleuatio in oratione grata fit, et suauis velut incensum. Quam suauis odor, qui mystico

ſtico thure orationis, et meritorum Crucifixi nobilis redditur? Confiteantur tibi Domine IESV Sacerdos altiſſime, omnia opera tua, et Sancti tui benedicant tibi. Confiteantur tibi miſericordiæ tuæ, et mirabilia tua filijs hominum, qui per velamen, id eſt carnem tuam in ſancta ingreſſus es, Patrem repropitiaturus. Quippe cæleſtia melioribus hoſtijs, quam legalibus mundanda erant, vt vna oblatione conſummares in ſempiternum ſanctificatos: et conſummatus ipſe fieres omnibus cauſa ſalutis æternæ, cum iureiurando Sacerdos a Patre conſtitutus. Confitear et ego tibi de medullis meis miſerationes tuas: et de ſanguine cordis mei per lacrymas confeſſionis diebus, ac noctibus ſacrificetur tibi,

Pſal. 144 *Pſal. 106.* *Hebr. 10.* *Pſal. 109.*

Iam vero facta eleuatione manuum, et præeunte dilectione, facile fit, quod ſequitur. Et exercebor in iuſtificationibus tuis. Pulcherrimus ordo iſte, inquit S. Ambroſius, vt primo meditemur: et eorum præceptorum, quæ diligimus, ſit nobis aſſueta meditatio. Meditatione enim mandatorum cæleſtium operis boni vſus inoleſcit. Et paulo poſt. Subiecit, inquit, Propheta, Eleuaui manus meas ad præcepta tua, quæ dilexi nimis, (ſic enim ipſe legit) poſt meditationem etenim bonum eſt leuare actus noſtros ad præcepta Dei, atque id facere cum caritate, et gaudio, vt non ex neceſſitate ſit bonum noſtrum. Et infra. Qui autem meditatur, et diligit, et actus ſuos leuat, vt faciat, quæ placeant

Ex dilectione meditatio

Ex meditatione opus.

Ex opere exercitatio.

Deo, is debet non negligere, nec transcurrere mandata diuina, sed exercere se in his, immorari plurimum, iustificationes Dei crebro reuoluens solicitæ mentis affectu.

ז Zain, idest Hæc.

Octonarius Septimus.

49 MEmor esto verbi tui seruo tuo, in quo mihi spem dedisti.

50 Hæc me consolata est in humilitate mea: quia eloquium tuum viuificauit me.

51 Superbi inique agebant vsquequaque: a lege autem tua non declinaui.

52 Memor fui iudiciorum tuorum a seculo Domine: & consolatus sum.

53 Defectio tenuit me, pro peccatoribus derelinquentibus legem tuam.

54 Cantabiles mihi erant iustificationes tuæ, in loco peregrinationis meæ.

55 Memor fui nocte nominis tui Do-

Domine: & custodiui legem tuam.
56 Hæc facta est mihi: quia iustificationes tuas exquisiui.

49 Memor esto verbi tui seruo tuo, in quo mihi spem dedisti.

NON potest obliuisci Deus, sicuti nec meminisse, quia ipse sibi intellectus est, & oculus semper videns. Dicitur autem meminisse, quando facit, quando liberat, quando nos benigne intuetur: sicuti obliuisci, quando deserit; & tentari, aut tribulari permittit: vnde dicebat Propheta gemens. Vsquequo Domine obliuisceris me in finem? vsquequo auertis faciem tuam a me? & alibi. Exurge, quare obdormis Domine? exurge, & ne repellas in finem. Vsque adeo autem verba promissionis, & consolationis, per quæ nobis spes non fallax tribuitur, statuit, & multiplicat, vt dicat fieri non posse, vt obliuiscatur nos multo minus, quam vt sedula mater infantuli sui. Et item, habere se nos in manibus descriptos. Quod autem in manibus descriptum est, semper ob oculos versatur, vt obliuioni minime tradi possit. Hoc autem verbo firmissima nobis spes datur. Qui enim repromisit, veritas est. Quocirca tenendam spei nostræ confessionem indeclina-

Meminisse Dei est facere.

Psal. 12.

Psal. 43.

Quã memor Iustorum Deus.

Isai. 49. 16.

Hebr. 10. clinabilem Apostolus monet. Deinde potentia est, cui subest, cum voluerit posse: & qui omnia opera sua exquisita in omnes voluntates suas faciet. Bonitas est, quæ non solum possit, sed etiam velit: imo adijcit, quod oratio non præsumit, faciens super id, quod petimus, aut intelligimus. Non ergo aut fallaci promissione nititur, aut super arenam fundatur spes, cuius fundamentum verbum Dei est; hoc est ipsa illius promissio, qui deficere non potest. Quam etiam interdum seruis suis iureiurando confirmauit, sicut in repromissione Abrahæ dictum est. Per memetipsum iuraui. Et ad Dauid. Semel iuraui in sancto meo, si Dauid mentiar. vt iure hoc loco subiungat.

Psal. 110 (margin, beside "qui omnia opera sua exquisita in omnes"); *Gen. 22.* and *Psal. 88.* (margin, beside "Abrahæ dictum est. Per memetipsum iuraui").

50 Hæc me consolata est in humilitate mea: quia eloquium tuum viuificauit me.

HÆc, idest hoc. Carent enim neutro Hebræi. Hoc ergo, vel hæc res, nimirū promissio tua cōsolata est me in humilitate mea, idest in afflictione, & humiliatione. Quid ni consoletur suo verbo nos, cum solus & vere amare nouerit, & mederi possit? Quanta autem hominis humiliatio, & quam multiplex quis explicet, quis vel longissime disputans exequatur? Humiliat corpus, quia onerosum est, & animam grauat, ac deprimit: locus, quia exilium: tentatio, quia inquietat, & vr-

Miseria hominis quanta.

get:

get : hostis, quia insidiatur: infirmitas, quia labitur : persecutores, quia infestant: vt tota ipsa vita hominis, quæ a Iob militia, c. 7. vel tentatio nominatur, non minus vere humiliatio dici possit : ac merito confiteatur quis. Nisi quia Dominus adiuuit me, Psal. 93. paulo minus habitasset in inferno anima mea. Quippe adeo humiliatus est homo ob naturæ debilitatem, aduersitates, & cōtemptum, in quem incidit; vt etiamsi aliqua in hac vita blandiantur temporalia, omnia humilitas sint. Nam ipsemet, vt flos Iob. 2. egreditur, & conteritur, & fugit velut vmbra; imo, vt quidam græcorum Poetarum sapienter addidit, vmbræ somniū est. Quo Pindar. Pyt. Od. 8 quid humilius, quid abiectius?

Sed luculenter id explicat psalmus, cum Psal. 38. ait hominem in imagine, idest in apparentia potius, & vmbra, quam in veritate rei solidæ pertransire : & proxime cuncta breuiter complexus. Vniuersa vanitas omnis Psal. 38. homo viuēs. Quasi omnis homo sit vniuersa vanitas : in quo quicquid est vanitatis, & miseriæ collectum sit. Et additur in Hebræo, Sela. Quæ vox, missis multis, quæ de illa disputantur, præsertim a D. Hieronymo ad Marcellam, duo notat. Sela in psalmis quid.

Primum, si interpretemur, semper, vt Aquila, idem est, ac si dicamus, verum, stabile, fixum, quod dictum est : alterum, renouandam esse attentionem; & id, quod dictum est diligentius reuoluendum. Ergo & nobis, cum dicimus hominem esse vniuersam vanitatem, profundius meditandum

Res humanæ quã uiles. est. Hanc vero hominis infirmitatem & verbis, & exemplis Scriptura docet. Nunc quidem naues humanæ negotiationis, & grauissimarum rerum ministras per contemptum, vt interpretari licet, vasa papyri appellans, forte, vt memores ludicrarum nauium, quas papyraceas per ludum pueri solent fingere, intelligeremus, quæ vocantur in viris negotia, magis nomine a puerorum ludis distare, quam re. Nunc munitiones firmissimas grossis ficuum cōparans, qui statim vix excussa arbore in os comedentis decidunt. Nunc flori decidenti: nunc somnio magnates, ac Principes assimilans: nunc habitatores pilæ totius orbis homines appellans: quasi vniuersa hæc terrarum moles pila lusoria videatur. Exemplis autem, cum Reges potentissimos Aegypti Muscis, & Ranis ebullientibus Dominus compescuit. Nunc locusta, & brucho, & Cyniphe populos humilians. Nunc Nabuchdonosor potentissimum quondam Regem in bestiam agri redigens, & rore cæli conspersum cum feris, & bestijs in campis atterens. O Regem inclytum, qui vinctus ferro, & ære in herbis tandem cum feris pabulum habuit, & per septem annos fœnum, vt bos, comedit. Sed super omnia, peccata, & infirmitates humanæ, & tentationes, atque quotidiana de vita æterna periclitatio hominē humiliat. Quanta humilitas cœcitas mentis? tarditas ad bonum? pronitas ad malum? & cetera huiusmodi, quæ facilius misera-

Isai. 18. *Nau.* 3. *Iob.* 14. *Psal.* 72. *Soph.* 1. *Exod.* 8. & 10. *Dan.* 4.

Maxima hominū miseria, peccata.

ſerabili experientia diſcimus, quam narrando enumeramus. In hac ergo omnimoda humilitate, quæ conſolatio eſſe poſſit, niſi promiſsio Domini, et auxilium eius, qui ſuſcitat de puluere egenum, et de ſtercore erigit pauperem? Ab hac itaque quaſi morte (quid enim niſi reſponſum mortis inter hæc conſtituti habere poſſumus?) eloquium Dei, et promiſsio illius viuificat: vt per patientiam, et conſolationem Scripturarum ſpem habeamus.

Pſ. 112.

Rom. 15.

51 Superbi inique agebant vſquequaque: a lege autem tua non declinaui.

AGEBANT inique, vel vt me ſic a lege tua abſtraherent, vel certe, vt conturbatum, et anxium non ſinerent meditari, quæ tua ſunt: Alios ipſa peccantium vel ſola exempla peruertunt, ſed nulla me exempla pellicere, nullæ deterrere minæ, nullæ vexationes compellere potuere, vt declinarem a lege tua: nec mente quantumuis anxia, et perturbata ab ea meditanda abſtrahi me ſum paſſus.

Conſtantia inſignis.

52 Memor fui iudiciorum tuorum a ſeculo Domine, & conſolatus ſum.

AB initio naſcentis mundi ſuperbos diſperdens mente cordis ſui, de ſede illos deponens, & exaltans humiles, tuos

Exempla diuinæ tutelæ.

Luc. 1.

custodiens, non permittens homines noce-
Ps. 104. re eis, & corripiens pro eis Reges, iudicia tua ostendisti: quorum memor merito consolatus sum. Nam lucem vultus tui, & protectionem in tuos non possum sine sanctæ spei thesauris intueri. Quid enim
In Abraham. suadet recogitatus Abraham, nunc de fornace Chaldæorum eductus: nunc cum
Gen. 11. 20. & 22 peregrinaretur in Gereris apud Abimelech Regem, de carissima vxore periclitatus: nunc heredem filium non habens: nunc eum, postquam tandem susceperat, in spem contra spem credens, immolaturus in monte? En mille modis tentatus, & periclitatus dextera manu tua protectus est: & semen illius non solum in propagine carnis, sed multo magis in electorum progenie, qui sectantur vestigia fidei illius, arenæ maris, & stellis merito comparatur.
Et Isaac. Quid Isaac? siue cum a Patre alligatus super struem lignorum ad immolationem petitur, sed Arietis mysterio inter spinas hærentis, qui Christum præsignabat,
Gen. 26. 28. liberatur: siue cum & ipse pro vxore in Gereris, & in puteorum effossione ten-
Et Iacob. tatur? De Iacob in omni peregrinatione eius, de periculis a fratre Esau, de vi-
Gen. 32. Gen. 27. sione scalæ, & Angelorum ascendentium, & descendentium, de occursu castrorum Dei, de primatu natalium, & benedictione prærepta quis non miretur? Sed omnem
Et Ioseph admirationem superat historia Ioseph.
Gen. 37. & 39. Quanta passus a fratribus? quanta per calumniam impudicæ mulierculæ? quanta

in

in carcere cum ferrum pertransijt animam eius, donec veniret verbum Domini? Quomodo per somnia seruatus, & Aegypti Dominus factus est: ita vt absque eius imperio nec manum, aut pedem in omni terra Aegypti quisquam moueret! & super fratres ipsos tandem, quod tantopere illi prohibere conati erant, dominus constitutus, eosque sibi infensos, atque hostilia molitos, & imperio terruit, & alimentis pauit; & adoratus ab ijs est; & demum eos clementissime, nec sine lacrymis amplexus suscepit? Quid Iob? A quam multis miserijs ad quantam iterum prosperitatem euectus est? vt in illo & patientiæ documenta, & diuinæ prouidentiæ experimenta haberemus? Quod & B. Iacobus Apostolus ijs, qui patiuntur, considerandum proponit. Ecce, inquit, beatificamus eos, qui sustinuerunt. Sufferentiam Iob audistis, & finem Domini vidistis (intelligo autem finem Domini, quem ille tantæ tragœdiæ contulit, ac si dicat, considerate quid Iob passus sit, quid Dominus in illo præstiterit) quoniam misericors Dominus est, & miserator. Nisi quis malit ipsius Domini IESV consummationem in Cruce, & cõsecutam inde celebritatem, & gloriam proponi. Et ita, si mentem per generationem, & generationem traduco, inuenio (vt Matathias dixit) quia omnes qui sperant in eo, non infirmantur. Hæc sunt ergo iudicia, quæ summam mihi consolationem pariunt, quod videam per varios

Ps. 108.

Gen. 41.

Gen. 42.

Et Iob.

Iacob. 5.

1. Mach. 2.

casus, & discrimina semper te tuos, quasi pupillam oculi tui custodisse. Inde tam vehementer populum admonet Moyses.
Deut. 32. Memento dierum antiquorum: cogita generationes singulas; interroga Patrem tuum, & annunciabit tibi; maiores tuos, & dicent tibi.

53 Defectio tenuit me pro peccatoribus derelinquentibus legem tuam.

HEBRAEVS, tremor, vel horror. Sed significantius dictum est, defectio, quasi deliquium, animi defectus, & virium languor. Non enim qualiscunque tristitia occupat seruum Dei cogitantem peccatorum transgressiones, sed omnino defectus animi. O quid facit caritas? Non enim pro sua vel iniuria, vel læsione contristatur, & ita grauiter contristatur, sed pro legis dissipatione. Deficit autem, & horret,

Peccata sunt Iusto causa doloris,

Primo, quia contemnuntur Dei mandata.

Primo propter ipsam mandatorum sanctitatem, & dulcedinem, quam non intelligi a peccatoribus vehementer excruciatur. Vt, si quis gemmam pretiosissimam, sibique carissimam videat ab ignorantibus, & non cognoscentibus, tanquam lutum æstimari, atque conculcari.

Secundo, quia Deus inhonoratur.

Secundo, quia Deus inhonoratur: quod illi insanabile vulnus est. Fieri enim non potest, vt quis Deum diligat, & de eius contumelia non ex animo afficiatur. Si enim

enim Abisay, filius Saruiæ non potuit patienter ferre contumelias, & maledicta, quæ Semei in Regem Dauid irreuerenter iaciebat, sed dixit. Quare maledicit Canis hic mortuus Domino meo Regi? Vadam, & amputabo caput eius. Quid faciat vir sanctus, cum Dominum totius Maiestatis, & omnium factorem, atque conseruatorem, ita tractari viderit? *2.Reg.16.*

Deinde, quia maximum ipsis peccatoribus malum est. Caritas autem de proximi malo dolet ex animo: &, quo maius fuerit malum, eo magis dolet. Itaque eadem vna caritas, quæ de Deo neglecto dolet, dolet & de proximi malo. Et non diuersa in nobis, sed vna dilectio est, vt ait S. Leo, quando & seruum seruire, & Dominum cupimus imperare. *Tertio, ob damna peccantium.* *Ser.5. de Ieiun. 7. mens.*

Postremo, quia cernit non solum illos suo fine frustrari, sed etiam ipsum Deum: qui ideo legem dedit, vt remuneret (Nam transgressores punire iustitiæ est) sed mallet Dominus non esse, quos puniret, sicut scriptum est. Nunquid voluntatis meæ mors impij, & non magis, vt conuertatur, & viuat? Quis ergo, si sensum Dei habet, non horreat, imo non deficiat, cum viderit Deum contemni, proximos peccando in verum, ac sempiternum cadere malum; & denique suo fine, talique fine, quod in ipsis est, insipientissime frustrari? *Quarto, quia & ipsi peccatores, & Deus quodammodo fine suo frustrantur.* *Ezech.18.*

54 Cantabiles mihi erant iustificationes tuæ in loco peregrinationis meæ.

Ipsa lex Iusto pro solatio.

ECCE non modo grauia non sunt; sed canticum sunt suauissimum ipsa præcepta Dei: siue, quia homo spiritualis canit, alijsque prædicat iustificationes ipsas: siue, quia canticum, & oblectamentum ipsimet sunt. quæ aures, & animum dulcissime mulceant. Sed vbi? In loco, inquit, peregrinationis meæ. Considera vbi sumus, & quæ adiumenta præparat nobis Dominus: quæ non solum instruant nos in via, & dirigant; sed etiam peregrinationis fastidia alleuent, cordis aures mulceant, & quasi perpetua delectatione confirment. Quæ miseria, quis stupor iucundissimis huiusmodi adminiculis, & leuamentis non vti? Quæ vero Christianorum in ore sonare cantica debent, nisi diuina? sicut Ephesios, & Colossenses Apostolus cohortatur, vt doceant, & commoneant semetipsos psalmis, hymnis, & canticis spiritualibus in gratia cantantes in cordibus suis Deo. Sed ignorant hoc canticum surdi, ignorant muti, qui diuinas laudes nec audire possunt, neque cantare. O miseram conditionem nostram. Qui surdi omnino non sunt, vt minimum quasi surdastri obturatas habent aures, si non cauda aspidis, saltem terra, atque luto; vel certe defluxionibus capitis, & perniciosis hu-

Ephes. 5. Coloss. 3.

Ps. 57.

humoribus impeditas. Purgandæ aures sunt, purganda lingua, sed ante omnia cor, vt & audire canticum Domini, & decantare valeamus.

55 Memor fui nocte nominis tui Domine, & custodiui legem tuam.

NOMINIS dictum est pro ipso Domino, ac si diceret, Memor fui tui. Quod frequentissimum in Scripturis est. Vt, In nomine Dei nostri magnificabimur. Et, In nomine eius sperauimus. Et, Ostendam tibi omne bonum, & vocabo in nomine Domini coram te: cum Moses cuperet videre ipsum Dominum. Vere enim qui videt eum, videt omne bonum: & nomen Domini apparet, cum ipse se ostendit. Videtur autem mihi nomen non solum sonare maiestatem, & gloriam, sed etiam ex reuerentia, & amore ita vsurpari. Ex reuerentia quidem, quasi non audeant sancti viri nominare eum, qui ineffabilis est, & alioqui ipse sibi nomen est. Quemadmodum & Tetragrammaton ex reuerentia syllabis proprijs proferri non solet, quia ineffabile: vnde & ἀνεκφώνητον dicitur: nec pronuntiatur, sed legitur Adonai. Ita regius Psaltes ait se memorem fuisse nominis Domini: quod tametsi nec substantiam ipsam Dei explicat, sed aliquid adumbrat, tamen ne sic quidem proferre audeat.

Nomen Domini, idest Dominus.

Psal. 19.

Psal. 32.

Exod. 33.

Significat & quādam reuerentiam.

Amor

Et amorem. Amor autem exprimitur, cum Propheta dicit. Nomen tuum, & memoriale tuum in desiderio animæ. Et in Exodo ab ipso Domino dicitur. Hoc nomen mihi est in æternum: & hoc memoriale meum. Vult enim perpetuam nominis sui esse memoriam. Sed vox זכר non solum memoriam significat, sed & odorem, quasi dicat, Solus odor, & memoria nominis tui excitat me, & confortat. Est quippe oleum effusum, quod suo odore currere adolescentulas, idest animas faciat. Oleum, inquam, animam totam perungens, totam sanans, totam penetrans, totam confortans, totam viuificans, totam rapiens, totam transformans. D. Hieronymus decem ponit Dei nomina ex Scripturis, quæ varias in simplicissima essentia proprietates significant.

Isai.18.
Exod.3.
Cant.1.
Epist.136. ad Marcell.
Dei nomina decem.

Primum, El. Primum est El, quod Septuaginta Deum vertunt: Aquila Fortem, etymologiam sequutus transtulit.

Secundũ, Eloim. Tertium, Eloe. Secundum Eloim, & tertium Eloe, quæ ex El, deriuantur, ac proinde idem sonant.

Quartũ, Sabaoth. Quartum Sabaoth, idest exercituum, vel virtutum, vel ornatuum: quia Angelorum, & Virtutum Dominus, ac militiæ cœlestis, id est ornatus stellarum factor, & arbiter est.

Quintũ, Helion. Quintum Helion, quod excelsum sonat, & habetur in psalmo nonagesimo, Qui habitat in adiutorio Helion, siue Altissimi.

Sextum Qui est, vt Mosi dictum est, Sum, qui Sum. Et Moses ipse. Qui est, misit me. Ipse enim solus est, qui immutabiliter, & independenter idem est. Quam in sententiam memini me legisse apud Eusebium Cæsariensem, qui ex Plutarcho refert, in Delphici templi propylæis, vbi scriptum erat, Nosce te ipsum, item scriptum fuisse, Es. Quod Plutarchus ipse sic explicat, tanquam Dei vox ad homines, qui ad ipsum accedunt, sit. Nosce te ipsum: & homines, vbi se nihil esse cognouerint, vicissim ei respondeant, dicantque, Tu es, id ei, quod maxime Deo conueniat, tribuentes. Sextum, Qui est. *Exod.* 13. *Lib.* 11. *de prep. Euang. c.* 7. *Plut. lib. de ei.*

Septimum Adonai, quod Dominum valet. Septimũ Adonai.

Octauum Ia, quod forte ab esse deducitur, et habetur extrema syllaba in dictione Alleluia, Laudate Dominum. Octauum Ia.

Nonum Tetragrammaton, et Ineffabile, quod per quatuor literas scribitur, et mysterio iam prædicto non pronuntiatur. Nonum, Tetragrãmaton.

Decimum Saddai, quod sufficientem significat ad omnia: seu melius, sibi soli sufficientem, qui nullo indigeat, omnibus supereffluenter abundet: quod solius Dei est. Quæ omnia, si simul ponantur, adumbrant nomen Domini, in quo speramus, et cuius in nocte recordamur, spem nobis maximam ingerere totius misericordiæ, et felicitatis ab eo consequendæ. Nam et fortis est, et potens; vnde subest ei, cum volueritm posse: et Deus, quod omne bo- Decimũ Saddai. Spes ex consideratione horum nominũ. *Sap.* 12.

num

num complectitur: et Deus exercituum, cui cælestis militia obsequitur, vt et hostes prosternere, et amicos tueri nullo negotio posit: cui et Angeli obediunt, et omnis cælorum ornatus, stellarum, Solis, et Lunæ ad nutum seruiunt. Idem excelsus est, quò malum appropinquare non possit: vt, qui apud eum commorantur, in tuto habitent: nec ad ipsum pertingere quisquam, nisi erectus, et tractus ab eo vllatenus valeat. Et, cum sit, qui solus, et vere est, ac fons totius Essentiæ, et Esse, inanitatem nostram, qui semper ad nihilum tendimus, participatione sui ipsius, quasi guttulas quasdam ex infinito pelago suæ deitatis aspergens, pro modulo, et mensura, quam ipse partitur, aliquid esse facit, tribuens singulis pondus, numerum, et
Sap. 11. mensuram. Quod autem et Dominus sit, magnam seruis fiduciam præstat, qui sub tanto Domino nihil debeant reformidare. Ia vero Tetragrammati nominis pars est, vt quasi pro captu nostro se se demittens suauius capiatur. Iam Tetragrammaton illud ineffabile, si ab esse deriuatur, vt nonnullis placet, idem significat, atque Qui est. Sed non absque rationabili causa fatemur nos videre illud sub caligine, quæ
Ep. 5. ad Doroth. apud Beatum Dionysium significat lucem inaccesibilem. Postremo sibi soli sufficientem illum esse, hoc docet, quod bo-
Psal. 15. norum nostrorum non indiget. Vel, vt in Hebræo est, quod bonum nostrum non ad illum. Quo fit vt et bona nostra humili-
ter

ter ex illius dono cognoſcamus, et ab eo fidenter, quicquid recte volumus, petamus. Neque enim timendum eſt, ne ille in ſua largitate deficiat, cui, quod donet, deeſſe non poteſt. Quis ergo in tanta nominum maieſtate, et tot appellationum theſauris, vt Nazianzenus appellat, non omnino cõſolationibus affluat, ſciens, quicquid de Deo dicitur, in ſuas vtilitates redundare? Quam ob rem rectè dicit. Memor fui nocte nominis tui Domine.

Sed, Memor fui nominis (ait Ambroſius) plena deuotio eſt. Hoc nomen inuocetur diebus, ac noctibus. Nullum tempus precandi vacuum ſinat ſancta deuotio præterire. Si ſtudentes igitur doctrinis ſecularibus perparum ſomno indulgent, quanto magis, qui Deum cupiunt cognoſcere, non debent ſomno corporis impediri? Hæc ille. Imo addit nocte maxime id faciendum, quia tenebræ operiunt nos, et pericula tentationum ingruunt: ac proinde tum maxime orandum Dominum, præſidia poſtulanda, & cauendas illecebras; nec ſomno indulgendum, niſi quantum neceſſitas poſtulet. Scimus autem & Homerum profanum alioqui Poetam, introducere quempiam per ſomnium monentem Agamemnonem Regem, non licere hominem conſilij tota nocte dormire. Sed memoria Domini fortius excitat nos, vt non immerito Sponſa glorietur in Canticis, ſe non totam dormire. Ego, inquiens, dormio, & cor meum vigilat. Et S. Hierony-

Semper inuocandum nomen Domini.

Et nocte potiſſimũ

Iliad. x.

Cant. 5.

Epist. 22. de cust. virginit. ad Eustochium.

Et nocte tribulationis.

ronymus asserat. Sanctos ita dormire, vt etiam somnus illis oratio sit. Et infra Dauid profiteatur. Media nocte surgebam ad confitendum tibi. Poterit etiam, qui volet per noctem intelligere tribulationes, & tentationes, quod non est infrequens in Scripturis, dicente etiam Propheta. Cum sedero in tenebris, Dominus lux mea est. His enim temporibus Dei meminisse maximum munimentum, & perfugium est suauissimum. Nec dubie memoria continua Dei acerrimus stimulus est ad custodiam legis diuinæ, vt optime coniungantur hæc duo, Memor fui nocte nominis tui, & custodiui legem tuam.

Mich. 7.

Et quia vicissim siue Dei memoria, siue spes in nomine sancto eius ex amore prouenit, & inquisitione mandatorum, conuenienter adiungitur. Hæc facta est mihi, idest hoc consequutus sum, vt scilicet memor essem nocte nominis tui, & custodirem legem tuam, quia iustificationes tuas exquisiui.

ח Heth, idest Vita.

Octonarius Octauus.

57 **P**Ortio mea Domine, dixi custodire legem tuam.

De-

58 Deprecatus sum faciem tuam in toto corde meo: miserere mei secundum eloquium tuum.

59 Cogitaui vias meas: & conuerti pedes meos in testimonia tua.

60 Paratus sum, & non sum turbatus: vt custodiam mandata tua.

61 Funes peccatorum circumplexi sunt me: & legem tuam non sum oblitus.

62 Media nocte surgebam ad confitendum tibi, super iudicia iustificationis tuæ.

63 Particeps ego sum omnium timentium te: & custodientium mandata tua.

64 Misericordia tua Domine plena est terra: iustificationes tuas doce me.

57 Portio mea Domine, dixi custodire legem tuam.

DVPLICEM sensum habere potest hic versus. Alter est, O Domine, qui es portio mea, ego dixi, idest statui, ac promisi custodire legem tuam. Alter est, Domine,

mine, ego dixi, portio mea, & hereditas est custodire legem tuam. In priore sensu magna Dei dignatio, hominum esse partẽ, & hereditatem: magna hominis dignitas, partem habere talem. Dominus, inquit, pars hereditatis meæ, & calicis mei. Et vere funes ceciderunt mihi in præclaris: etenim hereditas mea præclara est mihi. Cetera quippe omnia nec sunt, nec vere esse possunt hereditas hominis.

Solus Deus vera hominis hereditas. *Psal. 15.*

Primo, quia cetera homine inferiora. *Conf. l. 13 c. 8.*

Primo, quia inferiora sunt omnia: beamur autem necessario melioribus, & sublimioribus, quam nos simus. Quam ob causam S. Augustinus ita Deum alloquitur. Nam & in ipsa misera inquietudine defluentium spirituum, & indicantium tenebras suas nudatas veste luminis tui, satis ostendis, quam magnam creaturam rationalem feceris, cui nullo modo satis esse potest ad beatam requiem quicquid te minus est; ac per hoc, nec ipsa sibi.

Secundo, quia solũ imago eorum attingitur. *Aug. cõf. l. 9. c. 4. Psal. 4.*

Secundo, quia homines imagines tantũ rerum temporalium famelica cogitatione lambunt. Vtinam saltem fatigarentur inedia, ac dicerent, Quis ostendet nobis bona? Audirent enim respondentem, Signatũ est super nos lumen vultus tui: audirent monentem, Quærite quod quæritis, sed ibi non est, vbi quæritis; beatam vitam quæritis in regione mortis? non est illic. Quomodo enim beata vita, vbi nec vita?

Tertio, neque res ad cor intrant.

Tertio, quia non intrant ad cor, vbi est quod beandum est: vt fames, & sitis non sedantur, nisi cibus, & potus ad interiora

intret,

intret, vbi indigentia eſt.

Quarto, quia ſunt volatica, nec ſtant, ſed tranſeunt. Hic eſt modus eorum: eunt vt non ſint: & quo magis tendunt vt ſint, eo magis propinquant, vt non ſint. Proinde elegantiſſime D. Auguſtinus. Nunquid ego aliquò diſcedo, ait verbum Dei? Ibi fige manſionem tuã, ibi commenda quicquid inde habes anima mea, ſaltem fatigata fallacijs veritati commenda quicquid tibi eſt a veritate: & non perdes aliquid, & refloreſcent putrida tua, & ſanabuntur omnes languores tui: & fluxa tua reformabuntur, & renouabuntur, & conſtringentur ad te, & non te deponent, quo deſcendunt, ſed ſtabunt tecum ad ſemper ſtantem, ac permanentem Deum. Quarto, ſunt fugaces. *Conf. l. 5. c. 11.*

Alter quoque ſenſus plenus dulcedine eſt, & inſignem erga Dei legem affectum oſtendit, cuius cuſtodia pro hereditate, & patrimonio ſit. Quem affectum verbis S. Paulini de Chriſto loquentis explicare placet. Sibi habeant, inquit, literas ſuas Oratores, ſibi ſapientiam ſuam Philoſophi, ſibi diuitias ſuas diuites, ſibi regna ſua Reges; nobis gloria, & poſſeſſio, & regnum Chriſtus eſt, nobis ſapientia in ſtultitia prædicationis, nobis virtus in infirmitate carnis, nobis gloria in Crucis ſcandalo: quo mihi mundus occiditur, & ego mundo, vt viuam Deo non autem ego, ſed in me Chriſtus. Hæc S. Paulinus. Idem autem eſt pro hereditate, & portione ſua ſibi legis Dei cuſtodiam, & Chriſtum aſſumere. Atque ita *Epiſt. ad Aprum.*

vterque

vterque hic sensus in idem recidit, quia cuius portio est custodia legis Dei, eius sine dubio Deus est portio. Hæc autem qualis hereditas sit, magnificentissime, vt solet, & venustissime Ambrosius explicat. Cui portio Deus est totius possessor est naturæ. Pro agris igitur ipse sibi satis est, habens bonũ fructum, qui nunquam possit perire. pro domibus satis est sibi: vt sit habitatio Domini, & Templum Dei quo nihil potest esse pretiosius. Quid enim pretiosius Deo? Et mox. Christus tibi portio, Christus tibi possessio est. Illius nomen tibi munificum illius nomen tibi est fructuosum: illius nomen tibi tributa dependit, & bona tributa, non pecuniæ, sed gratiæ. Portio tua non ariditate siccatur, non imbre diluitur, non frigore vritur, non tempestate quassatur. Per diem Sol non vret, neque Luna per noctem. Serua portionem, quam elegisti. Ea est enim portio, quam terrenæ partes æquare non possunt. Quid enim est, quod conferri possit his, de quibus Deus dicit, Et inhabitabo in his? Quid magnificentius hospite cælesti? Quid beatius possessione diuina? Et deambulabo, inquit, in his. Alij queruntur de sui ruris angustijs: in te Deo est ampla possessio in quo deambulare se dicit. hoc est latæ spatia habitationis inueniens, qui terram includit manu. Sic enim scriptum est. Quis mensus est manu aquam, & cælum palmo, & vniuersam terrã clausã manu? Cui mundus angustus est, tu ei ampla es Domus.

Hæc

Qualis sit hereditas Deus.
S. Ambr.
Psal. 120.
Apoc. 21.
Isai. 40.

Hæc S. Ambrosius hoc loco. Quibus simillima,& sane quam splendidissima quæso vt videas epistola eiusdem octogesima secunda.

58. Deprecatus sum faciem tuam in toto corde meo: miserere mei secundum eloquium tuum.

ALIQVI Christum Dominum per faciem intelligunt, qui est facies Patris. & hoc verissimum est. Eo enim maxime desiderio tenebatur Propheta. Duobus autem modis in hoc sensu intelligo. Altero, vt precari faciem, sit ipsum Dominũ pro re aliqua orare; & precatio sit quod sequitur, Miserere mei secundum eloquiũ tuum. Altero, vt ipsa facies, idest conspectus Dei sit id, quod ardenter postulatur. Vtrumque autem in toto corde faciendum est. Nam non frigide, nec segniter postulanda est misericordia: & facies ipsa Dei toto desiderio quærenda, & expetenda est. Quippe & in hac vita illius aspectus anxie quærendus est; & in alia sine dubio ei toto adhærebitur corde, cum beatitudinis summa in facie eius videnda sit posita. Sed vtrouis modo facies Dei quæratur, siue hic per contemplationem, siue ibi per manifestam visionem, oculus diligentissime est mundandus, quo ea videri possit. Siquidem, Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Qui ergo videre desiderat, puritati cordis acquirendæ diligenter

Facies Patris Christus.

inuigilet: quod per ſuimet curioſam inueſtigationem, & examinationem curandum eſt. Vnde & ſubdit.

59 Cogitaui vias meas, & conuerti pedes meos in teſtimonia tua.

Examinā da conſcientia.

EXAMEN conſcientiæ, & fructus hoc verſiculo apertiſſime cōtinetur. Nam cogitare vias ſuas nihil eſt aliud, quam ſeipſum accurate explorare, ac perſcrutari: fructus vero, quod ſequitur. Conuerti pedes meos in teſtimonia tua. Ad hoc enim quiſque peruestigare ſe, & examinare debet, vt vias ſuas corrigat, & conuertat pedes ſuos in teſtimonia Dei. Sic enim deflere mala debemus, quæ admittimus; vt manu ſanctæ ſolicitudinis abſtergamus. Quamobrem B. Gregorius. Quia ſine peccato, inquit, electi etiam viri eſſe non poſſunt, quid reſtat, niſi vt a peccatis, quibus eos humana fragilitas maculare non deſinit, euacuari quotidie conentur? Nam, qui quotidie non exhaurit, quod deliquit, etſi minima ſunt peccata, quæ congerit, paulatim anima repletur, atque ei merito auferunt fructum internæ ſaturitatis. Secundo, ſubtiliter bona a malis debemus diſcernere, ne fallamur. Nam, vt ſupra ex eodem Doctore dictum eſt, virtutibus vitia ita contigua ſunt, vt ſine peculiari Dei lumine, & attentiſſima inſpectione ſæpiſſime fallamur. Tertio, etiam perpendendum eſt an ipſa bona perfectius fieri potuiſ-

Margin notes: Primo, tollenda mala. — *Greg. l. 2. in lib. Regum.* — Secundo, Bona vera diſtinguenda a falſis. — Tertio, videndum an perfectius fieri potuerint.

tuissent? Sunt enim innumeræ conditiones, & circumstantiæ, varij gradus, & non pauca rerum momenta; vt, cum bonum ex integra causa consistat, defecisse nos in multis, etiam cum recte agimus, deprehendere facile possimus. Quarto, intentio præ omnibus excutienda. Quippe scriptum est. Si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit. Et. Si lumen, quod in te est, tenebræ sunt, ipsæ tenebræ quantæ erunt? Ex quo S. Bernardus tractans illud. Pulchræ sunt genæ tuæ. Duo quædam, inquit, in intentione, quam faciem animæ esse dicimus, necessaria requiruntur, res, & causa, idest, quid intendas, & propter quid. Ex his sane duobus animæ vel decor, vel deformitas iudicatur. Vt, verbi causa, anima, quæ ambo ista recta, atque pudica habuerit, illi merito, veraciterque dicatur, Pulchræ sunt genæ tuæ, sicut turturis. Quinto, radices etiam defectuum non oscitanter peruestigandæ sunt; quando & Dominus acutissimo oculo pedum nostrorum radices considerat; vt Septuaginta transtulerunt, quod in Iob legimus. Vestigia pedum meorum considerasti. Non enim abscindi amaritudinis vel surculi, vel fructus poterunt, nisi securis ad radicem arboris ponatur. Non poterit autem poni, nisi radix ipsa, quæ euellenda est, solicite quæsita, & inueniatur, & in apertum proferatur. Sexto comparare etiam, et conferre debemus nosmetipsos nobis, vt profectus, et defectus, profectibus, et defectibus,

Quarto, exploranda intentio.

Matth. 6.

Ser. 40. in Cant.

Quinto, radices defectuũ.

Iob. 13.

Sexto, cõparandus profectus & defectus.

bus, tempus tempori, infirmitatem infirmitati; virtutem virtuti componamus. Quis enim explicet quam multis modis delinquimus? Aut enim per ignorantiam, aut per obliuionem, aut per cogitationem, aut per sermonem, aut per obreptionem, aut per necessitatem, aut per fragilitatem carnis singulis diebus vel inuiti, vel volentes peccata incurrimus. Pro quibus et Dauid orans Dominum, purificationem, atque indulgentiam deprecatur dicens. Delicta quis intelligit? Ab occultis meis munda me, et ab alienis parce seruo tuo. Hæc Cassianus, qui pulchre alibi fere eadem non minus eleganter, pauloque explicatius sic posuit, ostendens viros etiam sanctos in eiusmodi septem lapsuum generibus (tot enim enumerat) non raro cadere. Aliud est enim, inquit, admittere mortale peccatum; et aliud cogitatione, quæ peccato non careat, præueniri; vel ignorantiæ, aut obliuionis errore, aut facilitate otiosi sermonis offendere; aut ad punctum in fidei theoria aliquid hæsitare; aut subtili quadã cenodoxiæ titillatione pulsari; aut necessitate naturæ aliquantisper a summa perfectione recedere. Igitur, qui recta vult progredi, necesse est, vt identidem ponat cor suum super vias suas: et, vbi se aliquid aberrare cognouerit, continuo pedes in viam mandatorum, et testimonia diuina conuertat.

Cass. coll. 20. c. 11. Septẽ culparum genera, in quæ etiã Sancti cadunt.

Psal. 18.

Coll. 22. c. 7. & 13

60 Pa-

60 Paratus sum, & non sum turbatus, vt custodiam mandata tua.

FESTINAVI, & interturbatus, vel distractus non sum. Hæc enim significant verba hebræa. Vbi aduertere est, & alacritatem in festinatione, & attentissimam curam, atque constantiam in eo, quod dicit se non fuisse turbatum, aut solicitudinibus distractum. Talem quippe oportet esse legis Dei obseruatorem, vt, quæ facienda viderit, alacritate spiritus, & feruore non differat: neque contradictionibus siue externis, siue internis aut perturbetur, aut cedat. Sic sancti viri non solum in angustijs Dominum exquisierunt, sed etiam in tormentis. Nec turbati sunt, nec perterriti, quia caritas omnia vincit: quia fortis vt mors dilectio, superat omnia: quia dura, sicut infernus, æmulatio cedere nescit: quia denique lampades ignis, atque flammarum, nec extingui tribulationum aquis, nec obrui fluminibus possunt. Ergo tuta legis custodia est, vbi caminus feruet amoris, quia Dilectio custodia legum Dei est.

Constantia Iusti.

Sap. 6.

61 Funes peccatorum circumplexi sunt me, & legem tuam non sum oblitus.

PECCATORES homines, & legis tuæ inimici; vel etiam peccatores, inuisi-

Memoria legis liberat à laqueis.

uisibiles hostes, qui incentiua exaggerant ad peccandum, quasi quibusdam funibus
Prou.29. circumplexi sunt me, & rete expanderunt gressibus meis, vt me caperent; non tamen efficere potuerunt, vt legem tuam obliuiscerer: sed potius memoria eius, quã nunquam deposui, illæsum me inter huiusmodi pericula custodiuit. Cuius enim in
Psal. 36. corde lex Dei est, non supplantabuntur gressus eius.

62 Media nocte surgebam ad confitendum tibi super iudicia iustificationis tuæ.

SCRIPTVM quidem est in libro
Sap.16. Sapientiæ, præueniendum esse solem ad benedictionem tuam: sed amor, & desiderium in pectore meo clausum appropinquantem solem expectare non potest.
Nocte laudādus Deus. Media nocte non solum memor eram nominis tui, non solum meditabar in te requiescens in strato meo, sed surgebam ad confitendum tibi. Quod autem dicitur, Media nocte. Primum indicat etiam ipsam
Primo, ob beneficium noctis ipsius. mediam noctem, & tenebras occasionem esse reminiscendi Dei. Ipse etenim, vt notat S.Chrysostomus, quasi pia Mater velum noctis filio in cunis degenti ad quie-
Lib. 2. de Cõpunct. tem clementer expandit: vnde suis versi-
Conf. lib. 9. c.12. bus, quorum B. Augustinus meminit, S. Ambrosius hanc Dei clementiam celebrat, inquiens.

Deus creator omnium,
Polique rector, vestiens
Diem decoro lumine,
Noctem soporis gratia.
Artus solutos vt quies
Reddat laboris vsui:
Mentesque fessas alleuet,
Luctusque soluat anxios.

Secundo, ostenditur commoditas nocturno tempore orandi: de qua S. Bernardus. Quam secura, inquit, ascendit de nocte oratio, solo arbitro Deo, sanctoque Angelo, qui illam superno altari suscipit præsentandam! Quam grata, & lucida verecundo colorata rubore! quam serena, & placida nullo interturbata clamore, vel strepitu! Quam denique munda, atque sincera nullo respersa puluere terrenæ solicitudinis, nulla aspicientis laude, seu adulatione tentata! Secundo, ob cōmoditatem tēporis. *Ser. 86. in Cant.*

Tertio, apparet necessitas siue laudis, siue subsidij, quod indigentiam nostram leuet. Cunctis itaque horis, atque momentis vtrumque fieri debet. Alterum beneficijs Dei debemus, quibus vbique, semperque fruimur; vt nec tam frequenter, iuxta Nazianzenum, ducere spiritum debeamus, quam Dei nostri, atque beneficiorum eius meminisse. Alterum debemus infirmitati nostræ, quia per singulas horas, præsertim nocte, vt notat Ambrosius, tentationibus pulsamur, contra quas præsidia conquirere, & orationis arma corripere necesse est. Tertio, quia semper egemus Deo. *Or. 1. de Theolog.*

Studium diuinæ laudis.

Quarto, desiderium ostenditur diuinæ laudis flagrantissimum: quia, vt dictum est, non modo solem præuenit, sed valde præuenit. Et, dum alij stertunt, & quasi mortis imagine redduntur inutiles, ipse in laudes Dei seipsum excitat, vt nullo tempore siue mens, siue os eius a Dei laudibus sileat.

Perpetua opportunitas alloquendi Dei.

Tandem ostenditur perpetua opportunitas alloquendi Dei: quod maximum est beneficium, & consideratu iucundissimum. Ad Reges mortales quam difficiles aditus sunt? quam sagaciter odoranda, & captanda tempora? quam patienter expectanda, vt eorum copia fiat! Sæpe eorundem quies, & humanæ necessitates aditum miserorum precibus intercludunt. Non ita Rex noster. Non dormitat ille, nec dormit. (Ps. 120.) Vbique nobis, & semper vacat. Semper ad eum patet accessus, non modo nullo ministrorum impediente, verum & Angelis, & ipso Domino inuitante. Quauis hora nobis libellos supplices porrigere licet, & in eius sinum nostras necessitates deponere. Neque aut lumine indigent oculi eius, qui videt in abscondito, & ipse lumen est indeficiens: aut sopitæ sunt aures, cui silentium loquitur. Non enim qui plantauit aurem, non audiet: aut qui finxit oculum, non considerat: (Psal. 93.) sed oculi Domini super iustos, & aures eius ad preces eorum. (Psal. 33.)

63 Particeps ego ſum omnium timentium te, & custodientium mandata tua.

HEBRAICE, coniunctus, ſocius, copulatus. D. Auguſtinus, id ex perſona Christi Domini dictum interpretatur: de quo & Apoſtolus loquitur. Quia communicauerunt pueri carni, & ſanguini, & ipſe ſimiliter participauit eiſdem. Et Propheta. Vnxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ participibus tuis, vel conſortibus tuis. Et viciſſim de nobis dicit Apoſtolus. Participes enim Christi facti ſumus. Quæ coniunctio tanquam membrorum cum Christo capite fons nobis eſt bonorum omnium. Sed ex hac participatione alia emanat, vt ſimus inuicem membra. O quid facit compaginatio in vno corpore? viuificatio ex vno ſpiritu? Omnes vnum corpus ſumus, & arctiſſimo nexi vinculo, qui de vno pane, & de vno calice participamus. Quanta dignitas? Quale gaudium? Quam ſublime, quam amplum exigit pectus, membrum eſſe Christi atque in eodem corpore Prophetis, Patriarchis, Apoſtolis, Martyribus eſſe concorporeum? vt excellenti participatione, ſi quid patitur vnum membrum, compatiantur omnia membra: vt & in hac vita operum, ac dignitatum Sanctorum participes ſimus, & in alia eiuſdem gloriæ conſortes? Vide quid faciat hæc

Heb. 2.
Pſal. 88.
Heb. 3.
Dignitas ex cõmunicatione Sanctorũ.
1. Cor. 10.
1. Cor. 12.

vnitas. Quantum est,& quale participem esse Petri? participem esse Pauli? vt etiam infirmi quique, modo in Ecclesia permanentes, & caritate coniuncti, perfectissimis copulentur? Sic Beatus Gregorius illud interpretatur, quod Iob filiabus inter fratres hereditatem dederit, & partem. Ipsæ ergo (inquit hic Sanctus de animabus loquens) ex perfectorum merito speciosæ memorantur: ipsæ etiam quasi ex imperfectorum typo velut infirmæ hereditatem inter fratres accipiunt. Vsus namque vitæ veteris non habebat, vt hereditatem feminæ inter masculos sortirentur, quia legis seueritas fortia eligens, infirma contemnens, districta potius studuit, quam benigna sancire. Sed pio nostro Redemptore veniente nullus infirmitatis suæ conscius, de sortienda cælestis patrimonij hereditate desperet. Pater enim noster inter masculos etiam feminis iura successionis tribuit; quia inter fortes, atque perfectos, infirmos, & humiles ad sortem supernæ hereditatis admittit.] Vbi & Petri, & Pauli, & Sanctorum omnium gaudium nostrum erit. Quam sublimes diuitiæ, quam inexcogitabiles thesauri? Quia enim Sancti in Patria magis de diuina gloria, quam de proprio gaudio gaudent, in quo plus glorificatur Deus, quia maiori gloria fruitur, in illo plus etiam inferior gaudet, & tanquam proprium bonum, sed perfectius, & sublimius in gloriam Conditoris refert.

Lib. 35. mor. c. 24. Iob. 42.

Mise-

64 Misericordia tua Domine plena est terra.

PLENA (inquit S. Ambrosius) per Passionem Domini nostri IESV Christi, quia omnibus est data remissio peccatorum. Super omnes Sol oriri iubetur. Et hic quidem Sol quotidie super omnes oritur: mysticus autem Sol ille iustitiæ omnibus ortus est, omnibus venit, omnibus passus est, & omnibus resurrexit. Vel certe misericordiæ diuinæ plena est terra, quia Domini est terra, & plenitudo eius: ipse super maria fundauit eam, & super flumina præparauit eam. Etenim per Ecclesiam in omnes gentes diffusa est misericordia Domini: in omnes gentes diffusa est fides. Quam magna misericordia, remissio peccatorum? Quam magna, donorum cælestium gratia? Quanta plenitudo, in terra regnum cælorum?

Plena terra gratia Christi.

Plena operibus Dei.

Psal. 23.

Iustificationes tuas doce me.

TV qui doces hominem scientiam. Tu qui mentes illuminas singulorũ, & claritatem cognitionis infundis, si modo aperiant ostia cordis sui, & cælestis gratiæ recipiant claritatem. Tu doce me iustificationes tuas, quia tu es vera iustitia. Tu doce, quæ sapienter dicta sunt, quia tu es sapientia. Tu aperi cor meum, quia aperuisti librum signatum, quem nullus ante aperire potuit. Misericordia tua ple-

Psal. 93.

Apoc. 5.

na est terra. Quicquid vsquam est, è tua misericordia, imo tua misericordia est. Aperis tu manum tuam,& imples mare,& terram, & cælum, & omnia benedictione. Rogo & ego Domine vnam a te misericordiam, Iustificationes tuas doce me. Omnibus rebus id tribuis,quod ad statum, & perfectionem earum pertinet; doce & me iustificationes tuas, vt & ego implear in omnem plenitudinem tuam.

ט Teth, idest, Bonum.

Octonarius Nonus.

65 BOnitatem fecisti cum seruo tuo Domine,secundum verbum tuum.

66 Bonitatem, & disciplinam, & scientiam doce me: quia mandatis tuis credidi.

67 Priusquam humiliarer ego deliqui: propterea eloquium tuũ custodiui.

68 Bonus es tu, & in bonitate tua doce me iustificationes tuas.

69 Multiplicata est super me iniquitas superborum: ego autem in toto corde meo scrutabor mandata tua (

Coa-

70 Coagulatum est, sicut lac, cor eorum: ego vero legem tuam meditatus sum.

71 Bonum mihi, quia humiliasti me: vt discam iustificationes tuas.

72 Bonum mihi lex oris tui, super millia auri, & argenti.

65 Bonitatem fecisti cum seruo tuo Domine, secundum verbum tuum.

QVID ni bonitatem faciat, qui totus bonus, imo ipsa bonitas est? Proprium est illi bonitatem facere, sicut & vere bonum esse. Hanc bonitatem, quia vnica voce, vel vnica sententia promere non potest, varijs Scriptura vocibus, & proprietatibus quasi per partes delineat, nec exprimit, sed adumbrat. Nunc bonitatem, vt hic, & alibi frequentissime. Nunc benedictionem, vt ibi. Imples omne animal benedictione. Nunc misericordiam. Misericordia Domini plena est terra. Nunc dilectionem, nunc indulgentiam, vt apud Isaiam. In dilectione sua, et indulgentia sua ipse redemit eos. Nunc clementiam, vt quoniam clementissimus est, de eo potius, quam de Rege quocunque dictum accipiamus a Sapiente. In hila-

Benignitatis diuinæ nomina.

Ps. 144.

Psal. 32.

Isai. 63.

Prou. 15.

laritate vultus Regis vita: & clementia eius quasi imber serotinus. Nunc suaui-
Ps. 134. tatem. Memoriam abundantiæ suauitatis tuæ eructabunt. Nunc dulcedinem. Quam magna multitudo dulcedinis tuæ
Psal. 30. Domine, quam abscondisti timentibus te? Quæ ipsa absconsio dulcedinem dulciorem reddit. Significat enim abscondere, condere, asseruare. Qua voce etiam in Cantico amoris vtitur Sponsa, dum ait. Omnia poma noua, & vetera seruaui, seu
Cant. 7. abscondi tibi, Dilecte mi. Habet enim Deus quasi penu, & promptuarium dulcedinis, vnde ad manum habeat semper eam proferre nobis. Imo si dicere fas est, ipse sibi pro nobis penu, & promptuarium dulcedinis est. Nam si licuit Isidoro Pe-
Lib. 2. Ep. 151. lusiotæ Timotheum quendam, sanctum quidem virum, sed tamen homuncionem vocare ταμεῖον φιλανθρωπίας, καὶ τέμενος ἡμερότητος, idest penu humanitatis, & mansuetudinis templum, cur non magis merito vocemus Deum penu, aut thesaurum immensum dulcedinis? Interdum etiam Scriptura bonitatem Dei (quod affectus misericordiam, & suauitatem perfectius indicat) appellat viscera.
Isai. 53. Quomodo conqueritur Isaias. Vbi est multitudo viscerum tuorum? Sed in tanta mellis copia non deest aculeus; quo simul pungamur, & excitemur, cum idem Psalmographus, postquam dixisset Domino. Cum Sancto sanctus eris, & cum viro innocente innocens eris, & cum electo

ele-

electus, subdidit, Et cum peruerso peruerteris, idest, cum homine peruerso durius ages, & lenitate paulisper retracta, consilia eius disperdes: vt euntes discamus, quid sit. Seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore. Et item. Cum timore, & tremore vestram salutem operamini. Psal. 17. Psal. 2. Phil. 2.

Sed, quod amplius hanc bonitatem, & suauitatem Dei commendat, illud est, quod sequitur. Cum seruo tuo. Quippe cum homine seruilis, & abiectæ conditionis. Nam si te suauem fratri, filio, vel sponsæ exhiberes, quæ omnia diuina tua dignatione nos efficis, non miraremur. Nunc autem etiam cum seruo bonitatem communicare magnæ amabilitatis, magni amoris indicium est. Accedit ad cumulum consolationis, quod huius te suauitatis & sponsorem exhibes, & debitorem. Hoc enim sonat secundum verbum tuum, idest secundum promissium. Quia enim nemini quicquam debes, ipse te non tam nobis, quam tibi ex tua pollicitatione debitorem exhibes: vt per duas res immobiles, idest bonitatem tuam, & promissionem fortissimum solatium habeamus, qui ad ancoram spei confugimus.

Benignitas Dei erga seruos.

Ad quam etiam ipse Deus obligat se.

66 Bonitatem, & disciplinam, & scientiam doce me, quia mandatis tuis credidi.

TV quidem Domine bonitatem, seu suauitatem fecisti mecum, & tamen eam

eam doceri simul cum disciplina, & scientia postulo. Bonitatem, & suauitatem cum proximo, Disciplinam mecum, Scientiam erga te. Hæc enim tria & mandatis tuis custodiendis necessaria sunt, & ex mandatorum custodia hauriuntur. Bonitas, & suauitas erga proximum maxime necessaria est, quæ ex ipsa communione naturæ, & socialis vitæ instituto exhibēda est: quoniam ex nostra infirmitate compatimur ad subueniendum indigentibus: vt habeant germina vnumquodque semen iuxta genus suum, vel secundum similitudinem. Sic enim legit, & allegorice explicat S. Augustinus. Et sane quid suauitatis a te expectare possit, qui durus erga proximos fratres suos, filios tuos esse cognoscitur? Debet potius quisque, quam abs te recepit, suauitatem in proximos refundere: vt oleo misericordiæ exuberās gloriari possit. Ego autem sicut oliua fructifera in domo Domini. Quid enim si Oleaster, imo syluestris arbor progenita est, nunquid non in bonam oliuam inserta est, cum surculum caritatis, & supernaturalis dulcedinis accepit?

Suauitas erga proximum. *Gen. 1.* *Conf. l. 13 c. 17.* *Psal. 51.*

Ergo sic impinguatus, & oleum stillans in proximos, debet & disciplinam habere erga se. Custodiam quippe, & disciplinam quisque sibi necessariam videt, si videt. Est autem disciplina correctio, & eruditio, & solicitudo se ipsum seruandi, vt a malis abstineat, a voluntate sua auertatur, ab excrescentibus inutilibus surculis se repurget,

Disciplina erga se.

ad

ad Domini semper se voluntatem dirigat. Nec prætereundum est vocem Hebræam טעם, quam interpres transtulit disciplinam, significare gustum, & saporationem: quo innuitur, non quancumque disciplinam esse optandam, sed quæ ex intimo sensu, & affectu boni proficiscatur, & quæ discretione saporum vnumquodque sapere faciat id, quod est. Quam saporationem, & discretionem gustus in primo parente perdidimus, sed tua Domine in primis gratia, & nostra accurata diligentia reparamus: quia, sicut auris verba diiudicat, sic fauces comedentis saporem, vt inquit B. Iob. *Iob 12.* Hanc vero eruditionem, quam Græci παιδείαν quasi puerorum institutionem, &, vt ita dicam, dolationem appellant, initio non esse gaudij, sed mœroris Apostolus asserit ad Hebræos: *Hebr. 12.* postea autem fructum pacatissimum exercitatis per eam reddet iustitiæ.

Iam vero suauitatem cum proximis, disciplinam erga se, consequitur scientia de te, & erga te, vt incipiam cognoscere mirabilia de te, & magnalia tua acutius introspicere. *Scientia de Deo, & erga Deum.* Qualia sint iudicia tua, quam recta, quam suauia intelligere: quali erga tuos sapientia, & prouidentia vtaris, manifeste cognoscere. Hæc igitur eo modo & ordine postulo, vt doceas me, quia mandatis tuis credidi: & æquum est, vt quandoquidem exortum donasti, dones & incrementum.

67 Priusquam humiliarer, ego deliqui: propterea eloquium tuum custodiui.

Humiliatio vtilis. BONA humiliatio, quæ peccatis aditū obstruit: bona humiliatio, quæ viam ad eloquia custodienda parat: amplectenda afflictio, quæ tales fructus germinat, fructus veræ sapientiæ, & dulciores super

Psal. 18. mel, & fauum. Exiguum enim, inquit Scri-
Eccl. 6. ptura, in opere illius laborabis; & cito edes de generationibus illius. Ita erudis nos, &
Isai. 28. flagellis instruis disciplina. Vexatio enim dat intellectum auditui: & multi in flagellis, & disciplina Domini facti sunt sapientiores, qui in prosperis desipiebant. Si autem intelligamus non humiliationem, qua atterimur, sed humilitatem, qua docemur, etiam sic, imo multo magis & mala declinamus, & tua eloquia custodimus. Quare
Iob 6. re peto dulcissime Pater, vt affligens me dolore non parcas, nec sermonibus tuis contra dicam, modo paterne erudias, & instruas me. Sed vehementius oro spiritum humilitatis mihi donari, quo norim te, norim & me. Quo mala defleam, quæ humilitatis defectus minora suggerit; bona studiosissime conquiram, quæ humilitatis profectus maiora ostendit. Sic enim sæpe
Isai. 5. delinquo, si non bonum malum, & malum bonum ponens, tenebras lucem, & lucem tenebras; saltem maiora minima, minima magna reputans. Adesto lumen veridicum, vt etiam tenebræ loquantur mihi.

68 Bo-

68 Bonus es tu: & in bonitate tua doce me iustificationes tuas.

BONITATEM prædicaueram, bonitatē doceri postulaueram. Nunc vero bonum te prædico, bonum simpliciter, & essentialiter. Dicimus enim bonam domum, bonam possessionem, bonam terram, bonos cælos; bona Solem, Lunam, & Stellas: & denique quicquid fecisti, vidisti quod bonum esset. Sed quantum est hoc ad te totius boni bonum, bonum simpliciter, & totius boni fontem? Quod nomen Theologi, vt asserit S. Dionysius, summæ Deitati peculiariter ex omnibus applicant, ipsam tuam substantiam bonitatem appellantes.

Deus bonus simpliciter.

Gen. 1.

c. 4. de diuin. nom.

Et qui eo ipso, quod es bonum, & substantiale bonum, in omnia, quæ sunt, prætendis bonitatem. Nam quemadmodum sol iste visibilis, eo ipso quod est, illuminat omnia, quæ pro modo suo participationem lucis admittant; ita summum tu, & ineffabile bonum, solem non secus, atque obtusam imaginem primitiua excellenter forma superans, ipsa tua substantia, libera tamen voluntate, omnibus, quæ sunt, pro captu cuiusque totius bonitatis inijcis radios: qui & a creatura intellectuali, & rationis tū capace, tum experte miro modo participantur; vt tam plena sit terra bonitate tua, quam plena possessione. Eo enim quod sunt, possessio tua sunt. Quippe esse non possent nisi ex te, & in te essent.

Bonitas Dei in creatione rerum

Sed

Clarior in operibus gratiæ.

Sed excellentius apparet bonitas in operibus gratiæ, in sanctificandis, & beandis Angelis, & hominibus. Quam boni speciem etiam in Angelos, & homines diffundis, cum benignitatis, & bonitatis tuæ radios, quasi silentio nuntiantes infundunt, & ad inferiores mirabili caritate deriuant, vt eos ad te summum principium reuocét. Sed super omnia, Domine IESV, qui vere, ac summe bonus es, beatissimos radios tuos alto corde in silentio excipiamus: & ab ipsis illustrati ad diuina tua, & benignissima opera contuenda inardescamus. Nam tametsi ineffabilis bonitatis est, quod, quæ non erant, subsistere voluisti; & quod ea omnia, quæ sunt, ad esse produxisti, longe tamen bonitatem tuam luculentius explicat, quod a te auersos, ac *resilientes* amatorie sequeris; contendisque, ac *deprecaris*, ne te ij deserant, quos tanta vi amoris inquiris. Hac igitur bonitate fretus, nihil mirum, si oculos audeo attollere, & vocem leuare, vt in bonitate tua doceas me iustificationes tuas.

Epist.8. ad Demophilum.

In Dei bonitate spes nostra.

Hæc enim vox, Bonus es tu, & vocem continet confessionis, & laudis, qua bonitatem tuam deprædico: & simul fiduciam, cui innixus peto, vt me doceas iustificationes tuas: & simul etiam modum, quo instrui peto, nempe in bonitate tua. Non enim auderem petere, nisi quia bonus es. Hæc est tota fiduciæ meæ ratio, non quia sanctus sum ego, non quia merui, sed quia tu bonus es.

Peto

Peto etiam doceri in suauitate. Scio namque, quod doceas interdum tribulationibus, & tentationibus, vt vexatio det intellectum auditui. Scio, & pro his etiam gratias ago, quoniam sic erudis me, & vias meas lapidibus quadris concludis, sepiens vias meas spinis, & sepiens eas materia, ne, etiamsi cupiam, deuiem. Sed magis peto, quandoquidem bonus es, & suauis, vt in bonitate tua doceas me. Nosti enim docere, et instruere, et illuminare etiam suauitate, quia mitis es, et humilis corde: quia et lenis es, et vnctio tua docet nos: sicut scriptum est. Vnctio eius docet vos de omnibus.

Cupit doceri primo suauiter. *Isai.* 28. *Thren.* 3. *Osee* 2. *Matt.* 11. 1. *Io.* 2.

Sed et alio modo cupio doceri in suauitate, vt ipse suauis sim. Quæ tamen suauitas tua est, quia munus tuum est. Non enim frustra ait Apostolus. In scientia, in longanimitate, in suauitate, in Spiritu sancto. Ergo cupio omnibus in dulcedine spiritus esse suauis, ac dulcis, vt dicere possim et ipse cum Sponsa. Dilectus meus descēdit in hortum suum, vt comedat fructus dulcium pomorum suorum. Hi sunt fructus spiritus, caritas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas. Hi sunt fructus suauitatis. Et ipsa tibi anima fructus dulcedinis est, quæ veluti pomum in feracissima, ac diuinissima Crucis arbore diu pendens, ex illius radice succum hauriens, radijs tuis, idest cælestis solis excoctum suauissime non solum abs

Secundo, suauitatē. 2. *Cor.* 6. *Cant.* 5. *Gal.* 5. Quæ gratissima est Deo, & proximis

abs te comeditur, ſed a proximis manducatur. Quid enim dulcius, et fragrantius quam anima; quæ omni acerbitate depoſita, hoc modo mitigata, ac veluti matura rore miſericordiæ imbuta, pietatis viſceribus affluens, prona compati, ſubuenire prompta, ignoſcere facilis, iraſci difficilis, vlciſci penitus non acquieſcens, proximorum, æque vt proprias, reſpicit neceſſitates, et omnibus omnia ſe ſe facit, vt omnes lucrifaciat Chriſto? Omnis in vobis, inquit Bernardus, qui fraternas infirmitates tam corporum, quam animorum non ſolum patienter ſupportat; ſed inſuper, ſi licet, et ſi valet, iuuat obſequijs, confortat alloquijs, conſilijs informat. Si hoc per diſciplinam non poteſt; ſolicitis ſaltem orationibus ſolatiari non ceſſat infirmo. Omnis inquam, qui talia operatur in vobis, bonum omnino ſpargit odoré inter fratres, et odorem de vnguentis optimis. Balſamum in ore huiuſcemodi frater in congregatione. Monſtratur digito: et dicunt de eo omnes, Hic eſt fratrum amator, et populi Iſrael. Hic eſt, qui multum orat pro populo, et vniuerſa ſancta ciuitate.] nec immerito non ſolum alienæ conſolationi, ſed propriæ alacritati conſulens, in bonitate, et ſuauitate doceri cupio.

1. Cor. 9.
Ser. 12. in Cant.
2. Mac. 15

Docetur proprie qui diſcit

Doceri autem cum dico, diſcere dico. Nemo enim proprie docet, ſi diſcipulus nihil diſcit. Loqui poteſt, illuminare poteſt, exhortari poteſt; ſed, ſi ille non diſcat, docere non poteſt. Propriæ vero alacritati

critati consulo, quia sine tua suauitate segnis, et tardus pro mea infirmitate sum: nam præ arentis animi languore, atque hebetudine mentis, de suauitate spiritus, aut nihil, aut parum sentio. Et, si quid operor, siue contra tentationes inuigilo, siue recogito annos meos in amaritudine animæ meæ, siue resisto vitijs, siue lectioni insisto, aut orationi incumbo, totum de consuetudine constat, de dulcedine nihil; vt prorsus ad suauitatem spiritus tui anhelans osculari me petam ab osculo oris tui: in cuius tactu persusis labijs pinguedine gratiæ specialis, sicut adipe, et pinguedine repleatur anima mea, et labijs exultationis te laudet os meum.

Bern. ser. 9. in Can.
Isai. 38.
Psal. 62.

69 Multiplicata est super me iniquitas superborum: ego autem in toto corde meo scrutabor mandata tua.

QVAM multiplex, quam importuna, quam molesta sit hæc superborum iniquitas, idest præcipue malignorum spirituum, nouit omnis, qui in spiritu ambulat. Aduersus quam iniquitatem nullum efficacius perfugium, nulla turris fortior, quam scrutari mandata tua: sed scrutari in toto corde. Sic enim et ipse statueris mihi turris fortissima: vnde mille clypei pendent, et omnis armatura fortium, aduersus quam frustra omnia tela nequissimi ignea iaciuntur. Et sagittæ paruulorum

In Deo perfugiũ ab Inimicis animæ.
Cant. 4.

fiunt

Psal. 17. fiunt plagæ eorum. Tu enim es robur meũ, petra mea, propugnaculum meum, et liberator meus, Deus meus, rupes mea, clypeus meus, cornu salutis meæ, arx fortitudinis meæ. In quo etiam experior suauitatem, et bonitatem, de qua tam multa locutus sum: cui vtinam vel ex parte respondeam. Exigit enim ipsa a me,

Cui debetur gratiarum actio. Primo, gratiarum actionem pro acceptis miserationibus, iuxta quod scriptum est. Cantabo Domino, qui bona tribuit mihi. *Psal. 12.*

Benedictio. Secundo, benedictionem. Non enim cessat te benedicere, et laudare quicunque recogitat misericordias tuas super se: *Psal. 117.* sed confitetur tibi, quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia tua.

Magnificatio. Tertio, beneficiorum magnificationem, et exaltationem: quoniam beneficia tua magna, frequentia, et innumerabilia sunt, quæ in immeritum contulisti.

70 Coagulatum est, sicut lac, cor eorum: ego vero legem tuam meditatus sum.

QVIDAM intelligunt incrassatum, induratum, vt duritiam cordis significet: Duritiem quæ significent. Sed quamuis lac valde coagulatum sit, minus opportune accipitur ad duritiem significandam. Multa sunt, quæ cõgruentius duritiem exprimant: quam Scriptura lapidi, silici, adamanti, incudi comparat. Vt adamãtem, et vt silicem dedi faciem tuam, dicitur *Ezech. 3.* *Zach. 7.* Ezechieli. Cor suũ posuerũt vt adamantem ait,

ait Zacharias. Et in Iob. Cor eius indurabitur tanquam lapis, & stringetur quasi malleatoris incus. Hæc & eiusmodi sunt, quæ duritiem aptius significent. Commodius intelligeretur hebetudo mentis, & quasi crassitudo, per quam fit, vt impij ad diuina intelligenda tardi, obtusi, prorsusque inepti reddantur: quam hebetudinem cordis, & obscuritatem (vt Apostolus vocat, dum ait, Obscuratum est insipiens cor eorum) ipsa inducunt peccata. Sed magis tamen puto, coagulati lactis fieri mentionem, non propter crassitiem, aut duritiem, sed propter commaculatam sinceritatem, & simplicitatem. Quod enim fermentum est conspersioni, hoc coagulatum lacti. Quemadmodum ergo nonnunquam fermentum in bonam partem accipitur: quomodo Euangelica illa mulier abscondit in farinæ satis tribus, donec fermentaretur totum: & nonnunquam in malam; vt cum Dominus a fermento Pharisæorum monet cauendum, & Apostolus præcipit expurgari vetus fermenrum: & modico fermento asserit totam massam corrumpi: ita & coagulatur quasi caseus in bonam partem corpus nostrum; & tamen hic reprehenditur coagulum, quia sinceritatem, & puritatem lactis sua commistione corrumpit. Itaque, quoniam iniquitas coagulum est, quo iniquorum corda vitiantur, & se Propheta vitiosis huiuscemodi hominibus opponit, hoc videtur dicere. Illi puritatem, & sinceritatem lactis, idest bonum

Iob. 41.
Rom. 1.
Coagulũ, vt fermẽtum in vtranque partem accipitur
Mat. 13.
Mar. 16.
1. Cor. 5.
Iob 10.

natu-

naturæ, & gratiæ a Deo acceptum, sua iniquitate vitiarunt: ego vero legem tuam meditans, tuisque mandatis inhærens, simul verba tua, quæ vere lac sunt, & suauiter nutriunt, sincera custodiui, simul me ipsum in sinceritate, & dulcedine, quam contulisti, illæsum seruaui. Plura autem sunt, quæ in lacte considerari possunt aptissime diuinæ legi, mandatisque respondentia.

Lac legi simile.

Primo enim candorem, & splendorem exhibet, quo animos, oculosque hominum in se mirifice conuertit: vnde scriptum est. Lex Domini immaculata conuertens animas.

Primo, candore. *Psal.* 18.

Deinde suauitatem, et dulcedinem, quo nomine frequentissime in Scripturis lac cum melle coniungitur.

Secundo, sapore.

Deinde vim habet maximam nutriendi; et paruulis nutriendis aptissimum est. Quod verba Domini suauissime præstant. Quo nomine Beatus Apostolus Petrus hortatur nos, vt quasi modo geniti infantes, rationabile, sine dolo lac concupiscamus: si tamen, inquit, gustatis, quoniam suauis est Dominus. Quippe huius lactis dulcedo, et nutrimentum non aliunde, quam de ipsius Domini dulcedine, et vita deriuatur. Vnde antiqua Ecclesiæ consuetudo erat, cuius B. Hieronymus contra Luciferianos, et alij Patres meminerunt, vt egressi de baptismo lactis, et mellis prægustarent concordiam ad infantiæ significationem. In nouam enim infantiæ æta-

Tertio, alimēto. *1. Petr.* 2.

Lac, & mel post baptismū gustari olim solita

ætatem renati infantium lacte Dei suauitatem degustantes, et delicijs affluunt, et nutriuntur. Ad quod etiam nos Isaias hortatur dicens. Vt sugatis, et repleamini ab vbere consolationis eius (idest Hierusalem) vt mulgeatis, et delicijs affluatis ab omnimoda gloria eius. *Isai. 66.*

Nec alia lactis proprietas a proprietate legis Dei dissidet. Refrigerat enim nimiū corporis calorem; & acrimoniam, ac salsedinem ingenita suauitate lenit; vt non solum cibus sit, sed etiam medicamentum: quod ijs, qui sanguinem expuunt maxime conducit. Scimus autem sanguinem in Scripturis, Patribus omnibus consentientibus, & peccatum significare, & concupiscentias carnis, quæ diuini verbi lacte sanantur: cum acrimonia, & salsugo ab Adam inuecta Christi Dei nostri gustu, & nutrimento reprimuntur. Quod non obscure Hæmorroissa illa testata est, quæ solo vestimenti Domini contactu sanitati est mirabiliter restituta. Et, quod magis mirere, non solum verba ipsa Dei lac sunt, sed ex participatione eiusdem Verbi Dei nostri, qui per carnem (vt ait S. Augustinus) infantiæ nostræ lactescere voluit, etiam sancti viri lac fiunt: vt merito cordi coagulato, & vitiato etiam se ipsum Propheta opponere possit. Quod B. Gregorius in illa verba Iob. Sicut lac mulsisti me. sic paucis explicat. Mens etenim nostra cum per sancti Spiritus gratiam ab vsu vetustæ conuersationis abstrahitur, sicut lac mul- *Quarto, refrigeratione.* *Mar. 5.* *Conf. l. 7. c. 18.* *Lib. 9. c. 29.* *Iob. 10.*

getur, quia in quadam nouæ inchoationis teneritudine, & subtilitate formatur. Qui plura de lacte spiritualiter, eiusque proprietatibus videre desiderat habet pulchra apud Clementem Alexandrinum. l. i. Pæda. c. 6.

71 Bonum mihi, quia humiliasti me, vt discam iustificationes tuas.

Mali flagellis indurātur.

SI humilitatem pro afflictione, & humiliatione accipimus, & vexatione, qua nos Deus affligi permittit, patet discrimen inter Sanctos, & indisciplinatos, ac duros homines. Hi enim flagellis attriti non ideo purgantur, sed duriores fiunt. De quibus dictum est. Percussisti eos, & non doluerunt: attriuisti eos, & noluerunt recipere disciplinam: indurauerunt facies suas supra petram, & noluerunt reuerti. Ierem. 5. Ita enim malitia illis adhærescit, vt quasi gluma ab ijs auelli non possit. Quod elegantissima similitudine Salomon sic explicat. Si contuderis stultum in pila, quasi Ptisanas feriente desuper pilo, non auferetur ab eo stultitia eius. Prou. 27. Quod sub alia similitudine rubiginis significantissime Ezechiel depingit. Pone quoque eam, inquit (idest ciuitatem sanguinum & peccatricem) super prunas vacuam, vt incalescat, & liquefiat æs eius, & confletur in medio eius inquinamentum eius, & consumatur rubigo eius. Multo labore sudatum est, & non exiuit de ea nimia rubigo eius. Ezec. 24.

eius, neque per ignem. At contra Sancti viri flagellis, & humiliationibus non minus mundantur, quam atteruntur, vt cognoscant bonum sibi esse, quod fuerint humiliati. Quamuis enim (vt ait S. Ambrosius) humilitas hæc, idest afflictio, virtus non sit, virtutem tamen sæpe generat: & fit non pœna, sed remedium delinquentis. Nam si peccatis tuis tribuas, quod humiliatus es, quicquid acciderit, in te retorques; & ex reo incipies esse iustus, qui te ipse condemnas.] Sic igitur homo ex humiliato fit humilis. Humilis autem lucidius discit, agnoscitque Dei iustificationes. Paruulis enim reuelantur. Et sunt verba Dei profundissima; vt, si non descendat animus, attingi non possint. Descendere autem haud facile potest, nisi humilitatis pondere demittatur. Vnde & Apostolus cum scientiam latitudinis, longitudinis, sublimitatis, & profunditatis non quorumlibet, sed Sanctorum esse dixisset, subdit. In caritate radicati, & fundati. Vides radicem fructus non ferre, nisi in terra abscondatur: nec ædificium surgere, aut in altum attolli posse, nisi fundamenta profunde iaciantur. Merito itaque gloriatur Propheta didicisse se iustificationes Domini, quia flagellis purgatus, & humilitate in ima deiectus, profunda, & mystica potuit penetrare.

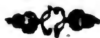
Sancti vero mundantur.

S. Ambr. in ver. 67

Humilitas docilis diuinorum.

Matt. 11.

Ephes. 3.

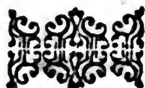
72 Bonum mihi lex oris tui super millia auri, & argenti.

NEQVE argentum, neque aurum cum diuina lege vllo modo conferri possunt. Melior est enim Sapientia cunctis pretiosissimis: & omne desiderabile ei non potest comparari. Non ergo magnum quid dicitur, cum super millia auri, & argenti suauis, & grata esse perhibetur. Sed quia aurum, & argentum est, in quo confidunt homines, & quod sibi tanquam certissimum præsidium ad omnia cumulant; qui argentum fabricant, & soliciti sunt, nec est inuentio operum illorum, quamuis ea neque pacem, neque sanitatem, neque vitam conferre possint: idcirco illa memorans, quæ errore obcœcati magna putant homines, cum super hæc legem Dei iucundioré habere se dicit, super omnia dicit, quæ homines magnifacere solent. Quo enim modo magnitudinem sui amoris erga diuinam legem aptius ad cõmunem vulgi captum explicaret, quàm illam sibi dicens bonam, iucundamque super millia auri, argentique pondera esse; cum tamen passim homines cœci, ac miserabiles ei vel lucrum exiguum anteponant?

Prou. 8.

Quam pretiosa lex Dei.

Baruc. 3.

Iod.

י Iod, idest Principium.

Octonarius Decimus.

73 MAnus tuæ fecerunt me, & plasmauerunt me: da mihi intellectum, & discam mandata tua.
74 Qui timent te videbunt me, & lætabuntur: quia in verba tua supersperaui.
75 Cognoui Domine, quia æquitas iudicia tua: & in veritate tua humiliasti me.
76 Fiat misericordia tua vt consoletur me, secundum eloquium tuum seruo tuo.
77 Veniant mihi miserationes tuæ, & viuam: quia lex tua meditatio mea est.
78 Confundantur superbi, quia iniuste iniquitatem fecerunt in me: ego autem exercebor in mandatis tuis.
79 Conuertantur mihi timentes te: & qui nouerunt testimonia tua.
80 Fiat cor meum immaculatum in iustificationibus tuis, vt non confundar.

73 Manus tuæ fecerunt me, & plasmauerunt me: da mihi intellectum, & discam mandata tua.

MVLTA paucis hisce verbis continentur. Apparet enim

Primo, ingens hominis dignitas.
Secundo, animi gratitudo.
Tertio, vox confessionis, & laudis.
Quarto, ratio petendi.
Quinto, fiducia impetrandi.
Sexto, tum quid a Deo optandum, petendumve sit: tum ad quem finem conditus homo, & plasmatus fuerit.

Sed quod dicit. Manus tuæ fecerunt me, & plasmauerunt me. Facere, ad animam aliqui referunt, quæ immediate & creatur a Deo, & corpori infunditur. Plasmare, ad corpus. Significat enim vox hebræa perficere, formare, consolidare: qua voce vtitur Iob cum ait. Nunquid non in vtero fecit me, qui & illum operatus est? (idest seruum) & formauit me in vulua vnus? Sed hanc formationem, & plasmationem in vtero elegantissime idem Psalmographus descripsit, cum ait. Non est occultatum os meum a te, quod fecisti in occulto, idest in vtero matris: & substantia mea in inferioribus terræ; idest neque occultata est a te substantia mea, dum quasi in subterraneo specu materno sinu absconderetur. Quo loco pro substantia mea, in hebræo contextu, est

Iob 31.

Mira corporis humani formatio.

Ps. 138.

est vox רקמתי a verbo רקם quod est Phrygiorum more acu pingere. Qua fere voce in eandem sententiam Itali dicimus *raccamare*. Vt Propheta ad significandam diuini operis miram subtilitatem in corporis humani formatione se quasi acu subtilissime depictum, & ossium contextu, neruorum implicatione, varijsque membris, ac partibus veluti opere phrygionico elaboratum profiteatur. Quod B. Iob etiam agnoscit, cum ait. Pelle, & carnibus vestisti me: ossibus, & neruis compegisti me: vitam, & misericordiam tribuisti mihi: & visitatio tua custodiuit spiritum meum. De hac admirabili formatione non solum ex nostris Lactantius libro de opificio Dei, sed etiam ex Gentilibus, Galenus libro de vsu partium egregie philosophatur. Et de numero ossium ingenti (sunt enim vt Anatomi dicunt minimum trecenta quatuor.) De neruis, venis, & arterijs, musculis: de singulis membris, de vsu, & vtilitate illorum, & quare ita formata sint, mira diuinæ Sapientiæ, & artificis demonstratione loquitur. Præcipue vero de oculis, quos appellat Soli simillimos: de illorum situ, illorum figura, constitutione, humoribus chrystallino, vitreo, foraminibus, spiritibus, & ceteris omnibus adeo exquisita profert; vt ipsemet homo alioqui minime pius, in pietatis affectum proruperit. Quẽ, inquit, Conditoris nostri verum hymnum compono: existimoque in eo veram esse

Iob 10.

pietatem: non Hecatombas sacrificare, sed si nouerim ipse primus, deinde & alijs exposuerim, quæ nam sit ipsius sapientia, quæ virtus, quæ bonitas. Quod enim cultu conueniente voluerit exornare omnia, nullique bona inuiderit, id perfectissimæ bonitatis specimen esse statuo. Et hac quidem ratione eius bonitas hymnis nobis est celebranda.] Cur autem Deus hominem ita fecerit miris quidem modis in vtero efformatum, tamen ex terra, lutoque compositum, deinde spiritum immortalem luto coniunxerit: quod & sanctus Ambrosius hoc loco egregie tractat, S. Gregorius Nazianzenus, paucis, vt solet, verbis magna complectens, hunc in modum docet. Creauerat, inquit, Deus inuisibiles Angelos, mentesque puras, diuinitatis ipsius propinquas, intellectu præditas, sola mente intelligibiles. Creauerat & mundum visibilem, terram, cælum, solem, astra: & erant hæc suis finibus contenta, nulla communicatione coniuncta. Voluit ergo tertiam quandam naturam ex inuisibili, & visibili, idest hominem fabricare, atque ex materia, & intellectuali anima, spiraculum vitæ a se inserens, veluti alterum quendam mundum magnum in paruo collocare (pulcherrime enim contra quam Plato, & Philosophi censuissent, qui hominem paruum mundum vocabant, ipse magnum in hoc paruo mundo constitutum appellat.) Collocauit in terra Angelum alium, mistum adoratorem, visibilis natu-

Homo nexus, ac velut compendium rerũ omnium.

Gen. 2.

S. Naziãzen. ser. de natiu. Dom. quæ est or. 38. & or. 2. in Pascha.

Homo magnus mundus.

ræ

ræ spectatorem, intelligibilis mysten. Eorum quidem, quæ in terra sunt, Regem; superis autem subditum: terrenum, & cæleſtem: caducum, & immortalem: visibilem, & intelligibilem: medium inter magnitudinem, & humilitatem; eundem spiritum, & carnem; spiritum propter gratiam, carnem ob superbiam: illud, vt maneat, ac benefactoris gloriam prædicet: hoc, vt vexetur, ac per vexationes admoneatur; & ob magnitudinem glorians erudiatur, atque castigetur: animal hic gubernatum, atque alio demigrans: Et, quod mysterij extremum est, per animi ad Deũ propensionem deificatum.] Vnde alibi idem Sanctus idem nobis euenire dicit, quod alicui, qui citharam pulcherrime elaboratam, eiusque concinnitatem, ac suauissimum sonum percipiens nil aliud, quam citharę conditorem, ac citharœdum mente reputat. Or. 34.

Dignitas hominis ex modo suæ conditionis.

Porro quod dicitur. Manus tuæ fecerunt me. sanctus Basilius homilia vltima in Exameron, Nissenus orat. 2. de conditione hominis, & S. Ambrosius tum alibi, tum in hunc locum, notant magnum esse, & magnificum plane de homine elogiũ, quod a Salomone in Prouerbijs iuxta Septuaginta dictum est. Magna res homo: quod ex eo confirmant, quod in Genesi dictum est. Faciamus hominem, & tamen de firmamento, luce, astris, Sole, Luna, & omnibus, quæ oculis cernimus, nihil tale dictum est, sed tantum fiat lux, fiat firmamentum &c.

Hominis porro creandi, inquit S. Basilius, quæ fuit formula? Nequaquam dictum est fiat homo, sicut illud, fiat firmamentum: in creando enim homine quoddam contemplari licet augustius creatione lucis, cæli, luminarium. Et S. Ambrosius. Cetera dixit, & facta sunt: mandauit, & creata sunt: vt homo fiat, specialis quidam Dei accedit hortatus, vt tanquam laborantis Dei in huius munere creaturæ significetur operatio. Deus quidem expers laboris est, sed tamen Scripturæ verba quid aliud nisi studiosam tui ob gratiam eius operationem ostendunt? Eadem verba perpendit S. Gregorius, & reuerenter pensanda dicens, caussam eorum subiungit: vt videlicet, quia rationalis natura condebatur, quasi cum cõsilio facta videretur: quasi per studium de terra plasmatur, & inspiratione conditoris in virtute spiritus vitalis erigitur, vt scilicet non per iussionis vocem, sed per dignitatem operationis existeret, qui ad conditoris imaginem fiebat. Eadem perpendit & Rupertus, quia cum dixisset in ceteris fiat hoc, aut illud, producat terra, & producant aquæ; in homine creando mutauit vocem suam, tanquam a circuitu terræ, cæli, & maris lassabundus resederit, & inter respirandum in mentem illi venerit adhuc vnum deesse, quod deceret, vel oporteret fieri. Hæc Rupertus humano more de Deo locutus eleganter posuit. Ceterum quod diximus in his verbis. Manus tuæ fecerunt me, & plasmauerunt me, multa contineri,

Psal. 148.

timeri, quæ diligentius introſpicienti appareant, in lucem iam producenda ſunt.

Diximus enim apparere primo magnã hominis dignitatem; quod ex ijs, quæ ex ſanctis Patribus retulimus, liquido manifeſtum fit: cum videatur etiam ſecundum inferiorem partem, ideſt limum terræ, cum conſilio, & deliberatione formatus: nec Angelorum miniſterio, ſed Dei manibus plaſmatus. Quo inter ceteras creaturas omnes viſibiles quid dici, aut excogitari præſtantius poſſit?

Apparet deinde animi gratitudo. Quorſum enim id commemorat Propheta, niſi vt ſuam trutinãs dignitatem, humiliter gratias agat; ſeque, vt figmentum, ad omnia fictoris ſui iuſſa exhibeat paratiſſimũ? Quo argumento Mater Machabæorum cum de illorum martyrio ageretur, efficaciſſime vſa eſt: cum repleta ſapientia, atque femineæ cogitationi, vt Scriptura loquitur, maſculinum animum inſerens, ſic eos eſt alloquuta. Neſcio qualiter in vtero meo apparuiſtis. Neque enim ego ſpiritum, & animam donaui vobis, & vitam, & ſingulorum membra non ego ipſa compegi: ſed enim mundi creator, qui formauit hominis natiuitatem &c. Ac ſi diceret. Iuſte quidem pro eo, & membra omnia, & vitam profunditis, a quo clementer accepiſtis; vt illi hoc myſtico ſacrificio reddantur, quæ ab illius largitate profluxerunt.

Gratitudo ex beneficio creationis.

2. Mac. 7.

Hinc tertio erumpit vox confeſſionis, & laudis. Nam hæc ideo commemorat vt

Et Laus Dei.

factorem laudet. Neque enim id beneficij, honoris, & gloriæ absque hymno laudis, rememorare anima potest. Quare & Sponsa in Canticis ad cauernas inuitatur, quasi ad secretiores quosdam animi recessus, ex quibus cauernis resonet illi perpetuo, quod ait S. Bernardus, gratiarum actio, & vox laudis.

Cant. 2. *Serm. 62.*

Et ratio postulandi.

Deinde hæc ipsa vox. Manus tuæ fecerunt me. rationem petendi, quam allegare possimus efficacissimam continet. Quid enim apud tam benignum conditorem non postuletur, qui antequam essemus, dedit & vnde petere possemus; cum & esse, & spiritum, & vocem dederit? Puta ergo Psaltem ita dicere. Domine hæc est mihi vnica ratio petendi, quia tuus sum, & abs te sum: nec ab alio intellectum petere, aut possum, aut debeo, quam abs te, qui dedisti ne nihil essem; sed vt mente, atque animo te agnoscere, te interpellare valeam.

Et fiducia impetrandi.

Apparet quinto fiducia impetrandi. Qui enim dedisti, vt essem; & proprijs manibus plasmasti, plasmatum non deseres. Super omnia enim opera tua radios bonitatis emittis: qui ideo creasti, vt essent, quibus tua dona cumulatissime largiri possis. Ergo postulo in fide nihil hæsitans, ne similis sim fluctui maris, qui a vento mouetur, & circumfertur.

Iac. 1.

Et quid petendū.

Postremo petitio illa est. Da mihi intellectum, vt discam mandata tua. Hoc enim a te Deo meo & optandum, & petendum est. Nam quid aliud petam? An

quæ

quæ iniqui, & magnifaciunt, & petere solent? Sed hi meras fabulationes narrant mihi; non vt lex tua Domine. Id peto, quod me tibi obsequentem, gratum, ac deuotum faciat: quod puritatem cordis tribuens ad te videndum aptum reddat; quod casto amore tuo inflammans tibi totum vniat, atque in te totum transformet. Hic est enim finis, propter quem conditus benigne abs te, & plasmatus honorificentissime fui. Nunc ergo, quoniam non solum in ventre matris totus in circuitu plasmatus sum, & formatus, sed etiam quotidiana manus tuæ formatione, & reformatione reparandus sum, id ardenter efflagito, vt die former, sicut in psalmo scriptum est, *Psal. 138.* idest non in obscuritate veteris Adæ, sed in luce tua ò sol Iustitiæ, in cuius pennis, & sanitas, & reformatio, & vita est.

74 Qui timent te, videbunt me, & lætabuntur, quia in verba tua supersperaui.

QVID ni lætentur, cum videant mutationem dexteræ tuæ, pulchritudinẽ operis tui? Nam si de visibilibus scriptum est. Delectasti me Domine in factura tua, & in operibus manuum tuarum exultabo. Et iterum. Videbo cælos tuos, & opera digitorum tuorum, Lunam, & Stellas, quæ tu fundasti. quid ni in hoc opere sanctiori, & subliniori lætentur; non quidem omnes: sunt enim qui oculos non habent, vnde videant, seu videntes non vident, sed qui timent

Iustus nobile spectaculum *Psal. 11.* *Psal. 91.* *Psal. 8.* *Luc. 8.*

ment te? His & sol iustitiæ oritur iuxta
Malac. 4. Prophetam, & opera tua manifestantur, vt videntes glorificent te horum mirabilium effectorem. Vident enim me a peccato conuersum, mirabile opus: vident legi tuæ inhærentem, membra possidentem, passiones frænantem, iustitiam, & caritatem impendentem ceteris, te toto corde anhelantem: quæ magna spectacula videntibus sunt, si adsit palatum fidei, cui sapiat mel
1. Reg. 14. tuum; quo Ionathæ oculi in prælio, ac lassitudine dulciter illuminantur.

Et salubre. Nam etsi impijs iustus, vt lux clarior ægris oculis, ad videndum grauis est; pijs tamen, & Deum timentibus nihil gratius; per quem etiam conspectum ipsi iustitiæ desiderio acrius inflammantur: eoque in alijs delectantur, quod volunt ipsi in se seruare, si possint. Est enim insitum bonis, inquit, S. Ambrosius, vt castum pudicus, prudentem sapiens affectu pio diligat, misericors liberalem: & virtutes suas in alijs amet. Plerisque enim iusti aspectus admonitio correctionis est, perfectioribus vero lætitia est. Quam pulchrum ergo si videaris, & prosis? Et subdit S. Pater exemplum quoddam naturale, quod etsi non ita certum esset, rem tamen pulcherrime explicat. Fertur enim, inquit, esse quoddam animal, vile quidem, & irrationabile, vt visum prosit Hictericis; ita vt mortui quoque cornu eius animantis prodesse dicatur, si fuerit demonstratum ijs, qui in huiusmodi inciderint passionem. Et dubitare pos-

possumus, quod Iusti sanet aspectus? Et addit exempla ex contrarijs, quæ solo visu nocere dicuntur.

Sic ergo prodest visio Iusti, vt simul & oblectet. Sunt enim Sancti velut luminaria in mundo verbum Dei continentes. Et auget gaudiũ, quod in illis magnalia Dei intueamur, & victoriam eius, qui pectora expugnat: & vasa rapit eo gloriosius, quo & ipsi tenentur arctius nomine nobilitatis, & plures tenent nomine autoritatis. Certe D. Augustinus de Victorino, cum Christianus fieret, nomen daret, & professionem profiteretur in conspectu sanctæ multitudinis, maximam eum in omnibus lætitiam excitasse refert. Et sonuit, inquit, presso sonitu per ora cunctorum collætantium, Victorinus, Victorinus. Cito sonuerunt exultatione, quia videbant eum, et cito siluerunt intentione, vt audirent eum. Pronunciauit ille fidem veracem, præclara fiducia. Et volebant eum omnes rapere intro in cor suum, et rapiebant amando, et gaudendo. Hæ rapientium manus erant.] Lætari autem iustos Propheta in sui ipsius aspectu dicit, quia in verba Domini super sperauit. Videbant enim non frustratum spe sua, quia omnis, qui sperat in eo, non confundetur. Videre autem sperantes in Domino non fuisse fraudatos, et lætitiæ seges, et sanctæ fiduciæ seminarium est: vt sibi idem sperantibus idem confidant tribuendum. Quod enim præcedentis est præmium, subsequentis est pignus.

Et iucundum.

Conf. l. 8. c. 2.

Psal. 24.

75 Cognoui Domine quia æquitas iudicia tua, & in veritate tua humiliasti me.

Sanctorũ est in flagellis Dei bonitatẽ agnoscere.

FLAGELLIS eruditus, ac lumine tuo in humilitate collustratus cognoui, quia iudicia tua, quibus me affligere, et atterere voluisti, æquissima, imo ipsa æquitas sunt. Et, quod me humiliasti, rectissima veritate fecisti. Hoc est Sanctorum proprium, vt Dei iustitiam, et bonitatem in flagellis agnoscant, eum laudent, atque defendant. Sic enim B. Diadocus in decessione gratiæ a Deo facta, ad eum accedendum esse docet, gratias agentes cum defensione. Et forte ad illud Apostoli alludit, qui inter pœnitentiæ fructus apologiam enumerat, quasi Deũ defendamus: eumq; quando nos atterit, iustissime, atque ad vtilitatem nostram fecisse profiteamur. Ne simus (vt inquit S. Augustinus) sicut insulsus puer in domo plus diligens Patrem, cũ blanditur, quam cum flagellat: quasi (inquit) non et blandiens, et flagellans hereditatem paret. Quæ confessio Deo gratissima est. Quin etiam (quod magis mirandum est) suos Deus seuerius tractare videtur, quam peccatores. Quod Ser. 5. de Pœnitentia egregie tractat, et ostendit S. Chrysostomus. Nam peccatores, vt attollat animo; et spe ad pœnitentiam, et vitæ emendationem prouocet, blandis promissionibus, et dulci indulgentiæ securita-

c. 87.

2. Cor. 7.

Hoc loco.

Et suos Deus seuere tractat.

te

te allicit. Iustos vero, vt cautiores reddat, et in bono confirmet, nunc terret, nunc atterit. Et, cum debitori poscenti. Patientiam habe in me. debitum omne dimiserit, atque confessionem clementissime debiti solutionem fecerit, et decem millium talentorum summam dimiserit; a Iusto tamen, quo nihil illi acceptius, vsuram exigit, dum ait. Et veniens cum vsura recepissem. Quod videlicet, et peccatorem soletur, vt eleuet; et iustum terreat, vt statuat, et confirmet. Quasi pauperum enim peccatorum miseretur: et quasi a diuitibus vsuras a Iustis expetit: illis quidem propter inopiam donans, ab his vero accuratius rationem diuitiarum pietatis exigens: quia reuera nihil peccante pauperius, nihil ditius Iusto. Hæc ex S. Chrysostomo. Accedit etiam quod timentes Dominum clarius Sanctorum virtutes in aduersis agnoscunt, quam in prosperis. Nam stella in nocte virtus in tribulatione. Quomodo enim (inquit S. Bernardus) stellæ in nocte lucent, in die latent, sic vera virtus, quæ sæpe in prosperis non apparet, eminet in aduersis. Addit S. Ambrosius, Deum quos miseratur cito castigare, vt non diutius afficiantur futuri expectatione iudicij.

Matt. 18.

Luc. 19.

Virtus in aduersis apparet.

Ser. 27. in Cant.

Ser. 20. in hunc Ps.

76 Fiat misericordia tua, vt consoletur me, secundum eloquium tuum seruo tuo.

QVI dixerat ita se compositum, vt, qui viderent eum, lætarentur, certe ma-

gna se Dei misericordia et præuentum, et ornatum fuisse demonstrat. Nec exigua misericordia erat in flagellis cognoscere, et confiteri æquitatem diuinam. Cur ergo iam petit denuo misericordiam ad consolationem? Profecto magna suæ infirmitatis confessio, magnum diuinæ clementiæ testimonium hoc est. Puta ergo sic illum dicere. Cognoui Domine me iustissime flagellatum, et in tua veritate, atque iustitia humiliatum: et inter has tribulationes, et humiliationes gaudeo, et gaudebo. Placeo enim mihi in tribulationibus, in contumelijs, in angustijs: sed neque fortitudo lapidū fortitudo mea, nec caro mea ænea est. Nam etsi spiritus promptus est, sed caro infirma. Vnde igitur remedium, aut auxilium conquiram, nisi a misericordia tua, vt consoletur me? Nec deest, vnde id confidam: quia et promissum tuum teneo (hoc est enim secundum eloquium tuum) et ipse ita misericordia abundas, vt timendum non sit, ne illa, quamuis toties, tamque largiter mihi contuleris, aliquando tandē exhauriatur: cum et ipsa præueniat me, et ipsa subsequatur: imo tu ipse sis misericordia mea, quæ tam exhauriri non potest, quam ipse non potes deficere. Et audio dicētem te, Metuentes Dominū sustinete misericordiā eius, &c. et in oblectationē veniet, vobis misericordia. Et, misericordia Domini in omnem carnem. Et, quod me maxime solatur. Secundum, inquit, magnitudinē illius, sic misericordia illius cum ipso est. Deniqué

Significatur infirmitas humana.

Iob 6.

Matt. 26.

Et clemētia diuina.

Psal. 58.

Eccl. 2. & 18.

Eccl. 2.

nique nihil tam frequẽter in Scripturis tuis misero mihi commendatur, quam misericordia: nihil tam dulciter recordor, quam illius, quam effudisti super omnia opera tua. Propter quam speranda fuerant a bonitate tua beneficia, etiamsi nulla præcessissent: nunc autem, vt ait S. Gregorius, de ea vel dubitare maximi periculi est, dum præteritis donis ad portum spei quasi immensis quibusdam funibus ligamur. Vide locum insignem.

Eccl. 1.

Lib. 26. Mor. c. 17.

77 Veniant mihi miserationes tuæ, & viuam, quia lex tua meditatio mea est.

NOTAT S. Augustinus, cum vita sine addito ponitur, æternam intelligi: quippe quæ sola vere vita est: in cuius cõparatione ista, quam dicimus, mors potius sit appellanda, quam vita. Et in Euangelio dicitur. Si vis ad vitam ingredi. Nec additur æterna. Et de resurrectione bonorum dicitur. Resurgent in resurrectionem vitæ, haud dubie æternæ, quamuis non addatur. Sic igitur et Dauid hoc loco. Veniant mihi miserationes tuæ, et viuam, inquit; neque ait, in æternum viuam, vel beate viuam, quasi aliud non sit viuere, quam sine vllo fine, et sine vlla miseria viuere. Sed tamen etiam vita gratiæ, quæ spiritum viuificat, qua Deus ipse vita nostra fit, vita vere est, licet non sine labore, atque periculo. Itaque vtramque, vtpote cum et hæc

Vita sine addito est æterna.

Matt. 19.

Io. 5.

Vita etiã gratiæ vere vita.

hæc præparatio ad illam sit, instanter Propheta petit. Petit autem fidenter, quia lex tua, inquit, meditatio mea est. Debet autem hæc meditatio, vt monet S. Augustinus esse in fide, quæ per dilectionem operatur. Hoc, inquit, dicendum putaui, ne quisquam cum totã legem memoriæ mandauerit, eamque creberrima recordatione cantauerit, non tacens, quod præcepit, nec tamen viuens, vt præcepit, arbitretur se fecisse, quod legit. Quia lex tua meditatio mea est: et hinc adepturum existimet, quod verbis superioribus propter hoc meritum postulauit, vbi dictum est. Veniant super me miserationes tuæ, et viuam. Hæc meditatio amantis est cogitatio, et tantum amantis, vt caritas non frigescat huius meditationis suæ, quantalibet cõstipetur abundantia iniquitatis alienæ. Quanquam et vox Hebræa hunc errorem, quem S. Augustinus cauendum putat, dilucide excludit. Non enim quæcunque meditatio dicitur, sed quæ pro delicijs habeatur. Nemo autem vere potest delicias suas diuinã legem computare sola notitia, aut memoria, nisi dilectione, et magna dilectione in illa exerceatur. Quomodo enim sint sine dilectione deliciæ, quæ sunt quædam ex dilecta re delectatio?

S. Aug. hoc loco.
Meditatio sit cũ opere.

78 Con-

78 Confundantur ſuperbi, quia iniuſte iniquitatem fecerunt in me: ego autem exercebor in mandatis tuis.

CONFVNDVNTVR ſiue ſuperbi homines, qui nos perſequuntur, ſiue ſuperbi ſpiritus, quorum caput, Rex ſuper omnes filios ſuperbiæ a Scriptura vocatur, cum vident nos diuina protectione munitos a ſuis inſidijs, & violentijs ereptos: & quamuis laboribus, & afflictionibus fatigatos in mandatis Dei diligentiſſime exerceri. Confunduntur enim, quod ſua ſe videant ſpe fruſtratos, nec nos a Domino diuelli potuiſſe, quod maxime cupiebant. S. Ambroſius abſurdum putans ſanctum Dei hominem illis maledicere, qui in ſe iniqua geſſerunt, confuſionem hanc, quam precatur, non vindictam eſſe, ſed doctrinam interpretatur, vt ſalutari, ac medicinali confuſione corrigantur. Pudor enim plerumque, inquit, corrector eſt noſtri. Et dum incipit nos pudere cõmiſsi, ne diutius pudeat, deſerere, quæ erubeſcenda ſunt, admonemur. Non ergo maledicit Propheta, ſed quaſi bonus medicus vult illos cognoſcere, quæ fecerint. Ceterum ſi hactenus optetur ijs, oreturque confuſio; vt, dum abducere nos a Deo conantur, conſtantia noſtra refutentur, exituque fruſtrentur, benedictio potius videtur, quam maledictio. Expedit enim etiam impijs,

Iob. 41.

Confuſio cauſa interdum emendationis.

impijs, quæ impie moliuntur, non aſſequi. Sed quouis modo accipiatur, certum eſt verbis illis. Ego autem exercebor in mandatis tuis, ſancti viri conſtantiam quibuſcunque tandem aduerſitatibus feriatur, immobilem egregie denotari; tanquam dicat. Quicquid tandem illis eueniat, quicquid contra me ſtruant, & faciant, ego certe exercebor in mandatis tuis.

79 Conuertantur mihi timentes te; & qui nouerunt teſtimonia tua.

SIVE mihi, ſiue ad me dicatur, (vtrumque enim verba hebræa ſignificare poſſunt) idem eſt. Sed, quoniam conuerti hoc loco tanquam ad exemplar, vel ſingularem benefactorem accipiendum putat S. Auguſtinus, negat id quemquam hominum dicere poſſe, aut audere, ſed ſolum Chriſtum Dominum. Ipſe eſt enim, ad quem conuertuntur timentes Deum. Ceterum, ſi facilius cum ſancto Ambroſio intelligamus, vt ad Dei ſeruum, Prophetæque doctrinam homines conuertantur, vt ex eius vita emendent ſuam, non eſt cur vereamur, quemlibet ſanctum hominem id dicere poſſe: cum inſignes viri Dei correctione morum ſuorum, & ſanctitate vitæ, atque expreſſione diuinæ miſericordiæ in ipſis lucidiſsime emicantis, errantes in viam reducant, et ipſo aſpectu ad virtutes incitent: vti ſupra notauimus. De qua exemplorum ſanctorum vi ad mores corri-

Sanctorũ exemplorum vis.

gen-

gendos, atque ad diuinum amorem ardentius inflammandum, ipse S. Augustinus sic pulcherrime disputat. Quid est quæso quod exardescimus, cum audiuimus, et legimus. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis, nullam in quoquam dantes offensionem, vt non reprehendatur ministerium nostrum; sed in omnibus commendantes nosmetipsos, sicut Dei ministros in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustijs, in plagis, etc. Quid est, quod accendimur in dilectionem Pauli, cum ista legimus, nisi quod credimus eum ita vixisse? Viuendum tamen sic esse Dei ministris, non de aliquibus auditū credimus, sed intus apud nos, vel potius supra nos, in ipsa veritate conspicimus. Illum ergo, quem sic vixisse credimus, ex hoc, quod videmus, diligimus: &, nisi hanc formam, quam semper stabilem, atque incommutabilem cernimus, præcipue diligeremus, non ideo illum diligeremus, quia eius vitam, cum in carne viueret, huic formæ coaptatam, & congruentem fuisse fide retinemus. Sed nescio quomodo amplius, & in ipsius formæ caritatem excitamur per fidem, qua credimus vixisse sic aliquem, & spem, qua nos quoque ita posse viuere, qui homines sumus, ex eo, quod aliqui homines ita vixerunt, minime desperamus; vt hoc & desideremus ardentius, & fidentius precemur. Ita & ipsorum vitam facit a nobis diligi formæ illius dilectio, secundum quam vixisse,

Lib 8. de Trin. c. 9.

2. Cor. 6.

vixiſſe creduntur: & illorum vita credita in eandem formam flagrantem excitat caritatem, vt quanto flagrantius diligimus Deum, tanto certius, ſereniuſque videamus: quia in Deo conſpicimus incommutabilem formam iuſtitiæ, ſecundum quam hominem viuere oportere iudicamus. Hæc S. Auguſtinus. Quæ, vt compendio dicamus, id docent. In mentibus noſtris ineſſe formam quandam iuſtitiæ, ac ſanctitatis pulcherrimam, quam maxime diligamus: & inde fieri, vt etiam eos amemus, in quibus formæ illius imago elucet. Hinc autem viciſſim fieri, vt ipſam formam, ideſt ſanctitatem vehementius amemus, quia & communicatam alijs iam cognouimus, & nos quoque poſſe eam conſequi confidimus, dum homines ſimiles nobis paſſibiles, carne, & infirmitate circumdatos cõſequutos eſſe non dubitamus. Vnde ad ſpem, & ad deſiderandum ardentius, ad petendum fidentius, ad imitandum intentius accendamur. Merito ergo & cupit, & orat Propheta, vt conuertantur ad ſe timentes Dominum, & qui mandatorum illius ſanctitatem, & efficacitatem nouerunt. Sed fortaſſe ſimplicior ille ſenſus non alienus ſit, vt Propheta velit timentes Deum ad ſe conuerti, ideſt adiungi ad ſuã amicitiam, ad ſuam conſuetudinem, ad ſuas partes. Nam, vt iniquos ſemper repellit (Vide pſalmum centeſimum. Non habitabit in medio domus meæ, qui facit ſuperbiam, &c.) ita iuſtos aduocat. Oculi

mei

mei ad fideles terræ, vt sedeant mecum. Ambulans in via immaculata hic mihi ministrabat.

80 Fiat cor meum immaculatum in iustificationibus tuis, vt non confundar.

HIc præcipuus est fructus siue studiosæ meditationis, siue nunquam interruptæ exercitationis, seu perpetuarum deliciarum mandatorum Dei, vt scilicet fiat cor nostrum immaculatum. Qua de re S.Basilius in Regulis fusius disputatis id verissime docet, illud agendum assidue, vt ex perpetua, ac purissima recordatione impressam in animis nostris piam de Deo notionem, veluti indelebile quoddam signum circumferamus. Siquidem hæc est ratio, per quam erga Deum acquiri caritas consueuit: quæ simul cum ad conficienda ipsa Dei mandata nos excitet, tum vicissim quoque ab ijsdem ipsa ad perpetuitatem stabilis conseruetur. Quod ita esse docet Dominus ipse, qui quidem modo dicit. Si diligitis me, mandata mea seruate: modo vero. Si præcepta mea seruaueritis, manebitis in dilectione mea. Vides ergo & caritatem esse principium, & virtutem ad Dei præcepta seruanda, & vicissim obedientiam mandatorum ipsam caritatem, & dilectionem Dei augere, atque statuere. Sed hæc omnia a cordis custodia, & puritate exordienda sunt. Scri-

S.Basil. c. 5.

Ex memoria Dei perpetua cordis puritas.

Io. 14. & 15.

Prou.4. ptum quippe est. Omni custodia custodi cor tuum. Neque patiendum (addit Basilius) vt assidua de Deo cogitatio ex animis nostris elabatur; neve eorum, quæ mirabiliter ab eo facta sunt, memoria contaminetur per futiles, ac vanas cogitationes: sed potius contra, illud agendum assidue, quod modo dicebamus, vt ex perpetua, ac purissima recordatione impressam in animis nostris, piam de Deo cogitationem, velut indelebile aliquod signum circumferamus. Quod de perpetua Dei memoria ad purgandum cor, docet Basilius, id ipsum tradit S. Dionysius nominatim ad inanem gloriam expurgandam, de assiduo quasi contuitu, per quem diuinæ virtutis incorruptum, ac præclare expressum sigillum præstanti imitatione formetur in anima: & affert aptissimam similitudinem Pictoris, qui si fixa acie, collectisque in vnum viribus in exemplum intendat, quam simillimam imaginem exprimet. Vide locum. Cassianus de custodia, & puritate cordis non semel disserit: & scopum religiosi hominis cordis puritatem esse statuit, sicut finem vitam æternam.

De Eccl. Hier. c. 4. par. 3.

Coll. 1.

Sanctus vero Chrysostomus explicans illud. Iam mœchatus est in corde suo. Corde, inquit, corrupto, quæ deinceps vtilitas in reliquo corpore? Quemadmodum enim in plantis, & lignis si quando cor exesum videmus, reliquam de cetero repudiamus partem; sic & in homine cum id perierit, in cassum est inde reliqui corporis

De pæn. t. hom. 8.

poris sanitas. Auriga perit, fractus, deiectus est: frustra in posterum equi currunt. Nimirum auriga cor est: in ipso vita sita est. Ei, vt ait idem Sanctus, præcipue credita est animi fortitudo, quæ corde integro expugnari nequit. Merito itaque, ne diutius in re adeo a Scripturis, & sāctis Patribus decantata immoremur, cordis immaculatam puritatem Propheta super omnia a Deo petit.

Hom. in Iul.

Secundo, id instanter orat, quia facile pro loco exilij huius, & sui qualitate maculas contrahit. Quid enim sordium, si non mors, per fenestras sensuum toties ingrediatur, experitur omnis, qui suam conscientiam non perfunctorie excutit. Quid ex cogitationibus? Quid ex desiderijs? Quid ex mundi huius puluere? Quid ex atramento? Quid ex spinis, quibus mens pungitur, & suffocatur? Bone Deus, & benignissime Inspector, qui nosti figmentum nostrum, & recordaris quia puluis sumus, ablue cor nostrum imbre lacrymarum: & tegmento protectionis tuæ a tot inquinamētis præserua misericorditer, tuere clementer. Ideo enim & tam multa præsidia ad cordis ablutionem, & puritatem nobis contulisti: vt & verba tua, & orationes, & examina, & tunsio pectoris, & tui nominis inuocatio, & sanctæ Crucis signaculum, & super omnia, viuifica sacramenta ad cordis nostri custodiam, ac puritatem proficerent.

Quam facile cor maculetur.

Ierem. 9.

Gen. 3.

Remedia cordi purgando.

Tertio, cum tam procliue sit, vt cor ma-

Corde maculato nil restat purum.

culas contrahat, id exitiosissimum est, quod ipso commaculato nihil puri, aut immaculati, sanive remaneat in nobis: vt, qui cordis munditiam, & custodiam negligit, nihil se purum, aut sanctum habere, nisi seducat se, possit vllatenus gloriari. Ex quo patet quam merito oret quilibet spiritualis. Fiat cor meum immaculatum.

Lex Dei non scribitur nisi in corde puro.

Ierem. 31

Quarto, quia lex illa, quam misericorditer polliceris Deus noster, te in visceribus nostris clementissime daturum, & cordibus superscripturum: per quam in dilectione tua voluntati tuæ in omnibus obsequentes simus, in corde maculato, atrisque coloribus infuscato describi non potest: sed necesse est veluti in munda, læuique, atque explicata charta, maculæ, ac rugæ omnis experte, tuo solo digito, non atramento inscribatur: vt simus epistola tua, quæ per Spiritum sanctum cordi insculpta sit.

Cor templũ Dei, ergo sit purum.

Postremo, quia etiam in nobis habitare dignaris, vt pollicitus es, & cor nostrum templum tuum efficis, satis apparet, quanta puritate nitere debeat, quod templum tibi tua vnctione sacrasti. Si enim scriptum

Exod. 30.

est, vel pedem esse custodiendum, quo in materiale templum tuum ingredimur, ne quid contaminatum, aut immundum in illud ingrediatur. Et, si Moyses calcea-

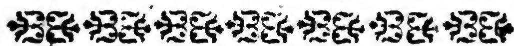
Exod. 3.

menta deponere iubetur, idest inuolucra carnalium cogitationum; quanta tandem puritate nitere debet spirituale templum

2. Cor. 6.

tuum, de quo Apostolus tuus. Vos enim

estis templum Dei viui, sicut dicit Deus. quoniam inhabitabo in illis, & inambulabo inter eos: & ero illorum Deus, & ipsi erunt mihi populus. Præstet hoc misericordia tua optantibus, poscentibus, & efflagitantibus, vt præstitisti famulæ tuæ Cæciliæ, quæ perpetuo modulantibus organis decantabat. Fiat cor meum, & corpus meum immaculatum. A te enim petitur, in te quæritur, apud te pulsatur: qui dimittis, quæ conscientia metuit, & adijcis, quod oratio non præsumit: qui es super omnia Deus benedictus in secula. Amen.

כ Caph, ideſt, Manus.

Octonarius Vndecimus.

81 DEfecit in salutare tuum anima mea: & in verbum tuum supersperaui.
82 Defecerunt oculi mei in eloquium tuum, dicentes: Quando consolaberis me?
83 Quia factus sum sicut vter in pruina: iustificationes tuas non sum oblitus.
84 Quot sunt dies serui tui: quando facies de persequentibus me iudicium?

85 Narrauerunt mihi iniqui fabulationes: sed non vt lex tua.
86 Omnia mandata tua veritas: inique persecuti sunt me, adiuua me.
87 Paulominus consummauerunt me in terra: ego autem non dereliqui mandata tua.
88 Secundum misericordiam tuam viuifica me: & custodiam testimonia oris tui.

81 Defecit in salutare tuum anima mea: & in verbum tuum supersperaui.

MERITO defectus ex desiderio, oculorum expectatio, constantia in tribulationibus, expectatio consolationis, abiectio inanium fabularum, & delectationum seculi, quæ meræ nugacitates sunt, & quæ sequuntur omnia a Caph incipiunt, quæ significat volam, vel manum. Quippe hæc omnia in nobis non a nobis sunt, sed a manu Altissimi: de qua dicitur. Manus tuæ fecerunt me, & plasmauerunt me. Defecit autem anima non a salutari, sed in salutare; quia præ desiderio, & amore, & expectatione deficit a seipsa anima, & fit spiritus. Est enim deficere, in id vnumquemque totis studijs migra-

Deficere in aliqd, est in id migrare.

migrare, quod diligit. Et Sanctus quisque nescit aliud desiderare, nisi salutare Dei, quod est Christus Iesus. Illum concupiscit, illum desiderat, in illum totis contendit viribus, illum gremio mentis fouet: illi se aperit, & effundit: & hoc solum veretur, ne illum possit amittere. Sed ista defectio imminutionem quidem fragilitatis, sed assumptionem virtutis operatur. Felix defectio vel desiderij, vel spei, quæ salutem a Christo Domino, vel ipsum expectat Saluatorem. Deficiant alij, si volunt, respicientes in vanitates, & insanias falsas: qui vere deficiunt, quia deficientibus inhærentes a seipsis deficiunt. At ego, & anima mea salutari, ac viuifico defectu in salutare tuum deficimus, quo ad eius similitudinem, & immutabilem stabilitatem proficimus. Quod non temere audeo, quia in Verbum tuum super speraui, vel in ipsum Verbum, quod carne vestiendum salutare expecto; vel in ipsam salutis promissionem: quia verbum tuum fidele est, nec perire potest, quia tu Deus es.

Psal. 39.

82 Defecerunt oculi mei in eloquiũ tuum, dicentes: quando consolaberis me.

DESCRIBITVR fidelis, & perseuerans expectatio opis, & consolationis diuinæ in afflictione. Oculi corporis eo solent semper intenti esse, eo spectare,

Oculis defectus tribuitur,

Primo ex naturali effectu. Psal. 122.

ctare, vnde suum bonum expectant. Ideo oculi seruorum in manibus dominorum suorum, oculi ancillæ in manibus dominæ suæ. Neque aliter oculi animæ. Propterea defecerunt, inquit, oculi mei, vtique mentis meæ, præ desiderio, & expectatione consolationis tuæ; intenti, ac defixi in eloquium tuum, velut in syngrapham, & pignus promissionis tuæ. Desiderium eorum, & fletus, clamor est eorum: ideo ipsi dicunt. Quando consolaberis me? Nec immerito expectationem, & postulationem salutis, & consolationis oculis tribuo, quia ipsi sunt, qui acutè inspiciunt te. Languidè enim, & frustra, nec perseueranter desiderarem, & expectarem, nisi oculi fidei, & intellectus te aspicerent omnia videntem, omnia regentem, omnia potentem, Deum misericordiarum, & non vnius, sed totius consolationis. Ad quem enim confugerem, nisi talem te tales oculi contemplarentur? Hi nimirum oculi clamant. Quando consolaberis me? Quamdiu expectare facies oculos pauperis? Vox tædiosæ expectationis, & longissimæ dilationis, vox ista, Quando est. Merito deficiunt dicentes, Quando? Frustra vero ad alium confugerem pro consolatione, quia quæcunque creata sunt, nec volunt, nec possunt me consolari. Tu autem consolaris me non solum a malis eruendo, a persecutoribus præseruando, sed etiam auxilium pollicendo; suauiter alloquendo: quia eloquium

Secundo, quia fidē significant.

2. Cor. 1.

Consolatio a solo Deo.

quium tuum dulce, æterna promittendo. Denique tua illa vox eſt. Sicut mater conſolatur filios ſuos, ſic & ego conſolabor vos. Et verbum tuum, verbum ſolatij vocatur: & ab vberibus conſolationis per Prophetam inuitas, vt ſugamus. *Iſai.66.*

83 Quia factus ſum ſicut vter in pruina: iuſtificationes tuas non ſum oblitus.

SVNT qui pellem frigore, & gelicidio, vt legit S. Ambroſius, conſtrictam, & corrugatam intelligant: aut fumo, quem & vox hebræa ſignificare poteſt, exſiccatam, & affectam, iuxta quod alibi dicitur. Pellis noſtra, quaſi clibanus, exuſta. Et in Iob. Cutis mea aruit, & contracta eſt. Et verè vocabulis iſtis, hominem omnino afflictum, & quaſi ad extrema redactum adumbramus. Sed non arbitror ſine cauſa de vtre potius, quam de quacunque pelle factum eſſe ſermonem: quia pellis interdum lana munita, interdum arte perpolita, & condita, frigoris iniuriam non ſic patitur, quemadmodum vter, vtique inanis, & omni præſidio deſtitutus. Nec vacat etiam, quod vox hebræa inde fortè deducitur, quod vter vltro, citroque perpetuo vagetur, & quaſi profugus nuſquam conſiſtat. Vnde & Cain profugus in Noe habitaſſe deſcribitur. Sic ergo conqueritur. Factus ſum ſicut non pellis quælibet, ſed vter in pruina, quem ſuſque

Vter, vel pellis generice.

Thren.5.

Iob 7.

Vel proprie vter ſignificat afflictionem.

Gen.4.

deq; ferunt, proijciunt: iniurijs imbrium, pruinæ, niuis, & ardoris exponũt. Nec persecutorum tantum externorum vexationibus agitor, & ad miserias hasce detrudor; sed ipsemet factus sum sicut vter, quia concupiscentijs, veluti gelu, & pruina constringor, caritate interim languente. Sed inter hæc ipsa mala, iustificationes tuas non sum oblitus. Lex enim tua inter hæc me seruat, quam perpetuo in mente habeo. Pellicea tunica succinctus fuit Pater meus Adam, corpus mortis gestans morticino indutus: hanc ego & in pœnam gesto: sed scio quis tunicam pelliceam nostram participauerit, & induerit; vt me corpore mortis exutum, immortalitate vestiret, & gloria. In æternum non obliuiscar iustificationes tuas, quia in ipsis viuificatus sum.

Gen. 3.

Et mortificationem.

Sed & in bonum accipit Ambrosius, vt, quoniam vter ex animantis mortui exuuijs fit, significetur corpus peccato mortuum, quod ab æstu cupiditatum continentiæ, & ieiuniorum quodam gelu temperetur, & matutina oratione perfletur, quando sicut ros, ita super terram nostram Dei verba descendunt. Bonum est igitur mihi Domine fieri sicut talem vtrem in pruina, vt omnis in me mortificationis rigore purgatus, & liquore iustificationum tuarum perfusus internæ cupiditatis feruor refrigescat: quo fiam non rimosus & effluens, sed nec vacuus vter, sed plenus Spiritu, plenus iustificationum tuarum: ac denique

Deut. 32.
Ambros.

ple-

plenus lactis, oleique, & vini noui liquoribus, tibi plenus, & vtilis fiam.

84 Quot sunt dies serui tui, quando facies de persequentibus me iudicium.

MOlesta est lucta, molesti dies pugnæ. Quamdiu enim est pugna, est in incerto victoria: & cũ spe palmæ coniuncta formido cladis. Sed, si feceris de persequentibus me iudicium, vt mihi illos subdas, timor in lætitiam te adiuuante vertetur. Atqui dictum est ab Apostolo tuo. Cõteret Satanam sub pedibus vestris velociter. Si ergo non contero aduersarium, mea culpa est. Nam si bonis inhæreamus operibus, vt exerceamus studia castitatis, justitiæ, continentiæ, calcamus serpentem, & scorpionem. Proinde possum & in hac breui vita triumphum de aduersarijs habere perpetuum, te faciente judicium, quod expecto.

Dies primo pro vita.

Rom. 16.

Ambros.

Sed quoniam dies interdum in malo ponuntur, vt dies Hierusalem, de quibus dicitur. Memor esto Domine filiorum Edom in die Hierusalem, idest, in die afflictionis illius, & persecutionis. Quot sunt dies, interrogo, idest, quousque patieris me sine consolatione, aut redemptione tua affligi? vt dicant hostes, Ista est dies, quam expectabamus: inuenimus, vidimus. Rursus, quia ponuntur interdum in bono: vt. Innoua dies nostros. Et. In hac die tua. Et, dies

Secundo, pro aduersitate.

Ps. 136.

Thren. 2.

Tertio, pro prosperitate.

Thren. 5.

Psal. 72. pleni inuenientur in eis. & huiuſmodi multa. Puto etiam dies malos mihi eſſe bonos: & perſecutionum, ac pugnæ dies non vacuos, ſed plenos eſſe. Siquidem ex afflictionibus, & tentationibus theſauros mihi prouenire facis incomparabiles. Inde enim patientia, inde longanimitas, inde feruor orationis faciem tuam exquirens, inde ſpes, inde gratiarum actiones ex liberatione, inde humilitatis lucra, inde mundi contemptus, inde cæleſtium appetitio. Vnde & dies Meos, ideſt lucri, & conſolationis, ipſos etiam dies tribulationis appello, modo facias de perſequentibus me iudicium, hoſtes debellans, & mihi ſubdens, me illæſum a paſſionibus, & concupiſcentijs ſeruans.

Tribulationum bona.

85 Narrauerunt mihi iniqui fabulationes: ſed non, vt lex tua.

INIQVI, ſiue peruerſi homines, ſiue dæmones, ſiue innatæ concupiſcentiæ, quæ phantaſmata in mente depingunt, fabulationes narrant. Alij delectationes legunt, vt intelligamus omnes huiuſmodi delectationes fabulas eſſe. Hebraicè, nugas, confabulationes, ſuperfluas nænias, græce ἀδολεσχίας, ideſt, garrulitates. Quicquid enim a placitis tuis deuiat, tale eſt. Sed non, vt lex tua, quæ ſiue præcipiat, ſiue prohibeat, ſiue narret, immaculata eſt, conuertens animas, & ſapientiam præſtans paruulis. Minatur? quaſi vinculis male

Legis diuinæ præſtantia.
Pſal. 18.

le libera coercet. Promittit? blandissime allicit. Docet? Salis placidi vultum, fluctusque quietos ignorare, vt ille ait, non permittit. Hæc me ad amorem tuum valide sauciat, ad timorem castum impellit: illuminat, lucerna pedibus: ad portum spei immensis funibus alligat: in medijs fluctibus ancoris validissime firmat: meipsum mihi tanquam mundissimum speculum repræsentat: quæ futura sunt, quasi velata, sine velo manifestat: lucidissimas in æternitate mansiones mire depingit: faciem tuam in coruscatione contemplationis offert: Angelorum choris interdum inserit: laudes, & hymnos supercælestes occinit, & innumera præstat: quæ de promptuarijs legis tuæ, & Scripturarum tuarum expromuntur. Comparem ego Pater bone, Pater supersuauis legem tuam, cum hominum dictis, & placitis, & videam an non merito illa omnia nænias & fabulationes appellarim? *Virg. 5. Aen.*

86 Omnia mandata tua veritas: inique persequuti sunt me, adiuua me.

QVEMADMODVM hominum, & inimicorum dicta, fabulationes, & vanitas erant, ita contra expertus sum omnia mandata tua veritatem. Veritas enim, non vanitas liberat. Sed quousque filij hominum graues corde? vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium? Ecce omnia *Psal. 4.*

nia

nia mandata tua veritas. Illa igitur quærenda, illa scrutanda sunt, illic est inhærendum. Id si fiat, etiamsi iniquè persequantur me, erit mihi persecutio coronarum textura, non ruinarum occasio, dum tu tamen adiuues me. Nec adiuuari postulo, vt a malis eripiar, sed ne in illis succumbam. Scio fructum eorum, qui persecutionem patiuntur, si pie viuere volunt. Scio hic tunsionibus, & pressuris lapides expoliri, qui in superno illo templo collocandi sunt, vbi malleus, & omne ferramentum non audientur. Hic contra insidiantes certandum, hic vigilandum contra hostes, dum impetimur. Remissas excubias callidus insidiator irrumpit: assuetum autem bello virum externa fraus instruit, & gloriosæ prouehit palma victoriæ.

Tribulationum bona.

2. Tim. 3.

Io. 16.
3. Reg. 6.

87 Paulominus consummauerunt me in terra: ego autem non dereliqui mandata tua.

PARVM absuit, quin me perderent, & extirparent e terra, vt necessario auxilium tuum implorarim. Satis enim indicat, quanto indigeam adiutorio, locus ipse certaminis, terra inquiam, vbi plurimi etiam sanctissimi viri ceciderunt. In qua & tam multi sunt hostes visibiles, inuisibiles, externi, interni: vt perpetuo clamare cogar, Deus in adiutorium meum intende: Domine ad adiuuandum me festina. Visibiles angunt, & persequuntur; inuisibiles sine inter-

Terra locus pugnæ.

Hostium multitudo & vis.
Psal. 69.

intermissione premunt: externi ingruunt, interni sine cessatione confligunt, eo periculosius, quo interius, & occultius: eo importunius, quo peruicacius. Vtinam discamus cauere, quem gerimus. Hic nobis hostis domesticus; hic inimicus grauis est, nostrum ipsum corpus: vt merito mihi clamandum ad te sit, vt eripias me ab his, qui appropinquant mihi. *Ambros.* *Psal. 54.*

Inter has tamen luctas, & periculosa certamina nunquam dereliqui mandata tua, tum, quia hæc meditatio mihi custodia est: tum, quia nullis laboribus, aut periculis a lege tua deflexi, sed constantissime mandata tua seruaui: tum denique, quia in tot angoribus constituto nullum est maius solatium, quam legem tuam meditari: quæ & in humilitate mea consolatur me; & in necessitatibus subuenit, & ab aduersarijs custodit; & animam refouet, ac delectat. In pugna lex meditanda.

88 Secundum misericordiam tuam viuifica me: & custodiam testimonia oris tui.

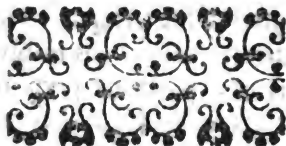
VIVIFICATIO quædam est a periculis maximis, & imminente morte liberari: quod si feceris, per vniuersum vitæ meæ cursum custodiam testimonia tua. Sed ne aut æterna morte premar, aut hic peccati morte obdormiam, continua mihi viuificatio necessaria est; & ideo misericordia, qua viuificer. Vt continua, ac perpetua Viuificare quid.

petua sit in hoc corpore viuificatio, quo quotidie iustus tibi viuam, peccato moriar. Certe tu viuificasti semper Sanctos tuos, cum in vita gratiæ seruasti, & a prolapsione bonorum, perpetua quasi redemptione custodisti; vitam & misericordiam tribuens illis, & visitatione tua custodiens spiritum eorum. Imo & ipsi Martyres, qui moriẽdo glorificauerunt te, testimonia tua custodiendo, in ipsa morte viuificati sunt: ne amando vitã, negarent vitam; & negando vitã amitterent vitam; ac sic, qui pro vita veritatem deserere noluerunt, moriendo pro veritate vixerũt. Testimonia autem dixi oris tui, siue quia per os Prophetarum tuorum ipse loquebaris: siue quia magnam ingerit deuotionem, & reuerentiam scire, quia ipse Dominus, ipse Sapiẽntia ea mãdata protulisti: siue (quod dulcissime sapit) quia ipse filius IESVS, os æterni Patris eam legem, quæ perfectionem resonet, proprio ore docturus esset: cum ipse, qui multifarie, multisque modis olim Patribus locutus eras, tandem in filio, qui in sinu Patris semper est, locutus es, & cælestia narrasti.

Iob. 10.

Aug. hic.

Oris tui, cur dicatur.

Lamed,

ל Lamed, ideſt, Diſciplina.

Octonarius Duodecimus.

89 IN æternum Domine, verbum tuum permanet in cælo.
90 In generationem & generationem veritas tua: fundaſti terram, & permanet.
91 Ordinatione tua perſeuerat dies: quoniam omnia ſeruiunt tibi.
92 Niſi quod lex tua meditatio mea eſt: tunc forte perijſſem in humilitate tua.
93 In æternum non obliuiſcar iuſtificationes tuas: quia in ipſis viuificaſti me.
94 Tuus ſum ego, ſaluum me fac: quoniam iuſtificationes tuas exquiſiui.
95 Me expectauerunt peccatores vt perderent me: teſtimonia tua intellexi.
96 Omnis conſummationis vidi finem: latum mandatum tuum nimis.

89 In æternum Domine, verbum tuum permanet in cælo.

SVSPEXI, & legi librum potentiæ, & ſapientiæ tuæ: audiui concentus muſicæ compoſitionis tuæ. Vidi cælum, & terram, & dierum ac noctium diſpoſitionem. Quid pulchrius, quid iucundius legi, vel audiri poteſt? & in medijs afflictionibus, & tentationibus leuaui oculos meos ad opera digitorum tuorum, & conſolatus ſum. Vidi enim, & conſideraui verbũ, & præceptum, ac mandatum tuum perenniter in cælo permanere. Ecce oritur ſol, & occidit, & ad locum ſuum reuertitur: ibique renaſcens girat per meridiem, & flectitur ad Aquilonem, luſtrans vniuerſa per circuitum: pergit ſpiritus, & in circulos ſuos reuertitur: vas admirabile, opus tuum. Quam pulcher cum exultat, vt gigas ad currendam viam? A ſummo cælo egreſſio eius, & occurſus eius, vſque ad ſummum eius; nec eſt, qui ſe abſcondat a calore eius. Cum infatigabili curſu in ecliptica, per media animalia tempora mutat, & accedens, atque recedens generationes, & corruptiones affert. Dum lunam nocturnas tenebras cõſolantem acceſſu, & receſſu complet, & vacuat: vt præſit nocti, & humectatione pluribus cõſulat. Quomodo nunc breuiores dies ad quietem, & temperiem longioreſque exhibet noctes; nunc contra prolixiores dies

Solis conſideratio. *Eccl. 5.* *Pſal. 18.*

ad

ad calorem, & fœcunditatem? quomodo viuifico calore fouet omnia, & terræ etiam viſcera penetrans aurum exhibet, & argentum? Tu es enim, qui emittis lumen, & vadit: & vocas illud, & obedit tibi in tremore. Stellæ autem dederunt lumen in custodijs ſuis, & lætatæ ſunt: vocatæ ſunt, & dixerunt, adſumus: & luxerunt tibi in iucunditate, qui feciſti illas, qui numeras multitudinem ſtellarum, & omnibus eis nomina vocas: qui formaſti Arcturum, & Oriona, & Hyadas, & interiora Auſtri: aliasque diſtribuiſti, ſine errore errantes; alias fixas, & immobiles in firmamento conſtituiſti. Quis enumeret in his omnibus ſapientiam tuam? quis pulchritudinem, quæ a magnitudine ſpeciei cognoſcibiliter videri poteſt? Statum ſuum fixum tenent, & innumerabili varietate te prædicant, te laudant, te admirabilem clamant. Quid ſi etiam horum & motuum, & diſpoſitionum adminiſtros Angelos contemplemur, quos amatus, & deſideratus ad motus huiuſmodi efficiendos, virtute a te mirifica mouendi accepta, ipſe immobilis, atque immutabilis ciere non deſinis? Hoc eſt verbum, & præceptum, quod manet in cælo: quod poſuiſti, & non præteribit.

Et ſtellarum. *Baruc. 3.* *Pſ. 146.* *Iob 9.* *Sap. 9.*

Iam vero etiam terra, quam fundaſti ſuper nihilum, & quæ in æternum permanet, laudes tuas celebrat; meque conſolatur, & recreat. Tu poſuiſti fundamenta eius, poſuiſti menſuras eius, tetendiſti ſuper eam lineam, baſes illius ſolidaſti, demiſiſti

Et terræ. *Iob. 38.*

miſiſti

misisti lapidem angularem eius. Verbum tuum permanet in ea,& ipsa seruat præceptum: fundata super stabilitatem suam continens, portans, producens innumera animantia, fruges, fructus, herbas, flores. Expectat pluuiam: clamat ad te siticulosa,
Iob 37.
cum desiderat nubes, quæ spargant lumen suum, idest, liberalitatem imbrium, siue in vna tribu, siue in alia, siue in quocunque loco misericordiæ tuæ eas iusseris inueniri. Alluitur mari, cui tu vectes, & seras adhibuisti, ne transeat fines suos, sed in arenam confringat tumentes fluctus suos. Rigatur fluminibus perpetuo decurrentibus, ipsa semper stabilis: fontibus inebriatur, vt concinne omnia concinant. Veritas ergo tua in generationem, & generationem perseuerat: præceptum tuum cum terra permanet. Iam cælum, et terram cũ admiror; et in his verbum, et præceptum
Et dierũ, ac noctium. Psal. 18.
tuum perseuerare contemplor: rursus dierum, ac noctium vicissitudinem animaduerto: quomodo dies diei eructet verbum, et nox nocti indicet scientiam: quomodo in aliqua parte terræ solis ministerio dies sit, in alia rursum admirabili cõçentu nox: nec variatio vlla in dierum,& noctium annua alternatione, siue quantitate cernatur; sed quoniam omnia seruiunt tibi, ordinatione tua immobilia perseuerent. Hæc omnia,inquam,cum contemplans admiror, magna mihi ex ijs prouenit legis tuæ, seu admirandæ,seu seruandæ facultas,frequens incitamentum, perpetua materia. Neque
id

id propter vnam, simplicemque rationem.

Sed primum, quia potentia tua, quæ in ijs lucet, valde me delectat. Cumque pulchritudo tanti operis, vndique pulchritudinem commendet, & clamet artificis, certe docet me, vt tanti Regis, tantique Factoris amplectar, & concupiscam legem. Nam, si ad parendum inuitat imperantis maiestas, quanto ardore excipienda iussa, quæ tantus autor imponit! Deinde, si Sapientiæ tuæ, quæ in his operibus apparet, non est numerus; & primus discendi ardor nobilitas est magistri, quo affectu lex, & doctrina mihi euoluenda, & amplexanda est, quæ a sapientissimo legislatore proficiscitur? Ad hæc liquido contemplor, qui singulari prouidentia, in hac ordinatione cuncta moderaris, non permissurum, vt me, dum tibi parere, & placere studeo, calumniatores opprimant. Atque ideo legi tuæ meditandæ liberius vacare possum, quia video me sub tua prouidētia gubernari. Præterea cum tanta prouidentia, & solicitudine a te administrantur ea, quæ propter hominem facta sunt, multo magis homines ipsos, & me gubernare non desines. Vnde constat, si tribulationes, & tentationes patior, magna id dispensatione, & sapientia geri. Non enim id sine ingenti mea vtilitate permittis, qui tam potens, & sapiens, & bonus es. Postremo illud diligentissime perpendo, si ea, quæ inanimata sunt, nec vlla mercede potientur, ita legem tuam seruāt, quam posuisti eis, quid mihi faciendum sit, qui

Commendat legē primo legislatoris maiestas.

Secundo, sapientia *S. Ambr. 2. de Virgin. init.*

Tertio, Prouidentia.

qui excellentiori modo, intellectu, & voluntate, hoc est, cognitione, & amore tibi seruio: nec in vacuum, aut gratis seruio, sed tot iam donis præoccupatus, tantæ mercedis promissionibus ad cælestia vocor. Merito ergo hæc considerans, & admirans, legem tuam, & meditari, & seruare studeo, quam quodammodo me tot, tantæque voces edocent, tot mirabilia vel surdis proclamant. Quoniam & per ipsa elementa mundi, tanquam per publicas paginas, significationem diuinæ volũtatis accipimus: nec vnquam cessat superna eruditio, quando etiam de ijs, quæ nobis famulantur, imbuimur.

S. Leo ser. 7. de iein. 10. mens.

92 Nisi quod lex tua meditatio mea est; tunc forte perijssem in humilitate mea.

ECCE fructus meditationis legis tuæ. Nam in humilitate, & afflictione non esse in hac vita, quæ tota tentatio est, omnino non possum. In hac ergo summa afflictione, tentatione, deiectione, vnicum refugium, ne peream, lex tua est. In Hebræo non est, forte, sed simpliciter, Tunc perijssem. Ex quo patet, siue in tribulationibus humanis, siue in tentationibus inuisibilis inimici; in quibus & periculosius, & frequentius, & difficilioribus remedijs humiliamur, omnino perituros nos, nisi ad te clamantes in lege tua meditemur. Qua meditatione semper para-

Tentationum remedium Meditatio legis diuinæ.

tos nos esse conuenit, ne repentino aliquo ictu prosternamur: sed exercitatos tentatio semper inueniat. Athleta nisi exercitio palæstræ prius fuerit assuefactus, non audet subire certamen. Vngamus igitur oleo lectionis nostræ mentis lacertos: sit nobis tota die, ac nocte exercitij vsus in quadam cælestium scripturarum palæstra: artusque animorum nostrorum salubris spiritualium ferculorum esca confirmet. Sit nobis quotidiana lectio pro exercitio, vt quæ legimus, meditemur imitari. Ita fiet, vt in humilitate tam magna, tam multiplici, tam assidua non pereamus. Perit quippe, qui non meditatur in lege tua, in qua perspicit nobilitatem suam, voluntatem tuam, curam prouidentiæ tuæ. Hæc lex meditatio mea est, qua custodiar, ne peream. *Ambros.*

Sed hebræa vox significantius. Nō enim nudam meditationem significat, sed cum maximo sensu, & inclinatione. Vnde dici potest. Lex tua, delectatio mea est, deliciæ meæ, suauitates meæ. Quod vna vox latinè exprimere non potest, expressit hebræa. Si hæc omnia iungantur simul, satis apparet, qualem oportet esse meditationem legis tuæ, ne in humilitate nostra pereamus. Sed meditatio ex animo.

93 In æternum non obliuiſcar iu-
ſtificationes tuas: quia in ipſis
viuificaſti me.

QVIS enim niſi vitæ oblitus, ac ſe viuere non ſentiens, eorum obliuiſcatur, per quæ viuit? Ergo in æternum non obliuiſcar iuſtificationes tuas, quia in ipſis viuificaſti me. Si enim vera vita animæ meæ ipſe es, per ea viuo, per quæ tibi adhæreo: adhæreo autem per obſeruationem voluntatis tuæ, & legis tuæ. Nec ſine cauſa in throno illo, quem vidit Ezechiel, quo tu ferebaris, ideſt, in anima, quæ te glorificat, & portat, rotæ erant, quæ volubiles appellatæ ſunt, quocunque ducis, te facile ſequentes. In his autem, inquit Propheta, quia ſpiritus vitæ erat in rotis. Ecce lex tua, qua currimus, qua te portamus, ipſa nos viuificat: quia ſpiritus vitæ, ideſt, Spiritus ipſe tuus, in rotis eſt. Fac nos Domine rotas tuas: fac faciles volubiles, & currentes. Pone ſpiritum vitæ in nobis, vt faciamus ſemper voluntatem tuam: tuo Spiritu viuificemur, & vegetemur, quia in ipſis placitis tuis viuimus, & confortamur.

Vita in legis cuſtodia.

Ezec. 10.

94 Tuus ſum ego, ſaluum me fac,
quoniam iuſtificationes tuas
exquiſiui.

NON immerito peto a te ſaluari, quia tuus iam ſum. Cum meus eſſe volui

Dei ſumus multis nominibus.

ku, male me perdidi: nunc tuus sum, saluum me fac. Tuus creatione, quia me plasmasti: & dignum est, vt opifex opus suum custodiat. Tuus emptione, qui tam caro pretio, sanguine videlicet diuino emisti me: & iustum est, vt emptor rem suam seruet. Tuus conseruatione, & assidua reparatione: & congruum est, vt saluum facias, quem assidua quadam quasi productione conseruas, inspirans in faciem meam spiraculum vitæ. Tuus sum proposito, & electione, quia me tibi totum tradidi: & consentaneum est, vt, quod suscepisti, salues: quod apud te totum deposui, custodias. Ceterum facilis vox, & communis videtur, Tuus sum: sed paucorum est. Satis rarus est, qui tibi dicere possit, Tuus sum. Ille enim dicit, qui adhæret tibi totis sensibus, qui aliud cogitare non nouit. Fac ergo Domine, vt vere tuus sim, libera me ab alijs Dominis; libera a me ipso, vt dicere valeam, Tuus sum. Veniunt enim omnia vitia, & dicunt, meus es. Quem tanti comparant, quam vile mancipium est! Tu, qui solus tam multis nominibus me ipsum vendicas tibi, tu dicito seruo tuo, Meus es tu. Quippe non negas tuum esse eum, qui ipse se non neget; aut certe, si pro te, seipsum sibi abneget. Et, qui audit a te, Meus es, audet, & vicissim tibi dicit, Meus es. Quippe portio mea, & hic in exilio es, & in terra viuentium. Quam felix tecum appellatio, & responsio? Dicat tibi anima mea,

Tuus sũ, vox paucorum.

Ambros.

Sed eorundem, Meus es.

Ps. 141.

S. Aug. in psal. 32.

V

mea, secura dicat, Tua sum: dicat, & audeat ampliora, Meus es tu. Non est ista temeritas, affectus est desiderij, & dulcedo spei. Ego, inquit, protector tuus, & merces tua. Vere protector fortis, & merces magna nimis.
Gen. 15.

95 Me expectauerunt peccatores, vt perderent me: testimonia tua intellexi.

Expectãt hostes multipliciter.

EXPECTAVERVNT primo desiderantes perditionem, vt quidam inimici dixerũt. Ista est dies, quam expectabamus, inuenimus, vidimus. Quid enim lætius inimicis accidere potest, quam vt ruinam meam videant?
Thren. 2.

Secundo, Expectauerunt, vel præstolati sunt me, patientissime in insidijs perdurantes, vt caperent, & perderent me: parantes mihi laqueos: qui cogitauerunt supplantare gressus meos: absconderunt laqueum mihi, & funes extenderunt in laqueum: iuxta iter scandalum posuerunt mihi. Vidisti Domine, ne sileas, ne discedas a me.
Psal. 139.
Psal. 34.

Tertio, Expectauerunt me, quasi nimia fiducia fortitudinis suæ, nimia experientia imbecillitatis meæ: hoc est enim expectare quasi securos.

Tandem expectauerunt me iuxta iter, velut certo scientes, me aliquando eo venturum, vbi me caperent, & perderent.

Hei mihi Domine miser sum, misericors es.

es. Certe enim data occasione eo me fragilitas, & caro compellent, vbi laqueos extenderunt; vbi me quasi inde transiturum expectant. Vidisti Domine omne consilium eorum aduersus me in malum. Deduc me in via tua, & præcede me per viam rectam. Dirige gressus meos, ne in insidiatores incidam. Mihi enim euadere aliter impossibile est. Sed gratias tibi, qui euellis de laqueo pedes meos: & intellectu, atque meditatione legis tuæ, & testimoniorum tuorum eruis, & seruas me. Atque ita, si legi tuæ inhæsero, nec lætabitur de die perditionis meæ, quia in lege tua saluus sum: nec in insidijs præstolabuntur, nisi gratis, quia testimonia tua lux mihi sunt; & insidias eorum patefaciunt, & loca indicant, et retia ostendunt: nec, nisi frustra, quasi inermem, & imbecillum expectabunt, quem lorica legis tuæ, & mandatorum tuorũ fortitudine roborasti. Haud me inde transeuntem diripient, si mandatis tuis in viam rectam dirigar, omnem iniquitatis viam odio habens. Ergo frustra peccatores expectant me, tua lege, & custodia tutum. Expectent potius iusti donec retribuas mihi. Sed excellentiori modo Martyres sancti dixerunt, Me expectant peccatores, qui fidem, & vitam æternam perdere conantur: sed intellectu legis tuæ, & constantia fidei muniti vicerunt vincentes se, & torserunt torquentes se, & vitam profundentes temporalem, victores inuenerunt æternum.

Lex liberat. *Psal.24.*

Psal.118.

Psal.141.

96 Omnis consummationis vidi finem: latum mandatum tuum nimis.

VIDI, & intellectu fidei collustratus aduerti mandatum tuum, quod est latum nimis, esse finem omnis consummationis. Quid enim consummatum, atque perfectum esse potest sine mandato, & obseruantia legis tuæ? ita vt spiritu tuo plenus dixerit quispiam, Mandata tua obseruare, hoc esse omnem hominem. Quod si hoc omnis homo; absque hoc nihil omnis homo. Ita sanè, qui enim abs te elongatur, nec legem tuam seruat, pro nihilo, & nihil est. Quid est enim homo, nisi quia tu innotuisti ei? Vidi etiam mandatum tuũ esse finem omnis consummationis, tum quia totius perfectionis est regula, omnemque consummationem affert, & finem re ipsa præstat, siue mala malis, siue bona bonis tandem reddendo.

Eccl. vlt.

Psal. 143.

Mandatũ Dei sine fine, quia ad vitam sine fine perducit.

Sed & illud perspexi, omnis rei quantumcunque perfectæ, ac consummatæ tandem finem esse, siue prospera sint, siue aduersa. At mandatum tuum patere latissime, & sine fine esse, quatenus hominem ad vitam, quæ est sine fine perducit. Legimus & consummationem malitiæ, & consummationem virtutis, & consummationem hominis, & consummationem seculi. Sed horum omnium finem vidi, sed non ita mandati tui, quod omnia complectitur.

Sed

Sed quomodo cum angusta sit via mandati tui, siue in intellectu fidei, siue in tramite virtutum, mandatum ipsum latum esse potest? & tamen latissimum est: quia in ipsis angustijs viæ cor nostrum dilatat, educens nos in latitudinem. Caritas enim tua, & imitatio tua, & consolationes tuæ statuunt in loco spacioso pedes nostros: vt dilatato corde, & præparatis pedibus, tanquam ceruorum, & brachijs instar arcus ærei roboratis, & spatiose pascamur; & in te, per te, ad te, in summa latitudine curramus. *Psal. 30.*

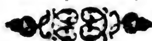

מ Mem, idest, Ex ipsis.

Octonarius XIII.

97 QVomodo dilexi legem tuam Domine? tota die meditatio mea est.
98 Super inimicos meos prudentem me fecisti mandato tuo: quia in æternum mihi est.
99 Super omnes docentes me intellexi: quia testimonia tua meditatio mea est.
100 Super senes intellexi: quia mandata tua quæsiui.
101 Ab omni via mala prohibui pe-

des meos: vt custodiam verba tua.
102 A iudicijs tuis non declinaui: quia tu legem posuisti mihi.
103 Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua? super meliori meo.
104 A mandatis tuis intellexi: propterea odiui omnem viam iniquitatis.

97 Quomodo dilexi legem tuam Domine? tota die meditatio mea est.

Meditatio perpetua ex amore.

QVAM ardenter, quam ex animo dilexi legem tuam Domine? legem, inquam, quam tu dedisti nobis in corde: & in visceribus nostris inscripsisti: de qua antea dixi, latum esse mandatum tuum nimis. Hæc verò lex est, quæ non premit, sed erigit; nec imposita est vsque ad tempus correctionis, sed immaculata, permanens in seculum seculi. Hanc, quia dilexi, potuit tota die, idest, perpetuo meditatio mea esse. Nec enim timendum, ne non possim semper inspectare, quam possum semper amare. Cura enim disciplinæ dilectio est, & dilectio custodia legum tuarum. Et hinc etiam potest intelligi, quantopere eam diligam, cum tota die cor meũ in ea

Psal. 8. *Sap. 6.*

in ea sit: illam cogitem, in ea delecter. Nempe illa est thesaurus meus, propterea semper est in ea cor meum. Quam felix anima, quam pennis pulcherrimis, & integerrimis eleuat lex illa tua, vt ad te ascendat volando, quæ ascendit amando!

98 Super inimicos meos prudentem me fecisti mandato tuo: quia in æternum mihi est.

ET quoniam mandatum hoc tuum, in æternum mihi est, lex hæc, quã perpetuo, & contemplor, et diligo, sine intermissione, aut termino mihi est: ideo gratulabundus, et laudans gratias ago, quod ea me prudentem fecisti super inimicos meos. Quærant astuti homines quomodo noceant. Sed lex tua prudentiorem facit me, vt consilijs eorum non capiar. Quærant inimici inuisibiles, quomodo me perdant; huius legis lumine, astutias agnosco, ictus declino: scutum, & arma tua, quibus protegar, oppono. Quid enim timeam, si cælesti prudentia vallatus fuero? Ipsa quippe amor est acute discernens ea, quibus abs te separari possum ab ijs, per quæ accedo.

Supra fraudes inimicorum Lex Dei est.

99 Super omnes docentes me intellexi: quia testimonia tua meditatio mea est.

ET quidem assidua huius legis meditatione eo proficere potui, vt etiam

Vis doctrinæ cælestis.

super doctores meos intellexerim. Profeci tamen eo vsque, non ingenio meo, non magistrorum industria, sed gratia tua. Nā illi non poterant nisi exterius erudire. At nisi tu Magister meus intime ipsam legem tuam digito inscriberes, non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis mei, frustra illi sonarent sapientiam foris, quam absq; non perciperem intus.

100 Super senes intellexi, quia mandata tua quæsiui.

Super omnem doctrinam lex Dei.

NON est ista temeritas, non arrogantia, sed laus tua. Mandatorum tuorū, & gratiæ tuæ virtus, non ingenij, vel industriæ meæ fructus. Non enim super illos senes intellexisse me iacto, quos tu lege tua erudiens vera sapientia illustrasti: sed de ijs loquor, quos ætas, aut experientia, et rerum vsus, aut humanus intellectus erudiuit. Quantalibet enim hi scientia polleant, et plura, et perfectius ego intelligo, mandata tua quærens, et inuestigans. Anima enim viri sancti (quam scilicet tu erudis) enuntiat vera, quam septem circumspectores sedentes in excelso ad speculandum.

Eccl. 37.

101 Ab omni via mala prohibui pedes meos: vt custodiam verba tua.

Exacta legis custodia.

ITA mihi venerationi fuerunt verba tua, vt nec in magnis, nec in paruis ab ijs recedendum putarim. Nec ab vna, aut

altera via mala, sed ab omni prorsus, qualis est omnis, quæ a lege exorbitat tua, pedes meos prohibui. Dixi autem. Prohibui, quasi pro potestate, et imperio coercens illos, suapte natura, et concupiscentia ad deuiandum pronos. Legem enim membrorum, et corpus mortis in salsuginem maris, instar aquarum, defluentia, te quidem legem ponente, et seras, ac vectes constituente, legis tuæ custodia continui, vt ad imperium tuum Iordanis, qui continenter defluit, idest corruptelæ humanæ lapsus, conuertatur retrorsum. Ita nouo miraculo, dum ad terram promissam properamus, stant aquæ, nec in præceps excurrunt. Tibi canantur laudes Domine, tibi mirabilium effectori. Nam mihi sine te quid sum, nisi dux in præceps? Ponantur et tibi lapides memorialis, vt, cũ interrogauerit cras mens mea, quid sibi volunt lapides isti, idest, monumentum, et memoriale magnalium tuorum, respondeat spiritus grato animo, id factum esse, siccante Domino Deo nostro aquas in conspectu nostro.

Ex Dei gratia.

Psal. 113.

Ios. 3.

Ios. 4.

102 A iudicijs tuis non declinaui: quia tu legem posuisti mihi.

HInc et illud factum est, vt non solum prohibuerim a vetitis pedes meos, sed etiam indesinenter eos in iussis perstare fecerim. Ideo declinaui a malo, et a bonis non deflexi: quia nec a iudicijs, et placitis tuis, in quibus totius rectitudinis linea

Perseuerantia in legis custodia.

est, sum passus auerti. Id autem, etsi carni difficile, atque arduum est, ideo consequutus sum, quia tu legem posuisti mihi. Tu inquam, cui tanquam factori, iudici, benefactori, parenti, remuneratori non perpetuo obedire nefas duxi. Quis enim hæc cogitans, a lege tua recedat? Quis memor tui non pareat tibi? Quis legislatorem te reputans, non intimis medullis legem exosculetur? Nec solum ea me consideratio a declinando absterruit, et retraxit, sed illud præcipue, quia tu legem posuisti mihi, gratiam simul, et vires intus præbens. Posuisti quippe legem non solum iubendo, et illuminando, sed etiam sanando, dirigendo, afficiendo. Vnde et alibi oraui. Vias tuas Domine demonstra mihi. Parum est. Et semitas tuas edoce me. Neque hoc sufficit mihi, sed addo. Dirige me in veritate tua, et doce me. Sed neque hoc satis, tantus est animæ languor, ergo et trahe me, et porta me. Quippe tu dixisti. Ego feci, et ego feram, ego portabo, et saluabo.

Considerandum, quis legẽ ponat.

Idem legem dat, ac uires.

Psal. 24.

Isai. 46.

103 Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel ori meo?

Gratia legẽ iucundam facit

SERVARE quidem legem tuam, nec ab ea declinare, tuæ virtutis est Domine, non humanæ infirmitatis; sed eousque immutari hominem, vt etiam dulcis ea fiat, hoc plane magnificentiam gloriæ sanctitatis tuæ loquitur, et mirabilia tua narrat. Nam vt ea, quæ sensum mortificant, carnem

Psal. 144.

nem trucidant, dulcia faucibus fiant, hoc omnino gloriam regni tui exaltat. Super mel sunt dulcia animæ desideranti. Fauus mellis, inquit spiritus tuus, verba composita, vita animæ, sanitas ossium. Quæ verba composita, idest dulcia sunt, si tua non sunt? Quæ de melle cæli mellea, et de lumine tuo luminosa animam non dulcorant modo, sed dulcedine inebriant. Inuenti sunt sermones tui (ait alius Sanctorum) et comedi eos: et factum est mihi verbum tuum in gaudium, & in lætitiam cordis mei, quoniam inuocatum est nomen tuũ super me Domine Deus exercituum. Sed hæc dulcedo experientia potius magistra, quam scientia, aut narratione scitur. Exaggeret quis quantum potest dulcedinẽ mellis, verba sunt, aliud est gustus. Idcirco, Gustate, inquit, & videte. Vide Domine corruptionem palati nostri, sana illud, eleua ad superiora: & gustet dulcedinem tuam, quam amare non potest, si nihil ante de eius suauitate gustarit.

Psal. 18. *Prou. 16.* *Ierem. 15* *Psal. 33.*

104 A mandatis tuis intellexi: propterea odiui omnem viam iniquitatis.

ANIMADVERTE singularem fructum ex Dei mandatis, & animæ sanctæ per ea profectum. Et quoniam, inquit, eloquia tua mihi dulcia super mel fuerunt, ideo & potui ea semper meditari, atque ex ea meditatione non solum man-

Profectus ex legis custodia.

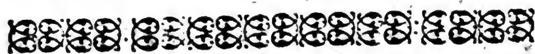
data tua intellexi, idest, quid præciperes, quid prohiberes: sed etiam ab ipsis mandatis (quæ cum intellectum illuminarunt scientia, tum etiam opere completa, affectum perpurgando, ad ampliora lumina extulerunt) longe maiora, & præstantiora intellexi. Vidi quippe in eo lumine summam vilitatem, & infirmitatem meam, vitiorum fœditatem, virtutis pulchritudinem, speciositatem, ac sublimitatem tuam, puræ animæ candorem, virtutis tuæ adiutorium, & firmitatem obedientiæ, in te dulcedinem, retributionis inexcogitabilem amplitudinem. Hæc enim, & longe plura a mandatis tuis intellexi; quo factum est, vt non modo pedes meos a via mala prohibuerim: a iudicijs tuis non declinauerim: omnem viam malam a me excusserim: sed etiam omnem iniquitatem odio habuerim. Quæ enim odio habemus, nec nominari patimur, nec ad ea patienter oculos conuertere possumus, quin longissime abijcimus; & vel solum aspectum perhorremus. Non enim nequicquam dixit Sapiens. Quasi a facie colubri fuge peccatum. Quis enim cum serpentem viderit, quem veneno plenum mortifero norit, diu deliberet, an fugiendum? ita & viam malam, vbi vita animæ meæ, quæ tu es, a me excluditur, odio habens quasi naturali quodam horrore execratus sum. Nec solum grauia peccata, quæ a te omnino separant; sed quoniam etiam leuiora id faciunt, vt a te distrahant, atque intimam con-

Quantum a peccatis abhorrendum.

Eccli. 21.

Etiam leuia odio habenda.

coniunctionem impediant, illa etiam odio habui, & abominatus sum. Non enim paruum bonum impediunt, cum feruorem tepefaciunt caritatis, & familiarem tecum conuersationem interturbant: a quo vel modica separatio, quasi mors præsens, ac perniciosissimus mihi interitus credendus est.

נ Nun, ideſt, Sempiternum.

Octonarius XIV.

105 LVcerna pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis.

106 Iuraui, & ſtatui cuſtodire iudicia iuſtitiæ tuæ.

107 Humiliatus ſum vſquequaque Domine: viuifica me ſecundum verbum tuum.

108 Voluntaria oris mei beneplacita fac Domine: & iudicia tua doce me.

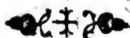
109 Anima mea in manibus meis ſemper: & legem tuam non ſum oblitus.

110 Poſuerunt peccatores laqueum mihi: & de mandatis tuis non erraui.

Here-

111 Hereditate acquisiui testimonia tua in æternum: quia exultatio cordis mei sunt.

112 Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas in æternum, propter retributionem.

105 Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis.

Lucernæ necessitas. QVAM necessaria lucerna, vbi viæ filiorum Adam, non nisi tenebræ, & lubricum? Gratias tibi amator salutis perditorum, qui in caliginoso loco, donec dies illucescat, lucernam parasti nobis Verbi tui; pedibus lucernam, semitis lucem: alioqui quis posset tuto pedem figere? Sed lucerna præmittenda est ante faciem, vt gressus dirigat. Nam si post terga habeatur, pedes omnino offendant necesse est. Et, iustus est, non qui fidem habet, sed qui ex fide viuit. Sunt in via foueæ, sunt lapides offensionis, sunt spinæ, sunt feræ bestiæ: quis pertranseat illæsus sine lumine? Porro lucerna hæc oleo perpetuo nutrienda est, ne deficiente pabulo lumen deficiat; & oleo nutrienda, quod a te IESV luminosissime, per multa infusoria in nostras lucernas deriuatur; idque in vasis semper habendum, ne cum fatuis Virginibus excludamur. Non extinguatur Domine in

Psal. 34. *Debet præmitti.* *Rom. 1.* *Nutrienda oleo.* *Matt. 25.*

nocte

nocte lucerna mea: luceat semper, & ardeat. Primo, vt a furibus insidiantibus, & perfodientibus custodire me valeam. Secundo, ne in tenebris ambulans, etiam domi, vbi nemo me videt nisi tu, idest, in occultis cordis mei corruam, offendam, & crura, caputve lædam. Tertio, vt quemadmodum decet filium lucis, & diei, in omnibus honeste ambulem, & recta opera in lumine faciam, non qualia in obscuro fieri consueuerunt. Denique, vt, cum veneris, & pulsaueris, confestim aperiam tibi, & reuertenti a nuptijs lætus occurram. Quam ob causam & præcinctis lumbis, & lucernas manu tenentem ardentes, vigilare, ac præstolari me iubes. Lucernæ beneficia. Rom. 13. Luc. 12.

106 Iuraui, & statui custodire iudicia iustitiæ tuæ.

LVX ipsa, qua distantiam boni, malique cognoui, efficaciter mouit me, vt firmissime statuerem, & iuramento me obstringerem seruare legem tuam, quam iudicia iustissima agnosco. Firmissimum autem propositum, & omnino efficax desiderium necessarium est, vt legem seruem, aduersus quam lex membrorum, quæ intima est, & innata tam pertinaciter & concupiscit, & pugnat, imo & captiuat. Nec leuia proposita, aut imperfectæ voluntates, seu velleitates sufficiunt, ne cadamus in id, quod valemus; si id, quod nondum valemus, non tantum volumus, Firmissimum propositum necessarium. Rom. 7.

quan-

quantum ſat eſt, vt valeamus. Et ſcimus
1. Reg. 7. te, cum hoſtes populi tui Philiſtæos terrere Dominus voluiſſes, fragore magno intonuiſſe. Quia tepida deſideria noſtra hoſtem nec proſternunt, nec fugant: fragor autem magnus, ideſt feruor ſancti deſiderij, qui a te immittitur, hic ſpiritualem hoſtem debellat.

107 Humiliatus ſum vſquequaque Domine: viuifica me ſecundum verbum tuum.

Iuſti humiliatio maxima lex mem brorum.

ET quidem in afflictionibus, quibus valde afflictus ſum, in tua miſericordia ſperaui, quia promiſſis tuis confortatus ſum, per quæ ſperantibus, et clamantibus ad te liberationem, et vitam pollicitus es. Sed quæ maior humiliatio, quam vt in me ſentiam, vnde carne ſeruiam legi peccati? Certe humiliatus ſum nimis, et in
Pſal. 115. exceſſu, et pauore meo dixi. Omnis homo mendax: quia ſaluare non poteſt.
Rom. 7. Quis ergo me liberabit de corpore mortis huius, niſi gratia tua? ne ibi fiat ſeruitus in tam periculoſa pugna, vbi debet eſſe dominatus, ſed præualeat ſpiritus a te viuificatus. Ideo quippe dixi Viuifica: quia hæc pugna mihi amariſſima mors eſt. Viuificabis autem ſpiritu tuo, qui eſt vita ipſa, vt vitales actiones faciam. Secundum, inquam, verbum tuum, quo promiſiſti daturum te ſpiritum bonum petentibus.
Luc. 11. Spiritum rectum Domine da mihi: ita fiet, vt de ſpiritu tuo viuam.

Volun-

108 Voluntaria oris mei beneplacita fac Domine: & iudicia tua doce me.

SANE os meum, et lingua mea, quam fecisti, ad laudandum te, resonant magnalia tua, gratiarum actiones, benedictiones, et iubilationes; nec cessant etiam per os omnium creaturarum laudare te. Sapientiæ enim tuæ adstabit laus, et in ore fideli abundabit. Sed, quæ ore profero, ex intimo cordis sensu proficiscuntur; et corde magno, et animo volenti offeruntur, ideo voluntaria oris mei appello. Ea Domine beneplacita fieri cupio, idest, vt integre placeant in conspectu tuo: vt sit voluntas, approbatio, et complacentia tua in eis. Sic ea respice quasi quæ in oculis tuis grata sunt. Sed quoniam vox hebræa, et voluntaria significat, et spontanea, et liberaliter, largeque oblata, his omnibus modis peto tibi grata, acceptaque fieri. Itaque voluntaria et ex magno cordis, ac voluntatis affectu oblata, sed per os vix tenuiter adumbrata, precor, vt animi desiderium, quod a te est, & tibi omnino est manifestum, respiciens, beneplacita facias. Exigua enim apud te esse non possunt, quæ ex cordis latitudine proferuntur. Spontanea autem voco, quæ supra iussionum tuarum legem offero. Non enim sufficit amori ea tantum agere, quæ iussa sunt, sed longe plura vltro, ac spontanee præstat.

Voluntaria oris, quia ex corde orta.

Eccli. 15.

Et quæ supra mandata.

Amor plenus oculis, & pennis.

Ezech. 1.

ſtat. Eſt enim is plenus oculis, & pennis, vt animalia illa, in quibus ſedentem te, tanquam in curru vidit Ezechiel. Oculis, quia in omnes ſe partes verſat, & diſpicit quid tibi gratum eſſe poſſit: pennis, quia alatis deſiderijs ad opus prouolat. Sed niſi manus tua ſub pennis ſit, quæ cieat, moueat, & iuuet, in vanum laboratur. Liberaliter vero, largeque proferuntur, quia diligenti nullus eſt terminus faciendi pro te: quia & ipſe pluuiam voluntariam, ſiue ſpontaneam, ſeu liberalitatem, ſegregaſti hereditati tuæ. Quam anguſta ergo anima, quæ ea, quæ pro te amor facienda dictat, cancellis, terminiſque vllis concludere audet? Cum contra ſpiritus tuus, nullis finibus contentus profluat largiter, exuberet abundanter, faciens ſupra quam petimus, aut intelligimus?

Pſal. 67.

Proficiendum ſemper.

2. Cor. 3.

Et quoniam iudicia, ſiue mandata tua, quo diligentius ſeruantur, eo magis illuminant, poſſumuſque perpetuo de claritate in claritatem proficere; idcirco quamuis & mandata dilexerim, & dulciſſima expertus ſim, eaque magno conatu adimplere conatus ſim, oro tamen, quæſoque vt amplius, & lucidius iudicia tua doceas me: vt non vltione, ſed vnctione magiſtra diſcam, quid deſit mihi: diſcam non ſublime ſapere, ſed cupiam ſemper ad anteriora te doctore, & ductore progredi, & extendi.

Ani-

109 Anima mea in manibus meis ſemper: & legem tuam non ſum oblitus.

ANIMAM habere in manibus, eſt perpetuo in periculo vitæ verſari. Intellige ergò fortitudinem, firmitatemque Prophetæ: & ad imitandum tantum decus aſſurge. Cum homines ita ſoliciti ſint pro vita, vt non poſſint quicquam aliud cogitare, quandiu in periculo verſantur, quam quomodo effugiant, quomodo ſe tueantur: quibus vijs, præſidijſque inimicorum fraudes, & machinamenta declinent, adeo, vt non ſolum ijs diſtenti, de Deo, ac lege eius meditari non valeant, ſed etiam ipſam legem violare audeant: & quidlibet agere animum inducant, modo euadant: Ego, inquit, contra in medijs ipſis periculis; quaſi vitam, & ſanguinem meum in manibus portans, legis tuæ meditationem, Deus meus, cuſtodiamque non deſerui: nec quicquam aduerſus eam excogitaui, quo effugerem: quin potius eò me magis liberum, ac tutum arbitratus ſum, quò tuæ me cuſtodiæ, atque tutelæ ſecurius commendaui. Sed, quoniam ſunt alij pernicioſiores hoſtes, qui mihi vbique, atque omni tempore inſidiantur, nec de temporali tantum vita quotidie periclitor, ſed de æterna, omnino mihi faciendum intellexi, vt omnem ſolicitudinem in te proijciam: quoniam non te ſubtrahes, vt ca-

Mira cõſtantia.

cadam. Itaque putaui, quo attentius in
Eccli. 6. te respicio, cogitatumque meum omnem in te iacto, eo mihi tutius inter insidias licere viuere, vt illud valeam cum fidei exultatione gloriari.
Cant. 2. Dilectus meus mihi, & ego illi. Si de te solo cogito, nihil de me solicitus, sed de ijs duntaxat, quæ ad tuam voluntatem, & gloriam pertinent, tu vicissim pro me solicitus eris. Intende tu mihi, quia benignus, & misericors es: ego tibi, quia non sum ingratus: tu saluti meæ, tuo ego honori: vt fias petra mea, & turris fortitudinis a facie inimici, spes a turbine,
Psal. 60. vmbraculum ab æstu: tantoque securius in te, quam in mea solicitudine viuam, quantò sub alis tuis dulcius, tutiusque requiescam.

110 Posuerunt peccatores laqueum mihi: & de mandatis tuis non erraui.

Necessitas opis diuinæ.

RVRSVS constantia in mandatis exprimitur, & inter oppugnationes hostium, & inter insidias. Sed compatiendum valde nobis ipsis Domine, quibus hostes inuisibiles, tanquam feris laqueum parant, occulte tendunt retia, vt capiant nos, & pedibus implicatis prædam deuorent. Sed quo recurrendum, vt euadamus? Non alio sane, quam ad mandata tua. A quibus si non aberrauerimus, in illorum manus non incidemus. Callidi sunt hostes, vigilant semper, & non dor-

miunt,

miunt, vt sagittent in obscuro miseros, quos persequuntur. Quis eorum insidias euadat? nisi humilitas, & oratio? Oculi mei semper ad te, quoniam ipse euelles de laqueo pedes meos. Da mihi Domine pennas amoris tui, casti timoris, sancti desiderij, & frustra iacitur rete ante oculos pennatorum. Assumam columbæ deargentatæ pennas, & volabo, & requiescam. Si sublimis in altum euectus, suspensusq; a fallaci seculo, pedem in terra non fixero, laqueos effugero. Ecce oculi mei in manibus tuis o piissime: ne expectare facias illos, ne deficiant. Defecerunt quippe oculi mei in eloquium tuum, dicentes. Quando consolaberis me? Deus in adiutorium meum intende, alioqui capior. Domine ad adiuuandum me festina; festina & noli tardare. Nam si tardaueris, pereo. Veloces sunt inimici, sanguinem sitiunt, proximi semper. Ego imbecillis vltra quam intelligere valeo. Itaque festinatione opus est.

Psal. 10. *Psal. 24.* *Prou. 1.* *Psal. 67.* *Psal. 118.* *Psal. 69.*

111 Hereditate acquisiui testimonia tua in æternum: quia exultatio cordis mei sunt.

IAm ipsa testimonia tua, ipsa mandata, legem voluntatis tuæ non ita percepi, quasi transeunter, & furtiue susceperim: sed iure perpetuo, tanquam propriam hereditatem possedi, idque in æternum. Non enim morte relinquitur hæc hereditas, imo cum dederis dilectis tuis somnum, tunc ecce

Quã præclara hereditas Dei lex. *Psal. 126.*

ecce hereditas tua. Ergo vt diuitias meas, patrimonium meum, firmamentum meum illa acquisiui, & possedi. Beata hereditas, quæ nec a vicinis violentis eripi, nec vastari ab hostibus, nec tempestatum iniurijs lædi, nec morte auferri potest. Præclara hereditas, qua fit, vt ipse sis hereditas
Psal. 15. mea, possessio mea. Plane funes ceciderunt mihi in præclaris. Nam & ego possessio tua per ea sum, beatus tali possessore meo: & ipse possessio mea æterna mihi es, beato possessione mea tanta. Hanc mihi hereditatem legis tuæ, quam vt pijssimus pater, non decedens, sed semper viuens, quamuis non nisi intercedente morte filij tui, dedisti mihi; hanc, inquam, & custodire, & seruare necesse est in gladio, & arcu meo, imo verius in gladio, & arcu tuo. Tu enim
Psal. 33. es, qui restitues, & seruabis hereditatem
Psal. 15. meam mihi. Hanc excolere diligentissime:
Deut. 33. vt fructum referat, de pomis fructuum Solis, ac Lunæ, quæ scilicet tuo calore progignuntur, de vertice antiquorum montium, de pomis collium æternorum. Qui enim operatur terram suam, saturabitur panibus: qui autem sectatur otium stultissimus
Prou. 12. est. Non declinem ab ea Pater bone. Quã
& vide enim partem haberes in me desuper Do-
Eccl. 20. minus meus, aut hereditatem omnipotens de excelsis? Itaque hac hereditate non frustra glorior, quam retinere modis omnibus cupio: quia exultatio cordis mei ipsa testimonia tua sunt. Non igitur timendum, ne diuturnitate temporis, quasi one-
re

re grauer, quia exultatio cordis mei sunt. Ex quo facile, & suauiter, imo & lætabundus librum legis tuæ, quem scripsisti, in humero meo portem, & circundem illum, quasi coronam mihi. O legem desiderabilem, quæ onus non aggrauat, sed alleuat; & portantem quasi corona ornat, & protegit. *Iob 31.*

112 Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas in æternum propter retributionem.

QVONIAM vero suo pondere, idest amore, quo fertur, carere cor non potest, ne ad vanitates, & insanias falsas, idest ad sensibiles appetitus vergeret, inclinaui illud, idest toto pondere ad iustificationes tuas tendere feci. Inclinaui etiam, quia per humilitatem legi tuæ subieci: ne erigendo se, caderet infra se; ac per hoc nec se inueniret, nec te. Non est enim voluntaria subiectio nisi humilium. Imo inclinaui, vt immediate contingeret præcepta tua, quibus agglutinaretur: nam quicquid medium interponitur, iam cor seiungit. Quare obsecro te, aufer a me quicquid intercedere potest, vt se toto placita tua tangat; illis penitus adhærescat.

Inclinatur cor Primo per amorem.

Secundo, per humilitatem.

Tertio, ad tangendum.

Nec parua censenda est retributio pax ipsa, & quies, quam in adhæsione ad legem tuam inuenit. Nam omnia ponderibus suis aguntur, & loca sua petunt. Minus ordinata inquieta sunt; ordinantur, & quie-

Retributio est Primo pax, & quies. *Aug. cōf. l.13. c.10*

quieſcunt. Atque ita cor hominis, dum in mandatis tuis requieſcit, in te requieſcit: ac propterea vere requieſcit. Nam væ animæ audaci, quæ ſperauit, ſi a te receſſiſſet, ſe requiem habituram, cum dura ſint omnia, & tu ſolus requies. Et quidem, ſi nulla eſſet alia retributio, merito ob hanc pacem, quam in lege tua quieſcendo inuenio, cor meum ad illam inclinarem.

Secundo, vita æterna.

Sed eſt & alia retributio, quam nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit: quia ſeruantibus legem tuam promiſiſti ſpeciem tuam; & quibus dediſti, vt te diligerent, promiſiſti te ipſum manifeſtare. Quo breui verbo omnia deſiderabilia concluduntur. Sed numquid Domine, quia propter retributionem ad legem tuam ſectandam accingor, mercenarius ſum, vt propter mercedem ſeruiam? abſit. Et mercedem ſpecto, & mercenarius non ſum, quia merces mea magna nimis tu ipſe es; & viſio, & amor poſſident te. Quid enim mihi eſt in cælo; & præter te quid volui ſuper terram? Amore igitur ſeruio, vt amore poſſideam. Hæc eſt enim vere beata vita gaudere ad te, de te, propter te. Propter hanc retributionem qui ſeruit, quoniam amor merces eſt, & tu ipſe, qui amore in æternum poſſideris, merces es, non propter aliud te diligit, neque alio tendit. Ergo inclinaui cor ad faciendas iuſtificationes tuas propter hanc retributionem, quam ſo-

Tertio, ipſe Deus, cui ex amore ſeruit.

Pſal. 72.

Aug. Cõf. l. 10. c. 22

lam

lam intendo, ſolam cupio: cui ſoli inhio, quæ ſola vita eſt.

ס Samech, ideſt, Adiutorium.

Octonarius X V.

113 INiquos odio habui: & legem tuam dilexi.
114 Adiutor, & ſuſceptor meus es tu: & in verbum tuum ſuperſperaui.
115 Declinate a me maligni: & ſcrutabor mandata Dei mei.
116 Suſcipe me ſecundum eloquiũ tuum, & viuam: & non confundas me ab expectatione mea.
117 Adiuua me, & ſaluus ero: & meditabor in iuſtificationibus tuis ſemper.
118 Spreuiſti omnes diſcedentes a iudicijs tuis: quia iniuſta cogitatio eorum.
119 Præuaricantes reputaui omnes peccatores terræ: ideo dilexi teſtimonia tua.

120 Confige timore tuo carnes meas: a iudicijs enim tuis timui.

113 Iniquos odio habui: & legem tuam dilexi.

Iniquorũ displicet iniquitas non natura.

QVOD tibi displicet, placere mihi non potest. Quod ipse odio habes, amare non possum, qui te, & legem tuam ex animo dilexi. Iniquos odio habui, quà iniqui sunt, idest a lege tua discedunt. Quod ipse fecisti in eis, probo, & diligo, hoc est naturam, quam bonam bonus autor fecisti. Quod ipsi fecerunt, hoc est iniquitatem, odi, & execror. Imagini quippe tuæ, quam decoram condidisti, ipsi adulterinam, fœdamque superinduxerunt, & piceo quodam colore formosam denigrarunt. Quoniam iniquitatis, & mendacij pater persuasit voluntati illorum similitudinem voluntatis suæ, qua in veritate non stetit. Quomodo ergo diligam, quos diabolo factos esse similes agnoui, eiusque tetram imaginem superinduisse?

Et odio est primo Propter fœditatẽ. Secundo, propter recessum a Deo. Tertio, propter scandalũ.

Odio autem habui tum propter fœditatem, quæ ex tua luce mihi supra modum apparuit: tum quia a te recesserunt, cui toto affectu inhæreo: tum etiam, quia odorem tuum inter homines fœtere faciunt: tum quia scandalo, & ruinæ alijs sunt: tum etiam, quod me dissonantia mo-

rum

rum ad peiora detrahunt. Facit autem hoc odium, vt teipsum magis diligam: me mutabilem agnoscens in tuo lumine humiliem: a te supplex auxilium, & confirmationem expetam: vitam hanc paleis, & zizanijs intermistam deplorans grauate feram: ad mundiorem, & quietiorem aspirem, & suspirem: pro his gemebundus ad te preces effundam, si quo modo des eis spiritum pœnitentiæ, vt a vanitate ad veritatem transeant: & tenebras exuentes luce tua vestiantur: & cetera cum odio projicientes, tibi vni toto pectore adhæreant. Ita sane illos odio habui, & legem tuam dilexi, quæ vt mihi odij erga iniquitatem causa est, ita & compassionis erga iniquos, & amoris erga te mihi incentiuum fuit. Iusti commoda ex peccatoribus.

114 Adiutor, & susceptor meus es tu: & in verbum tuum supersperaui.

IN hebræo significantius, pro adiutore, latibulum: pro susceptore clypeus, vel scutum. Quibus vocibus significatur, non quocunque modo te esse adiutorem meum, sed intra viscera misericordiæ, quasi intra latibulum abscondendo. Quid timeat, qui intra te latitat? quis inimicus in hoc latibulum perrumpat? Clypeus a circumdando, & sepiendo, atque concludendo vocatur. O susceptorem non qualemcunque, sed scutum protegens, atque circumdans. Iaculetur sagittas ignitas, qui Deus Iusto latibulum. Et clypeus. Psal. 10.

ſagittat in obſcuro, ſub hoc clypeo tutus ſum. Vtinam ab eius velamento nunquam recedam, & vulnera non formido. Hanc autem mihi protectionem non arroganter vſurpo, ſed quoniam verbum tuum, & promiſſio tua ſperare me facit.

Superſperare ſignificat, Primo, bene fundatam ſpē. *Pſ.* 145.

Sed quid eſt ſuperſperaui, ἐπήλπισα? vehementer ſperaui: firma baſi ſubnixus ſperaui. Spes enim, quæ in homine ponitur, fallax, & vana eſt. Neſciunt, nolunt, nequeunt me iuuare. Exibit ſpiritus Principis, et reuertetur in terram ſuam. Quam male innititur, qui innititur ſuper eo? Tu autem Domine, ſi tibi innitar ſuſtinens te, in te ſperans, non ſuſtinebo mendacem; non eum, qui falli poſſit; non eum, qui non ſit inuenturus, quod det. Nec falli potes, nec fallere, non magis, quam egere, vt dare non poſſis. Ideo in verbo tuo non ſolum ſperaui, ſed ſuperſperaui.

Secundo, ſemper magis ſperare. *Ambroſ.*

Superſperare autem eius eſt, qui ſemper addit ad ſperandum: et, cum ſperauerit aliquid, iterum ſperat, et ſpe proficit, extendens ſe ſemper ad ſuperiora, et ea quæ præterijt obliuiſcens.

Tertio, ſpe ſupra humana.

Superſperaui etiam, quia pluſquam humana fiducia ſperaui, ſed in te, in quo ſolo ſuperſpes eſt.

Quarto, res ſuperiores.

Nec vulgaria, aut temporalia a te ſperaui, ſed ſuperiora, cæleſtia, et æterna, ideo ſuperſperaui.

Quinto, etiā contra ſpem.

Superſperaui etiam, quia memini dictum a Spiritu tuo; vt, qui tribulationem

ſuper

super tribulationem expectant (quibus corripis, purgas, sanctificas) ipsi etiam spem super spem præstolentur. Spes enim non confundit: ideo supersperaui. *Isai. 28. secundum Septuag.* *Rom. 5.*

115 Declinate a me maligni, & scrutabor mandata Dei mei.

MALI, et peruersi homines siue cum premunt, siue cum honorant, et obsequuntur, mirum quantopere a lege Dei auocent: quæ non nisi in tranquillitate cordis, et sancto otio discitur. Quare Sapiens monet sapientiam discendam in otio. Ideo, vt legem Dei perscrutari valeam, iniquos a me declinare, et recedere iubeo. Nocent premendo, nocent exemplo, nocent occupando. Declinate a me, et scrutabor. Sed, cum omnes maligni impediant, illi præ ceteris intelligendi sunt, qui priuilegio malignitatis Maligni spiritus vocantur: illi præ ceteris impediunt, et præ ceteris arcendi, qui mille modis ab omni quidem bono, vel opere, vel cogitatu nos impedire satagunt, sed præcipue a studio Scripturarum sanctarum, et a lege Dei meditanda. Malignus (inquit Scriptura) nocet cum se commiscuerit Iusto: odit autem sonum tutelæ. Nocet quippe commiscendo se Sanctis, idest suas conceptiones, et perturbationes ingerens, quas quia a sanctis meditationibus Scripturarum nouit impediri, nihil sic refugit, nihil sic impedire conatur. Ideo dicitur sonum tu-

Iniqui bonis impedimento.

Eccli. 38.

Maxime dæmones

Prou. 11. secundum Septuag.

telæ odisse. Quæ enim maior tutela contra omnia illius irruentia tela, quam studium verbi Dei? Hanc vero legem, quam in medio cordis mei habere cupio, et tanquam thesaurum custodire (quod hebræa indicant) scrutari perpetuo desidero. Est autem scrutari peruestigare assidue, et diligentissime, in qua nec vocula, nec apex, nec syllaba est, quæ ingentem thesaurum non habeat. Vnde ait quidam Sanctorum, idem nobis in Scripturis sanctis faciendum, quod aurifusorum pueri faciunt, qui minuta etiam fragmenta curiose conquirunt. O bone Iesu, quanto labore, quanto sudore, quanta perseuerantia de profundissimis terræ visceribus metalla, argentum, et aurum eruuntur? Quid in sacris literis faciendum nobis, in quibus diuitiæ immortales, et vita ipsa nostra posita est? Quare S. Augustinus, qui id optime norat, nolebat in aliud, quam in meditatione legis tuæ defluere horas, quas inueniebat liberas a necessitatibus reficiendi corporis, et intentionis animi, et seruitute, quam hominibus debebat. En quomodo expendendæ horæ. Nec mirum. Nouerat enim in Scripturis sanctis viam te posuisse salutis humanæ ad eam vitam, quæ post hanc mortem futura est.

Nullus apex in Scriptura non thesaurum continet.

Chrys. ho. 31. ad Roman.

Conf. lib. 11. c. 2.

Et lib. 7. c. 7.

Susci-

116 Suſcipe me ſecundum eloquiũ tuum, & viuam.

QVI dixerat, ſuſceptor meus es, cur orat, vt ſuſcipiatur, niſi quia magis, magiſque ſuſcipi & indiget, & optat? Suſcipe, inquit, me tanquam labentem, & mutantem, ne cadam: ne te ſubtrahas, ſed ſuſcipe me: cuius enim pedes ſtare poterunt in infirmitate tanta, niſi te ſuſcipiente, confirmante, tenente, & ſupra petram ſtatuente? Suſcipi petit, vt imbecillus.

Deinde ſuſcipe ſolus omnipotens Medicus infirmum, & ſuſceptum tuum ſana: qui ſanas contritos corde, & alligas contritiones eorum. Quod vtique non poſſes, niſi numerares multitudinem ſtellarum, & omnibus eis nomina vocares. Nam infirmitates meæ non corporis, ſed cordis ſunt, quas ipſe ſolus medicus curare poſſis, qui & omnipotens es, & feciſti, ac refeciſti me: & vnguenta conficis ſuauitatis: nec deficient opera tua. O qualis infirmitas? qualis Medicus? quanta medicamenta? Et, vt æger. *Pſal.* 146.

Suſcipe tanquam clientulum ſuſceptum tuum. Nam nemo in cauſa tanta efficax poteſt eſſe patronus, niſi qui donas debita, nihil perdens. Patronus ex miſericordia: ad miſericordiam a iuſtitia prouocans, apud miſericordiam cauſam meam agens. Et, vt Cliens.

Porro finis huius ſuſceptionis eſt, vt viuam. Quomodo enim poteſt non in æter- Suſceptionis huius vita eſt fructus.

Ambros. num viuere, quem sempiterna vita susce-
pit? quem totum sibi Christus assumpsit?
qui totus Verbi est? cuius vita abscondita
Coloss. 3. est in Christo Iesu? Viuam susceptus a te
etiam in hac vita ob veram lætitiam, &
elongationem a vitæ huius ærumnis: vi-
uam in gratia, viuam in spe, viuam de te;
cui solum agglutinatus viuere possim.
Alioqui nec vita hæc misera, vita est; nec
Act. 17. viuere dicendus est, qui tibi non spirat,
de te viuit, in te mouetur, & est. Viuam
Psal. 35. verius in alia, quæ vere vita est: quoniam
apud te est fons vitæ. Inde hauriam sine
defectu, sine satietate, sine fastidio. Su-
Promissio scipe ergo me, & viuam. Sed intoleran-
Dei eri- dæ præsumptionis videretur, dicere, Susci-
git ad pe pe me, nisi promissum tenerem secundum
tendum. eloquium tuum, quo id promisisti. Su-
Isai. 41. scepit te, inquis, dextera Iusti mei. Susci-
piam te ego Protector tuus. Vt hoc igi-
tor postulare auderem ipse fecisti: tuo te
chirographo conuenio, qui nostrum chi-
rographum sustulisti. Nos fecimus chi-
rographum mortis, tu scripsisti chirogra-
phum vitæ.

Non confundas me ab expecta-tione mea.

Ne sit fru stra ex-pectatio nostra. *Psal. 26.* *Rom. 5.* *Psal. 38.*

EXPECTANS te viriliter agam, & sustinebo te, quia spes non confundit. Expecto securus auxilium tuum, promissum tuum, faciem tuam. Quæ enim est expectatio mea, nisi tu Domine, apud

quem

quem & substantia mea est? Expectatio mea vita æterna est. Non confundas me, non erubescere facias, tanquam expectatione frustratum. Sed quis vere sperauit in te, & confusus est? Sed plus audeo. Tremens dico, sed audeo tamen. Ne confundaris ipse ab expectatione tua. Quid enim expectasti de me? an vt facerem vuas, & feci labruscas, & spinas? Aliud expectasti, & aliud inuenisti: fructus expectasti, spinas protuli: ne confundaris ab expectatione tua. Ecce truncus iste Adam spinosus, non nisi spinas profert. Sed, si tu omnipotens inserueris medullis meis spiritum tuum, proferam fructus vitæ, fructus tuos, fructus honoris, & honestatis. Insere te mihi medullitus, vt eos pariam. Insere vicissim me in te, & fient emissiones meæ Paradisus malorum punicorum: vel vt in hebræo, paradisus deliciarum. O Saluator, & susceptor meus, in hoc glorificaberis, quia potens, & suauis es.

Neque frustra expectatio Dei de nobis. *Isai. 5.*

Cant. 4.

117 Adiuua me, & saluus ero, & meditabor in iustificationibus tuis semper.

TANQVAM responsum fuerit mihi in silentio, Si non vis confundi ab expectatione tua; non intermittas meditari iustificationes meas, sentiens istam meditationem plerumque animæ languoribus impediri, compellor orare, adiuua me: vt & saluus factus ex accepto beneficio

August.

non segnior, sed vigilantior fiam; & grato animo in tua lege, tuisque iustificationibus mediter, non frequenter, sed semper. Semper enim in illis superest, quod quæram: vbi & tua beneficia, & tua iussa, & tuam dulcedinem, & ex alloquio tuo nouam sapientiam hauriam.

118 Spreuisti omnes discedentes a iudicijs tuis, quia iniusta cogitatio eorum.

Peccatores nihil, & nugæ sunt.

IN græco, ad nihilum deduxisti. Tales omnino sunt, qui discedunt a lege tua, tales abs te æstimantur. Qui enim recedunt a lege, & mandatis tuis, a te discedunt: quos merito per Prophetam

Soph. 3.

quisquilias, & nugas vocasti, dicens. Nugas, qui a lege recesserunt, congregabo. Discedunt autem non locorum spatijs, sed inobedientiæ elongatione, non vijs, sed vitijs. Nec subduntur maiestati, nec seruiunt benefactori, nec congruunt regulæ: superbi pariter, & cæci. Merito contempti, & despecti, & ad nihilum redacti, & pro nihilo habiti, quando vniuersa vanitas, qui non timet Deum, & eius mandata non seruat. Quo quid miserius dici, aut excogitari possit? Quid enim est sperni a te? Lego, & timeo. Confusi sunt, quoniam Deus spreuit eos. Lego, & contremisco. Audiuit Dominus, & spreuit, & ad nihilum redegit valde Israel. Considero opera Dei, & deficit in me spiritus meus.

Eccls. 1.

Sperni a Deo quãtum malum.

Psal. 82.

Psal 77.

Eccl. 4.

Quod

Quod nemo possit corrigere, quem ille despexerit. O tortuosas vias filiorum Adam. Et recedunt a te, et superba deiectione, atque inquieta lassitudine tutos se, et felices esse posse præsumunt. Quam vere iniusta dicitur cogitatio eorum, quæ tam fœde, tam inique, tam insipienter fallitur? Iniusta cogitatio, quia superbiunt: iniusta, quia rectitudini non coaptantur, nec eorum vita tuæ voluntati respondet. Peruersæ enim cogitationes rectas non pariunt operationes: nec potest quisquam opere placere tibi, qui cogitatione non placet. Denique si peruersæ cogitationes a te separant, et omnes cogitationes eorum contaminatæ sunt, merito a te ad nihilum redacti, nihili reputantur.

119 Præuaricantes reputaui omnes peccatores terræ: ideo dilexi testimonia tua.

PRAEVARICANTES, & recedentes a Deo idem sunt, quod hebræa vox sonat. Sanctus Hieronymus quasi explicans quod dictum est, Spreuisti, transtulit, scoriã reputasti. Et reuera scoria, & nihil sunt, qui a Deo recedunt, & a lege ejus præuaricantur. Cum contra de adhærentibus illi dictum sit. Nimis honorati sunt amici tui Deus. Et idem ipse contestetur, ac dicat. Quicunque glorificauerit me, glorificabo eum: qui autem contemnunt me, erunt ignobiles. Quam miserum hoc, quã

Peccatores scoria sunt.

Psal. 138

1. *Reg.* 2.

ſublime illud? Sed & ego inhærens tuis placitis Domine, tuoque exemplo, qui ſpreuiſti eos, ſine dubitatione præuaricantes illos, & nihili æſtimaui.

Peccatores terræ dicuntur primo id eſt, Oēs, toto orbe &c.

Et quoniam non priuata aliqua mea causa; non, quod mihi moleſti eſſent eos odiui, ſed quia a te ſumma rectitudine recedunt: ideo non hos, vel illos, ſed omnes peccatores terræ, vbicunque tandem per vniuerſam terram diſperſi ſint, odio habui, & execror. Et alioqui merito etiam peccatores terræ voco, quia recedentes a te in terra ſcribentur: & terræ affixi, terræ inhiantes, ſerpentino pane, ideſt terra, & puluere veſcuntur, cum ſerpenti dictum ſit a te maledicente, terram comedes. Et item, Serpenti puluis panis eius. Quomodo enim ſupernis paſcantur, & vitali tuo pane ſaturentur, qui a te recedunt in regionem longinquam? Sed, quo eos impudentius legem tuam præuaricari, tanquam ſi vile quid eſſet, animaduerti, eo pretioſiorem illam habui, magiſque ſum admiratus, & ideo dilexi teſtimonia tua.

Secundo, terræ affixi.

Ier. 17.

Gen. 3.

Iſai. 65.

Luc. 15.

120 Cōfige timore tuo carnes meas: a iudicijs enim tuis timui.

CVm legem tuam diligam, præuaricantes oderim, non tamen ſine timore iudiciorum tuorum eſſe poſſum. Timeo enim a iudicijs tuis.

Timētur primo pœnæ.

Primo, a pœnis quas a te recedentibus paras. Paueo gehennam: paueo Iudicis vultum ipſis quoque tremendum Angelicis pote-

potestatibus. Contremisco a dentibus bestiæ infernalis, a ventre inferi, a rugientibus præparatis ad escam. Horreo vermem rodentem, & ignem torrentem, fumum, & vaporem, & sulphur & spiritum procellarum. Hæc enim pars calicis eorum, qui a te recedunt. Quis mentis, aut sensus compos credendus est, qui ad hæc non contremiscat?

Eccl.51.

Bern. ser. 16. in Cantic.

Psal.10.

Timeo secundo a iudicijs tuis: quia oculi tui lucidiores Sole, qui inuestigant secretiora ventris, multa vident in me fœda; quæ ipse non agnosco. Tenebræ, lippitudo mei ipsius nimia vicinitas, & quasi superpositum obiectum impediunt me. Timeo, ne quid in abysso cordis mei lateat, quod me lateat, & tibi displiceat.

Secundo. occulta peccata, *Eccl.23.*

Timeo tertio, a iudicijs tuis, ne quando iustissime manum tuam ab auxilio serui tui retrahas, & cadam. Quis enim stabit nisi titubanti, & corruenti fulmenta manus tuæ singulari clementia supponas? Audio denuntiantem vnum e Doctoribus tuis. Et hæc sanctis causa est tremendi, atque metuendi, ne ipsis operibus pietatis elati deserantur ope gratiæ, & remaneant in infirmitate naturæ.] Vidimus Cedros Libani prostratas: vidimus expedite, velociterque currentes impegisse, & corruisse. Iudicia tua abyssus multa. Superbia, ingratitudo, tepor inuenta sunt in me. An hæc non iustissime manum tuam retrahunt? Sed miserere mei secũdum iudicium diligentium nomen tuum. Discam non superbe sapere; discam

Tertio, ne Deus deserat.

S.Leo ser. 7. de Epi.

Psal.35.

Psal.118.

discam humiliter sentire; sed pietate magistra, non pœna. Nam quæ formidolosa magis pœna, quam si subtracta manu sinas me a te labi? Auertat hoc misericordia tua. Quod vt constanter fiat, confige timore tuo carnes meas.

Petitur timor castus. Timui quidem quæ dixi, & tamen timorem efflagito, sed eum, qui configat carnes meas, timorem castum, quem caritas non mittit foras: timorem, quem amor non expellit, sed fouet, sed nutrit, sed auget. Ad mensuram quippe amoris hic timor crescit, qui nō timet pœnam, sed oculos Dilecti veretur offendere. Hic timor, vt ait Spiritus tuus, gloria, & gloriatio, & fiducia exultationis. (Eccl. 1.) Hic vere, & solus non quouis modo, sed clauis configit carnes. (August.) Quia amore iustitiæ peccatum ipsum deputat pœnam; & vniuersas carnales concupiscentias affigit Cruci, vt dicere possimus, Christo confixus sum Cruci: dum non solum carnalibus vitijs, verum etiam ipsis elementis mundi huius mortuos nos esse probamus, illuc habentes oculos animæ nostræ defixos, quo nos sperare debemus momentis singulis migraturos. (Cass. Inst. l. 4. c. 35.) Qui enim ita carnalibus sensibus mortuus est, vere carnem suam crucifixit, vt cōcupiscentias clauis comprimat, & spiritualium bonorum delectatione vsque ad perfectionem crescente victoria carnem perimat. Quomodo enim luxuria sentiatur, vt ait Bernardus, vbi nec vita ipsa sentitur, vtpote a sublimioribus absorpta?

Ain,

ע Ain, ideſt, Fons, vel oculus.

Octonarius XVI.

121 FEci iudicium, & iuſtitiam: non tradas me calumniantibus me.
122 Suſcipe ſeruum tuum in bonũ: non calumnientur me ſuperbi.
123 Oculi mei defecerunt in ſalutare tuum: & in eloquium iuſtitiæ tuæ.
124 Fac cum ſeruo tuo ſecundum miſericordiam tuam: & iuſtificationes tuas doce me.
125 Seruus tuus ſum ego: da mihi intellectum, vt ſciam teſtimonia tua.
126 Tempus faciendi Domine: diſſipauerunt legem tuam.
127 Ideo dilexi mandata tua, ſuper aurum & topazion.
128 Propterea ad omnia mandata tua dirigebar: omnem viam iniquam odio habui.

121 Feci iudicium,& iustitiam: non tradas me calumniãtibus me.

ET quoniam nemini nocui, neminem oppressi, sed iuste iudicium,& iustitiam feci reddens vnicuique, quod debebam; atque opere ipso, quod rectum esse ostendebas, ex animo adimplens: iure postulo vicissim, non tradas me calumniantibus, vel aduersarijs meis. Sed quia erga alios iudicium, & iustitiam facere non praualet, qui ante in semetipso ea non præstitit, feci in me, de me, contra me iudicium, vt ad tribunal mentis meæ omnes non solum actus, sed & cogitationes accerserem: ibique ratione præside, conscientia accusatrice scrutarer minutissima quæque cordis mei in lucernis: scoparem, imo lauarem spiritum meum: & in tua luce seuere iudicarem: & quo meam ægritudinem tuæ munditiæ contemperari non posse cognoscerem (quod vnum superest) flere dulce haberem, teque deprecari, vt etiam, atque etiam miserearis, donec exuam totam miseriam. Quis enim ad purum discernere valeat, & liquide iudicare, quæ intra se sunt, nisi te intus prælucente, & fortem custodiam simul cum lumine exhibẽte? Terret me Isboseth filius confusionis, qui percussus in inguine mortuus est, quod ostiaria domus triticum purgans obdormisset. Proinde muni Domine virili custodia mẽtem meam. Ipse ostiarium non ostiariam

Faciendũ iudicium contra se ipsum.

2.Reg.4.

con-

constitue. Vigilare doce, ne obdormiscat: fortis namque, virilisque sensus præponi cordis foribus debet, quem nec negligentiæ somnus opprimat, nec ignorantiæ error fallat.

Feci & iustitiam puniens in me, quæ tibi displicent. Oro quidem, vt calumniatoribus, & oppressoribus meis non tradar; sed ijs maxime, qui vehementius, & calumniantur, & opprimunt, idest inuisibilibus inimicis, quos & a calumniandi principatu Zabulos, ac Diabolos nominamus. Est autem tanta infirmitas mea, tanta impotentia resistendi (neque enim est mihi colluctatio aduersus carnem,& sanguinē) vt eo ipso, quo me non protegis, non assidue eruis, quasi tradere videaris. Quæ est autem spes mea nisi tu, qui liberas pauperem a potente, & pauperem, cui non erat adiutor? qui saluos facis filios pauperum, & humilias calumniatorem? Tanto autem vehementius pro hac liberatione mihi orādum est, quanto & hostis potentior,& implacabilior est: &, non in terrenis, sed in cælestibus, & pro cælestibus pugna est.

calumniator præcipue Diabolus.

Ephes. 6.

Psal. 71.

122 Suscipe seruuum tuum in bonū, non calumnientur me superbi.

HEBRAICE, sponde pro seruo tuo, vel in tuam fidem, & protectionem tuam recipe: vel dulcesce, et suauis esto seruo tuo. Hæc enim omnia verbum idem significare potest: quo quid amabilius exprimi

primi

primi potuit? Quanta bonitas, vt pro seruo talis Dominus spondeat? Quam felix, et firma sponsio, quæ Dei diuitijs, Dei innititur Maiestate? Quid tutius, quid sublimius, quam vt Dominus ipse super omnia excelsus, et omnia continens, omnia implens, omnia portans, in suam seruulum protectionem, fidemque suscipiat? Pretiosa hæc seruitus, quæ virtutum constat expensis. Has enim impensas seruis tuis, quos in tuam suscipis fidem, liberalissime subministras.

Seruitus Dei quam suauis.

Ex Amb.

In hoc autem verbo vno, Dulcesce, et suauis esto seruo tuo in bonum, quam magna multitudo suauitatis, et dulcedinis latet? Quid est dulcesce seruo, nisi seruum non vt seruum, sed plusquam filium tracta? Et, da mihi palatum, cui præ omnibus ipse dulcescas? Es quidem tu, Deus meus, ipsa suauitas, sed non omnibus idem sapis. At, si susceperis seruum tuum in bonũ sub tua sponsione, protectione, et dulcedine, timendum mihi non erit, ne calumnientur mihi superbi, quia a facie tua dissipabuntur: et, sicut deficit fumus, deficient: sicut fluit cera a facie ignis, sic defluent, et confundentur.

123 Oculi mei defecerunt in salutare tuum, & in eloquium iustitiæ tuæ.

DEFECERVNT expectatione, defecerunt desiderio, defecerunt suspensione in te, defecerunt attentissima defixione, defe-

Defectio ex multis causis.

defecerunt præ lacrymis. Siquidem non solum ad te, iuxta verbum B. Iob, stillat *Iob 16.*
oculus meus siue loquens assidue, siue lacrymas vtcunque fundens, sed etiam iuxta Ieremiam, diuisiones aquarum deducens. *Thren. 3.*
Nam expectatio languere eos facit, desiderium cruciat, defixio a ceteris omnibus abducit, et abstrahit: suspensio ad ima deflectere non permittit: lacrymæ non solum purgant, et exacuunt, sed etiam totam animam rigant: quæ et ipsa dormitauerit, vel iuxta aliam trãslationem stillauerit præ affectu. Vnde lacrymæ siue in die prosperi- *Psal. 41.*
tatis, siue in nocte aduersitatis; aut in die consolationis, et lucis tuæ, vel in nocte desolationis, et subtractionis gratiæ, fuerunt mihi panes die, ac nocte.

Deficiunt vero in salutare tuum, idest Christum Dominum, quem Pater noster Iacob oculis caligans corporeis, spirituali visu acutissimus optabat dicens. Salutare *Salutare dicitur Saluator.*
tuum expectabo Domine. Quem postu- *Gen. 49.*
labamus clamantes. Salutare tuum da no- *Psal. 84.*
bis: et læti præ certitudine cantauimus. Vi- *Psal. 97.*
derunt omnes fines terræ salutare Dei nostri. Et Isaias lætabundus. Dicite filiæ *Isai. 62.*
Sion, Ecce Saluator (vel Iesvs) tuus venit: ecce merces eius cum eo, et opus eius coram illo.

Sed et salutare, idest salutem abs te de- *Et Salus.*
siderantes oculi deficiunt: quam ad tempus differs, vt desiderium acuens, & extendens largius effundas, atque vberiorem sinu capaciore suscipiam.

Salu-

Salutare vultus mei, quis sit. Salutare autem tuum siue hoc, siue illo modo accipiatur (quippe & hoc ab illo est) salutare dicitur vultus mei, salus fa-
Psal. 42. ciei meæ. Nam semper mihi præsentissima est, coram me est, vbique præsto est. Et vicissim ego semper illam intueor, & contemplor. Et salus faciei est, quam non confundit, aut erubescere facit, imo illam miro modo sua luce, suo aspectu, & suauitate
Psal. 41. te exhilarat, & mulcet. Quare ergo tristis es anima mea, & quare conturbas me? Nũquid non est, quod respondeas dicentibus, vbi est Deus tuus? Salutare vultus tui est, adhuc in peregrinatione: sed veniet tandẽ Deus tuus, de quo tibi dicitur, vbi est? & absterget lacrymas tuas: pro pane lacry-
August. marum ipse succedet, & te in æternum saginabit.

Et in eloquium iustitiæ tuæ. Expectaui cum desiderio, & fiducia salutem non fallaci tuæ promissioni innixus. Promisisti enim non debens, promisisti ex gratia, sed iam sponsionis, & promissionis tuæ chirographum tenens, eloquium iustitiæ voco,
Psal. 114 quia tibi ipsi debes. Fidelis quippe es in omnibus verbis tuis, & sanctus in omnibus operibus tuis.

124 Fac cum seruo tuo secundum misericordiam tuam: & iustificationes tuas doce me.

Misericordia miseris necessaria. POTENTIAM tuam, qua mundum ex nihilo, solo verbo creasti, adoramus, & colimus. Sapientiam, qua disponis omnia,

nia, & vnumquodque ad terminum suum ducis, admiramur, & prædicamus; sed misericordia miseris sapit dulcius: misericordiam amplectimur carius, recordamur sæpius, crebrius inuocamus. An insana fiducia petendum mihi est, vt intres in iudiciũ cum seruo tuo? Et quis poterit tibi respondere vnum pro mille? Ad misericordiam confugio, qui toties oculum, quem secreta cordium latere non possunt, miserabiliter offendi: &, si quid boni feci, plura debeo. Quis tanta naturæ munera, quis liberationem a malis, quis gratuita, & cælestia dona, quis vitæ, salutisque seruatæ diuina beneficia digno possit æquare seruitio? Misericordia, misericordia, inquam, tua præueniat me: & misericordia tua subsequatur me: quoniam respexisti non iustitiam, sed humilitatem, vel depressionem, ac vilitatem meam: saluasti de necessitatibus animam meam: nec conclusisti me in manibus inimici, imo statuisti in loco spatioso pedes meos, educens me in latitudinem, & saluum me faciens, non quia merui, sed quoniam voluisti me.

Iob. 9.

Psal. 30.

Doce me iustificationes tuas, vt agnoscam, quia in ipsis viuificatus sum. Nam & hoc ipsum misericordiæ est, vt eas me doceas. Et vicissim, si legibus tuis, et iustificationibus te quidem doctore, adhæsero, et misericordiam consequar, et misericordiam impendam; primum animæ meæ miserens, dum placeo tibi, deinde et proximis propter te misericors. Tu vero promisisti

Eccl. 30.

misisti misericordibus misericordiam, qui
Matth. 5. dixisti. Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.

125 Seruus tuus sum ego, da mihi intellectum, vt sciam testimonia tua.

Seruus Dei liber est.

Rom. 6. Rom. 7.

QVI peccati in mala libertate seruus fui, iam seruus tuus sum: vt habeam fructum meum in sanctificatione: vt morti fructificare desinens, habeam fructum vitæ. Scio quia seruus non manet in domo in æternum. Sed item scio, quia
1. Cor. 7. qui in Domino vocatus est seruus, libertus est Domini: similiter qui liber vocatus est, seruus est Christi: et, si me liberaueris, ve-
Rom. 8. re liber ero. Non enim accepi spiritum seruitutis iterum in timore, sed spiritum adoptionis filiorum, in quo clamem Abba pater: et a seruitute corruptionis, cum tempus aduenerit, te donante liberer. Interim vero præclara est seruitus, quæ non modo liberum, sed etiam Regem facit. Restitue me nobilissimæ seruituti tuæ, vt tota vita mea, tota conuersatio mea solum sit seruitium tuum. Totum me recupera: totum me vendica tibi, et posside solus, sicut totus tuus sum iure plenissimo,
Psal. 115. ac singularissimo. Seruus tuus sum, et filius ancillæ tuæ, seruus creatione, seruus conditione, seruus emptione, seruus proposito, et voto. Fac vt tibi soli seruiam, cui me debere recolo, et originem et profectum

fectum. Qualis,quam exacta, quam sincera deberet esse seruitus, quæ Domino tali exhibetur, quæ tot titulis, tot nominibus fulcitur? *Qualis debeatur seruitus Deo.*

Vt autem sine intermissione tibi seruire possim, et ita,vt seruitus mea placeat tibi, da mihi intellectum,vt sciam testimonia tua. Intellectum dari postulo, et lumen, quo tua testimonia, tuas leges plane cognoscam: vt ad eas dirigere omnia possim obsequia mea. Alioquin offunduntur tenebræ, cœcutit oculus. At lex tua lux est: quam etsi me intelligere, in eaque meditari professus sum, semper tamen id mihi petendum intelligo. Nunquam intermittenda est ista petitio. Non enim sufficit accepisse intellectum, et Dei testimonia didicisse, nisi idem semper accipiatur, et quodammodo semper bibat de fonte lucis æternæ. Testimonia quippe tua, quanto fit quisque intelligentior,tanto magis sciuntur. *Semper a Deo lux postulanda.* *August.*

126 Tempus faciendi Domine: dissipauerunt legem tuam.

ET mihi quidē tempus faciendi esset: primo,legem tuam studiose seruandi: quia quo magis illam dissipari a præuaricatoribus cerno,eo mihi in illā studiosius incumbendum. Sed tempus faciendi non tam mihi, quam tibi Domine. Tempus tibi est faciendi iam, non iubendi. Lex enim, quæ carnales inuenit, et venunda- *Tempus faciendi, Primo nobis parendo. Secundo, Deo dando gratiam.*

tos

tos sub peccato iubere potuit, facere non potuit. morbum indicare potuit, sed non expellere; concupiscentiam ostendere, non
Aug. Cõf. l. 10. c. 2. compescere. Venit iam tempus faciendi, vt ipse perficias in nobis, quod iubes. Da quod iubes, et iube quod vis. Sanet gratia Mediatoris, quos lex premit. Brachia infirma, et quasi lac coagulata ponat, vt
Psal. 17. arcum æreum: vt audiamus hominem glo-
2. Cor. 12. riantem. Cum infirmor, tunc fortior sum.
Philip. 4. Et rursus. Omnia possum in eo, qui me confortat.

Tertio, purgandi mundi. Quamquam et alio modo tempus faciendi tibi est, idest mundi iam sceleribus contaminati, et execrabilis purgationem faciendi. At qualis purgatio? Non, vt in
Gen. 7. generali diluuio, impios a terra perdendo, quando et scelera, et sceleribus abominabiles e mundo sustulisti, sed nouo sanctificationis modo: diluuio passionum in carnem Mediatoris fluentibus cataractis emisso, sanctificans, et purgans mundum, de peccatoribus iustos, de incontinentibus castos, de tenacibus liberales, de feris mansuetos, de nigris lucidos, de mortuis viuos
Psal. 144. faciens. Confiteantur tibi Domine omnia opera tua: laudent te miserationes tuæ, quæ tibi de medullis meis confitentur. Ecce cum abundaret orbis abominationibus, cum te homines non agnoscerent, cum sacrilegis nidoribus aer inficeretur, tempus tibi faciendi fuit, et faciendi misericordiam.

Ideo

127 Ideo dilexi testimonia tua super aurum & topazion.

QVID aurum, quid ophir, id est purissimum aurum, quid topazius, quid pretiosa omnia ad mandata tua? Nonne ipsa est sapientia, de qua dicitur. Non dabitur aurum obrizum pro ea, nec appendetur argentum in commutatione eius: non conferetur tinctis Indiæ coloribus, nec lapidi Sardonico pretiosissimo, vel Sapphiro. Non adæquabitur ei aurum, vel vitrum, nec commutabuntur pro ea vasa auri. Excelsa, et eminentia non memorabuntur comparatione eius. Non adæquabitur ei Topazius de Æthiopia, nec tincturæ mundissimæ componetur? Quid ergo magnum, si super aurum electum, et Topazium mandata Dei dilexit? Sed vtique illa posuit, quæ hominum error facit, aut magis æstimat pretiosa. Nam et alibi dicitur. Quantum distat ortus ab occidente longe fecit a nobis iniquitates nostras, non quod non longe incomparabilior sit distantia gratiæ a peccato, sed quia in rebus visibilibus nulla maior apparet distantia, quam ab oriente ad occidentem. Ita et hic. quoniam apud homines ea sunt in admiratione, ostendit se longe transcendisse humanas phantasias: ac legem Dei, quæ infinitus thesaurus est, se omnibus, quæ humanitus desiderari possunt, prætulisse. Et merito. Hæc enim animum non replent,

Summum legis diuinæ precium.

Iob 28.

Psal. 102.

Cetera inania.

ſed occupant: nec ad animam, vbi interior ſatietas quærenda, et inuenienda eſt, pertingunt. Sua autem pernicitate eunt, quo eunt, et conſcindunt animam deſiderijs peſtilentioſis. Non enim vel ad momentum ſtant, ſed fluunt: et rapiunt amantes ſuo impetu ad amaritudinem turbulentiſſimæ ſalſuginis. At contra, mandata Dei ſtabiliunt animam, et replent: et, quia vſque ad diuiſionem animæ, ac ſpiritus penetrant, ibi paſcunt, ibi nutriunt, ibi ſatiant, vbi fames eſt. Felix anima, quæ mandata diligit. Nam dilectio onus tollit, guſtum reddit, palatum renouat: ad internam experientiam, et ſatietatem ducit.

Heb. 4.

128 Propterea ad omnia mandata tua dirigebar, omnem viam iniquam odio habui.

Dirigebar, Primo, curſu ad ea.

BIs eſt, omnia, in hebræo, vt oſtendatur emphaſis. Ad omnia, ad omnia, inquam, mandata tua, non ad vnum, aut alterum, non ad facilia tantum, et quæ delectant, ſed ad omnia etiam aſpera, et ardua: ad omnia, inquam, dirigebar. ideſt recto, et facili curſu ferebar. Amor enim ducit, et portat. Dirigebar quoque rectiſſima exiſtimans. Nihil enim in tua lege inuenire potui, quod non rectiſſimum, atque æquiſſimum iudicarem. Dirigebar etiam ad mandata tua omnia, me ipſum ad ea quaſi ad normam dirigens, et complanans.

Secundo, rectiſſima iudicans.

Tertio, ad ea me fingens.

planans. Cumque ipsa rectissima sint, ego curuus, non illa ad meam curuitatem inclinare iuxta voluptates, & volútates meas conatus sum, sed me ad illorum normam, ac rectitudinem dirigere. Quam infelix anima, quæ non prauitatem suam ad tuam accommodare, & inclinare rectitudinem, sed vano sensu, stultoque labore regulam, qua rectificanda est, curuare nititur?

Quin etiam dirigebar ad mandata tua, tanquam ad scopum omnes cogitationes cordis mei, illuc studens collimare, vbi & scopus, sanctificatio; & fructus vita æterna est.

Quarto, Pro scopo intués

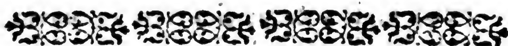
Dirigebar etiam ad omnia mandata, quasi prospero cursu, & victrici pugna illa exequendo, & perficiendo obtinens. Quomodo & salus dicitur directa in manu quorundam: & Iacob cum Angelo luctans, directus dicitur cum Angelo, idest prospere luctatus. Cum enim non fiat sine pugna obseruatio mandatorum tuorum, quippe carne, & hostibus reluctantibus, recte qui te adiutore in hac obseruatione victor euadit, directus dicitur; cum præsertim & ipse prosper euentus tuæ directioni tribuendus sit. His itaque modis omnibus ad omnia, prorsus ad omnia mandata tua dirigebar.

Quinto, tanquam brauium appetés.
1. Mac. 3.
Osea 12.

Vnde & consequenter factum est, vt, qui ad mandata tua omnia dirigitur, omnem viam iniquitatis odio habeat. Non enim possunt hæc duo simul esse, vt & rectitudinem voluntatis, & mandatorum

Qui ad mandata dirigitur, odit viã iniquitatis.

tuorum diligam, & non ex animo omnem viam iniquitatis, ideſt tortuoſitatem execrer, & implacabili odio perſequar. Nam ſicut aurum, & lapidem pretioſum ſi diligerem, odiſſem profecto quicquid mihi talium rerum damnum poſſet inferre: ita, quoniam tua mandata diligebam, iniquitatis viam odio habui: & quemadmodum aliquod immaniſſimum marini itineris ſaxum declinaui, vbi tam pretioſarum rerum neceſſe eſt pati naufragium. Quod vt non contingat, longe inde velificat, qui in ligno Crucis cum mandatorum diuinorum mercibus nauigat.

פ Phe, ideſt, Os.

Octonarius XVII.

129 MIrabilia teſtimonia tua: ideo ſcrutata eſt ea anima mea.

130 Declaratio ſermonum tuorum illuminat: & intellectum dat paruulis.

131 Os meum aperui, & attraxi ſpiritum: quia mandata tua deſiderabam.

Aſpice

132 Aſpice in me, & miſerere mei, ſecundum iudicium diligentium nomen tuum.

133 Greſſus meos dirige ſecundum eloquium tuum: & non dominetur mei omnis iniuſtitia.

134 Redime me a calumnijs hominum: vt cuſtodiam mandata tua.

135 Faciem tuam illumina ſuper ſeruum tuum: & doce me iuſtificationes tuas.

136 Exitus aquarum deduxerunt oculi mei: quia non cuſtodierunt legem tuam.

129 Mirabilia teſtimonia tua: ideo ſcrutata eſt ea anima mea.

VOx hebræa פלאות ſi ſcribatur Pela per Aleph ſignificat excelſum, arduum, & quod humana cognitione difficile apprehendi poteſt. Si autem per He ſignificat ſegregatum, & pro excellentia ſeparatum. Sic ſolent occulta, & magna a cognitione eſſe diuiſa: & hoc modo teſtimonia, & præcepta Dei mirabilia ſunt: vtpote, quæ per celſitudinem difficile attingantur, & per excellentiam, atque Mirabilis Dei lex.

perfectionem ab inferioribus separata
sint.

Primo, propter res, quas continet.

Sunt autem mirabilia, quia continent magna, docent mira, præcipiunt sublimia, promittũt excelsa mirabilia, quia pulcherrima: & cum ardua præcipiant, facilia, & suauia ex gratia fiunt.

Secundo, propter autorem.

Deinde mirabilia sunt, si consideretur legis autor Deus, qui mirabilis est, & dicitur. Si enim Angelus cum vix gutta quædam diuinæ admirabilitatis sit, Manue Gedeonis patri loquens dixit. Quid quæris nomen meum, quod est Admirabile? quanto admirabilior erit ipsius Angeli factor? de quo merito canitur. Domine Dominus noster, quam admirabile est nomen tuum in vniuersa terra! Et Isaias cum Emmanuelis nostri paruuli magnifica describeret nomina, primum posuit Admirabilis.

Iudic.13. *Psal.8.* *Cap.9.*

Tertio, Propter eum, cui data.

Tertio, mirabilia sunt, si consideremus cui data sunt, nimirum homini, quod cum animal sit ex carne compositum, & mente plane mirabili nexu, excellentissimum propter spiritum, infirmissimum propter carnem, cælum petens, & in terra repens, passionibus scatens, quibus cum brutis conuenit, & mentis sublimitate paulominus minoratus ab Angelis, admiranda omnino præcepta illi tradenda fuerunt, per quæ fragilitatem contineret, domaret ferociam, & ad cælestia migraturum, apta œconomia dirigeretur. Quid enim mirabilius quam ex carne & luto fictum

Psal.8. *Iob 31.*

ita

ita efformare, eoque perducere, vt ne cogitet quidem de virgine? diuitiarum cupiditatem excidens non solum eas, vt fumum, vmbramque vanam spernat, sed, si affluant, doceatur cor non apponere? seculi potestatem cælo ipso excelsior pro nihilo ducat? Denique in carne viuat Angelus? &, vt ait S. Cyprianus, adhuc in seculo degens vita viuat non huius seculi, sed futuri? Psal. 61.

Quarto, quod alijs legibus datum non est, & lucem præstant, & vires. Reliquorum legislatorum præcepta, etsi suo modo docent, non tamen intus lucem præbent. Hæc præbent, imo & intus vires, & alacritatem exhibent: vt cetera omnia Philosophorum dogmata ijs comparans B. Hieronymus, de illis asserat. Totum flaccidum, marcidumque ebullit in olera. Deinde, quia præcepta hæc ducunt non quocunque, non ad euanidam sapientiam, sed ad perfectam lucem, patriamque cælestem. Postremo & illud mirabilia hæc testimonia ostendit, quod eadem verba multiplici luce rutilant, seu spectes literalem sensum, siue tropologicum, & moralem, siue mysticum, siue eum, qui suo nomine anagogici eleuationem ad superiora profitetur. Vt mihi quidem videri interdum soleat verbum Dei esse pretiosissima quædam gemma sic efformata, atque elaborata, vt pro varietate suscepti luminis pulcherrimas semper quidem, sed varias species repræsentet:

Quarto, quia dat lucem, & vires.

Quinto, quia ad cælũ perducit.

Sexto, ꝑpter multiplicem sensum.

[illegible] ... in Scripturis [illegible] ... Sicut [illegible] Solis pulcher- [illegible] ... Dei. Necessitate [illegible] ... [illegible] ... Sacerdotes [illegible] ... ligna illa [illegible] ... Quid [illegible] ... Dei adeo [illegible] ... res admirabiles [illegible] ... [illegible] ... [illegible]?

130 Declaratio sermonum tuorum illuminat: & intellectum dat paruulis.

HEBRAEVS, [illegible] sermonum tuorum illuminat [illegible] ... quasi in ipsa apertione portæ [illegible] intelligens [illegible]

mo gustu, ab ipso limine, vel a literali sensu. Hæc videlicet est vere porta orientalis iuxta Ezechiel, vnde lumen ingreditur. *c. 40.*

Illuminant autem, quia Scriptura, & verba Dei sunt veluti guttæ quædam ex fonte immensi luminis, scilicet Dei, qui a Dionysio vocatur ἀκτὶς πηγαία, καὶ ὑπερβλύζουσα φωτοχυσία. idest, fontalis lux, & super effluens luminis effusio: ex cuius plenitudine illuminari asserit omnem intellectum, scilicet supermundanum, hoc est, vt opinor, cælestes Angelos assistentes; circamundanum scilicet, Angelos, per quos hæc inferiora administrantur, & intramundanum, idest intellectum hominis, qui in mundo est. Sed & B. Gregorius Nazianzenus tria lumina ponit, primũ, a quo omnia deriuantur, Deum ipsum, summum, & inaccessibile lumen, quod nec mente percipi, nec verbis explicari potest, naturam omnem ratione præditam illuminans, hoc in intelligibilibus, quod Sol in sensibilibus: eo se magis contemplandum nobis præbens, quo accuratius animos purgauerimus: eo rursus magis amandum, quo magis contemplati fuerimus: eo denique magis cognoscendum, quo magis amauerimus. Secundum lumen Angelum ponit, qui est primi illius luminis riuulus quidã, aut participatio inclinatione, vel conuersione ad illud. Tertium denique hominem, quod externis etiam, idest Philosophis non Christianis manifestum est, a quibus φῶς, idest lumen vocatur propter rationis insitæ

[Margin: scripturæ quasi guttæ diuinæ lucis. — *c. 4. diui. nomin.* — *Orat. 40. in sacr. baptisma* — Ex Platone.]

vim, & facultatem. Quo etiam nomine, inquit, ij inter nos appellantur, qui diuina quadam virtute alios antecellunt, propiusque ad Deum accedunt. Et, quod nostro proposito maxime fauet, addit. Lumen quoque erat primogenitum illud mandatũ, quod primo homini datum est, quemadmodum legis mandatum lucerna, & lumen est: & rursus Lumen præcepta tua in terra.

Psal. 118. Tum multa pergit lumina enumerare. Sed nobis id satis est intelligere, mandata Dei & declarationem illorum merito lumen appellari, tum quia a primo illo lumine veluti stillæ quædam emanant, tum quia lumen tertium, idest hominem vere lumen efficiunt, cum de superioribus illustrant, & primo lumini propiorem efficiunt.

Dant intellectum paruulis humilitate. *Conf. l.* 9. *c.* 4. *Psal.* 28.

Dant autem intellectum non omnibus, sed paruulis, idest humilibus. Non enim verba Dei superbos illuminant: vnde S. Augustinus fatetur se initio minus illuminatum, quod Scripturas sanctas magis vellet redolere gymnasiorum Cedros, quas cõfringit Dominus, idest elegantiam secularem. Alioquin superbia, vt idem ad Dioscorum ait, dum inflat, obnubilat. Et Christus Dominus exultans in spiritu Patri gra-

Matt. 11. tias egit, quod abscondisset hæc a sapientibus, & prudentibus, & reuelasset ea par-

Atq; etiã paruulis sensu. *Prou.* 1. *c.* 9.

uulis. Si autem paruuli accipiantur non tam malitia, quam sensu, de quibus dicitur. Vsquequo paruuli diligitis infantiam: & stulti ea, quæ sibi sunt noxia cupient, & imprudentes odibunt scientiam? &. Si quis

est

est paruulus veniat ad me: etiam sic verũ est cælestem doctrinam dare intellectum paruulis. Nam qui erant antea insipientes, & stulti, quales etiam sapientia huius mundi facit, quæ stultitia est apud Deũ, ipsi per sermones Dei, de insipientibus, ac cœcis sapientes, & illuminati fiunt: quomodo Propheta noster supra gloriatus est, quod super senes, & super omnes docentes se intellexerit, quia mandata Dei, & testimonia illius quæsierit. *1. Cor. 3.*

131 Os meum aperui, & attraxi spiritum: quia mandata tua desiderabam.

POTEST intelligi aperire os præ nimio desiderio, sicut qui ad aliquid anhelat: quomodo Iob de adstantibus sibi refert, quod ad verba ipsius os suum aperiebant quasi ad imbrem serotinum. Significat enim anhelare, hiare, vt est Iob Septimo. Sicut ceruus desiderat vmbram, in Hebræo, anhelat. Vel certe cum repente cor præ desiderio, aut tristitia constringitur, os aperitur, vt medici notant: seu cum respiramus, ac nouum aërem attrahimus: quo in officio S. Nazianzenus aërem ad respirationem, quæ adeo necessaria est, paterno dicit officio fungi. Duo autem facit respiratio Galeno teste de vsu partium. Cum enim in animali respiratio fiat propter summum cordis calorem, expiratione quod feruet, & quasi combustum est,

Aperitur os præ desiderio.

Iob. 29.

Et ad respirandũ.

ex ipsò corde extruditur; per inspirationem vero nouo, ac frigido adducto aere refrigeratur. Ita & cor nostrum spirituale perpetua indiget extrusione, vt, quæ suffocare possent, diligentissime extrudantur; & perpetua inspiratione, vt attrahendo, quæ recreare, & refrigerare possunt, cuiusmodi sunt diuinus spiritus, ac memoria mandatorum Dei, qua viuificatur anima, vt ait Sanctus Ambrosius, sine intermissione viuificemur. Os ergo aperiendum est Deo, tum vt nostro desiderio, & perpetuæ anhelationi satisfaciamus, tum vt auram vitalem hauriamus, sine qua spiritualis suffocatio, atque extinctio illico sequitur. In ipso enim viuimus, & mouemur, & sumus. Quapropter nec tam frequenter respirare debemus, vt ait Nazianzenus, quam Dei meminisse. Et sponsa Christi, inquit S. Ambros. os suum sponso aperuit, & percepit omni melle dulciora præcepta, & ideo testata est dicens. Fauces eius dulcedines, & totus desiderium. sic enim refert, quod in vulgata legimus, Guttur eius suauissimum, & totus ipse desiderabilis: & in Hebræo est, guttur eius suauitates, & totus ipse desideria, vel ardentes concupiscentiæ. Has enim in abstracto vox Hebræa significat

Respiratio spiritualis quæ sit.

Act. 17.

Ora. 1. de Theol.

Cant. 5.

132 Aspice in me, & miserere mei secundum iudicium diligentium nomen tuum.

PVLCHRE coniunxit, vt notat sanctus Ambrosius, respice, & miserere: quia respexit, & iratus est super castra Ægyptiorum: & ligatis axibus curruum omnes eos deiecit in fluctus. Et itẽ. Respicies terram, & facies eam tremere. Quid sit autem respicere Deum euidentissime, inquit, illo testimonio declaratur. Quia respexit in orationem humilium, & non spreuit preces eorum. Oculus enim Domini non aspernatur iustorum munera. Denique oculos nostros cum in aliquẽ mouemur, auertimus, quasi indignum eum aspectu iudicemus, quem oderimus affectu. Hæc sanctus Ambrosius. Ceterum valde coniuncta cum oculis misericordia est. Videns turbas Dominus misertus est eis, & curauit ægrotos eorum. Vidit orbatam vnico filio viduam, & misericordia motus super eam filium excitauit. Vidit flentem Magdalenam, & ipse quoque lacrymatus est. Rogat igitur Propheta, vt oculos ad se Deus conuertat, quod cum miseria conspecta vim habeat ad cor permouendum, ita se miserum conspecturus sit, vt pro sua pietate sit pariter miseraturus. Quid autem aspectus Dei, & oculorum eius directio faciat, dictum est alibi. iuxta quod scriptum est. Oculi Domini super iustos. & iterum Firma-

Respicit Deus iratus, & propitius. *Exod.* 14. *Psal.* 103. *Psal.* 101. *Matth.* 9. & 14. *Luc.* 7. *Psal.* 33. *Psal.* 31.

Psal. 31. Firmabo super te oculos meos. Sed, quod ait. Miserere mei secundum iudicium diligentium nomen tuum, intelligi potest primo, Misericordiam mihi exhibe, vt consueuisti (hoc est enim secundum iudicium) cum ijs, qui diligunt nomen tuum. Cum enim affluenter misericordiam præstes etiã ijs, qui te non diligunt, quos de auersis conuersos, & de non diligentibus diligentes fecisti, quæ maxima est misericordia: quis iam ambigere de tua misericordia possit, qui te diligat? Hos enim vt filios amplecteris: & misereris illorum magis, quam mater. Sed, quoniam est & quædam misericordia, quam Sancti nullo modo aut cupiunt, aut petunt, potest intelligi quasi declarando addidisse eam se misericordiam petere, quam diligentibus se soleat paterne, affatimque largiri. Misericordia autem quam nolunt, illa est, quam Deus inimicis impendit iratus, dum abstinet a flagellis, & correctione, quibus erudiri possent, & ad meliora proficere. Vnde alicubi ait. Misereamur impio, & non discet facere iustitiam. Qua de re sanctus Bernardus. Misericordiam hanc, inquit, ego nolo: super omnem iram miseratio ista, sepiens mihi vias iustitiæ. & infra. Volo irascaris mihi pater misericordiarum, sed illa ira, qua corrigis deuium, non qua extrudis de via: illud tua nobis benigna animaduersio parit, hoc formidolosa nutrit dissimulatio. Non enim cum nescio, sed cum sentio te iratum, tunc maxime

Secundũ iudicium idest, vti soles.

Timenda irati Dei misericordia.

Isai. 26.
In Cant. ser. 42.

confido

confido propitium. Quo sensu accipit hic Sanctus, quod dicitur in psalmo. Deus tu propitius fuisti eis, & vlciscens in omnes adinuentiones eorum. Vocat quippe propitiationem, quod eorum Deus non pepercit excessibus. Sed nec eam misericordiam optat Hieremias, qui vbi nos habemus. Non sis tu mihi formidini, apud Septuaginta sic habet. Non sis mihi in alienationem parcens. Quod græce est φειδόμενος. quod proprie significat parcere, atque cum magna cautela, & dexteritate contingere, quod in vasis vitreis, & facillime fragilibus fieri solet. Petit ergo non ita se tractari, nec quasi parce, & caute contingi: denique flagellis non subtrahi, sed erudiri. Hæc est enim misericordia, quam diligentibus se Dominus præstare solet. *Psal. 98.* *cap. 6.*

133 Gressus meos dirige secundum eloquium tuum.

HÆc est misericordia, quam enixe petit, vt dirigat Dominus omnes gressus suos, & disponat affectus secundum rectissimam regulam legis suæ, vt non dominetur ei omnis iniustitia. Vides eloquiũ Dei dirigere gressus, propterea & toties id petit: nunc quidem dicens. Deduc me in semitam mandatorum tuorum, quia ipsam volui: nunc. Vias tuas Domine demonstra mihi & semitas tuas edoce me: nunc vero. Dirige me in veritate tua: & hic. Gressus meos dirige. Certe & ipsi semper *Sup. v. 35.* *Psal. 24.* *Ibid.*

perfectionem ab inferioribus separata sint.

Primo, propter res, quas continet. Sunt autem mirabilia, quia continent magna, docent mira, præcipiunt sublimia, promittũt excelsa mirabilia, quia pulcherrima: & cum ardua præcipiant, facilia, & suauia ex gratia fiunt.

Secundo, propter autorem. Deinde mirabilia sunt, si consideretur legis autor Deus, qui mirabilis est, & dicitur. Si enim Angelus cum vix gutta quædam diuinæ admirabilitatis sit, Manue Gedeonis patri loquens dixit. *Iudic.13.* Quid quæris nomen meum, quod est Admirabile? quanto admirabilior erit ipsius Angeli factor? de quo merito canitur. Domine *Psal.8.* Dominus noster, quam admirabile est *Cap.9.* nomen tuum in vniuersa terra! Et Isaias cum Emmanuelis nostri paruuli magnifica describeret nomina, primum posuit Admirabilis.

Tertio, Propter eum, cui data. Tertio, mirabilia sunt, si consideremus cui data sunt, nimirum homini, quod cum animal sit ex carne compositum, & mente plane mirabili nexu, excellentissimum propter spiritum, infirmissimum propter carnem, cælum petens, & in terra repens, passionibus scatens, quibus cum brutis conuenit, & mentis sublimitate paulominus *Psal.8.* minoratus ab Angelis, admiranda omnino præcepta illi tradenda fuerunt, per quæ fragilitatem contineret, domaret ferociam, & ad cælestia migraturum, apta œconomia dirigeretur. Quid enim mi-*Iob 31.* rabilius quam ex carne & luto fictum

ita

ita efformare, eoque perducere, vt ne cogitet quidem de virgine? diuitiarum cupiditatem excidens non solum eas, vt fumum, vmbramque vanam spernat, sed, si affluant, doceatur cor non apponere? seculi potestatem cælo ipso excelsior pro nihilo ducat? Denique in carne viuat Angelus? &, vt ait S. Cyprianus, adhuc in seculo degens vita viuat non huius seculi, sed futuri? *Psal. 61.*

Quarto, quod alijs legibus datum non est, & lucem præstant, & vires. Reliquorum legislatorum præcepta, etsi suo modo docent, non tamen intus lucem præbent. Hæc præbent, imo & intus vires, & alacritatem exhibent: vt cetera omnia Philosophorum dogmata ijs comparans B. Hieronymus, de illis asserat. Totum flaccidum, marcidumque ebullit in olera. Deinde, quia præcepta hæc ducunt non quocunque, non ad euanidam sapientiam, sed ad perfectam lucem, patriamque cælestem. Postremo & illud mirabilia hæc testimonia ostendit, quod eadem verba multiplici luce rutilant, seu spectes literalem sensum, siue tropologicum, & moralem, siue mysticum, siue eum, qui suo nomine anagogici eleuationem ad superiora profitetur. Vt mihi quidem videri interdum soleat verbum Dei esse pretiosissima quædam gemma sic efformata, atque elaborata, vt pro varietate suscepti luminis pulcherrimas semper quidem, sed varias species repræsentet:

Quarto, quia dat lucem, & vires.

Quinto, quia ad cælũ perducit.

Sexto, ꝓpter multiplicem sensum.

ſentet. Quamquam quid opus eſt gemmas adducere, cum habeamus in Scripturis, cui hæc verba comparemus? Vide arcum, ait Sapiens, & benedic eum, qui fecit illum: valde ſpecioſus eſt in ſplendore ſuo, gyrauit cælum in circuitu gloriæ ſuæ: manus excelſi aperuerunt illum. Sicut enim ex ſplendore radiorum Solis pulcherrimos Iris trahit colores, ita multo ſplendidiores trahunt verba Dei. Nec fortaſſe alienum a propoſito eſt, quod quondam apud Plutarchum memini me legiſſe: Aſſerit enim ex illa reflexione radiorum roſcidam illam nubem proprietatem quandam contrahere, vt, vbi aſperſa fuerit, mirum pariat odorem; quare Sacerdotes quoſdam Gentilium ſolitos ligna illa in ſacrificijs incendere, quæ ex huius roris reſperſione odoratiſſima fiebant. Quid mirum igitur, cum teſtimonia Dei adeo admirabilia ſint, & res admirabiles rapere ad ſe hominum mentes ſoleant, ſi ea Rex ſanctus ſine vlla ſatietate ſcrutabatur, & ſcrutatione perfecta, quæ etiam opus amplecteretur?

Eccl. 43.

Sympoſ. 4. q. 2.

130 Declaratio ſermonum tuorum illuminat: & intellectum dat paruulis.

HEBRAEVS, apertio, vel porta ſermonum tuorum illuminat: ſignificantiſſime omnino, quaſi in ipſa apertione portæ illuminetur intelligens: ac ſi dicas, a primo

mo gustu, ab ipso limine, vel a literali sensu. Hæc videlicet est vere porta orientalis iuxta Ezechiel, vnde lumen ingreditur. *c. 40.*

Illuminant autem, quia Scriptura, & verba Dei sunt veluti guttæ quædam ex fonte immensi luminis, scilicet Dei, qui a Dionysio vocatur ἀκτὶς πηγαία, καὶ ὑπερβλύζουσα φωτοχυσία. idest, fontalis lux, & super effluens luminis effusio: ex cuius plenitudine illuminari asserit omnem intellectum, scilicet supermundanum, hoc est, vt opinor, cæleстes Angelos assistentes; circamundanum scilicet Angelos, per quos hæc inferiora administrantur, & intramundanum, idest intellectum hominis, qui in mundo est. Sed & B. Gregorius Nazianzenus tria lumina ponit, primũ, a quo omnia deriuantur, Deum ipsum, summum, & inaccessibile lumen, quod nec mente percipi, nec verbis explicari potest, naturam omnem ratione præditam illuminans, hoc in intelligibilibus, quod Sol in sensibilibus: eo se magis contemplandum nobis præbens, quo accuratius animos purgauerimus: eo rursus magis amandum, quo magis contemplati fuerimus: eo denique magis cognoscendum, quo magis amauerimus. Secundum lumen Angelum ponit, qui est primi illius luminis riuulus quidã, aut participatio inclinatione, vel conuersione ad illud. Tertium denique hominem, quod externis etiam, idest Philosophis non Christianis manifestum est, a quibus φῶς, idest lumen vocatur propter rationis insitæ

scripturæ quasi guttæ diuinæ lucis.

c. 4. diui. nomin.

Orat. 40. in sacr. baptisma

Ex Platone.

vim, & facultatem. Quo etiam nomine, inquit, ij inter nos appellantur, qui diuina quadam virtute alios antecellunt, propiusque ad Deum accedunt. Et, quod nostro proposito maxime fauet, addit. Lumen quoque erat primogenitum illud mandatũ, quod primo homini datum est, quemadmodum legis mandatum lucerna, & lumen est: & rursus Lumen præcepta tua in terra.
Psal. 118. Tum multa pergit lumina enumerare. Sed nobis id satis est intelligere, mandata Dei & declarationem illorum merito lumen appellari, tum quia a primo illo lumine veluti stillæ quædam emanant, tum quia lumen tertium, idest hominem vere lumen efficiunt, cum de superioribus illustrant, & primo lumini propiorem efficiunt.

Dant intellectum paruulis humilitate. *Conf. l. 9. c. 4.* *Psal. 28.*

Dant autem intellectum non omnibus, sed paruulis, idest humilibus. Non enim verba Dei superbos illuminant: vnde S. Augustinus fatetur se initio minus illuminatum, quod Scripturas sanctas magis vellet redolere gymnasiorum Cedros, quas cõfringit Dominus, idest elegantiam secularem. Alioquin superbia, vt idem ad Dioscorum ait, dum inflat, obnubilat. Et Christus Dominus exultans in spiritu Patri gra-
Matt. 11. tias egit, quod abscondisset hæc a sapientibus, & prudentibus, & reuelasset ea par-
Atq; etiã paruulis sensu. *Prou. 1. c. 9.* uulis. Si autem paruuli accipiantur non tam malitia, quam sensu, de quibus dicitur. Vsquequo paruuli diligitis infantiam: & stulti ea, quæ sibi sunt noxia cupient, & imprudentes odibunt scientiam? &. Si quis

est

est paruulus veniat ad me: etiam sic verũ est cæleſtem doctrinam dare intellectum paruulis. Nam qui erant antea insipientes, & stulti, quales etiam sapientia huius mundi facit, quæ stultitia est apud Deũ, ipsi per sermones Dei, de insipientibus, ac cœcis sapientes, & illuminati fiunt: quomodo Propheta noster supra gloriatus est, quod super senes, & super omnes docentes se intellexerit, quia mandata Dei, & testimonia illius quæsierit. 1. Cor. 3.

131 Os meum aperui, & attraxi spiritum: quia mandata tua desiderabam.

POTEST intelligi aperire os præ nimio desiderio, sicut qui ad aliquid anhelat: quomodo Iob de adstantibus sibi refert, quod ad verba ipsius os suum aperiebant quasi ad imbrem serotinum. Significat enim anhelare, hiare, vt est Iob Septimo. Sicut ceruus desiderat vmbram, in Hebræo, anhelat. Vel certe cum repente cor præ desiderio, aut tristitia constringitur, os aperitur, vt medici notant: seu cum respiramus, ac nouum aërem attrahimus: quo in officio S. Nazianzenus aërem ad respirationem, quæ adeo necessaria est, paterno dicit officio fungi. Duo autem facit respiratio Galeno teste de vsu partium. Cum enim in animali respiratio fiat propter summum cordis calorem, expiratione quod feruet, & quasi combustum est,

Aperitur os præ desiderio.

Iob. 29.

Et ad respirandũ.

ex ipſo corde extruditur; per inſpirationem vero nouo, ac frigido adducto aere refrigeratur. Ita & cor noſtrum ſpirituale perpetua indiget extruſione, vt, quæ ſuffocare poſſent, diligentiſſime extrudantur; & perpetua inſpiratione, vt attrahendo, quæ recreare, & refrigerare poſſunt, cuiuſmodi ſunt diuinus ſpiritus, ac memoria mandatorum Dei, qua viuificatur anima, vt ait Sanctus Ambroſius, ſine intermiſſione viuificemur. Os ergo aperiendum eſt Deo, tum vt noſtro deſiderio, & perpetuæ anhelationi ſatisfaciamus, tum vt auram vitalem hauriamus, ſine qua ſpiritualis ſuffocatio, atque extinctio illico ſequitur. In ipſo enim viuimus, & mouemur, & ſumus. Quapropter nec tam frequenter reſpirare debemus, vt ait Nazianzenus, quam Dei meminiſſe. Et ſponſa Chriſti, inquit S. Ambroſ. os ſuum ſponſo aperuit, & percepit omni melle dulciora præcepta, & ideo teſtata eſt dicens. Fauces eius dulcedines, & totus deſiderium. ſic enim refert, quod in vulgata legimus, Guttur eius ſuauiſſimum, & totus ipſe deſiderabilis: & in Hebræo eſt, guttur eius ſuauitates, & totus ipſe deſideria, vel ardentes concupiſcentiæ. Has enim in abſtracto vox Hebræa ſignificat מַחֲמַדִּים

Reſpiratio ſpiritualis quæ ſit.

Act. 17.

Ora. 1. de Theol.

Cant. 5.

132 Aſ-

132 Aſpice in me, & miſerere mei ſecundum iudicium diligentium nomen tuum.

PVLCHRE coniunxit, vt notat ſanctus Ambroſius, reſpice, & miſerere: quia reſpexit, & iratus eſt ſuper caſtra Ægyptiorum: & ligatis axibus curuum omnes eos deiecit in fluctus. Et itē. Reſpicies terram, & facies eam tremere. Quid ſit autem reſpicere Deum euidentiſſime, inquit, illo teſtimonio declaratur. Quia reſpexit in orationem humilium, & non ſpreuit preces eorum. Oculus enim Domini non aſpernatur iuſtorum munera. Denique oculos noſtros cum in aliquē mouemur, auertimus, quaſi indignum eum aſpectu iudicemus, quem oderimus affectu. Hæc ſanctus Ambroſius. Ceterum valde coniuncta cum oculis miſericordia eſt. Videns turbas Dominus miſertus eſt eis, & curauit ægrotos eorum. Vidit orbatam vnico filio viduam, & miſericordia motus ſuper eam filium excitauit. Vidit flentem Magdalenam, & ipſe quoque lacrymatus eſt. Rogat igitur Propheta, vt oculos ad ſe Deus conuertat, quod cum miſeria conſpecta vim habeat ad cor permouendum, ita ſe miſerum conſpecturus ſit, vt pro ſua pietate ſit pariter miſeraturus. Quid autem aſpectus Dei, & oculorum eius directio faciat, dictum eſt alibi. iuxta quod ſcriptum eſt. Oculi Domini ſuper iuſtos. & iterum Firma-

Reſpicit Deus iratus, & propitius. *Exod.* 14. *Pſal.* 103. *Pſal.* 101. *Matth.* 9. & 14. *Luc.* 7. *Pſal.* 33. *Pſal.* 33.

Psal. 31. Firmabo super te oculos meos. Sed, quod ait. Miserere mei secundum iudicium diligentium nomen tuum, intelligi potest primo, Misericordiam mihi exhibe, vt consueuisti (hoc est enim secundum iudicium) cum ijs, qui diligunt nomen tuum. Cum enim affluenter misericordiam præstes etiã ijs, qui te non diligunt, quos de auersis conuersos, & de non diligentibus diligentes fecisti, quæ maxima est misericordia: quis iam ambigere de tua misericordia possit, qui te diligat? Hos enim vt filios amplecteris: & misereris illorum magis, quam mater. Sed, quoniam est & quædam misericordia, quam Sancti nullo modo aut cupiunt, aut petunt, potest intelligi quasi declarando addidisse eam se misericordiam petere, quam diligentibus se soleat paterne, affatimque largiri. Misericordia autem quam nolunt, illa est, quam Deus inimicis impendit iratus, dum abstinet a flagellis, & correctione, quibus erudiri possent, & ad meliora proficere. Vnde alicubi ait. Misereamur impio, & non discet facere iustitiam. Qua de re sanctus Bernardus. Misericordiam hanc, inquit, ego nolo: super omnem iram miseratio ista, sepiens mihi vias iustitiæ. & infra. Volo irascaris mihi pater misericordiarum, sed illa ira, qua corrigis deuium, non qua extrudis de via: illud tua nobis benigna animaduersio parit, hoc formidolosa nutrit dissimulatio. Non enim cum nescio, sed cum sentio te iratum, tunc maxime

Secundũ iudicium idest, vti soles.

Timenda irati Dei misericordia.

Isai. 26.
In Cant. ser. 42.

confido

confido propitium. Quo sensu accipit hic Sanctus, quod dicitur in psalmo. Deus tu propitius fuisti eis, & vlciscens in omnes adinuentiones eorum. Vocat quippe propitiationem, quod eorum Deus non pepercit excessibus. Sed nec eam misericordiam optat Hieremias, qui vbi nos habemus. Non sis tu mihi formidini, apud Septuaginta sic habet. Non sis mihi in alienationem parcens. Quod græce est φειδόμενος. quod proprie significat parcere, atque cum magna cautela, & dexteritate contingere, quod in vasis vitreis, & facillime fragilibus fieri solet. Petit ergo non ita se tractari, nec quasi parce, & caute contingi: denique flagellis non subtrahi, sed erudiri. Hæc est enim misericordia, quam diligentibus se Dominus præstare solet.

Psal. 98.

cap. 6.

133 Gressus meos dirige secundum eloquium tuum.

HÆc est misericordia, quam enixe petit, vt dirigat Dominus omnes gressus suos, & disponat affectus secundum rectissimam regulam legis suæ, vt non dominetur ei omnis iniustitia. Vides eloquiū Dei dirigere gressus, propterea & toties id petit: nunc quidem dicens. Deduc me in semitam mandatorum tuorum, quia ipsam volui: nunc. Vias tuas Domine demonstra mihi & semitas tuas edoce me: nunc vero. Dirige me in veritate tua: & hic. Gressus meos dirige. Certe & ipsi semper

Sup. v. 35.

Psal. 24.

Ibid.

per directione indigemus; & ipse id sine cessatione misericorditer præstat, apprehendens manum nostram, dirigens, & opera manuum nostrarum super nos. Vnde sanctus Dionysius significantissime Deum ipsum appellat ἀναταπικὴν χειραγωγίαν, idest manuductionem extenta manu perpetuo dirigentem.

De diuin. nom.

Et non dominetur mei omnis iniustitia.

HEbraismus est, idest, nulla: vt ibi. Cũ interierit nõ sumet omnia, id est nihil. Et quidẽ de iniustitia, idest de letali culpa, quæ hominem vere iniustum facit, manifestum est sanctum hominem, vt quod maxime abhorret, vehementissime deprecari. Quod tum obtinebit, si gressus eius, idest actiones a Deo secundum eloquium suum dirigantur. Sed quoniam qui perfecte diligit, plus aliquid ambit, nec sola mortiferi peccati declinatione contentus est, sed cupit in omnibus Deo placere, eique suis in gressibus conformari, puto iniustitiam vniuersalius accipi, prout etiam venialia, & quotidiana peccata comprehendit: in quibus quamuis ex fragilitate aliquando contingat impingere, cupit tamen, & orat, ne sibi etiam hæc iniustitia dominetur. Arbitror autem tunc dici hæc animæ dominari, cum vel ex incuria multiplicantur, aut sinuntur in anima residere: vt vere muscæ non circumuolitantes, sed morientes exterminent suauitatem vnguenti:

Psal. 48.

Peccata venialia quãdo dominentur

Eccl. 10.

ti:

ti: vel, cum non solum ex incogitantia, fragilitate, vel repentina aggressione, sed ex affectu committuntur, vt petitio sit. Quæso te Domine dulcissime, puritatis amator, qui nosti figmentum nostrum, & recordaris quoniam puluis sumus, & luteas domos inhabitamus, ne permittas has quanquam leuiores culpas mihi dominari: sed gratia tua fragilitatem meam muniens, sensusque meos, & corpus possidens effice, vt non meus in me affectus, sed iugiter tuæ pietatis præueniat effectus: vt, si ex corpore mortis huius subnascentes latrunculi infestant, & angunt, nunquam tamen te misericorditer protegente dominentur. Vbi vero anima accurate ad anteriora se extendens gressus purissime dirigens in Deum tendit, merito; vt notat sanctus Ambrosius, audit. Quam pulchri sunt gressus tui in calceamentis filia Principis. Iuncturæ, vel, vt ipse legit, moduli femorum tuorum, quasi monilia, quæ fabricata sunt manu artificis. Quod de animæ gressibus dici manifestum est. Calceamenta vero, in quibus pulcri sunt gressus, corpus interpretatur, quod non impedimento sit, sed incessui gratiam addat. Quare cauendum, ne luto corporali inquinetur, ne in voraginem vitiorum mergatur, ne tardum fiat aruina pingui: sed ait. Vtamur ergo corpore tanquam calceamento ad interioris opera virtutis: ad ministerium, non ad præcipitium: ad obsequium, non ad delectationem: ad obedientiam, non ad dissensionem

Rom. 7.
4. Reg. 24
Cant. 7.

Corpore quo modo vtendum.

sionem. Iuncturæ vero femorum significant, vt arbitror, vertebras, quibus gressus, quasi harmonice mouentur, ac si dicat. Tam pulchre, tam concinne, tam suauiter gressus componis, vt ipsa femorum motio torquibus, & monilibus comparari valeat: quæ cum ornamenta sint bellatorum, & præmia victoriæ Symmachus ὑποτραχήλια dixit, idest, quæ sint circa collum. Tantus vel Ecclesiæ, vel animæ significatur processus, profectusque, vt ornamentis pretiosissimis, & torquibus triumphantium comparetur. Hæc ex Ambrosio. Et ne putes hæc monilia fortuito, aut oscitanter fabricata fuisse, ait. Quæ fabricata sunt manu artificis, idest insignis cuiuspiam, & in ea arte peritissimi aurifabri.

134 Redime me a calumnijs hominum, vt custodiam mandata tua.

CALVMNIA, inquit sanctus Ambrosius, eo grauior est, quia non solum falsa componit, verum etiam, quæ pie gesta sunt, decolorat. & infra. Qui enim opprimitur calumnia, non facile potest custodire mandata eius. Tristitiæ necesse est plerumque, aut timori cedat, & affligatur vel metu calumniæ, vel dolore. Sed, cum veritas dicat. Nō est seruus maior Domino suo, nec discipulus super magistrum; si, quæ Dominus, & magister noster passus est recogitemus, iuxta Apostoli monitum dicen- *Mat. 10.*

tis.

tis. Recogitate eum, qui talem sustinuit a peccatoribus aduersum semetipsum contradictionem, vt ne fatigemini animis vestris deficientes] certe non est, cur tantopere calumnias, & oppressiones reformidemus. Audi Prophetam hunc nostrum alio Psalmo de magistri, & Domini calumnijs, & oppressione per prophetiam ita Domino Patri loquentem. Diripuerunt eum omnes transeuntes viam, factus est opprobrium vicinis suis. Durum: sed addit. Exaltasti dexteram deprimentium eum, lætificasti omnes inimicos eius. Quid amarius? Pergit. Auertisti adiutorium gladij eius, & non es auxiliatus ei in bello. Quanta in calamitate derelictio quanta? Addit. Destruxisti eum ab emundatione. vt ne innocentia quidem eius in tanta sanctitatis exaltatione appareret. Præterea. Sedem eius in terra collisisti, quasi de throno regni, quod illi inamissibile est, deiectus videretur. Denique. Minorasti dies temporis eius, perfudisti eum confusione. Quis ergo audeat fidelis seruus, Domini, & Dei sui tale intuitus exemplum calumnias, & oppressiones a se deprecari? Sed quoniam calumnia conturbat sapientem, vt scriptum est, & perdit robur cordis illius, id mihi potius videtur petere, non vt liber sit a calumnijs, sed (quod est excellentius redimi) ne huiusmodi inimicorum calumniæ a seruandis Domini mandatis ipsum abducant, aut retrahant, vel odio in ipsos calumniatores, vel timore calumniarum, vel

Hebr. 12.

Psal. 88.

Eccl. 7.

vel quasi diffidentia quadam diuinæ prouidentiæ: quæ talia impijs permittat audere in Sanctos. Ergo non tam acerbitates calumniarum, & malorum, quam defectum patientiæ, fiduciæ, & longanimitatis pertimescens, orat, vt seruata erga inimicos dulcedine mentis, & caritate, ab his incommodis eruatur: ne dum Deo in eiusmodi probationibus placere desiderat, ex sua infirmitate displiceat.

135 Faciem tuam illumina super seruum tuum, & doce me iustificationes tuas.

Petitur beneuolentia Dei. *Iob. 29.*

ILLVMINA, Hebræis, fac splendere: quod significat primo beneuolentiam, hilaritatem, ac fauorem ostendere. Quomodo Iob. Lux, inquit, vultus mei non cadebat in terram. ita auide, & cum desiderio a subditis excipiebatur. Deinde, quia ipsa facies Dei lux est, idem est dicere. Faciem tuam illumina, ac luce tua perfunde me, vt videam iustificationes tuas, hoc enim est doceri, & illuminari. Sed non puto sibi soli, aut hilaritatem vultus Dei, aut diuinæ lucis manifestationem petere; petit & pro toto terrarum orbe, vt Deus, qui dixit in principio de tenebris lucem splendescere, cum nascentem mundum, & quasi infantiæ pannis obuolutum, lumine, coloribus, ac decore depingeret, ipse sublimiori iam luce resplendeat in cordibus nostris ad illuminationem scien-

Et lux.

2.Cor.4.

tiæ

tiæ claritatis Dei in facie Christi IESV: per quem, & in quo cælestis illius Hierusalem in terris imago quædam, & species repræsentata est. Hanc speciem vidit in spiritu Isaias. Vidit, & gauisus est. Vnde & exultabat lætabundus, & laudans. Gaudens, inquit, gaudebo in Domino, & exultabit anima mea in Deo meo, quia induit me vestimentis salutis, & indumento iustitiæ circumdedit me, quasi sponsum decoratum corona, & quasi sponsam ornatam monilibus suis. Quæ verba suauissime sic S. Bernardus explicat. Sed melius dicimus, quod Sponsum tunc viderit, cum Verbum in carne vidit, agnoscens duos in carne vna. Dum enim sanctus ille Emmanuel terris intulit magisterium disciplinæ cælestis, dum supernæ illius Hierusalem, quæ est mater nostra, visibilis quædam imago, & species decoris eius per ipsum nobis, & in ipso expressa innotuit, quid nisi in Sponso Sponsam perspeximus, vnum eundemque Dominum gloriæ admirantes, & Sponsum decoratum corona, & Sponsam ornatam monilibus suis? Vnus idemque Dominus, & Sponsus in capite, & Sponsa in corpore. Legenda quæ subdit. Nec plura addam, ne diuinæ dulcedinis obtundatur sapor. Non itaque mirum si in hanc faciei illuminationem, & splendoris magnitudinem, ac decorem Propheta intuens, sequenti capite id se ardentius postulare fatetur. Propter Sion, inquit, non tacebo, & propter Hierusalem non quiescam,

Et Christus Saluator. Isai. 61.

Ser. 27. in Cant.

Isai. 62.

ſcam, donec egrediatur, vt ſplendor, Iuſtus eius; & Saluator eius, vt lampas accendatur: & videbunt gentes iuſtum tuum, & cuncti Reges inclytum tuum. O lux, quæ in tenebris luces, & tamen tenebræ te non comprehendunt. O, qui in propria veniſti, & tui te non receperunt, indica nobis, quid ex vultus manifeſtatione gaudij, quid excellentiæ, & decoris in vniuerſam Eccleſiam redundarit: vt videamus, quam merito faciem tuam ſuper ſe illuminari Pſalmographus adeo ardenter efflagitat. Sequitur Iſaias. Et vocabitur tibi nomen nouum, quod os Domini nominabit: & eris corona gloriæ in manu Domini, & diadema regni in manu Dei tui. Non vocaberis vltra derelicta: & terra tua non vocabitur amplius deſolata: ſed vocaberis voluntas mea (ſiue complacentia mea) in ea: & terra tua inhabitata, quia complacuit Domino in te.

Ioan. 1.

Fructus ex Chriſti aduentu.

136 Exitus aquarum deduxerunt oculi mei, quia non cuſtodierunt legem tuam.

Vis ingẽs lacrymarum ſignificatur.

QVAM pulcher, quam exaggeratus dicendi modus ad explicandam vim lacrymarum ob diuinæ legis tranſgreſſionem? vt non veluti guttatim lacrymæ defluerent, ſed quaſi riui impetu fluerent de Libano. Hebræis vox eadem eſt apud Ieremiam Thren. c. 3. vbi noſter tranſtulit diui-

Cant. 4

diuisiones aquarum: & reuera verbum פלג significat diuidere, vnde quidam פלג dictus est, quod in diebus eius diuisa fuerit terra. Sunt qui putent riuos diuisiones appellari quasi a fonte diuulsos, ac diuisos; mihi magis placet diuisiones aquarum ideo vocari, quia cum ingens est copia, præ multitudine in varios diuiditur riuos. Non igitur ex oculis Prophetæ nostri aquæ guttatim quasi lacrymæ fluunt, sed deriuantur vti flumina. Eundem animi sensum, & doloris magnitudinem Psal.6. sic explicat. Laboraui in gemitu meo: lauabo per singulas noctes lectum meum. Quæ vox [lauabo] multum sane significat, tamen Hebraice maiorem vim habet. significat enim proprie, natare faciam. Quasi tantus fuerit imber lacrymarum, vt lectulus in eo nataret. Et, quod subditur. Lacrymis meis stratum meũ rigabo, Hebraice, liquefaciam, id enim significat אשחה. Quibus duabus metaphoris per hyperbolem prolatis satis indicat, quam copiosas die noctuque lacrymas fuderit. Causam autem tantarum lacrymarum enuntiat, cum dicit. Quia non custodierunt legem tuam: quod sancti Ambros. & Augustinus de ipsius oculis, & proprio peccato intelligunt. Dicuntur enim oculi non custodisse legem, quod fuerint instrumenta peccati, & fenestræ, per quas mors ingressa est, cum pulchritudinem mulieris contra Dei legem curiose, & pleni adulterij conspexerunt: vnde & adulte-

Oculis peccatũ tribuitur.

rium,

rium, & homicidium consecutum est. Nihil ergo mirum, si tam sordidas maculas, tam ingenti imbre eluere conabatur, quem S. Gregorius Nazianzenus peccati diluuium appellat: & Isidorus Pelusiota ad Heronem, huiusmodi lacrymas thymiamatis instar iucundas, dulcesque Deo asserit. Et S. Chrysostomus, vt vim lacrymarum ostendat. Multus, inquit, peccati ignis, atque modica extinguit eum lacryma. Nam lacryma, fratres, rogum extinguit peccatorum.

Orat. 3.

Ep. 200.

Or. 5. de pœn.

Dolendũ & de peccatis alienis.

Alij, vt Theodoretus, & Euthymius (non custodierunt) vniuersalius accipiunt, vt defleat etiam peccata aliorum, vt quæ et Deum inhonorent, et peccantibus perniciem ingentem afferant. Nam vt B. Leo, a mundanis lacrymis sublimes hasce distinguens, loquitur. Alia ratio est sanctorum gemituum, alia beatarum causa lacrymarum. Religiosa tristitia, aut alienum luget peccatum, aut proprium. Vtroque igitur modo beatus Dauid abundantissimis lacrymis mentem rigabat. Quomodo sæpe dolet super cœcitate cordis illorum, qui diuinam legem transgrediuntur: quos, cum tamen nobilissimi a Deo conditi sint, supra conquestus est ab ipso Factore tanquam scoriam reputari.

Serm. de grad. asc. ad beat.

Lacrymarum genera quatuor.

Sed libet paulisper erecto sursum corde diuinam adorare sapientiam, diuinam deprædicare clementiam, quæ ingenti sua dulcedine naturalem humorem, quem ex oculis vel nimia cerebri humiditas, vt in

pue-

pueris, vel dolor exprimit, vt in alijs, ita sanctificat, et attollit, vt prouehat in fluuios paradisi. Fluuius, inquit Scriptura, egrediebatur de loco voluptatis, qui inde diuiditur in quatuor capita. Et hic vnus Dei amor etiam in capita quatuor diuiditur. *Gen. 2.*

Sunt lacrymæ ex dolore peccatorum. iste est Gehon, qui sonat vallem gratiæ, vel diuitiarum. Quantæ diuitiæ in ablutione peccatorum! Ille Æthiopiam alluit, sed Æthiopes non facit albos: at noster hic fluuius de nigris lucidos facit: vt vere anima sic purgata miraculum sui faciat, et ab admirantibus Angelis non sine rubore de se audiat. Quæ est ista, quæ ascendit dealbata? Primum ex dolore peccatorum. *Cant. 3. & 8.*

Sunt lacrymæ ex zelo gloriæ Dei, quo Iustus angitur, & absumitur, cum videt illum negligi, aut minus diligi; vnde exitus aquarum deducit, quia miseri præuaricatores non custodierunt legem Dei. Hic est Euphrates, qui fœcunditatem, & fructum sonat. Vere magna fœcunditas, quæ peccata omnia, miserias, & mala aliorum in sua lucra, pretiosumque fructum conuertit. Qualis enim fructus, quam pulcher, quam aspectu delectabilis, & ad vescendum suauis! non vt ille olim in terrestri paradiso male alliciens parentes nostros, vnde tam multa in nos mala defluxerunt; sed vere suauis, ac vitaliter nutriens, dum ex caritate Dei, & proximi aliorum errata ex intimo deflet affectu. Secundũ, ex zelo gloriæ Dei. *Gen. 3.*

Tertium, ex periculis huius vitæ.

Tertius fluuius lacrymæ sunt ex amaritudine periculorum huius vitæ inter salices Babylonis. Hic Tygris est, quod nomen Medorum lingua, vnde desumptum est, significat sagittam: quo rapida eius fluminis velocitas designatur. Est autem fluuius hic rapidissimus, tum quia res ipsæ rapide fluunt; &, quo magis tendunt, vt sint, eo velocius properant, vt non sint. Nam & flumina Babylonis sunt omnia, quæ hic amantur, & transeunt, vt ait S. Augustinus: tum quia & nobis hæc ipsa in morem sagittæ percurrenda sunt, quia si paululum cuncteris rapiunt, & trahunt in mare. Vt igitur ait S. Leo. Si quæ in hac vita blandiuntur, non amplectenda nequiter, sed transeunda sunt fortiter.

In psal. 136.

Ser. 2. de Ascens.

Quartū, ex desiderio æternæ vitæ.

Quartus fluuius est ex desiderio æternæ vitæ, qui dicitur Phison, idest oris extensio. Extendit enim faciem ad anteriora, & æterna: & suspensis organis lætitiæ, quæ homines detinere solent, Fleuimus, inquit, dum recordaremur Sion. Ibi nascitur aurum optimum, & bdellium, & lapis onychinus quæ omnia pretiosa valde sunt. Quid enim non sublime, ac pretiosum in hoc flumine lacrymarum? De quo dulcissime suo more sanctus Bernardus. Nunquid non plerunque orantibus nobis omnia viscerum succutiuntur occulta ad memoriam gaudij illius, quod est in Hierusalem, quæ sursum est, quæ mater nostra est, & lacrymarum vnda vultus meditantium perfundit? O si duraret?

Ps. 136.

Serm. de ver. Ap. Non est regnum Dei esca, &c.

raret?

raret? Et alibi. Nam & me miserum heu longe agentem, & de longe salutantem en ipsa recordatio ad lacrymas prouocat, plane iuxta affectionem, & vocem dicentium. Super flumina Babylonis illic sedimus, & fleuimus, dum recordaremur tui Sion. Et mox allatis ex psalmo verbis. Qui posuit fines tuos pacem, & adipe frumenti satiat te. Quis, inquit, non illic vehementer cupiat pasci, & propter pacem, & propter adipem, & propter satietatem? Nihil ibi formidatur, nihil fastiditur, nihil deficit. Tuta habitatio Paradisus, dulce pabulum verbum, abundantia multa nimis æternitas. ac deinde concludit. Festinemus proinde filij, festinemus ad locum tutiorem, ad pastum suauiorem, ad vberiorem, & fertiliorem agrum. Festinemus, vt habitemus sine metu, abundemus sine defectu, satiemur sine fastidio. Vide etiam suauissima serm. 82. in fine. Et miramur si fluuius hic, oris scilicet, ad superna extensio ita exundat, & inundat? Videndus est Cassianus de varijs lacrymarum generibus. Sed cuiuscunque tandem generis lacrymæ illæ sint, verissimum est quod S. Chrysost. in Genesi asserit. Sicut faciem, inquit, corporis tui quotidie abluis, ne qua forte macula faciei inhærens fœda appareat, sic & animæ curam habe, quotidie lacrymis eam abluẽs calidis. Hac enim aqua maculæ deponuntur, fitque facies admodum luculenta. Et idem Pater lacrymas qualscunque pro Deo defluentes,

Bern. ser. 33. in Cãtic.
Psal. 136
Psal. 147.
Coll. 9. c. 28.
Hom. 21.

tes, veluti torques, & monilia asserit animæ esse.

צ Tsade, idest, Iustitia.

Octonarius XVIII.

137 IVstus es Domine: & rectum iudicium tuum.
138 Mandasti iustitiam testimonia tua: & veritatem tuam nimis.
139 Tabescere me fecit zelus meus: quia obliti sunt verba tua inimici mei.
140 Ignitum eloquium tuum vehementer: & seruus tuus dilexit illud.
141 Adolescentulus sum ego, & contemptus: iustificationes tuas non sum oblitus.
142 Iustitia tua, iustitia in æternum: & lex tua veritas.
143 Tribulatio, & angustia inuenerunt me: mandata tua meditatio mea est.
144 Æquitas testimonia tua in æter-

æternum: intellectum da mihi, & viuam.

137 Iustus es Domine: & rectum iudicium tuum.
138 Mandasti iustitiam testimonia tua: & veritatem tuam nimis.

SI de propriorum oculorum peccato dolet, quod non custodierunt legem Dei, merito, inquit, timui, quia iustus es, & rectum iudicium tuum. Gaudeo significasse te mihi per Nathan nuntium tuum, quod transtuleris peccatum meum: amplector magnam misericordiam tuam, qua misertus es mei, delens, vt nubem, peccata mea, & quasi nebulam iniquitates meas: Sed scio misericordiam tibi cum iustitia inesse, & ideo efflagitaui tremens. Amputa opprobrium meum, quod suspicatus sum: in quo non aliam inueni consolationem, quam, Quia iudicia tua iucunda. Si de alterius peccatis loquitur, merito dolet, quia cum sit iustissimus retributor, & mandata eius non solum iusta, & vera, sed iustitia, & veritas sint nimis, tamen præuaricati sunt. Sed & illud secretiori intellectu mihi videtur quasi occulte insinuare, quod & mandata sua iustissima Deus promulgat, & mandat ea custodiri

2. Reg. 12.
Isai. 44.
Sup. ver. 39.
Iudicia Dei timenda.
Ps. 118.

 nimis,

nimis, & tamen occulto, sed iusto iudicio permittit homines ab ijs discedere, atque in peccata labi: ac si dicat. Exitus quidem aquarum deduxerunt oculi mei quia ipsi non custodierunt legem tuam: exitus etiam, quia alij, quos oportebat te venerari, tibique in omnibus obtemperare, non custodierunt; sed in ipsa permissione iustitiam, & iudicium admiratus sum. Vnde pauor tenuit me, & tremor: & omnia
Iob 4. ossa mea perterrita sunt. Quis enim de sua iustitia, vel recta voluntate præsumat, quando iuste omnino manum subtrahis; qua subtracta corruat necesse est, qui stabat, & se aliquid esse præsumebat? Quid enim sum mihimetipsi sine te, inquit S.
In Psal. 142. Augustinus, nisi Dux in præceps? & alibi. Quantumlibet rectus mihi videar producis tu de thesauro tuo regulam, coaptas me ad eam, & prauus inuenior. Ne intres in iudicium cum seruo tuo.

139 Tabescere me fecit zelus meus, quia obliti sunt verba tua inimici mei.

TABESCERE Hebraice צִמְּתַתְנִי in Piel, quod vehementiam sonat. Significat autem proprie constrinxit, coarctauit, ne possem respirare, aut euadere; vt significantissime noster interpres dixerit, tabescere me fecit, græce ἐξέτηξε.
Zeli magna vis. Zelus Hebraice קִנְאָתִי Significat autem zelum, vel zelotipiam, qua inardescit quis,

cum

cum sibi rem præripi suspicatur, quam diligit: vel videt indigne tractari; cuiusmodi est illud. Zelus domus tuæ comedit me. *Psal.68.*
idest absumpsit me. & illud. Zelus Domini exercituum faciet hoc. Est autem *4.Reg.19*
hic amantium Deum zelus pro Deo dilecto: ideo addit. Quia obliti sunt verba tua inimici mei, non quia me persecuti, & iniuste opprimere conati sunt. sed quia obliti sunt verba tua, quæ sunt mihi cariora meipso. Quæ igitur tanto diligit affectu; numquid non consequens est, vt discrucietur, si negligi, aut indigne tractari videat? Quid enim faciat hæc videns? An zelo Phinees incitatus eos interimat. Nam *Num.20.*
de ijs quidem, quos de medio tollere licebat, fortasse loquebatur, cum dicit. In *Ps.100.*
matutino (idest mature) interficiebam omnes peccatores terræ. An ex caritate corripiat, & palam arguat? Sed nihil proficiet. Obturauerunt enim aures suas, ne *Psal.57.*
audiant: & sicut aspis, ne exaudiant vocem sapienter incantantis. Nam alioquin vel in conspectu Regum de diuinis testimonijs loquebatur, & non confundebatur. *Sup.ver.*
Num ad Dominum per orationem accurrat; & die, ac nocte eos lugens remedium *46.*
ab eo efflagitet? ne id quidem prætermisit; sed opposuerunt sibi scutum cordis, ne iacula diuina cor vndique obduratum persuadant. Ergo vias vndique septas inueniens nihil reliquum habet nisi flere, & tabescere. Disce autem perfectam caritatem, quæ sic dolet super inimicis. Inimi-

cos autem vocat, non quod nocere sibi conarentur, sed quod verba Dei essent obliti. Nam (vt S. Ambrosius ait) nemo grauior hostis omnium, quam qui omnium lædit autorem.

Cur dicat, Obliti, &c.

Quod autem ait, obliti, plura mihi videtur innuere. Primum enim sonat modestiam. Non enim accusat illos acerbioribus verbis veluti transgressores, & summo imperatori inobedientes: sed quasi extenuat, dicens, obliti sunt. Secundo, latenter indicat rei non ferendam indignitatem, tanquam ipse eam ne nominare quidem audeat. Quo modo res turpis apud Danielem honestioribus vocabulis designatur, cum dicitur. Filiæ Israel timentes loquebantur vobis. Et alibi: Benedixit Deum, & Regem. quasi ne proferre quidem ausus sit verbum maledicendi. Tertio subindicat illorum dementiam, & malitiam, quod ne meminisse quidem dignati sunt rerum illarum, hoc est diuinarum vocum: in quibus diuina bonitas remedia curandis eorum infirmitatibus constituit. Postremo ostendit præcipuam, & occultam vim verborum Dei: velut fieri non possit, vt quis eorum meminerit, & peccet. Quare id omni studio conatur inimicus, vt verbum de corde tollat, ne fructificet: vt obliuionem inducat, qua fiat, vt tum sese homines turpiter in omnia vitia proijciant. Quapropter curandum contra diligentissime est, ne vllo vnquam tempore vel leuis nos obliuio capiat eloquio-

Dan. 13.
3. Reg. 21.

quiorum Dei, in quibus & tutela aduersus hostes, & lux in recte discernendis rebus, & diuina protectio, & firmitas, atque constantia nostri propositi prouidentissime sita est.

140 Ignitum eloquium tuum vehementer, & seruus tuus dilexit illud.

VOx Hebræa צרופה significat quidem igne purgatum, & excoctum: quo modo alibi a Propheta nostro dicitur eloquium Domini igne examinatum, probatum terræ, purgatum septuplum. Atque ita quidam intelligunt hunc locum, nihil addentes aliud. Sed mihi non quamlibet purgationem videtur significare, sed eam, quæ per vstionem, & accensionem in conflatorio fiat. Vnde de quibusdam a vitijs non repurgatis Scriptura loquitur. Frustra conflauit conflator: malitiæ enim eorum non sunt consumptæ. & Malachias, Purgabit eos (id est filios Leui) quasi aurum, & quasi argentum. Præmiserat autem. Ipse enim quasi ignis conflans. Ex quo fit, vt, quod sic purgatur, purgationem simul, & ignitionem acquirat. Et in Isaia, Calculus ignitus, quo Prophetæ labia purgata sunt, dicitur carbo: & merito sanctus Ambrosius hanc secundam partem prosequens, & alludens ad illud ex Septuaginta. Describe eam, idest Sapientiam, super latitudinem cordis (sic enim illi legunt,

Psal. 11.

Verbum Dei purissimum.

Ierem. 6.

Malac. 3.

Isai. 6.

Prou. 22.

gunt, vbi nos habemus, Ecce descripsi eam
Et ardés, mundat accendit, illuminat tibi tripliciter) dicat. Tripliciter ergo describe tibi ignitum alloquium Dei, vel quod mundat, vel quod accendit, vel quod illuminat audientes. Et verè ita est, & ita experimur. Accipiunt enim verba Dei ab ipso Deo igne ignitionem: in cuius dextera, vt Scriptura ait, ignea lex, non tam
Deut. 33. quod tempore Mosis in igne, tonitruis, & fulminibus data sit, quam quod ignis proprietates repræsentet. Quare sanctus Ambrosius hoc loco pulchre de hoc igne philosophatur. Vrit enim sermo diuinus, inquit, vt corrigat conscientiam peccatoris, non exurit, vt perdat: hic ignis habitare Christum per fidem facit, hic ignis extinguere materialium sæua flammarum consueuit incendia. Et, quoniam coccus pro
Exod. 28. igne significando in veste Sacerdotis ponitur; sic interpretatur diuinam Sponsæ laudem, cui dicitur, Sicut vitta: vel, vt ipse
Cant. 4. legit, resticula coccinea labia tua; vt resticula sit ad ligandos animos persuasionis vinculo, coccinea & ignea ad incendendos.

c. 13. Sed placet B. Dionysium afferre in medium, qui de cælesti hierarchia triginta
Ignis proprietates Legi diuinæ accommodantur. sex ignis proprietates enumerat: e quibus etsi plurimæ ad ignitum eloquium Dei commodissime transferri possent, ego tamen, quæ proposito nostro magis congruerent, paucas elegi. Primum, inquit, nisi admota materia, in qua luceat, non apparet: ita verbum Dei, cum ignis in se semper lucidissimus sit, pro singulari tamen

subti-

subtilitate non cernitur, nisi in anima seruantis. Quomodo enim resplendeat nisi in bene composita anima reluceat? & in moribus cælestis conuersationis appareat, vt videant homines, & glorificent Patrem, qui in cælis est, tanti ignis autorem? Secundo, ea, in quibus insederit, in suum traducit officium, quod scilicet mentes accendat, easque lucidas, atque ardentes efficiat. Tertio, tradit sui consortium appropinquantibus: longe enim positis non tradit: sed videlicet tota elongatio a nobis prouenit, ita vt simus inexcusabiles. Nam ipse per se ignis & propinquus est; & nihil ipse perdens, nec mutuati luminis detrimenta vllo modo sentiens, participationem sui liberalissime communicat. Quarto, superiora semper petit, nec ad inferiora petenda vlla vi adigi potest. tu adde, nisi ad pabulum, vt patet in candela recens extincta: ex qua fumus, si in ardens lumen inciderit, inde flamma ipsum fumi secuta pabulum, extinctam candelam rursus accendit: ita ignis, qui sua natura superiora semper petit, demittit se, vt inferiora erigat: quod læti in eloquio diuino experimur, cum primus ipse ignis Deus altissima, & sublimissima quæque suorum eloquiorum ad captum, humilitatemque nostram inclinat, vt nos ad superiora prouehat. Quinto, incrementa sibi ipsi suppeditat, & in suscipiente suæ Maiestatis potentiam indicat. Videre licet hominum innumeram multitudinem, qui tanquam iu- *Matt. 5.*

menta computruerant; & nihil minus, quam de cælestibus cogitare nouerant, iam diuini huius ignis participatione in cælestes esse mutatos: vt tantillus ignis per Apostolos exportatus incrementa tibi totius orbis apposuerit. Confiteantur tibi Domine omnia opera tua, & Sancti tui benedicant tibi: qui ideo tibi hominum corda subdis, vt incensa sustollas. Tandem ignis, si negligatur, non esse videtur: attritu autem veluti irritatione quadam continuo lucentem excitatur in flammam. Hoc in Scripturis quotidiana experimenta monstrant. Nisi confricentur, & assidua meditatione, iugique ruminatione, ac vehementi desiderio atterantur, non apparet ignis. Ecce iste ipse psalmus, quem præ manibus habemus, omnium vbique linguis in Ecclesia pronuntiatur, manibus teritur, voce cantatur, sed vbi flamma? sonant in auribus, & linguis, mandata, testimonia, lux, iustificationes, lex, & huiusmodi innumera, quibus toto hoc Psalmo varijs nominibus diuina eloquia nominantur, sed ignis non accenditur: & tamen testantur discipuli de collocutione Domini. Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in via, & aperiret nobis Scripturas? Ventilatio ergo, attritioque desideratur.

Psal. 144.

Meditanda Lex vt incendat.

Luc. 24.

Tale cum sit eloquium Dei merito addit Propheta. Et seruus tuus dilexit illud. Quis enim flammam lucentem, ardentem, purgantem, erigentem, pascentem, & viuificantem poterit non amare? Quomodo

do ex igne non existat ardor? O Domine, Domine, ignis semper ardens, qui dedisti nobis sacrum hunc ignem verborum tuorum, fac, vt exerat iugiter in nobis diuinas huiusmodi ignis proprietates. Nam si frigidi sumus, duri, & pondere grauissimi, nouum non est, vt virtutes, & facultates suas ipse ignis agens introducat. Quid ferro durius, & frigidius, & pondere grauius? tamen si ignitionem concipiat & candens fiat, non solum ipsum in se & mollescit, & ardet, sed etiam alia potest intendere.

141 Adolescentulus sum ego, & contemptus: iustificationes tuas non sum oblitus.

VOx Hebræa צעיר significat quidem iuuenem; sed magis propriè, qui minor sit, seu minimus æstimatione potius, quam ætate. Dicit autem Psalmographus paruum, vel minimum se aut prudentia, aut experientia, aut opinione esse: primum quidem apud se: talem enim se reputat: tum apud Deum, qui corda intuetur, & spiritus ponderat: tum apud homines, quorum opinione, & æstimatione vilem se haberi fatetur: vnde & adiungit, contemptus, vel contemptibilis: & tamen ita iuuenis, vel contemptus iustificationes Dei non est oblitus. Ostendit difficultatem mandata seruandi, dum apud alios contemptibilis æstimatur. Vix enim nisi valde humilis inter contemptum, & igno-

Nonnisi valde humilis bene fert contemptum

ignominiam mandata Dei custodit: vnde pro magno malo sibi Propheta noster alibi imprecatur, dicens. Persequatur inimicus animam, & comprehendat, & conculcet in terra vitam meam, & gloriam meam in puluerem deducat. Vbi satis indicat, quam difficile homo ferat gloriam suam in puluerem deduci. Sed non solum difficultatem inter hæc mala seruandi legem ostendit, verum indicat modum adolescentiam, & contemptum non solum temperandi, sed & in gloriam commutandi. Exquisita enim diligentia in præceptis Dei retinendis, et custodiendis, honorabilem hominem facit. Ac si dicat, paruus quidem sum, & contemptibilis, si meam sapientiam, viresque meas considerem: sed, si præcepta tua custodiam, honorabilis fiam. Nec enim frustra dicit Scriptura. Dilectio Dei honorabilis Sapientia: quibus autem apparuerit in visu, diligunt eam in visione, & in agnitione magnalium suorum. Quam nobilis, & optanda commutatio: vt ex dilectione Dei, quæ honorabilis sapientia est, & in agnitione magnalium illius fiat vir prudens, & ipse ex contemptibili honorabilis? Cura enim disciplinæ, vt alibi habetur, dilectio est, & dilectio custodia legum illius. Denique de huiusmodi tam magnifice in alio Psalmo loquitur, vt dicere non vereatur. Honorabile nomen eorum coram illo, idest coram Deo. Quo quid magnificentius dici potuit? Certe Eliu apud Iob, Iunior, inquit, sum tempore, vos autem

Psal. 7.

Virtus cõ temptum tollit.

Eccl. 1.

Sap. 6.

Psal. 91.

Iob. 32.

autem antiquiores, idcirco demiſſo capite veritus ſum vobis indicare meam ſententiã; ſperabam enim, quod ætas prolixior loqueretur, & annorum multitudo doceret ſapientiam; ſed, vt video, ſpiritus eſt in hominibus, & inſpiratio omnipotentis dat intelligentiam. Vides in Spiritu Domini, & intelligentia diuinitus accepta iuuenem, & contemptibilem, ſi mandata Dei exquirat, ſenioribus præferri: nec ſine cauſa a Sapiẽte dictum eſſe. Si non peccauerimus, ſcimus, quoniam apud te ſumus computati, (Sap. 15.) ideſt in magno pretio habiti. Noſſe enim te conſummata iuſtitia eſt: & ſcire iuſtitiam, & virtutem tuam radix eſt immortalitatis. Perpende locum diligentius. Ceterum ſanctus Ambroſius non ad vnam aliquam animam; ſed ad Eccleſiam refert vniuerſam de gentibus congregatam. Et Populus, inquit, nationum ille in prima lectione deſpectus, rudis adhuc fide, & ſtudio primææ deuotionis adoleſcens, vel certe renouatus Aquilæ iuuentute per baptiſmatis Sacramenta ſic loquitur. Iuuenis ego ſum, & deſpectus: iuſtificationes tuas non ſum oblitus. Ille ego deſpectus ante, iam præferor, iam anteponor electis, ideſt ſenioribus, & Synagogæ ante dilectæ. Ille ante deſpectus populus peccatorum, habeo cæleſtium Sacramentorum veneranda conſortia. Non poſſum præ ſuauitate, & dulcedine quam continent ſancti huius Patris verba reſecare. Sequuntur ergo. Iam menſæ cæleſtis honore ſuſcipior. Epulis meis

Diuiniſſimi Sacramẽti præſtantia.

non

non pluuia vndatur, non terræ partus laborat, non arborum fructus. Potui meo non flumina quærenda, non fontes: Christus mihi cibus, Christus mihi potus. Caro Dei cibus mihi, & Dei sanguis est potus. Non iam ad satietatem mei annuos ex pecto prouentus; Christus mihi quotidie ministratur. Non verebor ne mihi cæli intemperies, aut sterilitas ruris immineat, si pij cultus diligentia perseuerat. Non iam
Exod. 16. coturnicum pluuias mihi opto descendere, quas ante mirabar; non manna, quod ante cibis omnibus præferebam: quia, qui manna manducauerunt Patres, esurierunt. Meus cibus est, quem si quis manducauerit, non esuriet. Meus cibus est, qui non corpus impinguat, sed confirmat cor hominis. Et post pauca. In te ipso est, vt accipias hunc panem. Accede ad hunc panem, & accipies eum. De hoc pane dictum
Psal. 72. est, Omnes, qui elongant se abs te, peribunt. Si elongaueris ab eo peribis. Hic est panis vitæ: qui ergo vitam manducat, mori
Ioan. 6. non potest. Quomodo enim morietur, cui cibus vita est? quomodo deficiet, qui ha-
Ierem. 2. buerit vitalem substantiam? Accedite ad
Ioan. 1. eum, & satiamini, quia panis est. Accedite ad eum, & potate, quia fons est. Ac-
Psal. 33. cedite ad eum, & illuminamini, quia lux est. Accedite ad eum, & liberamini, quia vbi Spiritus Domini, ibi libertas. Accedite ad eum, & absoluimini, quia remissio peccatorum est. Quis sit iste quæritis? Audite ipsum dicentem. Ego sum panis vitæ;
qui

qui venit ad me, non esuriet: &,qui credit in me, non sitiet vnquam. Legenda omnia quæ ibi mellisiue prosequitur. Imo illud addit: Hæc generalia, sed etiam specialis singulis Christianis suppetit prærogatiua dicendi, Iuuenis ego sum, & despectus, si humilis corde, si mitis, atque mansuetus. &,cum dixisset de periculis iuuentutis, & quam difficilis sit, dum vires solidæ sunt, & sanguis æstuat, humilitas: concludit; Grandis igitur morum est assiuefacienda maturitas, quæ vincat naturam.

141 Iustitia tua Iustitia in æternum.

IVSTITIA, quam tuis mandatis sanxisti, quæ vera iustitia est, fixa, perpetua, & inuariabilis est. Et quod ipse statuisti tam sanctum, rectumque est, vt mutari non possit. Nec ad tempus præcepisti, vt seruemus, sed in finem vsque, perpetuo. Iustitia etiam, quam nobis exhibes sanctificans, & rectificans ex parte tua in æternum est. Sine pœnitentia enim sunt dona tua. At,qui deficiunt, ipsi relinquunt. Caue laqueos, caue quæ eam intercidere possunt. Nam qui mundum diligunt, & ea, quæ in mundo sunt, quomodo iustitiam seruant, & custodiunt? Vide pericula.

Et

Et lex tua veritas.

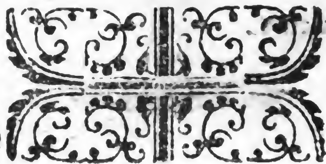
ID EST vera, quia mentiri non potest. Secundo ex Ambrosio vera, id est, spiritualis, quæ viuificat: nam litera occidit.

Veritas item, vt opponitur vmbræ, & typo futurorum. Quia antiqua vmbra erant, & exemplar cælestium. Hanc igitur veram optabat Dauid, hanc amplectebatur, vtpote, cui incerta, & occulta sapientiæ suæ manifestaret Deus.

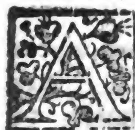
HActenus adnotarat R. P. Generalis Meditationes suas, cum placuit Deo transferre eum (vti speramus) ad contemplationem facie ad faciem. Qui, cum grauius ægrotare cœpit, & in ore, & scilicet multo magis in corde habebat versiculum, qui proxime sequitur. Tribulatio, & angustia inuenerunt me: mandata tua meditatio mea est: tanquam diuinitus esset eo perductus, vt, cui vita tota meditatio mandatorum Dei fuerat, eum vltima etiam exilij huius tribulatio, & ipsa mors in eadem meditatione inueniret.

INDEX RERVM MEMORABILIVM, quæ in hoc Opere continentur.

A

BECEDARII psalmi qui nam, & quot. pag. 190
Adiutorium Dei. Vide, Gratia Dei.
Adolescens, & adolescentior multipliciter accipitur in psal. 118. 260. & 541
Adoratio perfecta Sponsæ. 119
Affectus quomodo lege Dei dirigantur. 262
Agnus in medio Throni quid significet. 75
Alpha, & Omega cur se Dominus appellet. 192
Alphabeti Hebraici præclara spiritualis expositio. 193. & seq.
Altare Dei cor nostrum. 56
Ambulare quid sit. 121
ad Ambulandum quomodo vinciendi pedes. 222

Amor.

Amor. Vide etiam, Caritas.
Amoris diuini ſcalpellum, & ferramenta vbi temperata. 57
Amore Chriſtus regnat. 63
Amore nos poſſidet, & poſſidetur a nobis. 65
Amor plenus oculis, & pennis. 474
ex Amore meditatio perpetua. 462
Amore recto, omnes affectus ſunt recti. 263
Amores ſunt quodammodo omnes virtutes. 264
Anima. Vide etiam Sponſa, & Iuſtus.
Anima Iuſti Sponſa Verbi. 37. Eius pulchritudo ex conuerſione ad Sponſum. 115
Animæ decorem concupiſcit Deus, quem ipſemet facit. 120
Animæ vita Dei alloquia. 37
Alloquitur eam Sponſus multipliciter. 38. & ſeq.
Anima inhærens Deo toto mundo ſublimior. 66
Quomodo fiat arca teſtamenti. 169
Annus benignitatis aduentus Chriſti. 46
Anni corona perfectio ipſa. 46
Apoſtoli.
Apoſtoli quaſi ros a Domino, & quaſi ſtillæ ſuper herbam. 83
Patres ſunt Sponſæ, & quales Patres. 156
Pro ijs gratiæ Deo agendæ. 157
Per eorum voces dulcedo Chriſti guſtatur. 159

Quam

Quam præclarus eorum principatus. 160. & seq.
Regnant viuente Patre. 161
Arma, quibus Christus regnum acquirit. 85
Armamentaria sagittarum apud Sponsam. 87
Armillæ in manibus bona opera. 104
Auaritia pessima nõ se reddere Deo. 341
Auditus initium fidei qualis. 108
Aurem inclinare quid sit. 110

B

Baptismo melius mundus, quam diluuio renouatus, 86
Beatitudo viæ in quo sita. 216
Benedicunt Deum omnia. 272
Vide, Laus.
Benedictio Sponsi quam ampla. 43
Benedictiones cæli, abyssi, vberũ. 43. & 44
Beneficiorum Dei memoria. 109
Benignitatis annus aduentus Christi. 46
Benignitatis diuinæ nomina. 395
Benignitas Dei quanta. 397
Blanditiæ diuinæ. 40. 64
Brachium Dei quantæ virtutis, ac fortitudinis. 83. & 84

C

Calumniator præcipue Diabolus. 497
Calumniæ difficile bene ferũtur. 523
Quid ad eas tolerandas iuuet. 522

Cari-

Caritas. Vide etiam Amor.
Caritas gladius Christi. 48
Caritas gluten Deo vniens. 329
Nullam extra se mercedem requirit. 338
Delectabilia facit mandata. 357
Carpi Sancti visio de benignitate Christi. 75
Christus. Vide etiam Sponsus.
Commutatio facta Christi aduentu quam felix. 14. 61. & seq. 526
Quos cælos Christus plantarit. 82
Christus facies Patris. 383. 525
Christi vnctio vnio hypostatica. 92
Christi vnctionem quomodo adumbrent olei virtutes. 93
Idem candelabrum aureum sine infusorio, principium omnis vnctionis, & fons omnis odoris. 93
Lignum vitæ in Paradiso Christus in corde Sponsæ. 52
Christi gladius Diuinitas, & Caritas. 47. 48
Christi sagittæ vitaliter occidunt. 85. 87
Christi pulchritudo quanta, ex virtutibus, ex gratuitis donis, ex vnione hypostatica. 23. Quod caput est hominum, & Angelorum. 24. Ex nominibus quibus vocatur ab Isai. cap. 9. 25. Ex descriptione Cant. 5. 27. Ex capite aureo, & ex comis. 28. Ex oculis. 29. Ex genis. 30. Ex labijs. 31. Ex manibus. 32. Ex ventre. 33. Ex cruribus. 34. Ex gutture. 35
Chri-

Christi mansuetudo, clementia, & suauitas. 71. 74. 76. 91. 92
Medicus animarum mansuetissimus. 73
Christi passio, & hostes vicit, & Sponsam vulnerauit. 49
Est medicina omnibus consulens. ibid.
Misericordia Dei per excellentiam vocatur. 50. 165
Claui Christi perpetuis diabolum fixere vulneribus. 32
Christi regnum. 54. Quam miro modo acquisitum. 55. Quam amplum. 56. quam diuturnum. 58. 88. Quam suaue. 59. Quomodo regnet veritate. 67. & seq.
Quomodo regnet iustitia. 79. 80.
Quomodo iustitiam dilexit. 92
Rotæ currus, quo vehitur, stillant pinguedinem. 46
Sceptrum Christi virga directionis, clementia, & Crux. 88. & seq. fuse.
Christi vestimenta Humanitas. 97. Sancti, & Ecclesia, & virtutes. 98
Victoriæ Christi. 47. 81
Ex Christo capite quanta bona Ecclesiæ. 207. & seq.
Christi nomen nouum inscriptum in nobis. 56
Christianorum vocatio quam excellens. 209
Christianorum spes. Vide, Spes.
Cibus Deo sunt, qui ei sese offerunt, & dedicant. 133
Circuli in naribus, & in auribus quid signifi-

gnificent. 105
Communicatio Sanctorum in Ecclesia quanti facienda. 391
Confessio quare fiat Deo scienti. 316
Confessio interdum Laus. 172
Confusio multiplex recedentibus à Dei lege. 245. & seq.
Confusionis portæ, timor, & cupiditas. 358
Confusio interdum causa emendationis. 429
Confusio bona ex inspectione legis. 248
Confunditur qui dicit, & non facit. 357
Conscientiæ examen. Vide, Examen.
Consiliarij Iusto mandata Dei. 309
Consolatio a solo Deo. 440. Qui est consolator dulcissimus. 323
Constantia insignis. 367. 387. 475
Contemplatio vera zelum animarum accendit. 276
Quæ contemplationis materia. 292
Contemplatione summi boni animæ oculi recreantur. 68
Contemptus difficilis toleratu. 541
Vide supra Calumniæ.
A contemptu virtus liberat. 542
Cor nostrum altare Dei. 56
Cordis scutum labor Domini. 48
Cor quomodo dilatetur. 331
Corde dilatato curritur via mandatorum. 332
Ex corde prodeant necesse est bona opera. 202
Ex toto corde quærendus Deus: & quo-

quomodo id fiat. 227. & seq. egregie.
in Corde abscondenda lex Dei, vt semen, vt thesaurus, vt res carissima. 268. & seq.
Cordis puritas ex memoria Dei. 433. & seq.
Cor facile maculatur, eoque maculato nil restat purum: & quæ remedia ei purgando. 435. & 436
Cor debet esse purum, quia est templum Dei, & lex Dei in eo scribi debet. 436
Cor quomodo inclinetur ad Dei mandata. 479
Corpore quo modo vtendum. 521
Creationis beneficium quid a nobis postulet. 419. & seq.
Creationis opera magnifica præclare considerantur. 450
Publicæ sunt paginæ diuinæ voluntatis. 454

D

DEficere in aliquid quid sit. 438
Deficere oculi in eloquium Dei quare dicantur. 439. & 498
Delectari in mandatis Dei qui nam possint. 278. & 287
Quantum ijs delectentur perfecti. 387. 307
Dens aliquando ebur significat. 211
Dentes vim discretiuam significant, & virum perfectum. 212. & seq.

Deus.

Vide. Laus, Lex, Misericordia, Scriptura, & similia.
Deum meminisse est facere. 363
Deus quam memor iustorum. 363
Et quam fidelis tutor. 367. & seq.
Deus laudat se, vt nobis prosit. 22
Dei nomina decem considerantur. 374
Deus solus vera hominis hereditas. 380
Deus simpliciter bonus, & bonitatem operibus ostendit. 401
Quanta eius benignitas,& liberalitas in homines. 80.& 395. 397. Et blanditiæ. 40. 60. Consolationes. 322. 440
Deo debetur affectus amoris & reuerentiæ. 118. Et gratiarum actio, benedictio, magnificatio. 406
Dei sumus multis nominibus. 456
Paucorum est dicere Deo, Tuus sum. 457
Dei cibus, qui Deo sese offerunt. 133
Dei dona præ magnitudine multis similitudinibus explicantur. 139
Dies multis modis spiritualiter accipitur. 443
Dirigi ad mandata Dei quid sit. 506. & seq.
Directio Dei sæpe postulanda. 519
Disciplinam debet homo sibi, Proximo suauitatem. 198
Diuitiæ quomodo cum mandatis Dei cōparentur. 279. 412
Vide. Lex Dei.

Doce-

Docetur proprie qui discit. 404
Quomodo Deus doceat. 40
Quid sit a Deo in bonitate doceri. 403
Doctrina vera solum in Ecclesia Christi. 195
Quid compendio doceat. 196. & seq.
Doctrina Gentilium quam manca. 195
Doctrina perfecta etiam afficit. 250
Et opus adiunctum habet. 317
Doctrinæ cælestis quanta vis. 463
Duritiem significantia in Scripturis. 406

E

EBur puritatem corporis, & animæ significat. 211
Eburneæ domus in psalmo 44. quæ sint. 99
Enuntiamus Deo vias nostras multipliciter, quamque id fructiferum. 315. 316
Eucharistia guttur Sponsi. 36
Remedium terrenæ grauitatis. 315
Conseruanda eius memoria. 170
In ea maxime apparet Christi clementia. 91
Præclarum eius encomium vide. 543. & seq.
Examen conscientiæ circa quæ fieri debeat. 384
Quam necessarium. 496
Exemplorum bonorum vis ingens. 421. 430. & seq.

Exercitatio in lege Dei qualis debeat esse. 318
Expectatio nostra ne sit frustra, neque expectatio Dei de nobis. 488.& seq.

F

Fames, sitisque spiritualis quæ sit. 167
Fides sine caritate est vnica ala non satis ad volandum. 206
Filiæ dicuntur hebraice villæ, seu oppida ciuitatibus subiecta. 122
Flagellis mali indurantur, iusti mundantur. 410.& seq.
Et in ijs Dei bonitatem agnoscunt. 424
Flumina quatuor Paradisi, quatuor pretiosa genera lacrymarum. 529.& seq.

G

Garrire, quo sensu accipiatur a Septuaginta in Psalmis. 281
Gaudium solidum ex adoratione Dei. 120
Gratia in labijs Christi pro nobis interpellantis quanta. 41
Ab eius labijs diffunditur in labia nostra. 42
Gratia, & adiutorium Dei quam necessaria. 202. & seq. 243. 340. 476.
Quam benigne Deus illam promittat, & præstet. 203
Ex

ex Gratia Dei legis custodia. 465
Gratia legem iucundam facit. 466
Gratiarum actio quam sit præstans. 177
Quanti facienda. 270. & seq.
Gratitudo est bene vti donis. 318
Gratitudo ex beneficio creationis. 419
Gustus necessarius ad perfectam cognitionem diuinorum. 250. 252

H

HEreditas hominis vera solus Deus. 380 & seq.
Qualis hereditas. 382
Hereditas quam præclara Dei lex. 477. & seq.
Hominis nobilitas. 305. 414 fuse.
Homo compendium rerum, & magnus mundus. 416
Hominis miseria. 313. 364 & seq.
Homo sibi ipse impulsor ad malum. 267
Et dux in præceps. 534
Humanæ infirmitatis confessio verbum veritatis. 353
Humanæ res quam viles. 366
Humiliatio est vtilis. 400
Humiliatio maxima Iusti est lex membrorum. 471
Humilitas Vallis benedictionis. 240
Docet. 400
Et docilis est. 411
Et capax diuinæ lucis. 514

I

IGnis proprietates, vt Verbo Dei conueniant. 538. & seq.
Increpatio Dei testatio eius caritatis. 39
Interdum quam terribilis. 300
Iniquitas recte dicitur mendacium. 324
Intentio recta semper curanda. 345
Iusti quantopere cupiant custodire Dei legem. 355
Iustorum tutela quanta Deo. 367. & seq. 483
Et tamen eos seuere tractat. 424
Iusto quot de causis peccata dolorem afferant. 370. & seq.
Sunt ei peccatores causa profectus. 483 492
Interdum etiam impedimento. 485
Iusto lex ipsa pro solatio. 372
Iustus spectaculum nobile, salubre, & iucundum. 421. & seq.

L

LAc, & mel post baptismum olim gustari solita. 408
Lacti bene lex comparatur. 408
Lacrymarum pretium, & genera. 526. 528. & seq.
Laus Dei quam præclara, & quam diffusa per terras. 173
Quæ ad eam excitent. ibid. & seq.
Est repræsentatio vitæ futuræ 175

Laudant Deum omnia. 272
Laudis Dei perfectæ conditiones, & vtilitates. 16. & 17
Laudat se Deus vt nobis prosit. 22
Lex Dei. Vide, Mandata, Scripturam, Verbum Dei.
Lex Dei quantum donum. 222
Pretiosa super omnia. 412
Præstantia eius. 444. 505
Quam mirabilis, & quam multas ob causas. 509. et seq.
Quare vocetur testimonium. 224
Et testimonia oris Dei. 448
Quot modis dicatur veritas. 546
Legem Dei commendat Maiestas, Sapientia, Prouidentia Legislatoris. 453
Legislator idem dat vires. 466
Legis meditatio deliciæ Iusto. 307. et seq. et 372.
Meditanda vt incendat. 540
Quomodo abscondenda in corde. 268. et seq.
Quomodo dirigat affectus. 262
Legis meditatio, et memoria tentationum, et tribulationum remedium: ab hostibus, et a laqueis liberat. 387. 454. 459. 463
Meditanda in persecutionibus. 307
Exacta legis custodia. 464
Perseuerandum in legis custodia. 466
Ad eam obseruandam quomodo reducatur totum Psalterium. 181. et seq. fusè.
Profectus ex legis custodia. 467 et seq.

Legis custodia ipsa per se merces. 337
Vita in legis custodia. 456
Lex Dei super omnem doctrinam. 464
Eius notitia interior necessaria. 334
Lex Dei lucerna, & lumen. 470
Pro consiliarijs est Iusto. 309
Per eam anima ingreditur ad sapientiam & sapientia ad animam 205. & seq.
Legis retributio praeclara, & multiplex. 479 & seq.
Lingua quomodo sit calamus Spiritus sancti. 18
Quæ laudabilis. ibid. et seq.
Lingua, & idioma seculi dediscendum. 112
Lucerna quid significet, & quos vsus præbeat spiritualiter. 470. et seq.
Lux a Deo semper postulanda. 503

M

Maledictio Dei quam formidabilis. 300. et seq.
Mandata Dei. Vide, Lex Dei. Via, &c.
Mandata Dei quare dicantur æterna. 206
Mandata sua Deus quam velit custodiri. 232. et seq.
Rationes quare sint diligentissime custodienda. 235
Qui ea custodit adhæret Deo. 330
Sunt via ad vitam. 277
Quis ijs delectetur. 278

Quo-

Quomodo cum diuitijs comparentur. 279. et 505
Quam ardenter cupienda. 297
Omnia consummāt, et latissime patent. 460
Manus quomodo ad ea leuandæ. 358
Assidua eorum habenda memoria. 329. 378
Manus leuabantur ad iurandum. 360
Maria Virgo Regina a dextris Sponsi. 101
Virgines ad Sponsum adducit. 148
Omnes eam precantur. Vide, Causas. 136. et seq.
Per eam oblata nostra munera fiunt Deo grata. 138
Meditatio ex dilectione: ex meditatione opus. 361
Meditatio assidua ex dilectione. 462
Meditatio legis, & Scripturarum quam vtilis, & necessaria. 486. 540
Dæmones omni ope ab ea auocant. 485
Meditatio operi iungenda. 428
Memoriam Christi quam indigne homines non seruent, cum ipse memor sit eorum. 163. 168
Quam multa Christi memoriam excitent. 164
Memoriæ Dei suauitas. 168
Memoria præcipue conseruanda diuinæ Eucharistiæ. 170
Ad puram Dei memoriam studium, & otium requiritur. 170

Ex memoria Dei puritas cordis. 433
Memoria legis liberat a laqueis. 387
Merces. Vide, Retributio, & Legis custodia.
Mirabilia Dei quæ nam sint. 319
Miseria peccatorum quanta. 229 & seq.
Misericordia Dei Christus. 351
Misericordia per excellentiam Christi Passio. 165
Misericordia Dei plena est terra, & omnia. 393
Quam prompta sit. 426
Misericordia miseris imploranda. 500. & seq.
Misericordia Dei irati timenda. 518
Mortificatio Vteris nomine significatur. 447
Munera hominis non accipit Deus, nisi se simul offerat. 125
Munus Deo gratum explicatur fuse oblatione panum Propositionis. 126. & seq.

N

Nocte potissimum Deus inuocandus. 377
Et laudandus. Vide, Causas. 388
Nomen Domini pro ipso Domino, significat etiam quandam reuerentiam, & amorem. 373. 374
Nomina Dei decem breuiter considerantur. 374
Nomen nouum inscriptum Electis nomen IESV. 57

Obla-

O

OBlatio grata Deo egregie explicatur ex oblatione panum Propositionis. 126
Oblationes hominum viles manibus Mariæ Deiparæ impositæ fiunt Deo gratæ. 138
Oculi quam custodiendi. 343
Cur Domino velati. 344
Quare dicantur deficere in eloquium Dei. 439. 498
Oculos animæ contemplatio summi boni reficit, vt oculos corporis amœna viriditas. 68
Opprobrium quodnam Sancti fugiant, quodnam ament. 303
Opprobrium quodnam sit maximum. 348
Opus cognitioni adiungendum. 200. & seq.
Opus oculos animæ illuminat. 251
Oratio quam necessaria, & vtilis. 359
Quantum beneficium posse Deum semper alloqui. 390
Ostendere interdum est rebus ipsis probare. 83

P

PAnes Propositionis symbolum gratæ Deo oblationis. 126. et seq.
Quare dicantur Panes faciei. 130

Paulus Apostolus plurimas regiones breui tempore peragrauit. 54
Patria, et Pater Sponsæ Christi obliuiscendi. 114
Peccata etiam leuia, quam Deo displiceant. 232. et seq.
Et quam odio habenda a nobis. 468. 482
Peccata venialia quando dominentur. 520
Peccata multis caussis Iusto sunt dolori. 370
Peccatorum septem genera, in quæ etiam Iusti cadunt. 386
Peccatores quam miseri. 229
Peccatorum via qualis. 229. et seq.
Peccatores sunt nihil, nugæ, et scoriæ. 490. 491
Peccatorum odio habenda iniquitas, non natura. 482
ex Peccatoribus multa commoda Iusti capiunt. 483
Peccatores terræ cur dicantur. 492
Peregrini sumus omnes in hac vita. 293
Peregrinationis huius quæ sint commoda, quæ incommoda. 294. et seq.
Præit ipse Dominus. 297. 336
in Persecutionibus maxime meditanda Dei lex. 307
Pœna inflicta a Deo est misericordia. 290
Prædicatori quæ necessaria sint: 276
Præuidendæ difficultates, et tentationes. 310

Pro-

Proficiendum ſemper. 273. 290. et ſeq. 299. 316. 336 et ſeq. 474
Promiſſiones Dei quam amplæ. 41
Earum veritas. 69
Nobis fiduciam pariunt. 488
Propoſita bona debent eſſe firma, ac fortia. 471
Prudentiæ veræ officium. 328
Pugnæ ſpiritualis locus terra. 446
Quam multi hoſtes: et in pugna lex meditanda. 447
Hoſtes nos multipliciter expectant. 458
Pugna, et victoria Sponſæ. 52
Pſalmus centeſimus decimus octauus totus moralis. 179
Eſt quaſi compendium, et finis totius Pſalterij. 181
Cur per Alphabetum, et octonarios diſtinctus. 190
Pſalmi Alphabetarij quot, et quinam. 190
Quam conſentiant cum pſalmo centeſimo decimo octauo. 191
Pſalterij quinque partes, et quid quæque contineat. 179. et ſeq.
Pſalmi, qui de mirabilibus Dei agunt. 184
Qui de liberatione ab inimicis, et victoria ex ijs. 184
Qui de Pœnitentia. 185
Qui de creatione, et gubernatione mundi. 185
Qui de protectione Iuſtorum. 185

Qui

Qui de beneficijs Dei, et laudibus. 186
Qui de Christo, et mysterijs eius. 186. et seq.
Qui de vita æterna. 189
Pulchritudo animæ quam excellens. 141. et seq.
Perpetua est, et potest perpetuo augeri. 142. et seq.
Quam diligenter curanda. 145
Puritas cordis. Vide, Cor.

Q

QVærendus Deus semper, et toto corde. 226. et seq. 336. et seq.
Et quærendus per omnia. 337

R

REnouandus assidue spiritus. 129
Repellere a mandatis quomodo dicatur Deus. 267
Respicit Deus iratus, et propitius. 517
Respiratio spiritualis quæ sit. 516
Retribuere multipliciter accipitur. 289
Retributio qualis obseruatæ Dei legis. 479. et seq.

S

SAlutare est Saluator, et salus. 499
Cur dicatur salutare vultus mei. 500

Sa-

Sapientiæ diuinæ effectus. 311
Scriptura sacra. Vide Lex Dei. Mandata. Verbum Dei, &c.
Scriptura sacra animæ vita. 197 et seq.
Oculus oris ad loquendum, & faciei. 204
Eadem speculum. 248
Eadem fons oris iustitiæ. 205
in Scriptura nihil minutum. 224. 486
Eam scrutari quid sit. 223
Quam mirabilia contineat. 321. & seq.
Scripturæ sacræ sunt guttæ quædam diuinæ lucis. 513
Dant intellectum paruulis. 514
De melle cæli melleæ, & de lumine Dei luminosæ. 79
Seruus Dei liber est. 502
Seruitus Dei quam suauis. 498
Seruitus omnibus titulis Deo debetur. 502
Similitudinem suam Deus in nobis requirit. 200
Solis consideratio, & stellarum. 450. & seq.
Spectaculum optimum Iustus. 421
Speculari gloriam Domini ex Apostolo quid sit. 116
Sperni a Deo quantum sit malum. 490
Spei Christianæ quanta altitudo. 198
Spes nostra in bonitate Dei. 402
Confirmatur ex acceptis iam donis. 427
Spes in Dei sermonibus patrocinium nostrum. 352
Spes ex cõsideratione nominum Dei. 375
Su-

Superſperare quid ſit. 484
Sponſus. Vide, Chriſtus.
Sponſus, cur vocetur Dominus Deus Spõſæ. 117
Sponſi lectulus vigili cuſtodia munitur. 51
Sponſi odor excitat concupiſcentias æternas. 105
Sponſi nomen quantæ dignitatis, & ſuauitatis. 118
Sponſa. Vide, Anima, & Iuſtus.
Sponſa quomodo cuſtodiatur. 51
Quomodo pugnet, & vincat. 52
Sponſa Regina a dextris Sponſi eſt Virgo Deipara, Eccleſia, anima Iuſti. 101. & ſeq.
Sponſa cur eadem & filia dicatur. 138
Quæ debeant ineſſe animæ, vt Sponſa ſit. 140
Sponſa ex quanta humilitate ad quantam dignitatem euecta. 102. 103
Veſtes eius, & ornamenta. 103. 106. 107
Pulchritudo eius ex conuerſione ad Sponſum. 115. 144
Sponſæ amor in ſummo gradu ſtat. 140
ex Sponſa requiruntur quinque, vt audiat, vt videat, vt inclinet aurem, vt obliuiſcatur populum ſuum, vt obliuiſcatur domum patris ſui. Vide fuſe ſingulorum explicationem. 108. & ſeq.
Sponſæ pulchritudo multis cauſis dicitur eſſe ab intus. 141
Suauitas, & manſuetudo debetur proximo. 398

Quæ Deo, & proximis summe grata. 403
Superbiæ grauitas, ac fœditas. 301
Suscipi a Deo quid sit, & quantum bonum. 487
Suspirium quam efficax. 41

T

TÆdia etiam Iusti experiuntur. 321
In ijs confugiendum ad Deum. 322
Tempus gratiæ tempus faciendi Deo. 503. & seq.
Temporalia omnia vanitas. 342
Tentationum remedium meditatio legis diuinæ 454
Terra locus pugnæ. 446
Terræ consideratio. 451
Thau signum Crucis significat. 211
Timor castus basis quædam diuini Verbi. Vide alios eius effectus. 346. & seq.
Timoris casti commendatio. 494
Timor Iusto quam multiplex. 492. & seq.
Timenda irati Dei misericordia. 518
Timenda Dei iudicia. 533
Tribulationis multa bona. 254. & seq. 444. 446
Tuus sum, vox paucorum est loquentium cum Deo: sed eorundem est vox, Meus es. 457
Tyrus quare potissimum ponatur pro to-

ta Gentilitate Christum adoratura. 122. & seq.

V

VAnitas omnia temporalia. 342. & seq.
Verbum Dei. Vide, Lex Dei, & Scriptura sacra.
Verba Christi suauissima, & saluberrima. 31. 36
Verbum Dei, & allocutio Dei ad animam, quæ, & quam multiplex. Vide præclara. 37. 38. 39
Verbum Dei omnia susceperunt. 273
Verbum Dei lucerna, & lumen. 470
Verba Dei percipere quantum sit beneficium. 274
Eadem pronuntiare labijs quid habeat boni. 275
Verbum Dei quam dulce. 516
Verbum Dei purissimum, & ardens. 537
Mundat, accendit, illuminat. 538
Verbo Dei proprietates ignis accommodantur. 538
Verbum veritatis quodnam. 353. & seq.
Verbum interdum est opus. 17
Via ad beatam vitam quæ sit, & quæ requirat. 216. & seq.
Via bona quærenda, & terenda. 339
Via peccatorum qualis. 229. & seq.

Via

Via vinearum quæ. 230
Viæ Domini quænam. 283
Via iniquitatis quomodo in nobis ſit, & quomodo remouenda. 325
Via mandatorum lata eadem, & anguſta. 355. 461
Via militaris ſequenda. 335
Via veritatis quæ. 327
Virgines ornamentum Sponſæ. 146
Et ipſæ ſingulariter Sponſæ. 147
Ad Sponſum adducuntur a Regina Deipara. 148
Sed præcipue ab ipſo Sponſo. 152
Virginum in cælo merces quanta. 152
Virtutes omnes quodammodo amores. 264. & ſeq.
Virtutum practica theoricen præit. 281
Virtus aduerſis apparet. 425
Virtus contemptum ætatis,& alium quemcunque tollit. 513
Vita præſens præparatio ad futuram. 189. 199
Vita vera Deo viuere. 345. 349
Vita abſolute eſt vita æterna, & vita gratiæ. 427
Vitia ſub imagine virtutis fallunt. 309
Vocatio Chriſtianorum quam excellens. 209
Voluntaria oris quæ ſint in pſalmo centeſimo decimo octauo. 473
Vter in pruina quid ſignificet. 441

Vul-

Vultum deprecari quid sit in Psalm. 44. 135

Z

ZEli magna vis. 534

FINIS.

Errata. pag. ver. Corrige.

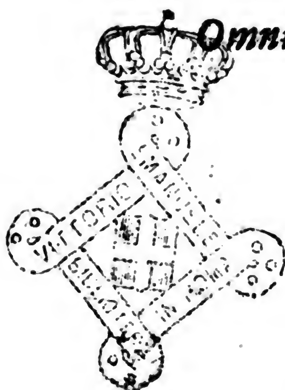
Errata.	pag.	ver.	Corrige.
cæleſtis	32	13	cæleſtes
intolerandas	48	14	intolerandos
ſui	124	1	tui
præcedentibus	139	30	procedentibus
Infernì	230	9	Inferi
qaa	271	29	qua
creara	273	30	creata
adoratis	285	23	odoratis
inperrandi	303	1	impetrandi
memini	359	4	meminit
materia	403	7	maceria
coagulatum	407	16	coagulum
guſtatis	408	25	guſtaſtis
læſitans	420	28	hæſitans
meliori	462	6	mel ori
mutantem	487	5	nutantem
curuum	517	4	curruum.

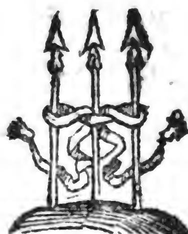

REGESTVM.

A B C D E F G H I K L
M N O P Q R S T V
X Y Z Aa.

Omnia sunt folia integra.

ROMÆ,
Apud Bartholomæum Zannettum.
M. DC. XVI.

SVPERIORVM PERMISSV.

